

การสื่อสารภายในชุมชนลาวพวนในการธำรงรักษาอัตลักษณ์ประเพณีบุญกำฟ้า

นางสาวปรียาณี ทุ่งไผเราะ

ศูนย์วิทยทรัพยากร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต

สาขาวิชาวาทวิทยา ภาควิชาวาทวิทยาและสื่อสารการแสดง

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2552

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

LAO PHUAN COMMUNITY COMMUNICATION IN CONSERVATING THE IDENTITY OF
“BUN KAM FA” TRADITIONAL

Miss Preeyanee Toopario

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Speech Communication

Department of Speech Communication and Performing Arts

Faculty of Communication Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2009

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การสื่อสารภายในชุมชนลาวพวนในการธำรงรักษา

อัตลักษณ์ประเพณีบุญกำฟ้า

โดย

นางสาวปริยาณี ชูโพเราะ

สาขาวิชา

วาทวิทยา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์อวยพร พานิช

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้มหาวิทยาลัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ เมตตา วิวัฒน์านุกูล)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ อวยพร พานิช)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัสวดี นิตินทรสุนทร)

ศูนย์วิทยุกระจายเสียง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

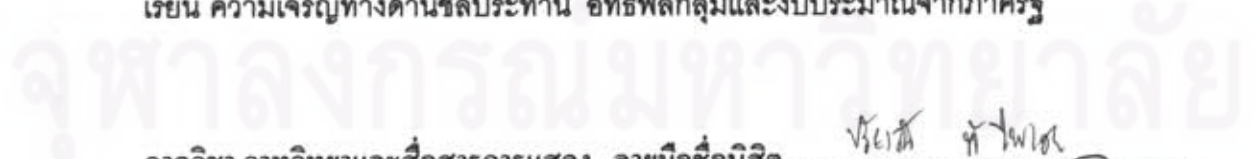
ปริยาณี คุ้มไพเราะ : การสื่อสารภายในชุมชนในการธำรงรักษาอัตลักษณ์ประเพณี
บุญกำฟ้า. (LAO PHUAN COMMUNITY COMMUNICATION IN CONSERVATING
THE IDENTITY OF "BUN KAM FA" TRADITION) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก:
รองศาสตราจารย์ อวยพร พานิช, 148 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาการสื่อสารภายในชุมชนลาวพวนในการธำรงรักษาอัตลักษณ์
ประเพณีบุญกำฟ้าโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ประกอบกับการสังเกตการณ์อย่างมี
ส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ตลอดจนศึกษาจากเอกสาร ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงกระบวนการ
สื่อสารภายในชุมชน บทบาทของสื่อบุคคลและปัจจัยที่ส่งผลต่อการธำรงอยู่และเปลี่ยนแปลง
อัตลักษณ์บุญกำฟ้า

ผลการศึกษาพบว่า การสื่อสารในประเพณีบุญกำฟ้ามีทิศทาง การสื่อสารสองทาง
ลักษณะการสื่อสารมีทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ มีทิศทางการไหลของสารจากบนลง
ล่าง จากล่างขึ้นบนและในระดับเดียวกัน โดยมีการใช้ทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษา สื่อบุคคลที่มี
บทบาทต่อการธำรงอยู่ของอัตลักษณ์บุญกำฟ้า คือ บุคคลภายในครอบครัว โดยมีบทบาทในการ
ให้ความรู้ บทบาทในการเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติ มีบทบาทในการเชื่อมโยงความเชื่อและ
บทบาทในการเป็นแรงกระตุ้นและจุดยึดเหนี่ยว สื่อบุคคลผู้นำกลุ่มทั้งที่ได้รับความหมายอย่างเป็นทางการ
และไม่เป็นทางการ มีบทบาทในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและบทบาทในการเชื่อมโยง
ความเชื่อ ชาวบ้านภายในชุมชน มีบทบาทในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร สื่อบุคคลที่มีบทบาทต่อ
การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์บุญกำฟ้า ได้แก่ ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ภายในชุมชน มีบทบาทในการ
เป็นแบบอย่างในการละเว้นการทำชั่วหลามชั่วใจ กลุ่มผู้นำทั้งที่ได้รับความหมายอย่างเป็นทางการ
และไม่เป็นทางการ มีบทบาทในการเป็นผู้นำริเริ่มกิจกรรม ปัจจัยที่ส่งผลต่อการธำรงอยู่
ของอัตลักษณ์บุญกำฟ้า การปฏิบัติสืบเนื่องรุ่นสู่รุ่น อิทธิพลกลุ่ม การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม
ชาติพันธุ์และการมีสำนึกถึงการเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงอัต
ลักษณ์บุญกำฟ้า ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพ เนื้อหาหลักสูตรการสอนและเวลา
เรียน ความเจริญทางด้านชลประทาน อิทธิพลกลุ่มและงบประมาณจากภาครัฐ

ภาควิชา วาทวิทยาและสื่อสารการแสดง
สาขาวิชา วาทวิทยา
ปีการศึกษา 2552

ลายมือชื่อนิติศ..... คุ้มไพเราะ
ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....

5184697828 : MAJOR SPEECH COMMUNICATION

KEY WORDS: COMMUNICATION/CONSERVATING/COMMUNITY/IDENTITY/PERSONAL

PREEYANEE TOOPARIO: LAO PHUAN COMMUNITY COMMUNICATION IN CONSERVATING THE IDENTITY OF "BUN KAM FA" TRADITION.

THESIS ADVISOR: ASSOC. PROF. AUYPORN PANICH, 148 pp.

The research was aimed at studying the communication in conservating the indentity of "BUN KAM FA" traditional. It was conducted Indept interviews, participant observation, non-participant observation and document analysis. The objectives of the research were to study the process of community communication, the effect of personal media and all relevant factors.

The result indicates that the communicatory pattern is two-way communication, both formal and informal. The flow of communication is divided into 3 kinds: top-down, bottom-up and horizontal communication. It is used both verbal and nonverbal languages. The important personal media who has the influence of the identity of "Bun Kam Fa" is the members of family. They play the important role to give the instruction, to present as a nice exemple, to connect many beliefs and to stimulate the morality. Group leaders that are assigned both formal and informal have a role to publicize the information and to link a faith people within the community. And the villagers in the community have a role to publicize the information too. The role of personal media has changed the identity of "Bun Kam Fa", people who live within the community. Exemplary role in the omission to do Khao Jee Khao Lam. Both leaders have been assigned a formal and informal leadership role in the initiation activity. The factors that help to conserve the identity of "Bun Kam Fa" are the inheritance from generation to generation, the influence of communication among the ethnics and the cultivation of their sub consciousness. Factors affecting change an identity is the change of careers. Course content, teaching and learning time. The growth in irrigation Influential groups and the government budget.

Department : Speech Communication Student's Signature

Field of Study : Speech Communication Advisor's Signature

Academic Year : 2009

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ณ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	6
ปัญหาคำถามการวิจัย.....	6
ขอบเขตการวิจัย.....	6
คำจำกัดความที่ใช้ในงานวิจัย.....	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสาร.....	10
แบบจำลองและรูปแบบการสื่อสาร.....	10
แนวคิดเกี่ยวกับระดับการสื่อสาร.....	18
แนวคิดเกี่ยวกับประเภทของสื่อ.....	25
แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์และชาติพันธุ์.....	32
ประเพณีบุญก่าฟ้าของลาวพวน.....	35
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรม.....	38
ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม.....	39
แนวคิดเกี่ยวกับการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม.....	40
แนวคิดเกี่ยวกับการถ่ายทอดวัฒนธรรม.....	41

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	48
รูปแบบการวิจัย.....	48
วิธีวิจัยและกลุ่มตัวอย่าง.....	48
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	51
การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	52
วิธีการเก็บข้อมูล.....	53
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	54
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	55
ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับบริบทชุมชนของหมู่บ้านวัดโบสถ์.....	55
วัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อของชาวลาวพวนบ้านวัดโบสถ์.....	61
การดำรงอยู่และเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์บุญก้ำฟ้าของลาวพวนในปัจจุบัน.....	64
กระบวนการสื่อสารภายในชุมชนในการดำรงรักษาอัตลักษณ์บุญก้ำฟ้า.....	87
บทบาทของสื่อบุคคลที่มีผลต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลง อัตลักษณ์บุญก้ำฟ้า.....	93
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์บุญก้ำฟ้า.....	104
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	118
สรุปผลการวิจัย.....	118
อภิปรายผลการวิจัย.....	130
ข้อเสนอแนะ.....	138
รายการอ้างอิง.....	140
ประวัติผู้วิจัย.....	148

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1 แสดงการเปลี่ยนแปลงของประเพณีบุญกำฟ้าจากอดีตสู่ปัจจุบัน.....	83
ตารางที่ 2 แสดงการเปลี่ยนแปลงและปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง อัตลักษณ์บุญกำฟ้า.....	116

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	การต้มข้าวหลาม.....	68
2	เครื่องสักการะที่ชาวบ้านเตรียมไปทำบุญที่วัด.....	68
3	การถวายข้าวจีข้าวหลามแด่พระภิกษุสงฆ์.....	69

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมใดๆในโลกล้วนประกอบไปด้วยชาติพันธุ์(Ethnic group) มากมายหลากหลายชาติพันธุ์ ไม่มีสังคมใดในโลกที่จะปราศจากกลุ่มชาติพันธุ์หรือชนกลุ่มน้อย (Minority)ไปได้ สังคมไทยก็เป็นอีกสังคมหนึ่งซึ่งประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์มากมายตั้งแต่ละกลุ่มล้วนมีประวัติความเป็นมาที่แตกต่างกันออกไป เช่น กลุ่มคนไทยเชื้อสายจีน ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ขนาดใหญ่ในสังคม กลุ่มคนไทยเชื้อสายมาเลย์ กลุ่มคนไทยเชื้อสายลาว กลุ่มคนไทยเชื้อสายเขมร กลุ่มคนไทยภูเขาหรือกลุ่มชาวเขา เป็นต้น

เมื่อจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น การขยายตัวของวัฒนธรรมและชาติพันธุ์มีผลทำให้เกิดการปะทะสังสรรค์ระหว่างกัน ทุกกลุ่มชาติพันธุ์ต่างก็มีการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมหลักของสังคม เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกันได้อย่างสงบสุข ก่อให้เกิดกระบวนการติดต่อทางวัฒนธรรม การผสมผสานทางวัฒนธรรม (Acculturation) ตลอดจนการกลืนกลายทางวัฒนธรรม (Assimilation) แล้วก็ตาม แต่ในความเป็นจริงแล้วจะพบว่าสังคมและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่คงที่ นั้นหมายความว่าทั้งสังคมและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สามารถปรับปรุง เปลี่ยนแปลง พัฒนา เพิ่มพูนหรือสูญเสียได้ตลอดเวลา ไม่มีสังคมหรือวัฒนธรรมแห่งใดในโลกที่จะหยุดนิ่งอยู่กับที่ได้ตลอดไป โดยที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง

สังคมไทยนับตั้งแต่สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีการริเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติขึ้นเป็นฉบับแรกในปี 2504 จนกระทั่งปัจจุบันนับเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (2550-2554) พบว่าสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมไปอย่างมากมาย รัฐบาลมีเป้าหมายหลักที่มุ่งพัฒนาให้ประชาชนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่มากขึ้น เพื่อให้สังคมไทยมีความทันสมัยมากขึ้นตามแบบอย่างตะวันตก โดยรับและปรับใช้ให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมเดิมสภาพดังกล่าวทำให้มีผลกระทบต่อกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆที่อาศัยอยู่ในสังคมไทยด้วย ไม่ว่าจะเป็นจีน ชาวเขา มอญ ลาว และอื่นๆมากมาย กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆเหล่านี้ต่างก็ต้องการความทันสมัยและความเจริญทัดเทียมเหมือนกับคนไทยทั่วไปเช่นกัน

รัฐบาลไทยได้พยายามใช้นโยบายการผสมกลมกลืนและการบูรณาการในรูปแบบต่างๆ เช่น สมัยจอมพลป. พิบูลสงคราม ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญต่างๆ เช่น การกำหนดให้ทุกคนต้องพูดและใช้ภาษาไทยอย่างน้อยให้อ่านออกและเขียนได้ (ทวิ ธีระวงศ์เสรี, 2537 อ้างถึงในศิริรัตน์ แอดสกุล, 2542) เพื่อให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เหล่านั้น เกิดความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับสังคมไทย แต่ก็เป็นที่ยากมากที่จะทำให้กลุ่มชาติพันธุ์เหล่านั้นหันมารับวัฒนธรรมไทยได้ทั้งหมดโดยละทิ้งวัฒนธรรมเดิมของตนเอง กลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มยังคงมีการประกอบพิธีกรรมหรือประเพณีต่างๆ ตามความเชื่อดั้งเดิมของตนเอง

ในบรรดากลุ่มชาติพันธุ์ทั้งหลายที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยนั้น “ลาวพวน” “ไทยพวน” หรือ “พวน” เป็นชนกลุ่มน้อยกลุ่มหนึ่งซึ่งได้รับผลจากนโยบายและวิธีการเปลี่ยนแปลงสู่ความทันสมัยดังกล่าวด้วยเช่นกัน “ลาวพวน” เคยมีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ที่บริเวณที่ราบสูงเชียงขวางซึ่งโอบล้อมด้วยภูเขา ทางตะวันออกเฉียงใต้ของหลวงพระบาง และทางตะวันออกเฉียงเหนือของเวียงจันทน์ อยู่ทางตอนเหนือของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในปัจจุบัน มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเวียดนาม ในอดีตดินแดนแห่งนี้ได้ก่อตั้งเป็นรัฐเล็กๆ มีพลเมืองหนาแน่น มีวัฒนธรรมความเชื่อเป็นของตนเอง เรียกว่า “เมืองพวน” ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นการเรียกตามชื่อของภูมิภาค มีกล่าวไว้ 2 ลักษณะคือ กลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้แม่น้ำชื่อ “ลำพวน” หรือตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณภูเขาใหญ่ลูกชื่อชื่อว่า “ภูพวน”

ลาวพวนอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ด้วยเหตุผลทางการเมืองหรือถูกกวาดต้อนเข้ามา บ้างก็อพยพเข้ามาด้วยความสมัครใจหมายจะพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ตั้งแต่เมื่อใดไม่ทราบแน่ชัด แต่พอสันนิษฐานได้ว่ามีทั้งสิ้น 3 ครั้งด้วยกัน ได้แก่

- ครั้งที่ 1 ประมาณปี พ.ศ. 2322 สมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี โดยมีพระยามหากษัตริย์ศึกเป็นแม่ทัพใหญ่ ยกทัพไปตีเวียงจันทน์ศรีสัตนาคนหุตของลาว ซึ่งตรงกับรัชกาลพระเจ้าสิริบุญธรรมของราชอาณาจักรลาว
- ครั้งที่ 2 ในปลายพ.ศ. 2371-2372 สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้งเมื่อพระเจ้าอนุวงศ์กษัตริย์ราชอาณาจักรลาวประเทศราชเป็นกบฏ โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาราชสุภาวดีคุมกองกำลังสำคัญเข้าตีเวียงจันทน์และเผาเมืองเวียงจันทน์จนสิ้นซาก พร้อมทั้งกวาดต้อนผู้คนลงมามากมาย

ครั้งที่ 3 สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อเกิดศึกฮ่อ ซึ่งจีนเรียกว่า “พวกกบฏไต้เผง” ซึ่งขณะนั้นฝรั่งเศสกำลังแผ่อิทธิพลเข้าครอบครองแถบอินโดจีน ฝ่ายไทยทราบดีว่าฝรั่งเศสจะต้องเข้ายึดครองอย่างแน่นอนจึงกวาดต้อนผู้คนจากสิบสองจุไทย หัวพันห้าทั้งหก ซึ่งมีชาติพันธุ์ต่างๆมากมาย รวมถึงลาวพวนด้วย

โดยกระจายตัวกันสร้างบ้านเรือนกันทั่วไป ทั้งภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคตะวันตก ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามจังหวัดต่างๆ เช่น จ. ลพบุรี จ. สระบุรี จ. นครนายก จ. ฉะเชิงเทรา จ. ปราจีนบุรี จ. สิงห์บุรี จ. สุพรรณบุรี เป็นต้น (ปรารภนา แซ่ตั้ง, 2545)

เมื่อพิจารณาจากหลักฐานการอพยพจะเห็นได้ว่าลาวพวนมีการอพยพมาเป็นเวลา ค่อนข้างนานมากแล้ว อย่างไรก็ตามประเพณีและความเชื่อของชาวพวนมีอีกหลายอย่างที่ยังคง สืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น โดยที่ยังไม่ถูกกลืนเป็นคนไทยโดยสมบูรณ์ โดยเฉพาะคติความเชื่อ ที่เกี่ยวข้องกับผี สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆซึ่งส่งผลต่อวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันของชาวลาวพวน และ ประเพณีที่นับว่าเป็นเอกลักษณ์โดดเด่น ซึ่งหาไม่พบในกลุ่มชาติพันธุ์อื่น คือ ประเพณีบุญกำฟ้า ซึ่ง ยังคงยึดถือปฏิบัติสืบกันมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษจนกระทั่งปัจจุบัน และเป็นประเพณีที่ลาวพวนให้ ความสำคัญมากกว่าประเพณีอื่นๆ (ปิยะพร วามะสิงห์, 2538) สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์พวนได้ ระบุไว้ว่า บุญกำฟ้า คือ ประเพณีความเชื่อของชาวพวนเกี่ยวกับเรื่องผีฟ้าพญาแถนเช่นเดียวกับ ชาวลาวและชาวอีสาน ผู้ที่นับตนว่าเป็นพวน นอกจากจะหมายเอาในเรื่องภาษาแล้ว ยังหมายเอา ประเพณีการกำฟ้าเป็นเครื่องจำแนกพวนให้ต่างจากผู้ไทด้วย (เพราะภาษาผู้ไทคล้ายภาษาพวน มาก) (วีรพงศ์ มีสถาน, 2539)

จากงานวิจัยเกี่ยวกับชาติพันธุ์ลาวพวน ส่วนใหญ่พบว่าประเพณีที่ยังคงมีบทบาทและมีความ สำคัญต่อชุมชนลาวพวนในปัจจุบันคือ ประเพณีบุญกำฟ้า เช่น งานวิจัยของยุริ โปตระกูล (2537) เรื่อง พิธีบุญกำฟ้าของลาวพวน : กรณีศึกษาหมู่บ้านพวน ตำบล บางน้ำเขียว อำเภอ พรหมบุรี จังหวัด สิงห์บุรี พบว่า พิธีบุญกำฟ้าเป็นพิธีกรรมโบราณที่แสดงออกถึงเอกลักษณ์ของ ลาวพวนที่คงอยู่ โดยเป็นพิธีกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างและการจัดระเบียบทางสังคม วิถี ชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมเกษตรกรรมที่ต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติ และมีบทบาทในการยึดเหนี่ยว ให้ลาวพวนมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งในระดับบุคคลและระดับชุมชน

นอกจากนี้จากการศึกษาชาติพันธุ์พวนบ้านวัดโบสถ์ ตำบลมะขามล้ม อำเภอบางปลาม้า จ.สุพรรณบุรีเพื่อประกอบรายงานวิชาการวิชาการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม ระดับปริญญาบัณฑิต ภาควิชาวาทวิทยาและสื่อสารการแสดง ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551 โดยมุ่งเน้นศึกษา วัฒนธรรมและความสัมพันธ์กับการสื่อสาร ทั้งจากมุมมองของคนในวัฒนธรรมและคนนอก วัฒนธรรม พบว่า มุมมองของบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ทั้งคนวัฒนธรรมและคนนอก วัฒนธรรม เห็นว่า สิ่งที่ทำให้รับรู้ว่าเป็นชาติพันธุ์พวนนั้นคือ ภาษาและประเพณีกำฟ้า

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า พิธีบุญกำฟ้า นับเป็นอัตลักษณ์ของลาวพวน ที่เป็นเสมือนเสาหลักของคนในชาติพันธุ์ในการดำรงอยู่ของชาติพันธุ์ตน ทั้งจากมุมมองการรับรู้ของคนใน วัฒนธรรมและคนนอกวัฒนธรรม

กระแสโลกาภิวัตน์ที่แพร่เข้ามาในสังคมไทยในปัจจุบัน โดยมีสื่อในรูปแบบต่างๆทำหน้าที่ เป็นตัวกระจายวัฒนธรรมดังกล่าวออกไปตามภูมิภาคต่างๆอย่างรวดเร็ว ทำให้วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตหลายอย่างเหลือความมีชีวิตเพียงเบาบางเท่านั้นในความคิดของคนลาวพวนที่ยังมีอายุ น้อย จะเห็นได้จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์ต่างๆ เช่นงานวิจัยของเชาว์วิทย์ ศุภรตรีทิเพศ (2542) ศึกษาเรื่องการรับนวัตกรรมและพิธีกรรมทางศาสนาของชาวไทยพวน : กรณีศึกษาชุมชน ไทยพวนในจังหวัดลพบุรี พบว่า การรับนวัตกรรมทางวัตถุ วัตถุ การเป็นอุตสาหกรรม การเป็น เมือง การพัฒนาโดยหน่วยงานของรัฐ การพัฒนาระบบชลประทานและการพัฒนาระบบคมนาคม มีผลกระทบต่อระบบพิธีกรรมทางศาสนาของชาวบ้านเปลี่ยนแปลงไป เด็กบางคนทราบเพียงว่ามี เชื้อสายไทยพวน แต่ไม่ทราบถึงลักษณะของกลุ่มชาติพันธุ์ว่ามีข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร สอดคล้อง กับงานวิจัยของประจักษ์ เข็มมุกต์(2521) เรื่องการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมของชาวพวนกับ วัฒนธรรมไทย ศึกษากรณีชาวพวนในตำบลหาดเสี้ยว อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ซึ่งกล่าว ว่า ประเพณีที่ชาวพวนยึดปฏิบัติจะมีความสัมพันธ์กับการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม ผู้ที่ยึดมั่น ในประเพณีมากจะถูกผสมกลมกลืนน้อย ผู้ที่ยึดมั่นในประเพณีน้อยจะถูกผสมกลมกลืนมาก โดย ปัจจัยสอดแทรกที่สนับสนุนการผสมกลมกลืนให้เป็นไปได้ดีขึ้นได้แก่ การอ่านหนังสือพิมพ์ การ ฟังวิทยุ และการมีปฏิสัมพันธ์กับสังคมภายนอก

และจากการประมวลองค์ความรู้เกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย โดยสถาบันวิจัย ภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล เมื่อปีพ.ศ. 2538-2542 พบว่า องค์ความรู้ที่ศึกษาเกี่ยวกับชนชาติพันธุ์พวนนั้นมีจำนวน 38 เรื่อง(สุริยา รัตนกุลและคณะ, 2543)

ทั้งนี้จากการสำรวจงานวิจัยดังกล่าวพบว่ามีเพียง 1 เรื่องที่ศึกษาวิจัยในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี คือ งานวิจัยของแผนกอิสระสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2521) รายงานการศึกษาชุมชนชาวพวน-หมู่บ้านโพธิ์ศรี อ.บางปลาม้า จ.สุพรรณบุรี และต่อมามีผู้ศึกษาวิจัยอีก 1 เรื่อง คืองานวิจัยของวีรวัดมน วราชน (2547) เรื่องความมีตัวตนของ ผี ในวัฒนธรรมไทพวนในสภาพแวดล้อมธรรมชาติและสภาพแวดล้อมสรรค์สร้าง และจากพ.ศ.2547 ยังไม่มีผู้ศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับชาติพันธุ์พวนในจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งเป็นระยะเวลาานพอสมควร

เมื่อพิจารณาจากหลักฐานการตั้งถิ่นฐานกลุ่มชาติพันธุ์ลาวพวนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า อพยพมาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่เมื่อใดไม่ปรากฏแน่ชัด สันนิษฐานว่าอพยพเข้ามาในสมัยรัชกาลที่ 2 จะทรงสร้างพระเจดีย์กลางน้ำ เมืองสมุทรปราการจึงโปรดฯให้เจ้าอนุวงศ์คนลาวจากเวียงจันทร์ลงมาช่วยตัดต้นตาลที่แขวงเมืองสุพรรณบุรี ล่องแพไปเพื่อวางเป็นพื้นฐานองค์พระเจดีย์ เมื่อช่วยตัดต้นตาลเสร็จแล้วคนลาวเวียงจันทร์ที่เกณฑ์มาครั้งนั้น ชอบสภาพความเป็นอยู่ของเมืองไทย จึงไม่ขอกลับบ้านเมือง จึงโปรดฯให้ตั้งบ้านเรือนทำมาหากินเป็นถิ่นฐานมั่นคงที่ อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งลาวเวียงจันทร์นี้เป็นไทยพวนแทบทั้งสิ้น (โพธิ์ แซมลำเจียก, 2537) และอพยพอีกครั้งในสมัยรัชกาลที่ 3 ในปี 2372 โดยอพยพลงมาพร้อมกับชาวเวียงจันทร์ ซึ่งมีทั้งชาวลาวพวน ลาวเวียง และลาวอื่นๆ ทางราชการให้แยกกันไปสร้างบ้านเรือน หาที่ดินทำกินใน 3 จังหวัด มี เมืองลพบุรี สระบุรี และเมืองสุพรรณบุรี (โพธิ์ แซมลำเจียก, 2537)

และเมื่อพิจารณาจำนวนประชากรชาวพวนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดต่างๆในประเทศไทย (2538) จากโครงการแผนที่ภาษา สถาบันวิจัยภาษา มหาวิทยาลัยมหิดล ประชากรชาวพวนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดสุพรรณบุรีมีจำนวนถึง 11,919 คน ชุมชนชาติพันธุ์พวนในจังหวัดสุพรรณบุรี จึงเป็นชุมชนที่มีหลักฐานการตั้งถิ่นฐานที่เก่าแก่และถือว่ามีประชากรเป็นจำนวนมากเมื่อเทียบกับประชาชนชาติพันธุ์พวนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอื่น ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ลาวพวนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดสุพรรณบุรี โดยเลือกกรณีศึกษาหมู่บ้านวัดโบสถ์ หมู่ที่ 6 และหมู่ที่ 10 ตำบลมะขามล้ม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี

จากการสำรวจพื้นที่วิจัยในเบื้องต้นเกี่ยวกับประเพณีบุญกำฟ้า พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคมทั้งรูปแบบหรือรายละเอียดพิธีกรรมบางอย่าง แต่ยังคงความสำคัญในเรื่องบทบาทของพิธีกรรมเหมือนเดิม ยังคงมีการปฏิบัติสืบทอดกันมารุ่นสู่รุ่นไม่ขาดสาย เป็นเครื่องมือ

เชื่อมโยงและเกี่ยววัดความเป็นพวนเข้าด้วยกันโดยมีการสื่อสารระหว่างกันเป็นช่องทางสำคัญในการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของประเพณีดังกล่าว

ทั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาในสาขาวิชาวิทยา จึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงกระบวนการสื่อสารภายในชุมชนในการดำรงรักษาอัตลักษณ์บุญก้ำฟ้า บทบาทของสื่อบุคคลที่มีผลต่อการดำรงอยู่และเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์บุญก้ำฟ้าอย่างไร ตลอดจนศึกษาถึงปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่และเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์บุญก้ำฟ้าดังกล่าวด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารภายในชุมชนในการดำรงรักษาอัตลักษณ์บุญก้ำฟ้าของลาวพวน
2. เพื่อศึกษาถึงบทบาทของสื่อบุคคลที่มีผลต่อการดำรงอยู่และเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์บุญก้ำฟ้าของลาวพวน
3. เพื่อศึกษาปัจจัยในการดำรงอยู่และเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์บุญก้ำฟ้าของลาวพวน

คำถามนำวิจัย

1. กลุ่มชาติพันธุ์ลาวพวนบ้านวัดโบสถ์มีกระบวนการสื่อสารภายในชุมชนเพื่อดำรงรักษาอัตลักษณ์บุญก้ำฟ้าลาวพวนอย่างไร
2. สื่อบุคคลมีบทบาทอย่างไรต่อการดำรงอยู่และเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์บุญก้ำฟ้าของลาวพวน
3. ปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่และเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์บุญก้ำฟ้าของลาวพวน

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะกำหนดขอบเขตการศึกษา ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยมุ่งศึกษาระบบการสื่อสารภายในชุมชนในประเพณีบุญก่าฟ้า เป็นหลัก จากการสำรวจเบื้องต้นพบว่า บุญก่าฟ้าของลาวพวนในชุมชนบ้านวัดโบสถ์มีรายละเอียดบางอย่างที่ลักษณะแตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์ลาวพวนในจังหวัดอื่น เช่น พิธีแห่แม่โพสพ ในวันสุกดิบ(ก่อนวันก่าฟ้า) พิธีบวงสรวงเทวดา ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากความเชื่อดั้งเดิมที่มีการสืบทอดกันมาที่มีการเพี้ยน เปลี่ยนแปลงและปรับให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในพื้นที่นั้นๆ ตลอดจนการเข้ามาของหน่วยงานรัฐเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทำให้มีการเพิ่มรายละเอียดของพิธีกรรมบางอย่างในหลายพื้นที่ นอกจากนี้รายละเอียดของพิธีบางอย่างภายในชุมชนเองก็ได้สูญหายไปเป็นระยะเวลากว่า 50 ปีแล้ว

นอกจากนี้เนื่องจากผู้วิจัยมีข้อจำกัดเกี่ยวกับเอกสาร ซึ่งไม่มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับประเพณีบุญก่าฟ้ามากนัก ดังนั้นในการศึกษาเกี่ยวกับอดีตผู้วิจัยจะใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุระหว่าง 50-70 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุสูงที่สุดในหมู่บ้าน และศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องของประเพณีบุญก่าฟ้าของลาวพวนในพื้นที่จังหวัดอื่นที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน

ขอบเขตด้านเวลา ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเพื่อให้เห็นกระบวนการสื่อสารภายในชุมชน การเปลี่ยนแปลงและการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมบุญก่าฟ้าของลาวพวนบ้านวัดโบสถ์ ดังนั้นจึงศึกษาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนในช่วง 2 ยุค ได้แก่ ยุคอดีตและยุคปัจจุบัน ดังนี้

- 1) ยุคอดีต หมายถึง การดำรงอยู่ของประเพณีบุญก่าฟ้าในแบบฉบับที่มีมาแต่ดั้งเดิม ซึ่งในงานวิจัยชิ้นนี้จะเก็บข้อมูลในระยะเวลาช่วง 50-60 ปีที่ผ่านมาเท่านั้น
- 2) ยุคปัจจุบัน หมายถึง ช่วงปี 2553 ซึ่งเป็นปีที่ทำการศึกษาวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้คือ หมู่บ้านวัดโบสถ์ หมู่ที่ 6 และหมู่ที่ 10 ตำบลมะขามล้ม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ชนชาติพันธุ์ลาวพวน

หมายถึง กลุ่มชาติพันธุ์หนึ่ง ที่อพยพมาจาก ดินแดนแถบเมืองเชียงขวาง ประเทศลาว โดย ปัจจุบันตั้งถิ่นฐานอยู่ที่หมู่บ้านวัดโบสถ์ หมู่ที่ 6 และหมู่ที่ 10 ตำบลมะขามล้ม อำเภอบางปลา ม้า จังหวัดสุพรรณบุรี

กระบวนการสื่อสารภายในชุมชน

หมายถึง กระบวนการสื่อสารภายในกลุ่มชาติพันธุ์ลาวพวนบ้านวัดโบสถ์ การสื่อสารระหว่างบุคคลซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่ม การสื่อสารของผู้นำกลุ่มทั้งที่ได้รับมอบหมายอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ประชาชนท้องถิ่นและอิทธิพลของกลุ่มที่ส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันของสมาชิก

อัตลักษณ์บุญก้ำฟ้า

หมายถึง การให้ความหมายหรือการมีจิตสำนึกถึงความเป็นตัวตนของบุคคลหรือกลุ่ม โดยการสื่อสารผ่านความเชื่อประเพณีบุญก้ำฟ้าของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวพวนบ้านวัดโบสถ์ ซึ่งจะจัดขึ้นเป็นประจำในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี

สื่อบุคคล

หมายถึง การสื่อสารโดยใช้บุคคลเป็นสื่อกลาง ทำหน้าที่เชื่อมโยงหรือถ่ายทอดสารจากผู้ส่งสารและ ผู้รับสาร ในที่นี้หมายถึง ประชาชนท้องถิ่น ชาวบ้านในชุมชน ผู้นำกลุ่มทั้งที่ได้รับมอบหมายอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ กลุ่มคนชาติพันธุ์พวนที่เดินทางไปประกอบอาชีพ ตั้งรกรากหรือศึกษาต่อนอกชุมชน เด็กและเยาวชนในชุมชน และบุคคลภายนอกที่เข้ามามีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกภายในกลุ่ม

สื่อพื้นบ้าน

หมายถึง การสื่อสารทางสังคมรูปแบบหนึ่ง โดยคนในสังคมสร้างขึ้นเพื่อแสดงความเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ก่อให้เกิดความสุข สบายใจ เชื่อมโยงและต่อยอดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่มหรือชุมชน

การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม หมายถึง ปรัชญาการณที่วัฒนธรรมสองวัฒนธรรมมีปฏิสัมพันธ์กัน มีการปรับตัวผสมผสาน หยิบยืม แลกเปลี่ยนตลอดจนบูรณาการทางวัฒนธรรมกัน จนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบางสิ่งบางอย่างภายในวัฒนธรรมของตน

การธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม หมายถึง การรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประเพณีที่บรรพบุรุษได้ถ่ายทอดสืบต่อกันมา ให้คงอยู่ต่อไปในอนาคต

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สามารถเข้าใจถึงสภาพปัญหาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ และการดำรงอยู่ของกลุ่มเพื่อใช้เป็นประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งภายในชุมชนได้อย่างเหมาะสม
2. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อของท้องถิ่น ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ ความรัก ความหวงแหนที่จะธำรงรักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ของตน ตลอดจนใช้เป็นองค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างความเจริญให้กับท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน
3. เพื่อใช้เป็นแนวทางในการนำสื่อไปใช้ในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชนได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมและประเพณีของท้องถิ่น
4. เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสื่อบุคคลเพื่อให้มีบทบาทต่อการธำรงรักษาอัตลักษณ์ชาติพันธุ์และอัตลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของตน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎี

การวิจัยเรื่อง “การสื่อสารภายในชุมชนลาวพวนในการธำรงรักษาอัตลักษณ์ประเพณีบุญกำฟ้า” โดยเลือกศึกษาที่บ้านวัดโบสถ์ ต.มะขามล้ม อ.บางปลาม้า จ.สุพรรณบุรี ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ เพื่อเป็นหลักในการศึกษาตามประเด็นปัญหานำวิจัย ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสาร
 - 1.1 แบบจำลองและรูปแบบการสื่อสาร
 - 1.2 แนวคิดเกี่ยวกับระดับการสื่อสาร
 - 1.3 แนวคิดเกี่ยวกับประเภทของสื่อ
2. แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์และชาติพันธุ์
3. ประเพณีบุญกำฟ้าของลาวพวน
4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรม
 - 4.1 ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม
 - 4.2 แนวคิดเกี่ยวกับการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม
 - 4.3 แนวคิดเกี่ยวกับการถ่ายทอดวัฒนธรรม

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสาร

กระบวนการสื่อสารเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา เป็นกระบวนการของการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกันระหว่างบุคคลอันจะทำให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน เกิดความหมายร่วมกันได้ (กิติมา สุรสนธิ, 2548)

1.1. แบบจำลองและรูปแบบการสื่อสาร

แบบจำลองการสื่อสารของเบอร์โล (Berlo)

Berlo (อ้างถึงในปรมะ สตะเวทิน, 2526) ได้อธิบายว่าองค์ประกอบของการสื่อสารมี 4 องค์ประกอบ คือ ผู้ส่งสาร(Source) สาร(Message) สื่อ(Channel) และผู้รับสาร(Receiver) การสื่อสารจะประสบประสิทธิผลหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพขององค์ประกอบต่างๆ ปัจจัยที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพขององค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบ มีดังต่อไปนี้

ผู้ส่งสาร ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้ส่งสาร ได้แก่ ทักษะในการสื่อสาร ทศนคติ ความรู้ ระบบสังคมและวัฒนธรรม

สาร ปัจจัยของสาร ประกอบด้วย รหัส เนื้อหา และการจัดเสนอ

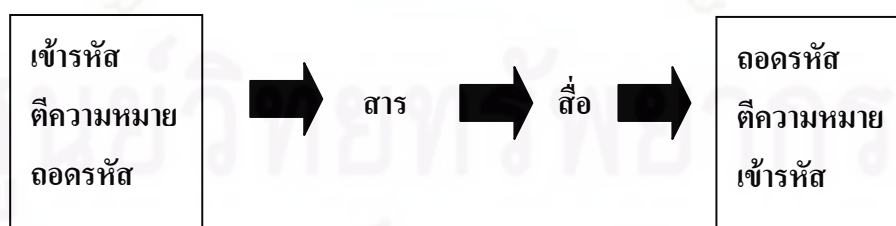
สื่อ คือ ช่องทางที่จะนำสารไปสู่ประสาทรับความรู้สึก ได้แก่ การเห็น การได้ยิน การสัมผัส การได้กลิ่น และการลิ้มรส

ผู้รับสาร ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้รับสาร ได้แก่ ทักษะในการสื่อสาร ทศนคติ ความรู้ ระบบสังคมและวัฒนธรรม

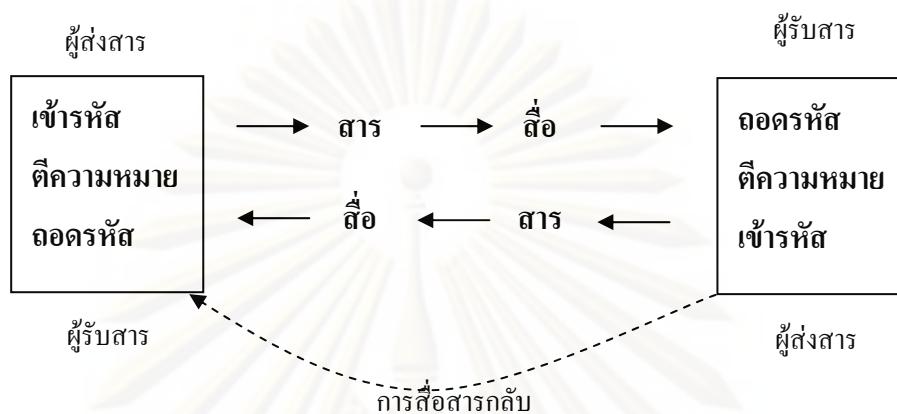
แบบจำลองกระบวนการสื่อสาร

ปรมะ สตะเวทิน (2526) สรุปรวมความคิดเห็นแบบจำลองการสื่อสารรูปแบบต่างๆ ออกเป็น

1. แบบจำลองการสื่อสารแบบทางเดียว (Model of One-Way Communication Process) เป็นการอธิบายการสื่อสารโดยไม่กล่าวถึงการสื่อสารกลับ(Feedback) เป็นการอธิบายกระบวนการสื่อสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสารเท่านั้น ดังรูป

2. แบบจำลองกระบวนการสื่อสารแบบสองทาง (Model of Two-Way Communication Process) เป็นการอธิบายการสื่อสารที่มีการสื่อสารกลับ (Feedback) โดยปกติแล้วการสื่อสารของมนุษย์นั้นมักจะมีลักษณะการสื่อสารเป็นการโต้ตอบกัน คือ เมื่อมีผู้พูดก็มีผู้ฟัง ผู้ฟังรู้สึกอย่างไรก็มีปฏิกิริยาตอบกลับมา ดังรูป

Rennie (2006) (อ้างถึงในกาญจนา แก้วเทพ, 2551) ตั้งข้อสังเกตว่าสื่อพื้นบ้านนั้นมีลักษณะที่เรียกว่า การสังสรรค์ทางวัฒนธรรม (Cultural interaction) อยู่สูงมาก ซึ่งหมายถึง มีปฏิกิริยาตอบโต้ไปมาระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสารในเชิงวัฒนธรรมอยู่มาก เป็นการสื่อสารแบบแนวนอนเน้นความเสมอภาคระหว่างผู้ส่งกับผู้รับ ทำให้การบริโภคการสื่อสารของผู้รับเป็นไปอย่างตื่นตัว (Active consumption)

รูปแบบการสื่อสาร

รูปแบบการสื่อสารแบ่งเป็น 4 ลักษณะ คือ

1. จำแนกตามทิศทางการสื่อสาร
2. จำแนกตามลักษณะการใช้
3. จำแนกตามสัญลักษณ์ที่ใช้ในการสื่อสาร
4. จำแนกตามการไหลของข่าวสาร

1. จำแนกตามทิศทางการสื่อสาร แบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ

1.1 การสื่อสารแบบทางเดียว (One-way communication) คือ การสื่อสารที่ผู้ส่งสารถ่ายทอดข่าวสารไปยังผู้รับสารแต่เพียงฝ่ายเดียว โดยไม่เปิดโอกาสให้ผู้รับสารได้แลกเปลี่ยนความ

คิดเห็นหรือซักถามข้อสงสัย ทำให้ปริมาณข้อมูลสะท้อนกลับ (Feedback) มีน้อยหรือไม่มีเลย หรือมีฉะนั้นผู้ให้การสื่อสารก็ไม่สนใจกับปฏิกิริยาสะท้อนกลับนั้น ซึ่งการสื่อสารแบบนี้จะมีลักษณะเป็นไปในรูปแบบของนโยบาย คำสั่งของผู้บริหารหรือผู้นำ ที่อาจจะผ่านสื่อต่างๆ เช่น เสียงตามสาย เอกสาร สิ่งพิมพ์ต่างๆ

1.2 การสื่อสารแบบสองทาง (Two-way communication) คือ การสื่อสารที่ผู้ส่งสารส่งข้อมูลข่าวสารไปยังผู้รับสาร ในขณะเดียวกันเมื่อผู้รับสารได้รับข้อมูลแล้วก็ส่งข้อมูลข่าวสารตอบกลับมายังผู้ส่งสารด้วย จึงเป็นการสื่อสารที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารต่างสลับบทบาทในการรับและส่งข่าวสารซึ่งกันและกัน มีการเปิดโอกาสให้ผู้รับสารได้ซักถามข้อสงสัยต่างๆ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน มีการโต้ตอบกัน ทำให้ผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถที่จะตอบสนองต่อกันเพื่อสร้างความเข้าใจได้อย่างชัดเจน โดยการสื่อสารแบบนี้ผู้ส่งสารให้ความสำคัญต่อปฏิกิริยาสะท้อนกลับ(Feedback) ทำให้การสื่อสารที่เกิดขึ้นมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะผู้ส่งสารและผู้รับสารมีความเสมอภาคกันในการติดต่อสื่อสาร ซึ่งก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

การสื่อสารสองทาง ยังจำแนกออกได้ ดังนี้

- การสื่อสารสองทางที่มีลักษณะเป็น Symmetric คือ เป็นการสื่อสารสองทางที่ผู้สื่อสารทั้งสองฝ่ายต่างมีอำนาจในการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนข่าวสารได้อย่างเต็มที่ การสื่อสารดังกล่าวไม่มีการชี้นำ จึงทำให้การสื่อสารที่เกิดขึ้นมีความสมดุลในการถ่ายทอดข่าวสารระหว่างผู้ส่งสารทั้งสองฝ่าย
- การสื่อสารสองทางที่มีลักษณะเป็น Asymmetric คือ เป็นการสื่อสารสองทางที่กระบวนการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างผู้สื่อสารทั้งสองฝ่ายไม่สมดุล โดยการสื่อสารดังกล่าวมีลักษณะของการชี้นำแอบแฝง

การเปรียบเทียบระหว่างการสื่อสารทางเดียวและการสื่อสารสองทาง โดย ฮาโรลด์ เจ ลีวิตต์ (Harold J. Leavitt)

1. การสื่อสารทางเดียวรวดเร็วกว่าการสื่อสารสองทาง

2. การสื่อสารสองทางมีความถูกต้องมากกว่าการสื่อสารทางเดียว
3. การสื่อสารสองทางสามารถสร้างความมั่นใจแก่ผู้รับสารมากกว่าการสื่อสารทางเดียว
4. การสื่อสารทางเดียวมีความเป็นระเบียบมากกว่าการสื่อสารสองทาง
5. การสื่อสารสองทางมักมีการรบกวนและยุ่งเหยิงมากกว่าการสื่อสารทางเดียว

2. จำแนกตามลักษณะการใช้

2.1 การสื่อสารแบบเป็นทางการ (Formal Communication) เป็นการสื่อสารที่มีระเบียบแบบแผน คำนึงถึงบทบาทหน้าที่และตำแหน่งของผู้ส่งสารและผู้รับสารเป็นสำคัญ การสื่อสารในลักษณะนี้อาจเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น ประกาศแจ้งนโยบาย คำสั่งปฏิบัติงาน หรืออาจเป็นการสื่อสารที่ไม่ใช่ลายลักษณ์อักษรแต่อาศัยการพูดจา เช่น การสั่งงานโดยตรง

2.2 การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ (Informal Communication) เป็นการสื่อสารโดยไม่พิจารณาหรือคำนึงถึงตำแหน่งหน้าที่ ไม่มีระเบียบแบบแผนที่กำหนดไว้ การสื่อสารระหว่างกันจึงมักเป็นส่วนตัวและไม่เป็นทางการ จึงไม่สามารถคาดเดาทิศทางของการสื่อสารได้ว่าจะเป็นการสื่อสารจากเบื้องบนสู่เบื้องล่าง เบื้องล่างสู่เบื้องบน หรือเป็นการสื่อสารตามแนวนอนและข้ามสายงาน ดังนั้นการสื่อสารจึงออกมาในรูปของการพบปะพูดคุยแบบปากต่อปากรวมทั้งข่าวลือต่างๆด้วย

3. จำแนกตามสัญลักษณ์ที่ใช้ในการสื่อสาร

3.1 การสื่อสารเชิงวัจนะ (Verbal Communication) เป็นการสื่อสารโดยใช้ภาษาพูด หรือภาษาเขียนเป็นสัญลักษณ์ในการสื่อสาร เพื่อให้เกิดความเข้าใจในความหมายที่สื่อสารระหว่างกัน ลักษณะการสื่อสารแบบนี้ เช่น การสนทนา การสัมภาษณ์ การเขียนบันทึก การเขียนจดหมาย การเขียนรายงาน การประชุม การอ่านข่าว เป็นต้น

3.2 การสื่อสารเชิงอวัจนะ (Nonverbal Communication) เป็นการสื่อสารโดยใช้รหัสหรือสัญลักษณ์อื่นในการสื่อสารแทนที่จะใช้ภาษาพูดหรือภาษาเขียน เช่น การยิ้ม การพยักหน้า

การสั้นศีรษะ การโบกมือ เป็นต้น การสื่อสารลักษณะนี้มีความหมายเฉพาะเจาะจง การที่จะทำให้เกิดความเข้าใจระหว่างกันได้ยิ่งขึ้นอยู่กับประสบการณ์ การตีความหมายของแต่ละคน

หากจะให้การสื่อสารเกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น มีความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร จำเป็นที่จะต้องให้การสื่อสารทั้งแบบวัจนภาษาและอวัจนภาษานี้ควบคู่กันไป

4. จำแนกตามการไหลของข่าวสาร

4.1 การสื่อสารจากบนลงล่าง (Top-down Communication) เป็นการส่งข่าวสารจากบุคคลที่มีตำแหน่งสูงกว่าลงมายังบุคคลที่มีตำแหน่งที่ต่ำกว่า การสื่อสารแบบนี้มักแสดงออกในรูปแบบของนโยบาย แผนงาน ประกาศ เป็นต้น

4.2 การสื่อสารจากล่างขึ้นบน (Bottom-up Communication) เป็นการส่งข่าวสารจากผู้ที่อยู่ในตำแหน่งที่ต่ำกว่าไปยังผู้ที่อยู่ในตำแหน่งที่สูง การสื่อสารรูปแบบนี้มักมีลักษณะของการประชุม การสัมมนา การปรึกษาหารือ ตลอดจนการร้องทุกข์ เป็นต้น

4.3 การสื่อสารตามแนวราบ (Horizontal Communication) เป็นการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ที่อยู่ในระดับหรือตำแหน่งเดียวกัน หรือใกล้เคียงกัน โดยอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัวเป็นหลัก เช่น เพื่อน ญาติพี่น้อง การสื่อสารรูปแบบนี้ก่อให้เกิดความสัมพันธ์และเสริมสร้างความรับผิดชอบร่วมกันของหมู่คณะ รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของสมาชิกในสังคม

คุณลักษณะของการสื่อสารชุมชน (Community Communication)

กาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2543) กล่าวถึงคุณลักษณะของการสื่อสารชุมชน ดังนี้

1. เป็นการสื่อสารแบบสองทาง (Two-way communication) ที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถมีปฏิริยาโต้ตอบ (Interactivity) กันอยู่ตลอดเวลาทั้งในลักษณะเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ ลักษณะการสื่อสารแบบสองทางทำให้สถานะของผู้ส่งและผู้รับไม่ตายตัว แต่จะมีการผลัดเปลี่ยนบทบาทอยู่ตลอดเวลา
2. ทิศทางการไหลของข่าวสาร (Flow of information) ในขณะที่กระบวนการสื่อสารเพื่อพัฒนาแบบกระแสหลักนั้น ทิศทางการไหลของข่าวสารเป็นไปอย่างจำกัดคือ มีการไหล

จากเบื้องบน (เจ้าหน้าที่รัฐ) ไปสู่เบื้องล่าง (ประชาชน) เท่านั้น แต่การสื่อสารชุมชนนั้น การหลังไหลของข่าวสารจะมีทิศทางที่หลากหลายมาจากทุกทิศทาง ทั้งจากบนลงล่าง (Top-down) แบบล่างสู่บน (Bottom-up) และแบบแนวนอน (Horizontal) ดังนั้น ข่าวสาร จึงอาจจะไหลจากนักวางแผนพัฒนาไปสู่ชาวบ้าน จากสื่อมวลชนไปสู่ผู้รับสารในชนบท ในเวลาเดียวกันชาวบ้านอาจจะส่งข่าวสารขึ้นไปยังเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือมีการแลกเปลี่ยน ติดต่อข่าวสารระหว่างกลุ่มชาวบ้านด้วยกัน

นอกจากจะใช้มิติ (Dimension) เรื่องทิศทางเป็นเกณฑ์พิจารณาแล้ว ยังมีนักวิชาการบาง ท่าน เช่น Pavelka (1978) ใช้เกณฑ์นี้ทำให้มองเห็นทิศทางการไหลของข่าวสารใน 3 ทิศทาง คือ การไหลของข่าวสารจากสื่อภายนอกเข้ามาสู่ชุมชน การใช้สื่อเพื่อส่งสาร เรื่องราวของชุมชนออกไปยังบุคคลภายนอก และการใช้การสื่อสารเพื่อกระตุ้นให้เกิดการ สื่อสารภายในชุมชนกันเองเพื่อช่วยยกระดับความตระหนักเกี่ยวกับความต้องการและการ แสดงออกซึ่งความเป็นตัวของตัวเองของชุมชน

3. เป้าหมายของการสื่อสารชุมชน (Purpose) มีวิธีการและแง่มุมหลายแง่มุมที่กำหนด เป้าหมายของการสื่อสารเพื่อชุมชน ตัวอย่างเช่น

(ก) การกำหนดเป้าหมายโดยการใช้ระดับผู้เกี่ยวข้องเป็นเกณฑ์ การสื่อสารชุมชนจะมี เป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้เกี่ยวข้องในระดับต่างๆ ดังนี้

- ระดับชุมชนมีเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้เกี่ยวข้องในระดับคุณภาพชีวิตของ ชุมชน
- ระดับหน่วยงานนอกชุมชน เป็นการสื่อสารที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงองค์กรหรือ หน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องกับด้านการพัฒนาและการสื่อสาร
- ระดับสังคมส่วนรวม เป็นการสื่อสารที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและ วัฒนธรรมในระดับกว้าง

(ข) การกำหนดเป้าหมายโดยสอดคล้องกับทิศทางการไหลของข่าวสาร อาจกำหนด เป้าหมายของการสื่อสารชุมชนได้เป็น 3 เป้าหมายย่อย คือ

- (i) เพื่อทำการถ่ายทอดข่าวสารข้อมูลและโน้มน้าวชักจูงใจ อันมักได้แก่ ทิศทางการ ไหลของข่าวสารจากบนลงล่าง (อย่างไรก็ตาม ทิศทางการไหลแบบอื่นๆก็ใช้ เป้าหมายนี้ได้เช่นกัน)

- (ii) เพื่อเป็นช่องทางแสดงออกซึ่งตัวตนของชุมชน (Community self-expression) อันอาจหมายรวมถึงตั้งแต่การแสดงออกซึ่งความต้องการของชุมชนไปจนถึงการแสดงออกซึ่งสิทธิ์ ศักดิ์ศรี ภูมิปัญญาของชุมชนด้วย
 - (iii) เพื่อพัฒนาความเป็นตัวของตัวเองของบุคคล (Development of the individual's self) ในหน่วยที่เล็กลงมากกว่าชุมชน การสื่อสารชุมชนจะทำหน้าที่คล้ายๆ เป็นเวทีแห่งการศึกษาเรียนรู้ที่ช่วยให้ศักยภาพของปัจเจกบุคคลได้พัฒนาสร้างสรรค์อย่างเต็มที่
4. เป็นการสื่อสารที่เกิดขึ้นและดำเนินการเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน (Need-oriented) ซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะของกระบวนการพัฒนาแนวใหม่
 5. หน้าที่ของการสื่อสาร Windahl และคณะ (1992) ระบุหน้าที่ของการสื่อสารชุมชนประกอบด้วย
 - (i) หน้าที่การแสดงออก (Expression function) บุคคลหรือกลุ่มสามารถแสดงความเป็นตัวของตัวเองออกมาเพื่อที่จะสร้างเอกลักษณ์ของตนเองได้
 - (ii) หน้าที่ทางสังคม (Social function) คือ การเข้าไปมีส่วนร่วมในการสื่อสารเพื่อสร้างความรู้สึกร่วมเป็นชุมชนเดียวกัน
 - (iii) หน้าที่ในการให้ข้อมูลข่าวสาร (Information function) ซึ่งเป็นหน้าที่พื้นฐานของการสื่อสารทั่วไป ทิศทางการไหลของข่าวสารเป็นไปอย่างรอบด้าน ผู้ร่วมกระบวนการสื่อสารทุกคนได้แลกเปลี่ยนข้อมูลและความรู้เพื่อยกระดับความเข้าใจ และความรู้ในเรื่องการสื่อสารและทักษะการถ่ายทอดไปยังบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการพัฒนาชุมชน
 - (iv) หน้าที่ในการควบคุมการปฏิบัติการ (Control activation function) การสื่อสารจะเป็นช่องทางนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อปรับปรุงหรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นของบุคคลและชุมชนได้ เนื่องจากการสื่อสารมีลักษณะเป็นการสื่อสารแบบสองทางที่มีขั้นตอนปฏิกริยาป้อนกลับ (Feedback)

นอกจากนี้ Berrigan (1979) เพิ่มเติมคุณสมบัติบางประการของการสื่อสารชุมชนคือ

6. เน้นการปรับปรุงสื่อให้เหมาะสมสำหรับประโยชน์การใช้งานของชุมชน

7. ต้องเป็นสื่อที่คนในชุมชนสามารถเข้าถึง (Access) ได้ตลอดเวลาเพื่อค้นหาข่าวสารเพิ่มพูนความรู้หรือเพื่อความบันเทิง
8. เป็นสื่อที่ชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วม (Participate) ในหลายบทบาท ไม่ว่าจะเป็นผู้วางแผนการใช้สื่อ ผู้ผลิต ผู้แสดง ฯลฯ
9. เป็นสื่อที่แสดงออกของชุมชน มิใช่เพื่อชุมชน หมายความว่า ตัวตนของชุมชนที่จะแสดงออกนั้น ต้องมาจากการกำหนดของชุมชนเอง มิใช่เป็นผู้อื่นมากำหนดชุมชน
10. เป็นเครื่องมือถ่ายทอดข่าวสารจากที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่ง มาเป็นเวทีสำหรับแลกเปลี่ยนข่าวสารและทัศนะของคนทุกคน

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสาร รูปแบบการสื่อสารและคุณลักษณะของการสื่อสารชุมชน มาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์กระบวนการสื่อสารภายในชุมชนลาวพวนในการดำรงรักษาอัตลักษณ์ประเพณีบุญก่าฟ้าของชุมชนลาวพวนบ้านวัดโบสถ์

1.2. แนวคิดเกี่ยวกับระดับการสื่อสาร

ทฤษฎีการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonnal Communication Theory)

Everett M. Roger and Floyed F Shoemaker (อ้างถึงในพวงชมพู ไชยอาลา, 2543) ให้ความหมายของการสื่อสารระหว่างบุคคลว่าเป็นการติดต่อระหว่างบุคคลต่อบุคคลเพื่อที่จะถ่ายทอดข่าวสารระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ถ้าผู้รับสารไม่เข้าใจก็สามารถสอบถามหรือขอข่าวสารเพิ่มเติมจากแหล่งสารได้ทันที ส่วนผู้ส่งสารก็สามารถปรับปรุงแก้ไขในการที่ส่งออกไปให้เข้ากับความต้องการและความเข้าใจของผู้รับสารได้ในเวลาอันรวดเร็วเช่นกัน ซึ่งจะช่วยให้บุคคลให้เปลี่ยนแปลงทัศนคติได้

ปรมะ สตะเวทิน (2526) ให้ความหมายของการสื่อสารระหว่างบุคคลว่าเป็น การที่สารที่ประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มาทำการสื่อสารกันในลักษณะตัวต่อตัว กล่าวคือ ทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถที่จะติดต่อแลกเปลี่ยนสารกันได้โดยตรง ในขณะที่คนหนึ่งจะทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสาร คนอื่นจะทำหน้าที่เป็นผู้รับสารดังนั้น การสื่อสารระหว่างบุคคลจึงเกิดขึ้นได้ในกรณี 2 คน เช่น การพูดคุยระหว่างคนสองคน การเขียนจดหมายถึงกันและการใช้โทรศัพท์ เป็นต้น ในทำนองเดียวกัน การสื่อสารระหว่างบุคคลก็เกิดขึ้นได้ในกลุ่มย่อย (Small group) ซึ่งมีมากกว่า 2 คนรวมทั้งการสื่อสารในกลุ่มขนาดใหญ่ (Large group)

อรรถวรรณ ปิรันธรีโหวาท (2537) กล่าวถึงการสื่อสารระหว่างบุคคลว่า การสื่อสารระหว่างบุคคลนับว่า ผู้ทำหน้าที่การสื่อสารเป็นบุคคลและมรปฏิกริยาโต้ตอบกันอย่างซับซ้อนระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร

ทฤษฎีการสื่อสารกลุ่ม (Group Communication Theory)

Cartwright and Zander (อ้างถึงในประทุม ฤกษ์กลาง, 2534) ระบุคุณลักษณะของกลุ่มเล็กได้ว่า เมื่อคนจำนวนหนึ่งได้รวมตัวกันเป็นกลุ่ม จะมีลักษณะดังนี้

1. กระตือรือร้นในการมีปฏิสัมพันธ์กันบ่อยครั้ง
2. นิยามตนเองว่ามีฐานะเป็นสมาชิกกลุ่ม
3. ถูกคนอื่นมองว่าเป็นสมาชิกกลุ่ม
4. มีบรรทัดฐานของความสนใจร่วมกัน
5. มีส่วนร่วมในระบบของบทบาทที่เกี่ยวข้องกัน
6. ร่วมกันตั้งแบบจำลองขึ้นเหมือนกัน ได้แก่ วัตถุประสงค์หรือแนวคิดในการควบคุมสัญชาตญาณร่วมกัน
7. พวกเขาจะพบว่า กลุ่มนั้นให้รางวัลตอบแทนแก่เขา
8. ดำเนินการส่งเสริมวัตถุประสงค์ซึ่งกันและกัน
9. รับรู้ร่วมกันในความเป็นเอกภาพ
10. แสดงออกเพื่อตอบโต้กับสิ่งแวดล้อมไปในลักษณะเดียวกัน

จันทนา ทองประยูร (2548) ได้สรุปเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกับการสื่อสารไว้ว่า การสื่อสารกลุ่มเล็ก หมายถึง การที่บุคคลจำนวนหนึ่งสื่อสารกันในแบบเผชิญหน้าในช่วงเวลาหนึ่ง โดยมีจำนวนมากพอที่บุคคลหนึ่งสามารถสื่อสารกับทุกคนในกลุ่มโดยตรง การสื่อสารในกลุ่มเล็กมีกระบวนการกลุ่ม สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยเป็นกระบวนการที่เกิดภายในกลุ่มเท่านั้น กลุ่มมีวัตถุประสงค์หรือเป้าประสงค์ร่วมกัน สมาชิกกลุ่มรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มและมีอิทธิพลต่อกัน

ถิรนนท์ อนุวัชศิริวงศ์ (2534) กล่าวว่า กลุ่ม หมายถึง การชุมนุมกันของบุคคลมากกว่า 2 คนขึ้นไปที่มีเป้าหมายร่วมกันและมีปฏิสัมพันธ์กันหรือมีการสื่อสารร่วมกัน

สนิท สมัครการ(2538) กล่าวถึง กลุ่มในลักษณะที่เรียกว่า “กลุ่มสังคม” หมายถึง กลุ่มบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ได้มีปฏิริยาโต้ตอบทางสังคมซึ่งกันและกัน (Social Interaction) พฤติกรรมทางสังคมจะเกิดขึ้นได้ เมื่อมีการกระตุ้นอีกฝ่ายหนึ่งให้ปฏิบัติกรอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นการตอบสนองอีกฝ่ายหนึ่งได้ การแสดงปฏิริยาโต้ตอบในกลุ่มนี้อาจมีได้ทั้งลักษณะการติดต่อทางตรงหรือทางอ้อม สมาชิกของกลุ่มแต่ละคนมีสิทธิและความรับผิดชอบหน้าที่ จะสามารถแยกผู้ที่เป็นสมาชิกออกจากผู้ที่มีได้เป็นสมาชิกและสามารถใช้เป็นแนวทางให้สมาชิกของกลุ่มคาดหวังท่าที บทบาทของสมาชิกแต่ละคนๆได้ ตลอดจนอาจทำให้เกิดการบังคับโดยตรงหรือทางอ้อม ที่จะทำให้สมาชิกแต่ละคนยอมรับและประพฤติตนตามสิทธิและหน้าที่ของตนอีกด้วย

ม.ร.ว.อศิน รพีพัฒน์ (2536) อธิบายถึงลักษณะและความสำคัญของ “เครือข่ายทางสังคม” (Social network) ว่า...สังคมมีลักษณะเครือข่ายคล้ายใยแมงมุม บุคคลคือจุดที่เส้นใยของเครือข่ายมาพบกัน กล่าวคือ บุคคลหนึ่งย่อมมีความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ อีกจำนวนมากในหลายรูปลักษณะและสถานการณ์ ข้อสันนิษฐานเบื้องต้นในการศึกษาประการหนึ่งมีว่า บุคคลที่มีเส้นใยความสัมพันธ์กว้างขวางทั้งในและนอกหมู่บ้าน ย่อมมีความสำคัญในสังคมและการเปลี่ยนแปลงในหมู่บ้านมากกว่าคนอื่น ๆ ที่มีเส้นสายความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับคนอื่น ๆ จำนวนน้อย บุคคลที่เป็นจุดรวมของสายสัมพันธ์จำนวนมากนี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นจุดรวม (node) ของความสัมพันธ์ในท้องถิ่นหรือชุมชนนั้นได้

นอกจากนี้ ม.ร.ว.อศิน รพีพัฒน์ (2536) ได้เสนอลักษณะองค์ประกอบสำคัญที่เอื้อต่อการรวมกลุ่มหรือสานเครือข่ายสังคมและการสื่อสารไว้ 11 ประการ คือ

1. ลักษณะครอบครัวขยายที่อาศัยรวมกันในบริเวณบ้านเดียวกัน
2. ระบบเครือญาติที่นับญาติทั้งสองฝ่าย
3. การให้ความสำคัญต่อกลุ่มบ้านที่เป็นเพื่อนบ้านกัน
4. กลุ่มแลกเปลี่ยนแรงงาน
5. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่ผู้น้อย
6. การจัดแบ่งชนชั้นและสถานภาพ

7. ผู้นำและบริวาร
8. กลุ่มการเมือง
9. หมู่บ้านในฐานะเป็นองค์กรบริหารและปกครอง
10. สังคมหมู่บ้าน
11. วัตถุประสงค์ของหมู่บ้าน

แรงจูงใจในการสื่อสารกลุ่มเล็ก

การที่บุคคลเข้าร่วมกลุ่มโดยทั่วไปมีแรงจูงใจในการเข้ากลุ่มดังนี้

1. ความต้องการระหว่างบุคคล มาสโลว์(Maslow อ้างถึงในBeebe and Masterson, 1989 อ้างถึงในถึง จันทนา ทองประยูร, 2548) กล่าวถึงความต้องการของคนว่ามี 2 ระดับ คือ
 - 1.1 ความต้องการเพื่อการอยู่รอด มี 2 ระดับ คือ ความต้องการทางกายภาพ (อากาศ น้ำ อาหาร) และ ความต้องการความปลอดภัย (ต้องการความมั่นคง การปกป้อง) เมื่อความต้องการทางกายภาพถูกเติมเต็มความต้องการขั้นต่อไปคือ
 - 1.2 ความต้องการทางจิตวิทยา ได้แก่ ความต้องการเป็นเจ้าของ (ความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม) ความต้องการการเคารพนับถือ และความต้องการบรรลุความสำเร็จ
2. ความดึงดูดระหว่างบุคคล บุคคลมักจะถูกดึงดูดเข้ากลุ่มเพราะสมาชิกในกลุ่ม ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดึงดูดระหว่างบุคคลได้แก่
 - 2.1 ความคล้ายคลึง เช่น ความคล้ายคลึงในภูมิหลัง ความเชื่อ ทักษะคติ ค่านิยม
 - 2.2 การเติมเต็ม ในหลายสถานการณ์ บุคคลมักจะถูกดึงดูดโดยบุคคลที่มีคุณสมบัติที่ตนขาดแต่ปรารถนาอยากมี เช่น บุคคลที่ต้องการควบคุมผู้อื่น ย่อมถูกดึงดูดโดยบุคคลที่ชอบถูกควบคุม คนที่ชอบเป็นผู้นำ มักชอบคบกับคนที่เป็นผู้ตาม
 - 2.3 ความใกล้ชิด ทำให้เกิดความคุ้นเคย ซึ่งเป็นอิทธิพลเชิงบวกต่อความดึงดูดระหว่างบุคคล
 - 2.4 ความดึงดูดทางกายภาพ เช่น คนเรามักชอบอยู่ใกล้กับคนที่มีความงามทางกายภาพ เมื่อแรกพบ แต่ความดึงดูดลักษณะนี้จะลดอิทธิพลลงเมื่อเวลาผ่านไป
3. ความดึงดูดของกลุ่ม กลุ่มดึงดูดได้จาก

- 3.1 กิจกรรมกลุ่ม บุคคลที่สนใจกิจกรรมคล้ายกันมักรวมกลุ่มกันขึ้น หรือเข้าร่วมกลุ่ม เพราะสนใจกิจกรรมที่กลุ่มจัดขึ้น
- 3.2 เป้าประสงค์กลุ่ม
- 3.3. สมาชิกกลุ่ม เป็นการเข้าร่วมกลุ่มเพราะได้รับผลตอบแทนจากการเป็นสมาชิก เนื่องจากความมีชื่อเสียง การยอมรับ การได้ผลประโยชน์จากภายนอกกลุ่ม
4. เป้าประสงค์ของการสื่อสารในกลุ่มเล็ก หมายถึง วัตถุประสงค์หรือผลบั้นปลายที่กลุ่มหรือปัจเจกบุคคลพยายามให้เกิดการบรรลุ แบ่งออกเป็น
 - 4.1 เป้าประสงค์ส่วนบุคคล
 - 4.2 เป้าประสงค์กลุ่ม ทั้งเป้าประสงค์เพื่อบรรลุความสำเร็จและเป้าประสงค์ดำรงกลุ่ม เสริมความเข้มแข็งหรือทำให้มั่นใจว่ากลุ่มจะดำรงอยู่ได้ด้วยตัวกลุ่มเอง สมาชิกกลุ่มควรตระหนักถึงปัญหาที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยหลายประการและกำหนดเป้าประสงค์ที่จำเป็นเพื่อดำรงกลุ่ม ปัจจัยดังกล่าว ได้แก่ ความผูกพันของกลุ่ม ขวัญกำลังใจของกลุ่ม เอกภาพของกลุ่ม ความเป็นหนึ่งเดียวของกลุ่ม และความร่วมมือระหว่างสมาชิก ซึ่งล้วนส่งผลต่อประสิทธิภาพในการผลิตของกลุ่ม

ลักษณะของกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ

Reeves (อ้างถึงในสายพิรุณ น้อยสิริ, 2530 อ้างถึงในพวงชมพู ไชยอาลา, 2543) กล่าวถึงลักษณะของกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ โดยสรุป คือ

1. เป็นกลุ่มที่มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ทำได้จริง สอดคล้องกับความสามารถของผู้นำและสมาชิกมีความร่วมมือภายในกลุ่มสูง
2. สมาชิกมีความกระตือรือร้นสนใจกิจการของกลุ่ม ไม่ปล่อยให้เป็นที่ของผู้นำฝ่ายเดียว
3. สมาชิกเต็มใจที่จะทำงานหนักเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายและรักษาความเป็นกลุ่มไว้
4. กลุ่มมีการตัดสินใจโดยกลุ่มเองในเรื่องงานและความก้าวหน้าของกลุ่ม
5. สมาชิกมีความจงรักภักดีและภาคภูมิใจในความสำเร็จของกลุ่ม
6. กลุ่มมีผู้นำที่ดีและเข้มแข็ง
7. ผู้นำและสมาชิกร่วมกันวางแผนและควบคุมการกระทำ ตลอดจนเพิ่มประสิทธิภาพของกลุ่ม โดยเน้นการกระตุ้นจิตสำนึก

ความเป็นผู้นำ

จันทนา ทองประยูร (2548) กล่าวถึง ภาวะผู้นำ หมายถึง พฤติกรรมที่มีอำนาจอิทธิพล (Exert influence) ต่อกลุ่ม เนื่องจากการสื่อสารกลุ่มเล็กค้ำึงถึงอิทธิพลต่อกันและกัน ผู้นำกลุ่ม อาจได้รับมอบหมายอย่างเป็นทางการเพื่อให้ทำหน้าที่ของกลุ่มมีประสิทธิผลหรืออาจมีบุคคลใน กลุ่มจำนวนหนึ่งคนหรือมากกว่า ปฏิบัติหน้าที่ผู้นำกลุ่มโดยไม่ได้รับมอบหมายอย่างไม่เป็น ทางการก็ได้

กรรณิการ์ อัสวตรเดชา (2546) กล่าวถึง ความเป็นผู้นำ หมายถึง พฤติกรรมที่ช่วยให้กลุ่ม ทำงานได้สำเร็จตามเป้าหมาย ปกติผู้นำจะทำหน้าที่ 2 อย่าง คือ ทำงานและสร้างบรรยากาศ (หมายถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่สร้างความพึงพอใจที่จะนำพาบุคคลเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่ม และทำให้สมาชิกอยากอยู่ในกลุ่มต่อไป ผู้นำคือผู้ที่ทำหน้าที่นำมากกว่าคนอื่นๆในกลุ่ม

กลุ่มมักมีผู้นำทางความคิด (Opinion leader) แยกออกไปต่างหาก ผู้นำทางความคิด หมายถึงผู้ที่ความคิดของเขา สมาชิกกลุ่มฟังและยอมรับโดยไม่วิพากษ์วิจารณ์ ในกลุ่มที่มีวุฒิ ภาวะสมาชิกค่อนข้างจะมีลักษณะเหมือนกัน ทุกคนใช้ความเป็นผู้นำพอกันซึ่งเราเรียกว่า กลุ่มที่ ไม่มีผู้นำ (Leaderless group) หมายความว่ากลุ่มที่สมาชิกทั้งหมดทุ่มเทให้เท่าๆกัน เพื่อให้สำเร็จ ตามวัตถุประสงค์ ไม่มีใครเด่นหรือได้รับการยอมรับว่ามีคุณค่ามากกว่าคนอื่น

ลักษณะผู้นำกลุ่ม (จันทนา ทองประยูร, 2548)

1. การดำเนินกิจกรรมการพูด การสื่อสารในกลุ่มเล็กที่ต้องการให้เกิดอิทธิพลต่อกลุ่มจึง ต้องใช้การพูดในปริมาณมาก อย่างไรก็ตามผู้พูดต้องค้ำึงถึงว่าปริมาณการพูดไม่สำคัญเท่า มารยาทในการพูด บางสถานการณ์ผู้พูดบางคนพูดน้อยแต่น้ำหนักก็สามารถได้รับผลทางบวก
2. ความน่าเชื่อถือ คนที่เข้าถึงและไวต่อการรับรู้อารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่น คนที่มีความสามารถและมีลักษณะเฉพาะหรือเป็นตัวของตัวเอง ลักษณะทั้งสองประการเป็นส่วนประกอบสำคัญของความน่าเชื่อถือ ถ้าคนเรานับถือใครมากๆก็มักเชื่อฟังคนๆนั้นใน ปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มนั้น
3. ความดึงดูดระหว่างบุคคล ช่วยพัฒนาความเป็นผู้นำในกลุ่มเล็ก ลักษณะกลุ่มที่เน้น งาน ถ้าสมาชิกในกลุ่มชอบทำงานร่วมกับใคร ก็จะคล้อยตามคนๆนั้นมาก ในขณะที่ลักษณะกลุ่มที่ เน้นสังคม บุคคลในกลุ่มผู้ฟังที่มีความดึงดูดทางสังคมมากที่สุดต่อสมาชิกในกลุ่ม มีแนวโน้ม คล้อยตามสมาชิกกลุ่ม และมักได้รับการยอมรับให้เป็นผู้นำกลุ่ม

4. ความคล้ายคลึงกับสมาชิกกลุ่ม ผู้นำทางความคิดเป็นบุคคลที่มีความคล้ายคลึงผู้ตามในด้านทัศนคติและภูมิหลัง และเป็นผู้มีความสามารถในปัญหาเฉพาะด้านบางอย่าง

5. ความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของผู้นำกลุ่ม ผู้นำที่มีประสิทธิภาพต้องสามารถทำให้กลุ่มบรรลุเป้าประสงค์ สามารถแก้ปัญหาของของกลุ่ม ในขณะเดียวกันก็แก้ปัญหาบุคคลในกลุ่มได้ สามารถสร้างขวัญและกำลังใจและผูกพันภายในกลุ่ม กระตุ้นให้สมาชิกเกิดความชอบพอและมีส่วนร่วมและทำให้งานบรรลุผล

ทฤษฎีการคิดตามกลุ่ม (Groupthink theory)

Irving Janis (อ้างถึงในประทุม ฤกษ์กลาง, 2534) อธิบายการคิดตามกลุ่มว่า หมายถึงรูปแบบ(mode) การคิดของคนเมื่อมีความผูกพันอย่างลึกในกลุ่ม และเมื่อต้องการความเป็นเอกฉันท์อยู่เหนือความต้องการของจริง

การคิดตามกลุ่มเป็นผลทางตรงของความผูกพันในกลุ่ม ความผูกพันกำหนดการกระทำของกลุ่มสะท้อนเป้าประสงค์และค่านิยมที่ร่วมกันของกลุ่ม ปริมาณพลังงานที่ยึดกลุ่ม (synergy) ที่มีประสิทธิผลในกลุ่มเกิดจากความผูกพัน

กลุ่มที่เกิดภาวะคิดตามกลุ่มเกิดจากการมีผู้นำที่เชื่อมั่นในตนเองสูง ความคิดของผู้นำเป็นความคิดที่ตะต่องไม่ได้ จึงมีสมาชิกน้อยคนที่ไม่เห็นด้วย นอกจากนี้ยังเกิดจากสมาชิกที่คำนึงถึงความผูกพันสูงและเข้ากันได้มากและส่งเสริมความคิดเห็นของกันและกัน

Infante, Rancer, and Womack (2003) ได้กล่าวว่า การคิดตามกลุ่มพัฒนามาจากความรู้สึกความเป็นอันหนึ่งอันเดียวและความกลมเกลียวกันของสมาชิกภายในกลุ่ม เมื่อมีสถานการณ์ที่กลุ่มต้องตัดสินใจ เงื่อนไขที่จะทำให้สมาชิกคิดตามกลุ่ม คือ 1. ความความรู้สึกความเป็นอันหนึ่งอันเดียวและความกลมเกลียวกันของสมาชิกภายในกลุ่มที่พยายามที่จะให้กลุ่มดำเนินไปตามนั้น 2. โครงสร้างของกลุ่ม สังคมที่แยกตัวจากองค์กรภายนอก ผู้นำกลุ่มมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของกลุ่ม สังคมที่ผู้นำมีการแสดงความคิดเห็นอย่างโดดเด่นไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง สมาชิกกลุ่มมักของคล้อยตามและอาจจะต่อต้านข้อวิพากษ์วิจารณ์ต่อความคิดเห็นของผู้นำ 3. สภาพแวดล้อม แรงกดดันจากภายนอก กลุ่มขาดทางเลือกที่หลากหลายในการตัดสินใจ ตลอดจนความผิดพลาดในการตัดสินใจที่ผ่านมาทำให้คุณค่าในตนลดลง สภาพแวดล้อมดังกล่าวมีผลทำให้สมาชิกกลุ่มคิดตามข้อเสนอใดข้อเสนอหนึ่งเหมือนกัน

การคิดตามกลุ่มสังเกตได้ 3 ลักษณะ ได้แก่

1. การคิดของกลุ่มเป็นภาพลวงตาที่อยู่อย่างยั่งยืน (illusion of invulnerability) ซึ่งเป็นมุมมองโลกในแง่ดีอย่างไม่ถูกต้อง
2. กลุ่มทำให้เกิดความพยายามร่วม (Collective efforts) ในการหาเหตุผลสำหรับกรกระทำที่ตัดสินใจไป
3. กลุ่มทำให้เกิดความเชื่อที่ไม่ต้องสงสัยในคุณธรรมกลุ่ม นำไปสู่ผลจากจริยธรรมหรือคุณธรรมที่ตามมา

องค์ประกอบที่ทำให้ความผูกพันของกลุ่มลดลงได้แก่ ความต้องการของบุคคลในการดำรง การเห็นคุณค่าตน กลุ่มที่มีความผูกพันสูงจะได้รับมิตรภาพ เกียรติภูมิ และการยอมรับระหว่างกัน ดังนั้นสมาชิกกลุ่มจึงลงทุนพลังงานที่ยึดกลุ่ม (synergy) ภายในเพื่อรักษาความเป็นหนึ่งเดียว ความมั่นใจจะทำลายความเชื่อมั่นของกลุ่ม ซึ่งเกิดจากการที่แต่ละคนเห็นคุณค่าของตน

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎีการสื่อสารกลุ่ม มาใช้ประกอบในการวิเคราะห์เพื่อให้เห็นถึงกระบวนการสื่อสารภายในชุมชนและปัจจัยที่ส่งผลต่อการอ้างและการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ประเพณีบุญก้ำฟ้าของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวพวนบ้านวัดโบสถ์

1.3. แนวคิดเกี่ยวกับประเภทของสื่อ

แนวคิดเกี่ยวกับสื่อบุคคล

สื่อบุคคล หมายถึง ตัวคนที่ถูกนำมาใช้ในการสื่อสารกับผู้รับสารในลักษณะเผชิญหน้า การใช้สื่อบุคคลในการสื่อสารจึงกระทำได้ในรูปแบบของการสนทนากับผู้รับสารเพียงคนเดียว หรือในรูปแบบของการประชุมกลุ่มซึ่งประกอบด้วยผู้รับสารมากกว่า 1 คน (ปรมะ สตะเวทิน, 2526)

เสถียร เขยประทับ (ม.ป.ท.) (อ้างถึงในสุรพงษ์ โสธนะเสถียรและเกศกนก ชุมประดิษฐ์, 2549) กล่าวว่า สื่อบุคคลจัดเป็นสื่อที่มีศักยภาพสูงในการสื่อสารนวงกรม ทั้งนี้เพราะสื่อบุคคลจะมีบทบาทสำคัญในการชักจูงใจและการตัดสินใจของผู้รับสาร

สื่อบุคคลในสังคมประกอบด้วย สื่อบุคคลภายในท้องถิ่น(Localite) ได้แก่ ผู้นำความคิดเห็นในท้องถิ่น เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ครู พระ แพทย์ ฯลฯ และสื่อบุคคลภายนอกท้องถิ่น (Cosmopolite) ได้แก่ นักพัฒนา หรือพัฒนากร เจ้าหน้าที่ส่งเสริม ผู้เชี่ยวชาญ ฯลฯ ที่นำแนวคิดใหม่ๆ หรือนวัตกรรมไปเผยแพร่ในท้องถิ่น

จุมพล รอดคำดี (2532) กล่าวว่า สื่อบุคคล(Human Media หรือ Personal Media) เป็นการใช้การถ่ายทอดข่าวสาร ความรู้ ความเข้าใจ และความคิดเห็นต่างๆที่มีมาแต่ดั้งเดิมก่อนการใช้สื่อประเภทอื่นๆ โดยมี “คำพูด” เป็นพาหนะที่สำคัญที่สุด ซึ่งเสถียร เขยประทับ (2534) กล่าวถึงสื่อบุคคลสังคมประกอบด้วย “สื่อบุคคลภายในท้องถิ่น” ได้แก่ ผู้นำความคิดเห็นในท้องถิ่น เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ครู พระ แพทย์ เป็นต้น และ “สื่อบุคคลภายนอกท้องถิ่น” ได้แก่ นักพัฒนาหรือพัฒนากร เจ้าหน้าที่ส่งเสริม ผู้เชี่ยวชาญ เป็นต้น ที่นำแนวคิดใหม่ๆหรือนวัตกรรมไปเผยแพร่ในท้องถิ่น

กาญจนา แก้วเทพ (2551) กล่าวว่า ปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการธำรงรักษาความเป็นชุมชนเอาไว้คือ ลักษณะจิตสาธารณะ(Voluntarism) ของบุคคลในชุมชนนั้น ที่ทำให้มีตัวบุคคลที่เอาใจใส่เป็นธุระกับกิจการของส่วนรวมเป็นคนที่มิจิตสำนึกแบบชุมชนนิยม (Communitarianism) บรรจุไว้จิตใจอย่างเต็มเปี่ยม R.Putnum กล่าวว่า ตัวบุคคลเหล่านี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความปิติสุขของชุมชน

Rogers และ Meynen (1973) กล่าวว่า สื่อบุคคลเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจยอมรับนวัตกรรม เช่นเดียวกับ Lazarfeld และ Menzel (1968) ที่กล่าวว่า “การสื่อสารระหว่างบุคคลมีบทบาทสำคัญ เพราะเป็นการสื่อสารที่มีความเป็นกันเองและเป็นส่วนตัว ก่อให้เกิดความคุ้นเคย ซึ่งจะช่วยให้เกิดการยอมรับความคิดได้ง่ายขึ้น การพูดคุยอย่างเห็นหน้าค่าตากันนี้ ในแง่จิตวิทยาทำให้ผู้รับสารมีความรู้สึกว่าได้รับรางวัลทันที อย่างน้อยที่สุด ในด้านการแสดงความคิดเห็นของตนต่อผู้พูด นอกจากนั้นแล้ว การสื่อสารระหว่างบุคคลยังเปิดโอกาสให้ผู้ส่งสารสามารถปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงเนื้อหาที่ใช้ในการสนทนาได้ในเวลาอันรวดเร็ว หากว่าเนื้อหาที่สนทากันอยู่นั้นได้รับการต่อต้านจากคู่สนทนา

Hovland และคณะ (1968) กล่าวว่า “การสื่อสารระหว่างบุคคล(Interpersonal communication) มีความสัมฤทธิ์ผลในการโน้มน้าวใจอีกลักษณะหนึ่ง คือ การประชุมกลุ่มหรือการรวมกันเป็นกลุ่มของสมาชิกโดยที่โน้มน้าวในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของผู้รับสารหรือของกลุ่มเป้าหมายจะได้รับอิทธิพลจากการรวมกลุ่มของสมาชิกกลุ่มด้วยกันและจากการ

พบปะสังสรรค์ด้วยกัน ดังนั้น อิทธิพลของการรวมกลุ่มของสมาชิกจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมขึ้น

Paul F. Lazarfeld (1968) เสนอความเห็นในเรื่องสาเหตุที่สื่อบุคคลเอื้ออำนวยต่อการโน้มน้าวใจว่า

1. การสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นไปอย่างง่าย ๆ ไม่มีกฎเกณฑ์บังคับ ผู้สื่อสารมีความใกล้ชิดกัน ซึ่งกระบวนการกลุ่มสามารถที่จะมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของบุคคลได้
2. การสื่อสารแบบเผชิญหน้าเปิดโอกาสให้สามารถยืดหยุ่นเนื้อหาได้ หากผู้สื่อสารได้รับการต่อต้านจากผู้ฟังตน
3. ความสัมพันธ์โดยตรงของบุคคลที่สื่อสารแบบเผชิญหน้ามีส่วนสนับสนุนเนื้อหาที่ผู้รับสารยอมรับและโต้แย้งเนื้อหาที่ผู้รับสารไม่ยอมรับ
4. ผู้รับสารบางคนมักจะเชื่อในข้อตัดสินใจและทรรศนะของผู้ที่เขารู้จักและนับถือมากกว่าบุคคลที่เขาไม่รู้จักมาติดต่อสื่อสารด้วย
5. การสื่อสารระหว่างบุคคลนั้น บางครั้งผู้ทำการสื่อสารอาจจะประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของตนโดยที่ไม่ได้มีการโน้มน้าวใจให้ผู้รับสารยอมรับทรรศนะของเขา

Rogers (1983) กล่าวถึงช่องทางสื่อสารที่เป็นสื่อบุคคลมีข้อเด่น คือ

1. สามารถทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข่าวสารแบบสองทาง กล่าวคือ ถ้าผู้รับสารไม่เข้าใจสารก็จะสามารถไต่ถามหรือขอข่าวสารเพิ่มเติมจากแหล่งสารได้ในเวลาอันรวดเร็ว ส่วนผู้ส่งสารสามารถปรับปรุงแก้ไขสารที่ส่งออกไปให้เข้ากับความต้องการและความเข้าใจของผู้รับสารได้ในเวลาอันรวดเร็วเช่นเดียวกัน การที่สื่อระหว่างบุคคลมีระดับของปฏิกริยาตอบสนองหรือปฏิกริยาสะท้อนกลับสูงสามารถลดอุปสรรคของการสื่อสารที่เกิดจากการเลือกรับสาร แปล หรือตีความสารและการเลือกจำสารได้

2. สามารถจูงใจบุคคลให้เปลี่ยนแปลงทัศนคติที่ฝังรากลึกได้ เพราะการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลดำเนินไปอย่างไม่เป็นทางการ ง่ายๆสบายๆ คู่สื่อสารมีความใกล้ชิดกันและผู้รับสารก็มีแนวโน้มที่จะเชื่อถือและยอมรับความคิดเห็นหรือทัศนะของบุคคลที่รู้จักคุ้นเคยมากกว่าคนที่ไม่รู้จัก

คุณลักษณะเฉพาะของสื่อบุคคล (กาญจนา แก้วเทพ, 2551)

1. สื่อบุคคลมีลักษณะที่ยืดหยุ่น/สร้างสรรค์/ปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ได้สูงมาก (Flexibility)
2. สื่อบุคคลมีลักษณะที่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาตามกระบวนการทัศน์ทางเลือก (Alternative Paradigm) ศักยภาพของสื่อที่จะสามารถเปลี่ยนแปลงทั้งระดับความรู้ ความเข้าใจ (Knowledge) ด้านทัศนคติ (Attitude) และสามารถบรรลุถึงขั้นด้านการลงมือทำ (Performance) นั้นสื่อบุคคลมีประสิทธิภาพสูงสุดที่จะบรรลุเป้าหมายในระดับนี้
3. สื่อบุคคลเป็นสื่อที่มีศักยภาพที่จะพัฒนาได้อย่างไม่รู้จัก สามารถพัฒนาระดับความสามารถในการสร้างและใช้สื่อประเภทอื่นๆ ได้ เช่น พ่อแม่ได้สร้างของเล่น
4. สื่อบุคคลเป็นสื่อที่ทำงานได้อยู่ในทุกระดับของการสื่อสาร
 - ระดับการสื่อสารภายในตนเอง (Intrapersonal communication) เช่น การคิด การไตร่ตรอง การพูดกับตัวเอง
 - ระดับการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal communication)
 - ระดับการสื่อสารในกลุ่ม (Group communication) สื่อบุคคลที่ทำงานในระดับกลุ่มนั้น ปริมาณของผู้สื่อสาร นั้นจะเพิ่มมากขึ้น และทำให้ความหลากหลายของการสื่อสารมีมากขึ้นตามไปด้วย ซึ่งทำให้สมรรถนะทางการสื่อสารของสื่อบุคคลต้องมีเพิ่มมากขึ้นเป็นเงาตามตัว
 - ระดับการสื่อสารในองค์กร/เครือข่าย (Organization/Network communication) กลุ่มขนาดใหญ่ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มย่อยๆหลายๆกลุ่ม และมีลักษณะโครงสร้างที่แน่นอน/เป็นระบบมากกว่ากลุ่ม
 - ระดับการสื่อสารสาธารณะ (Public communication) การสื่อสารระดับนี้จะมีขนาดใหญ่ขึ้นมามากกว่าหน่วยงาน/องค์กร แต่ยังคงเป็นการสื่อสารแบบเห็นหน้าเห็นตา
 - ระดับการสื่อสารมวลชน (Mass communication) การสื่อสารระดับนี้มีลักษณะร่วมกับการสื่อสารสาธารณะ แต่เปลี่ยนจากการสื่อสารแบบเห็นหน้าเห็นตามาเป็นการสื่อสารผ่านสื่อกลาง เช่น วิทยุชุมชน
5. สื่อบุคคลมีคุณลักษณะที่มีเจตนา/มีแรงจูงใจ (Motive/Motivation) ในมิติเกี่ยวกับการ

สื่อสาร Berko et al (1997) ถือว่าเจตนา/แรงจูงใจ เป็น 1 ใน 3 ของคุณลักษณะของความสามารถทางการสื่อสาร แรงจูงใจของสื่อบุคคลนี้จะเข้ามาเกี่ยวข้องกับสื่อสารใน 2 ลักษณะ คือ 1) หากผู้สื่อสารเองมีความเชื่อหรือมีความเข้าใจในเนื้อหาที่จะสื่อสารอย่างชัดเจน ก็มีแนวโน้มว่าจะสามารถสื่อสารได้ตามที่ต้องการ 2) หากผู้สื่อสารสามารถแสดงเจตนาที่แท้จริงของตนให้ผู้รับสารเข้าใจ ก็จะมีประสิทธิภาพในการสื่อสาร

6. สื่อบุคคลมีทั้งชีวิตส่วนตัวและชีวิตการทำงาน ซึ่งเป็นปัจจัยที่เป็นทั้งปัจจัยหนุนเสริม/หรือปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

7. สื่อบุคคลมีลักษณะหลากหลายโฉมหน้า (Multifaced media) ดังนี้

มิติด้านการสื่อสาร สื่อบุคคลสามารถเป็นได้ทั้ง 4 บทบาทคือ S-M-C-R

มิติทางสังคม สื่อบุคคลจะผนวกคุณลักษณะทางสังคมติดตัวมาด้วยเสมอ เช่น เพศ การศึกษา เชื้อชาติ ฐานะเศรษฐกิจ ตำแหน่งในชุมชน

มิติทางประวัติศาสตร์ ภูมิหลังความเป็นมาของสื่อบุคคล ประสบการณ์ต้นทุนความรู้ ต้นทุนชีวิต ต้นทุนทรัพย์

8. สื่อบุคคลเป็นสื่อที่มีสายใยเชื่อมร้อยอยู่กับชุมชน คุณสมบัติของสื่อบุคคลที่มีสายใยเชื่อมอยู่กับชุมชนจะก่อให้เกิดผลลัพธ์ตามมาอีกหลายประการ เช่น ความใกล้ชิดกับชุมชน ทำให้รับรู้ปัญหา รวมทั้งความต้องการของชุมชนได้อย่างเป็นปัจจุบัน ความคุ้นเคย ทำให้มีรสนิยมเดียวกับชุมชน เวลาออกแบบทำกิจกรรมจึงทำให้ง่ายที่ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วม ความน่าไว้วางใจ มีความผูกพันกับชุมชน มีผลประโยชน์ร่วมกับชุมชน

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับสื่อบุคคล มาใช้ประกอบในการวิเคราะห์เพื่อให้เห็นถึงบทบาทของสื่อบุคคลที่มีผลต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์บุญก้ำฟ้าของชาวลาวพวนบ้านวัดโบสถ์

แนวคิดเกี่ยวกับสื่อพื้นบ้าน

สมควร กวียะ (2529, อ้างถึงในนิติธร ทองธีรกุล, 2550) อธิบายเกี่ยวกับสื่อพื้นบ้านว่า คือ วัฒนธรรมที่สร้างสรรค์และสั่งสมมาแต่อดีต กลายเป็นเครื่องมือที่ส่ง รับ และเก็บข่าวสารที่เป็นสัญลักษณ์และเอกลักษณ์ปรากฏให้เห็นในรูปของคำพูด ข้อเขียน บทเพลง ดนตรี การละเล่น หัตถกรรม สถาปัตยกรรม พิธีการ ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม หรือแม้กระทั่งชีวิต

สมสุข หินวิมาน (2548) กล่าวถึง สื่อพื้นบ้านไว้ว่า หมายถึง สื่อทุกชนิดที่มีมาก่อนหน้ายุค สื่อมวลชนจะเกิดขึ้นมา (โดยที่สื่อมวลชนแขนงแรกสุดที่อุบัติขึ้นมาในสังคมก็คือ สื่อหนังสือพิมพ์ ที่มีอายุราวสองร้อยปีเท่านั้น) และในขณะเดียวกัน สื่อเหล่านี้จะทำหน้าที่เชื่อมโยงและถ่ายทอด ข้อมูลข่าวสาร ความหมายและอารมณ์ความรู้สึกร่วมกันของคนที่อยู่ในชุมชนเดียวกัน ซึ่งบางครั้งก็จะจำกัดขอบเขตของสื่อเฉพาะที่เป็นของพื้นบ้าน (Folk) อาทิ นิทานพื้นบ้าน การแสดงลิเก แต่นักวิชาการบางคนก็ขยายขอบเขตให้รวมไปถึงสื่อที่เป็นวัฒนธรรมชั้นสูง (High culture) ด้วย เช่น การแสดงโขนหรือภาพจิตรกรรมฝาผนัง

หน้าที่ของสื่อพื้นบ้าน

กาญจนา แก้วเทพ (2548) อธิบายเกี่ยวกับหน้าที่นิยมของสื่อพื้นบ้านว่า หน้าที่ต่างๆ ที่ถูกค้นพบนั้นย่อมต้องมีผู้ทำหน้าที่ ซึ่งก็คือ โครงสร้างขององค์ประกอบต่างๆ ในสังคม โครงสร้างดำรงอยู่ได้เพราะมีหน้าที่ หากไม่ทำหน้าที่โครงสร้างนั้นก็จะเลือนหายไปจากสังคม และหากทำหน้าที่มากโครงสร้างนั้นก็สอดรับกับหน้าที่ที่ที่นั่น กล่าวคือ ทั้งโครงสร้างและหน้าที่ต่างก็เป็นเหตุเป็นผลของกันและกัน

โครงสร้าง (Structure) หมายถึง ตัวสื่อพื้นบ้านที่เป็นรูปปรากฏแก่สายตา แก่โสตประสาทหรือการสัมผัส โครงสร้างหนึ่งอาจมีโครงสร้างย่อยๆ ประกอบอยู่ เสมือนสื่อพื้นบ้านอย่างหนึ่งก็จะมีองค์ประกอบย่อยๆ ที่มีวิธีที่จะเข้ามารวมกันเป็นโครงสร้างใหญ่แล้วทำงานสอดประสานกัน

หน้าที่ (Function) หมายถึง ความสามารถในการให้คุณประโยชน์แก่ผู้เกี่ยวข้อง (Stakeholders) กับสื่อพื้นบ้านนั้นในประเด็นต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการให้ความสุข ความบันเทิงหรือสาระ คุณค่าของชีวิตของชุมชน

นอกจากนี้ยังได้สรุปถึง หน้าที่นิยมแบบมีพลวัต (Dynamic Function) ว่ามีลักษณะแบบเป็นกระบวนการทางวัฒนธรรมที่มีความสัมพันธ์กับบริบทชุมชนและคนผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรม จำเป็นต้องมีการผลิตซ้ำหน้าที่และองค์ประกอบการสื่อสารต่างๆ อยู่ตลอดเวลาจึงจะสามารถสอดรับกับชุมชนได้

ทั้งนี้ได้สรุปถึงบทบาทหน้าที่ของสื่อพื้นบ้าน ไว้ดังนี้

1. หน้าที่ระดมพลังชุมชน เช่น พิธีกรรมจุกจุกจิ้นหรือจิ้นแล่น ซึ่งต้องการระดมแรงงานผู้คนจำนวนมาก และต้องทำทุกอย่างให้เสร็จภายในวันเดียว หากปีใดชุมชนไม่สามารถจัดงานจุกจุกจิ้นได้ ก็แปลว่า พลังสามัคคีของชุมชนเริ่มลดระดับต่ำลง
2. หน้าที่สืบทอดความเชื่อ เช่น พิธีกรรมพอกไหหัวผีปู้ย่า รำผีไฟที่สืบทอดในผีบรรพบุรุษ หรือผีที่ฤทธิ์เดชในการดลบันดาลเกี่ยวกับสุขภาพของผู้คน
3. หน้าที่ในการสร้างภาพตราภาพ/เอกภาพ/ความสามัคคีเป็นปึกแผ่น ซึ่งมีอยู่แทบจะทุกพิธีกรรม
4. หน้าที่ในการสร้าง/สืบทอดอัตลักษณ์/ตัวตน ซึ่งเป็นอิทธิพลที่เด่นชัดของสื่อพื้นบ้าน ทำให้ชาวบ้านรู้สึกถึงความเป็นพวกเดียวกันหรือกลุ่มเดียวกัน มีความภาคภูมิใจในชุมชนและชาติ เช่น ถ้าเราไปอยู่ต่างประเทศ เราก็จะรู้สึกว่าภาษาไทยเป็นภาษาที่ไพเราะที่สุด เพลงไทยเป็นเพลงที่ไพเราะที่สุด เช่นเดียวกับคนในท้องถิ่นภาคเหนือ ภาคอีสาน หรือภาคใต้ที่รู้สึกว่า การได้พูดภาษาถิ่นของตนนั้น สามารถสื่อความได้ตรงกับความรู้สึกมากกว่าการพูดภาษากลาง
5. หน้าที่ในการสร้างความอบอุ่น/ความมั่นคงทางจิตใจ เช่น พิธีกรรมบนบานศาลกล่าว การเสี่ยงทายที่มักเป็นเสี้ยวหนึ่งของวัฒนธรรม
6. หน้าที่ให้ความบันเทิง ในงานพิธีกรรม มักจะมีการแสดงการละเล่นเป็นส่วนประกอบหนึ่ง ที่ให้ความสนุกสนาน
7. หน้าที่ในการจัดระเบียบสังคม เช่น พิธีกรรมกินหมูล้างดิน เป็นพิธีกรรมที่ลงโทษ(เชิงสัญลักษณ์)ผู้หญิงที่ท้องก่อนแต่ง เพื่อห้ามปรามผู้หญิงคนอื่นในชุมชนให้ประพฤติตนอยู่ในร่องในรอย
8. หน้าที่ปลอบขวัญ/คลายกังวล เช่น พิธีเหยา พิธีสืบทอดชะตา
9. หน้าที่ให้แนวทางในการดำเนินชีวิต เช่น พิธีสืบทอดชะตาแม่น้ำ ให้แนวทางการใช้ชีวิตอย่างรู้รักษาทรัพยากรน้ำ
10. หน้าที่ในการเป็นยาสมานแผลชุมชน เมื่อคนมาอยู่รวมกันมากๆ ความขัดแย้งก็เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ บรรดาสื่อพื้นบ้านทั้งหลายมักจะมีคุณค่าเรื่อง การให้อภัยการอโหสิเล็กแล้วต่อกัน
11. หน้าที่ในการให้ความทรงจำร่วมกัน (Collective memory) วาระโอกาสที่มีการประกอบพิธีกรรมนี้เอง จะมีการเล่าเรื่องราวในอดีต ประวัติบุคคล หรือตำนานความเชื่อต่างๆ ของชุมชนให้ผู้ที่มาพร้อมพิธีฟัง เรื่องราวที่เป็นความทรงจำร่วมกันนี้จะทำหน้าที่เป็นกลไกสร้างสรรคหลายสิ่งหลายอย่าง เช่น การสร้างตัวตน/อัตลักษณ์ (Collective identity) เชื่อมต่อความสัมพันธ์ระหว่างคนหลายรุ่น(ทั้งรุ่นที่ตายไปแล้วกับรุ่นที่ยังมีชีวิตอยู่)

12. หน้าที่การอบรมบ่มเพาะ ในทุกขั้นตอนของการทำพิธีกรรม เมื่อวิเคราะห์ลงไปอย่างถึงที่สุดแล้ว จะพบว่า ล้วนเป็นวิถีทางการอบรมบ่มเพาะคนรุ่นหลังในทางใดทางหนึ่งทั้งสิ้น เช่น การอบรมบ่มเพาะด้านทักษะ การฝึกกรำรำ การฝึกทำบายศรี การอบรมบ่มเพาะด้านลักษณะนิสัย ความอ่อนน้อมถ่อมตน การเชื่อฟังผู้ใหญ่ ด้วยเหตุนี้ในบรรดาพิธีกรรมไหว้ครู หรือเข้าทรงวิญญูณบรรพบุรุษ จึงมักมีการอบรมสั่งสอนจากวิญญูณครูบา อาจารย์หรือปู่ย่าตายายอยู่เสมอ
13. หน้าที่ในการแสดงความรู้สึกร่วมกัน เมื่อเวลาบุคคลใดบุคคลหนึ่งในชุมชนต้องพบกับเหตุการณ์ร้ายหรือดี คนอื่นๆในชุมชนก็จะรู้สึกประหนึ่งว่าตนได้พบกับเหตุการณ์นั้นไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากเหตุการณ์นั้นเป็นเหตุการณ์ร้ายๆในชุมชนจะจัดให้มีรูปแบบพิธีกรรมที่คนอื่นๆจะได้แสดงออกร่วมกัน เช่น งานต๋มโฮมส่วนขวัญ ที่จัดขึ้นเพื่อเรียกขวัญผู้ประสบอุบัติเหตุ งานสืบชะตาซึ่งเป็นพิธีกรรมของผู้ป่วย
14. หน้าที่เป็นคลังเก็บความรู้ การที่ชุมชนสามารถดำรงอยู่สืบเนื่องมาได้ ก็เพราะชุมชนนั้นมียุติธรรม/ภูมิปัญญา ประเพณี/พิธีกรรมนั่นเองจะทำหน้าที่เป็นห้องสมุด/พิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต ซึ่งจัดเก็บองค์ความรู้เรื่องต่างๆของชุมชนเอาไว้

อย่างไรก็ตาม สามารถสรุปหน้าที่พื้นฐานที่สุดของสื่อพื้นบ้านได้ว่า เป็นการบำบัดบาทหน้าที่เชื่อมประสานระหว่างความสัมพันธ์ 3 รูปแบบในเวลาเดียวกัน ได้แก่

1. ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับวัตถุ/สิ่งของ/ธรรมชาติ
2. ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งสูงสุดที่เชื่อถือ(พระเจ้า/ผี/หลักธรรม)
3. ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกัน

E.Durkheim (1961) ยังได้อธิบายถึงหน้าที่ของพิธีกรรมกับกลุ่มว่าพิธีกรรมเป็นพลังทำให้บุคคลมารวมกันเป็นกลุ่มและสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน(Solidarity) เพื่อให้กลุ่มสามารถดำรงอยู่ได้

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดสื่อพื้นบ้าน มาใช้ประกอบการวิเคราะห์กระบวนการสื่อสารภายในชุมชนในการรักษาอัตลักษณ์บุญเก่าฟ้า ตลอดจนนำมาใช้วิเคราะห์ให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ของประเพณีบุญเก่าฟ้าต่อชุมชนลาวพวนดังกล่าว

2. แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์และชาติพันธุ์

นักการสื่อสารประยุกต์หลักการและกระบวนการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วิทยามาจากงานวิจัยด้านมานุษยวิทยาและสังคมวิทยา โดยมุ่งแสวงหาคำตอบเกี่ยวกับพฤติกรรมการสื่อสารของกลุ่มสมาชิกในสังคมหนึ่งๆทั้งในด้านรูปแบบวิธีการสื่อสาร ตลอดจนระบบวิธีคิดที่อยู่เบื้องหลังพฤติกรรมดังกล่าว โดยบุคคลเหล่านั้นมักมีเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม มีวัฒนธรรมกลุ่มร่วมกันหรือมีธรรมเนียมปฏิบัติที่โดดเด่น (ปาริชาติ สถาปิตานนท์, 2546 อ้างถึงใน เขาวลักษณะ จุลมกร, 2550)

อัตลักษณ์ (Identity) ในทางจิตวิทยาสังคม หมายถึง ความสำนึกของแต่ละบุคคลว่าตนเองมีความแตกต่างจากผู้อื่นอย่างไร กาญจนา แก้วเทพ (2544) ได้กล่าวถึงอัตลักษณ์ไว้ว่า อัตลักษณ์เป็นเรื่องของ “ฉัน”(I) และ “พวกเรา” (Us) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ชีวิต อุดมการณ์ สำนึก กฎเกณฑ์ พิธีกรรม ฯลฯ ที่ทำให้แตกต่างไปจาก “คนอื่น” (Others) และ “พวกเขา” (Them)

จุฑาพรรณี ผดุงชีวิต (2551) ได้กล่าวถึงอัตลักษณ์ว่า อัตลักษณ์ แท้จริง คือ เรื่องของภาพลักษณ์ของตัวตนของมนุษย์เรา (Image of oneself) ที่ได้จากการมีปฏิสัมพันธ์ในสังคม (Social interaction) และเป็นความเข้าใจทั้งในระดับที่เรามีต่อตัวเองและในลักษณะที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ ในสังคมตลอดชั่วชีวิตเรา

ประสิทธิ์ ลีปรีชา (2547) กล่าวว่า อัตลักษณ์มีความหมายสองนัยยะด้วยกัน คือ ความเหมือนและความเป็นลักษณะเฉพาะที่แตกต่างออกไป นั่นคือ การตีความหมายความเหมือนกันบนพื้นฐานของความสัมพันธ์และการเปรียบเทียบกันระหว่างคนหรือสิ่งของในสองแง่มุมมอง คือ ความคล้ายคลึงและความแตกต่าง นอกจากนี้ Richard Jenkins (2004) ยังชี้ให้เห็นว่า อัตลักษณ์มิใช่สิ่งที่มีอยู่แล้วในตัวของมันเองหรือกำเนิดขึ้นมาพร้อมกับคนหรือสิ่งของแต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นและมีลักษณะของความเป็นพลวัตอยู่ตลอดเวลา

Gudykunst และคณะ (1992) กล่าวว่า ลักษณะทางชาติพันธุ์ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการรับรู้ตนเองที่มีอิทธิพลต่อการสื่อสารกับคนแปลกหน้า กล่าวคือ เราจะให้คำจำกัดความ “ความเป็นตัวเอง” โดยอาศัยการเรียนรู้ผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมในกลุ่มต่างๆซึ่งเราเป็นสมาชิกอยู่ เมื่อเรารู้สึกว่าเราเป็นสมาชิกของกลุ่มใดบ้าง โดยใช้ลักษณะของกลุ่มเหล่านั้น เช่น สถานภาพ สีผิว เชื้อชาติ เพศ การศึกษา ภาษา ฯลฯ ลักษณะทางสังคมของเราจะเริ่มปรากฏเป็นรูปเป็นร่างขึ้นร่วมกันกับค่านิยมและเมื่อใดที่เราจัดตัวเองเป็นสมาชิกภายในกลุ่ม เราจะจัดคนอื่นไม่ให้ป็นสมาชิกภายในกลุ่มด้วย การจัดกลุ่มทางชาติพันธุ์อาจอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรม

สังคม ลักษณะทางจิตวิทยาหรือลักษณะทางชีววิทยา ซึ่งมีอิทธิพลต่อการสื่อสารกับคนแปลกหน้า โดยจะใช้ภูมิหลังทางวัฒนธรรมของกลุ่มเพื่อแยกพวกเขาออกจากกลุ่ม

Charles F. Keyes (1982) เสนอว่า “ชาติพันธุ์เหมือนกับเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม” หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้สึกที่จะรักษาสิ่งที่บรรพบุรุษได้ถ่ายทอดสืบต่อกันมา ซึ่งก็คือ วัฒนธรรมนั่นเอง การสืบทอดวัฒนธรรมของบรรพบุรุษ นอกจากจะเป็นการรักษามรดกทาง วัฒนธรรมให้คงอยู่แล้ว ยังได้สร้างความเป็นปึกแผ่น ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในกลุ่มชาติพันธุ์ นั้นๆด้วย ซึ่งการที่เรานับถือเครือญาติหรือบรรพบุรุษร่วมกัน แสดงว่าเป็นพวกเดียวกัน เป็นการ สร้างความรู้สึกร่วมกันว่า บุคคลนั้นมีพวกพ้อง มีญาติพี่น้อง (ไม่รู้ลึกใดแต่เดี๋ยวย้ำ) ทำให้เกิดพลังที่จะประพฤติตนไปในแบบอย่างที่คุณค่าในสังคมของตนปฏิบัติและการแสดงออกที่ เป็นมรดกของบรรพบุรุษ ได้แก่ ภาษา ศาสนาและนิทานปรัมปราหรือนิยายโบราณ ซึ่งกล่าวถึง ความเป็นมาของบรรพบุรุษในการสร้างกลุ่มและถิ่นที่อยู่ สร้างความภูมิใจในบรรพบุรุษ ก่อให้เกิด ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในกลุ่มของตนและต้องการธำรงกลุ่มชาติพันธุ์ของกลุ่มตนไว้

Anthony Smith (1986) กล่าวถึง ประชาคมชาติพันธุ์ (Ethnic Community) ไว้ว่าการที่จะ บ่งบอกความเป็นชาติพันธุ์เดียวกัน จะประกอบด้วยมิติหรือองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1. การมีชื่อร่วมกัน (Collective Name) การมีชื่อร่วมกันเป็นสิ่งที่ใช้กำหนดอัตลักษณ์ของ ประชาคมทางชาติพันธุ์ ซึ่งใช้แยกความแตกต่างของสมาชิกของประชาคม มีศักยภาพเป็นรหัสยะ (มีลักษณะลึกลับ) สามารถกระตุ้นให้เกิดบรรยากาศ การกระทำอันทรงพลัง การมีชื่อร่วมกันจึงมี ความสำคัญและมีอำนาจในตัวเอง

2. ตำนานปรัมปราเกี่ยวกับกำเนิดและการสืบเชื้อสายร่วมกัน (Myths of Origin and Descent) เป็นตัวกำหนดถิ่นฐานร่วมกัน สามารถตอบคำถามว่า “ทำไมเราจึงมีความคล้ายคลึงกัน และเป็นสมาชิกประชาคมเดียวกัน” นอกจากนี้ ยังมีความสำคัญด้านสุนทรียภาพ ซึ่งสัญลักษณ์ ทางชาติพันธุ์จะให้ความพึงพอใจด้านรูปแบบในลักษณะความแปลกใหม่ (Exotic) เพื่อการสื่อสาร ติดต่อกันและการเคลื่อนไหวในการจัดการองค์กร รวมทั้งการกำหนดอัตลักษณ์ของตนเองและความเป็น ปึกแผ่นทางสังคม เนื่องจากตำนานปรัมปราพัฒนาขึ้นมาจากประสบการณ์ร่วมกันที่ผ่านมา แรงขับเคลื่อนดังกล่าวจะทำให้กลุ่มเกิดแรงบันดาลใจหรือแนวทางในการกระทำร่วมกันได้

3. การมีประวัติศาสตร์ร่วมกัน (Shared History) เป็นการกำหนดประชากรในแง่ ประสบการณ์ที่มีความต่อเนื่องทางกาลเวลา เพื่อให้ชนรุ่นหลังได้เห็นประสบการณ์ทาง ประวัติศาสตร์ การสำนึกทางประวัติศาสตร์ร่วมกันของสมาชิกประชาคม เป็นหลักฐานสำคัญที่

ต้องบันทึกและหาความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่มี ดังนั้น “จารีตประเพณี” จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญของหลักฐานทางประวัติศาสตร์

4. การมีวัฒนธรรมร่วมกัน ลักษณะทางวัฒนธรรมที่สำคัญที่มีร่วมกันคือ ภาษาและศาสนา ซึ่งนักวิชาการมักยืนยันว่า ภาษาเป็นเครื่องมือที่บ่งบอกความแตกต่างทางด้านลักษณะทางชาติพันธุ์ เป็นการแสดงออกทางวัฒนธรรม ซึ่งเราควรจะมองจากเครื่องหมายการสื่อสาร โดยการใช้ภาษาร่วมกันลงไปสู่แบบแผนของชีวิตและค่านิยมซึ่งเป็นพื้นฐานของประชาคม ทั้งนี้ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมมีความเข้มข้นเพียงใด ความสำคัญในการแบ่งแยกทางชาติพันธุ์ก็จะมีมากเพิ่มขึ้น และโอกาสที่ลักษณะความเป็นชาติพันธุ์จะมีความยั่งยืนก็มากขึ้นด้วย

5. การมีอาณาเขตร่วมกัน ประชาคมทางชาติพันธุ์มักมีความสัมพันธ์ทางสถานที่ (Locus) หรืออาณาเขต (Territory) ที่สมาชิกอ้างว่าเป็นที่ของพวกเขา แต่สิ่งทีถือว่ามีค่าสำคัญก็คือ การมีศูนย์กลางภูมิศาสตร์ทางสัญลักษณ์ (Symbolic Geographical Center) ซึ่งเป็นถิ่นที่อยู่อันศักดิ์สิทธิ์ สามารถกลับไปได้ในทางสัญลักษณ์ แม้ว่าสมาชิกของประชาคมทางชาติพันธุ์อาจจะอยู่กระจัดกระจายในภูมิภาคต่างๆทั่วโลก แต่ไม่ได้ทำให้ความเป็นประชาคมชาติพันธุ์หมดไป เพราะความเป็นชาติพันธุ์เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับตำนานปรัมปรา ความทรงจำ ค่านิยม และอัตลักษณ์ ไม่ใช่การมีกรรมสิทธิ์ครอบครองทางวัตถุหรืออำนาจทางการเมือง

6. การมีความสำนึกเป็นหนึ่งเดียวกัน ตามค่านิยมของประชาคมทางชาติพันธุ์ไม่ได้เป็นเพียงประชากรประเภทหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบ 5 ประการข้างต้นเท่านั้น แต่จะต้องมีความสำนึกเกี่ยวกับอัตลักษณ์และความเป็นหนึ่งเดียวกัน โดยมีการแสดงออกเป็นสถาบันถึงความเอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยจึงมุ่งที่จะศึกษาถึงการการดำรงอยู่และเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ในที่นี้คือประเพณีบุญก่าฟ้าของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวพวนว่ามีการดำรงอยู่และเปลี่ยนแปลงในลักษณะอย่างไรตลอดจนศึกษาวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่และเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ดังกล่าว

3. ประเพณีบุญก่าฟ้าของลาวพวน

ความหมายและความเป็นมา

คำว่า “ก่า” เป็นความนัยเดียวกับคำว่า “ชะล่า” หรือ “คะล่า” ในภาษาลาว หมายถึงข้อห้าม ข้อควรละเว้น ก่าฟ้า จึงหมายถึง ข้อกำหนดจากฟ้า เป็นข้อพึงละเว้นตามความเชื่อที่ว่า ถ้าถึง

วาระมีการกำฟ้า หากผู้ใดไม่ปฏิบัติตามประเพณีจะถูกฟ้าลงโทษ เมื่อคราวฝนตกฟ้าคะนอง ผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามจึงรู้สึกหวาดกลัวว่าฟ้าจะผ่าตามที่คนโบราณกล่าวไว้ (วีระพงศ์ มีสถาน, 2539)

คำว่า “ฟ้า” มีความหมายเป็น 2 นัย นัยที่ 1 หมายถึง เจ้าฟ้ามหากษัตริย์ เจ้ามหาชีวิต หรือเจ้าเหนือหัว นัยที่ 2 หมายถึง เทวดาผู้เป็นใหญ่ ผู้ศักดิ์สิทธิ์บนฟากฟ้า (ประเสริฐ เรื่องสกุล, 2510 อ้างถึงในยูรี โบตระกูล, 2537)

ลาวพวนในแต่ละพื้นที่จะมีความเชื่อเกี่ยวกับพิธีบุญกำฟ้าในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน เช่น ลาวพวนที่บ้านวังรอก จังหวัดนครสวรรค์ เชื่อว่า การทำพิธีกำฟ้าจะทำให้ผีฟ้าหรือเทพดาบันดาลให้ฝนตกต้องตามฤดูกาลและข้าวปลาอุดมสมบูรณ์ (คณิตา เลขะกุล, 2533) ส่วนลาวพวนบ้านหมี จังหวัดลพบุรี เชื่อว่า การทำกำฟ้าเพื่อให้อายุยืน ทำมาหากินขึ้น ทำให้ฟ้าผ่า (ยูรี โบตระกูล, 2537)

อย่างไรก็ตาม “กำฟ้า” ตามนัยความหมายของลาวพวนบ้านวัดโบสถ์จะหมายถึง “การหยุดเพื่อถือหรือเพื่อแสดงความเคารพต่อฟ้า” (บุญทิน กุลวงษ์, **สัมภาษณ์**, 20 มกราคม 2553)

ความเป็นมาของพิธีบุญกำฟ้า ไม่มีหลักฐานแน่ชัดลงไปว่าเรื่องดั้งเดิมมีจุดเริ่มต้นเป็นมาอย่างไร จากตำนานไทยพวนได้กล่าวถึงความเป็นมาของประเพณีบุญกำฟ้าว่า เป็นพิธีกรรมแสดงการบูชาและกตเวทิต่อฟ้าที่ช่วยให้เจ้าชมพู วีรชนผู้กล้าหาญ เจ้าเมืองเชียงขวางในอดีตของชาวพวน รอดชีวิตตั้งแต่เมื่อครั้งเมืองเชียงขวางตกเป็นเมืองขึ้นของหลวงพระบาง ต่อมาเวียงจันทน์ทำศึกกับหลวงพระบางจึงชักชวนเชียงขวางเป็นพวกด้วย และให้เจ้าเมืองเชียงขวางยกทัพไปรบกับหลวงพระบาง จนได้ชัยชนะ เจ้าเมืองเชียงขวางไม่ยอมขึ้นกับเวียงจันทน์จึงถูกจับรับโทษประหารโดยการแทงด้วยหอก ขณะที่อยู่หอกจะแทงอยู่นั้น มีสิ่งมหัศจรรย์เกิดขึ้นคือ ฟ้าผ่ามาถูกด้ามหอกขาดสะบั้นลง ประชาชนเห็นดังนั้นจึงเชื่อว่าฟ้าคงมีเทพเจ้าจึงได้คุ้มครองปกป้องผู้ไม่มีความผิด เราที่จะนำเครื่องเช่นสังเวชมาบูชาเพื่อเป็นที่พึ่งแก่หมู่มน โดยกำหนดวันเกิดฟ้าผ่านั้นเป็นวันจัดงาน ซึ่งตรงกับวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี อย่างไรก็ตามจากการสอบถามชาวบ้านโดยทั่วไป และศึกษาจากหลักฐาน เอกสารที่ปรากฏก็ไม่สามารถระบุความเป็นมาของประเพณีดังกล่าวได้อย่างแน่ชัด แต่น่าจะเป็นประเพณีที่เกิดขึ้นมาพร้อมการนับถือผีสังเวชของชาวลาวพวน อำนาจเหนือธรรมชาติที่ไม่สามารถหาคำตอบได้ ซึ่งยังคงอบอวลให้เห็นอยู่ในชุมชนลาวพวนบ้านวัดโบสถ์อย่างเด่นชัด

ช่วงเวลาการทำบุญก่าฟ้า

ประเพณีก่าฟ้าของลาวพวน จะแตกต่างกันเล็กน้อยในแต่ละท้องถิ่น แต่จะเริ่มก่าฟ้าตรงกันในวันแรก คือ วันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี บางถิ่นก่าเพียงวันเดียว บางถิ่นก่า 3 วัน คือ ก่าถึงวันขึ้น 5 ค่ำ เดือน 3 และบางถิ่น เช่น บ้านหาดเสี้ยว จังหวัดสุโขทัย กำหนดเอาวันขึ้น 3 ค่ำ เป็นวันแรก วันขึ้น 10 ค่ำ เป็นวันที่สองและวันขึ้น 15 ค่ำ เป็นวันที่สาม (วิระพงศ์ มีสถาน, 2539)

ส่วนประเพณีบุญก่าฟ้าของลาวพวนบ้านวัดโบสถ์จะถือก่า 2 วันคือ วันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปีเป็นวันแรกทั้งวันจึงจะ “มัน” (พ่น) ไปและนับไปอีก 7 วัน จะถือเป็นวันก่าฟ้าเค็งมือ หรือ ก่าฟ้าครึ่งวัน โดยจะก่าเฉพาะครึ่งวันเช้าถึงเที่ยงจึง “มัน” (พ่น) ไปเป็นวันที่สอง ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมพบว่า ปัจจุบันชาวบ้านส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญยึดถือตามเฉพาะวันก่าฟ้าเท่านั้น ส่วนวันก่าฟ้าเค็งมือนั้น จะทำหรือไม่ก็แล้วแต่ครอบครัว

ในช่วงก่าฟ้า ชาวลาวพวนจะงดเว้นการทำงานที่ปฏิบัติอยู่เป็นประจำทั้งปวงและจะนำอาหารคาวหวานพร้อมทั้งข้าวหลาม ข้าวจีหรือขนมอื่นๆ ไปทำบุญที่วัด

ประเพณีบุญก่าฟ้าของลาวพวนบ้านวัดโบสถ์

ประเพณีบุญก่าฟ้าของลาวพวนบ้านวัดโบสถ์จะเริ่มตั้งแต่วันขึ้น 2 ค่ำ เดือน 3 ก่อนหน้าวันจริง 1 วัน หรือที่เรียกว่า “วันสุกดิบ” ชาวบ้านจะลงมือทำข้าวหลามซึ่งเป็นอาหารสำคัญที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม โดยใช้วิธีการต้ม ซึ่งต่างจากหลายๆท้องถิ่นลาวพวนที่ใช้วิธีการเผา ขนมอีกชนิดหนึ่งที่ทำเตรียมไว้คือ ข้าวจี ทำโดยนวดข้าวเหนียวให้เนียนเป็นเนื้อเดียวกันเหมือนแป้ง ใส่ไส้หวานข้างในทำด้วยถั่วเขียวกะเทาะเปลือกกวนกับน้ำตาล ปั้นเป็นก้อนกลม จากนั้นนำไปทอดในน้ำมันพอสุก นอกจากนี้หลายบ้านยังนิยมทอดกล้วยแขกเป็นขนมสมทบอีกอย่างด้วย

ในวันรุ่งขึ้นซึ่งเป็นวันงานคือ วันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ชาวบ้านจะนำอาหารคาวหวานและดอกไม้ธูปเทียนมาทำบุญที่วัด เริ่มด้วยการจุดธูปบูชาพระรัตนตรัย ตักบาตร จากนั้นจัดเรียงอาหารคาวหวานใส่สำหรับ (ชาวลาพวนเรียกว่า “ภา”) จากนั้นจึง “ตักบาตรข้าวหลาม” โดยใส่ข้าวหลามที่แกะเอาเฉพาะเนื้อ หักเป็นท่อนยาวพอประมาณ ลงในถาดที่เตรียมไว้ หลายครอบครัวนิยมใส่กล้วยแขก มันทอด ลงไปด้วย จากนั้นนำข้าวหลามประมาณ 4-5 กระบอกใส่ลงในถังหิ้วที่เตรียมไว้ทางด้านข้าง

เมื่อตักบาตรเรียบร้อยแล้ว มัคทายกประจำวัดจะกล่าวคำภัตตาหารต่างๆ เริ่มจากการถวายข้าวและอาหารคาวหวานแด่พระสงฆ์ แล้วจึงกล่าวคำถวายข้าวหลามซึ่งมีชื่อเรียกเฉพาะว่า “คำเวรข้าวจีข้าวหลาม” เมื่อประเคนข้าวหลามแด่พระสงฆ์เรียบร้อยแล้วก็เป็นอันเสร็จพิธีบนศาลาการเปรียญ ข้าวหลามที่นำมาทำบุญทั้งหมดจะถูกแบ่งเป็นสามส่วน ส่วนแรกจะถวายแด่พระสงฆ์ ส่วนที่สองจะจัดน้ำชาใส่ถ้วยเล็กๆ ไปด้วยเพื่อนไปถวายตามศาลวัดและศาลกลางบ้าน (ซึ่งจะกล่าวรายละเอียดต่อไปในบทที่ 4) และส่วนที่สามคือข้าวหลามทั้งกระบอกในถังหิ้วจะนำไปแจกให้วัดใกล้เคียงที่ไม่ได้เป็นวัดของชาติพันธุ์พวน ภายในอำเภอบางปลาม้า

หลังจากเสร็จพิธีสงฆ์แล้ว ชาวบ้านแต่ละครอบครัวจะพาลูกหลานไปยังโกศอิฐธาตุของบรรพบุรุษตน ซึ่งจะอยู่บริเวณท้ายวัด เพื่อนำข้าวหลาม ข้าวจีหรือกล้วยแขก พร้อมดอกไม้ ธูปเทียนและน้ำ ไปบูชาผีบรรพบุรุษ โดยจะจุดธูปเชิญผีบรรพบุรุษมาร่วมอนุโมทนาบุญ กินข้าวหลาม เครื่องเช่นไหว้ และรับส่วนบุญส่วนกุศลที่ตนได้ทำในวันนี้ด้วย

เมื่อกลับมาถึงบ้าน ภารกิจที่เจ้าบ้านซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่ของคนเฒ่าคนแก่ จะจัดข้าวหลาม ข้าวจีหรือกล้วยแขก หมาก พลุและน้ำ ไปบูชาศาลพระภูมิ-เจ้าที่ ประจำบ้านของตน จากนั้นจึงมาจัดเตรียมขนมประจำประเพณีนี้อันได้แก่ ข้าวหลามทั้งกระบอก ข้าวจีและกล้วยแขก ไปแจกชาวจีนในชุมชนและญาติพี่น้องในพื้นที่ใกล้เคียงที่ไม่ใช่ชาติพันธุ์พวน การจัดขนมไปแจกญาตินี้อาจทำตั้งแต่วันสุกดิบก็ได้ ในวันกำฟ้าชาวลาวพวนจะหยุดทำงาน หันมาพักผ่อน ทำอะไรสบายๆอยู่กับบ้านของตน

4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรม

วัฒนธรรม อุดมการณ์และการสื่อสารนั้นมีความเกี่ยวข้องกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นในการศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม จึงควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายและองค์ประกอบของวัฒนธรรมให้เข้าใจในเบื้องต้นเพื่อให้เข้าใจในกระบวนการที่เกิดขึ้นในวัฒนธรรมต่อไป

คำว่า “วัฒนธรรม” มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินคือ คำว่า “Colo-Colete” แปลว่า การตกแต่งหรือการปรับปรุง (จุฬาพรพร ผดุงชีวิต, 2551) ส.ศิวลักษณ์ (2530) ได้ให้คำจำกัดความ คำว่า “วัฒนธรรม” ไว้ว่า หมายถึง ชีวิตทั้งหมดซึ่งกลุ่มชนหนึ่งได้ประพฤติปฏิบัติกันมาจนเป็น

วิวัฒนาการสืบต่อกันไปเป็นชั่วคนและหัวใจของวัฒนธรรมคือ ภาษาอันเป็นพาหนะที่สำคัญทางวัฒนธรรม

อมรา พงศาพิชญ์ (2541) ได้สรุปนิยามของวัฒนธรรมไว้ว่า วัฒนธรรม คือ สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น กำหนดขึ้น มิใช่สิ่งที่มีมนุษย์ทำตามสัญชาตญาณ อาจเป็นการประดิษฐ์วัตถุสิ่งของขึ้นใช้ หรืออาจเป็นการกำหนดพฤติกรรมและหรือความคิด ตลอดจนจิตวิธีการหรือระบบการทำงาน

สุพัตรา สุภาพ (2536) กล่าวว่า วัฒนธรรมก็เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นโดยมนุษย์จะเป็นผู้สร้าง ทะนุบำรุง ถ่ายทอดและเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม มนุษย์เป็นสัตว์ประเภทเดียวที่มีวัฒนธรรมคือ มีวิธีการเรียนรู้รับช่วงสืบต่อกันมาได้และสร้างสรรค์เพิ่มเติม

4.1.ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

งามพิศ สัตย์สงวน(2543) ได้ให้นิยามการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมไว้ว่า หมายถึง ความแตกต่างในระบบวัฒนธรรมหรือเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบย่อยของวัฒนธรรมเช่น การเปลี่ยนแปลงในระบบครอบครัว และครอบครัว ระบบเศรษฐกิจ ระบบการเมือง การปกครอง การขัดเกลาทางสังคมและการศึกษา ระบบศาสนาและความเชื่อ ระบบการแพทย์และสาธารณสุข ระบบการสื่อสาร ศิลปะนันทนาการ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมยังหมายถึงความแตกต่างในองค์ประกอบย่อยของระบบวัฒนธรรม เช่น ความแตกต่างในค่านิยม ความเชื่อ อุดมการณ์ ประเพณี พิธีกรรม สัญลักษณ์ สถานภาพและบทบาท โลกทัศน์ รวมทั้งวัฒนธรรมทางวัตถุด้วย เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับในเวลาที่แตกต่างกันไปเช่น 10 ปี 20 ปี หรือ 50 ปี

เอี่ยม ทองดี (2548) ได้สรุปนิยามความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมไว้ว่า คือการไม่คงที่ของสรรพสิ่งหรือในสรรพสิ่ง การไม่คงที่เป็นคุณลักษณะพื้นฐานของวัฒนธรรม ผลงานของมนุษย์ทั้งรูปธรรมและนามธรรมเกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับไปได้เพราะการเปลี่ยนแปลงหรือ เพราะมีการเปลี่ยนแปลงผลงานของมนุษย์จึงเกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับไปได้

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงวิธีการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมที่บุคคลในสังคมได้เคยประพฤติติดต่อกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ไปสู่แบบแผนใหม่ที่ยังไม่เคยชินมาก่อน การเปลี่ยนแปลงเป็นการเคลื่อนไหวแบบไดนามิก (Dynamic) การเปลี่ยนแปลงอาจได้ผลในทิศทางที่ดีขึ้น อยู่ที่เดิมหรืออาจเลวลง

กลไกที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

จุฑาพรรค์ ผดุงชีวิต (2551) ได้กล่าวถึงกลไกที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมมีดังนี้

1. นวัตกรรม (Innovation) หมายถึง การค้นพบแนวคิด อุดมการณ์ แนวทางปฏิบัติ ตลอดจนอุปกรณ์เครื่องมือรูปแบบใหม่ที่สมาชิกของวัฒนธรรมยอมรับและที่อาจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนิสัยและพฤติกรรมของคนในสังคม
2. การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Diffusion of Innovation) คือ การยืมวัฒนธรรมจากสังคมอื่น การแพร่กระจายเป็นส่วนหนึ่งในการติดต่อทางวัฒนธรรมเท่าที่วัฒนธรรมมีอยู่ โดยตามหลักการที่ถูกต้องแล้ว การยืมวัฒนธรรมอื่นควรรับและปรับเฉพาะส่วนที่สอดคล้องปรับเข้ากันได้กับวัฒนธรรมเดิมและต้องไม่ขัดกับค่านิยมและความเชื่อทางสังคมดั้งเดิม
3. การรับวัฒนธรรมหรือการเรียนรู้วัฒนธรรมอื่น (Acculturation) เกิดขึ้นโดยการรับอิทธิพลของวัฒนธรรมหลัก การเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นเฉพาะส่วนที่เข้ากันได้กับวัฒนธรรมเดิม โดยโครงสร้างส่วนลึกของวัฒนธรรมเดิม ได้แก่ ค่านิยม ความเชื่อจะไม่เปลี่ยน

4.2 แนวคิดเกี่ยวกับการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม (Assimilation)

แนวคิดเรื่องการผสมกลมกลืน (Assimilation) เป็นนโยบายที่รัฐบาลไทยพยายามใช้เพื่อให้นักกลุ่มน้อยเข้าผสมกลมกลืนกับชนกลุ่มใหญ่ โดยพยายามให้นักกลุ่มน้อยค่อยๆ เปลี่ยนวิถีชีวิต วัฒนธรรม นิสัยประเพณีของตนให้กลมกลืนหรือสอดคล้องกับวัฒนธรรมของชนกลุ่มใหญ่ จนในที่สุดชนกลุ่มน้อยจะไม่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง (ศิริรัตน์ แอดสกุลและคณะ, 2542)

อมรา พงศาพิชญ์ (2526) กล่าวถึง การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมว่า คือ การที่สมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งรับเอาวัฒนธรรมของอีกกลุ่มหนึ่งในทุกกรณี จนทำให้สูญเสียเอกลักษณ์เดิมไป มีการยอมรับทางสถานภาพว่ามีฐานะในสังคมเช่นเดียวกับสมาชิกคนอื่นๆ โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติไม่ว่ากรณีใดๆ และเจ้าตัวเองก็มีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนั้นและประพฤติปฏิบัติเหมือนสมาชิกคนอื่นๆ ของสังคมนั้น ปัจจัยที่ทำให้เกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม ได้แก่ การ

ย้ายถิ่น การประกอบอาชีพ การแต่งงานเข้ากับสมาชิกของสังคมใหญ่ การศึกษา และนโยบายของรัฐ

งามพิศ สัตย์สงวน(2543) กล่าวถึง การผสมผสานทางวัฒนธรรม (Assimilation) ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการติดต่อทางวัฒนธรรม เป็นผลมาจากการที่ปัจเจกชนหรือกลุ่มคนกลุ่มต่างๆ แทนที่วัฒนธรรมของตนเองโดยวัฒนธรรมอื่นๆ ปรากฏการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นแล้ว และกำลังเกิดขึ้น และจะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคตด้วย

ชาติพันธุ์ลาวพวน เป็นชาติพันธุ์ที่มีปฏิสัมพันธ์กับสังคมไทยมาเป็นระยะเวลาาน การศึกษาวิจัยในครั้งนี้จึงมุ่งที่การศึกษาถึงกระบวนการสื่อสารที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การปรับตัว และการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นภายในอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ดังกล่าว

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยจึงใช้แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง การปรับตัวและการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม มาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์วิธีการเปลี่ยนแปลงและการธำรงรักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ในที่นี้คือประเพณีบุญก่าฟ้าของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวพวน เพื่อให้เห็นถึงกระบวนการสื่อสารของสื่อที่ส่งผลต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงและการธำรงรักษาอัตลักษณ์ดังกล่าวอย่างไร

4.3. แนวคิดเกี่ยวกับการถ่ายทอดวัฒนธรรม

อมรา พงศาพิชญ์ (2541) กล่าวว่า การถ่ายทอดวัฒนธรรมภายในสังคมเดียวกัน คือ การสืบทอดวัฒนธรรมในแนวตั้งจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง

นียบพรรณ วรรณศิริ (2533) กล่าวว่า เป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมหรือรูปแบบของพฤติกรรมในด้านต่างๆของคนรุ่นเก่าให้กับคนรุ่นใหม่ของสังคม ให้คนรุ่นใหม่ที่เกิดมาในสังคมหนึ่งๆตกอยู่ในวัฒนธรรมที่คนรุ่นเก่าๆช่วยกันสร้างขึ้นมา

Ruth Benedict (อ้างถึงในจูไรต์นั จันทรธำรง, 2531 อ้างถึงในพวงชมพู ไชยอาลา ,2543) กล่าวว่า ปัจเจกชนเมื่อแรกเกิดสามารถได้การหล่อหลอมให้มีบุคลิกภาพได้มากมายหลาย

แบบ แต่ละสังคมต่างก็พยายามสร้างบุคลิกภาพโดยกระบวนการปลูกฝังทางวัฒนธรรมให้กับเด็กๆ ได้ปฏิบัติตามแบบแผนของสังคม

วัลลภ มณีเชษฐา (2537) กล่าวว่า กระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมเป็นคำรวมที่กินความถึงแบบแห่งการประพฤติทั้งปวงของมนุษย์ ได้มาเนื่องจากอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งสามารถถ่ายทอดให้แก่กันและกันได้โดยใช้เครื่องหมาย (Symbols) เช่น ภาษาพูด ภาษาเขียน หรือการแสดงกิริยาอาการต่างๆ อันเป็นที่เข้าใจกัน เป็นลักษณะการเรียนรู้ที่เกิดจากมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของมนุษย์ ได้แก่ การถ่ายทอดแนวคิด การเรียนรู้ การเลียนแบบ การเชื้อฟัง การเข้าร่วมประชุมร่วมปฏิบัติงาน ร่วมประเมิณผล เป็นต้น

การสื่อสารเพื่อสืบทอดประเพณีบุญก่าฟ้าภายในชุมชนลาวพวนบ้านวัดโบสถ์นั้น การถ่ายทอดวัฒนธรรมก็ได้เข้ามามีบทบาทอย่างมาก เนื่องจากการที่ประเพณีนี้จะยังคงอยู่ในสังคมต่อไปได้นั้น จำเป็นที่คนในสังคมจะต้องมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้แก่กัน ซึ่งการถ่ายทอดนี้กระทำได้หลายลักษณะ

Magaret Mead (อ้างถึงในสันติสุข กฤษดากร, 2541 อ้างถึงในพวงชมพู ไชยอาลา, 2543) ได้แบ่งการถ่ายทอดความรู้ในชุมชนออกเป็น

1. การบอกเล่าต่อกันมาในสังคมดั้งเดิมของชนกลุ่มหนึ่งๆ การถ่ายทอดโดยการบอกเล่าจากผู้สูงอายุกว่าไปสู่สมาชิกของกลุ่ม เช่น บรรพบุรุษเล่าสู่ลูกหลาน
2. การเรียนรู้ หรือการได้รับการถ่ายทอดจากคนรุ่นราวคราวเดียวกัน เป็นเพื่อนกันอาจเรียนรู้มาพอกัน
3. การที่คนรุ่นใหม่ที่มีความรู้ความสามารถดีกว่าเป็นผู้ถ่ายทอดให้ ซึ่งผู้ใหญ่อาจเรียนรู้จากลูกหลาน ซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ที่มีความรู้ความสามารถสอนให้

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แนวคิดเกี่ยวกับการถ่ายทอดวัฒนธรรมมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์กระบวนการสื่อสารภายในชุมชนเพื่อธำรงรักษาประเพณีบุญก่าฟ้าของลาวพวนบ้านวัดโบสถ์

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยด้านการสื่อสาร

พวงชมพู ไชยอาลา (2543) ศึกษาเรื่อง การสื่อสารเพื่อสืบทอดประเพณีบุญบั้งไฟในชุมชนชนบท ทั้งในระดับหมู่บ้าน คุ้มบ้านและการสื่อสารภายในครอบครัว โดยแบ่งออกเป็น การสื่อสารในช่วงที่เตรียมงานและในช่วงที่ถ่ายทอดกิจกรรม พบว่า ในช่วงการเตรียมงานภายในหมู่บ้านและคุ้มบ้านมีทิศทางการสื่อสารสองทาง ลักษณะการสื่อสารทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ มีทิศทางการไหลของสารจากบนลงล่าง จากล่างขึ้นบน และในระดับเดียวกัน ส่วนในครอบครัวมีลักษณะการสื่อสารที่คล้ายกันแต่มีทิศทางการไหลของสารที่แตกต่างไปตามบทบาทการเข้าร่วมกิจกรรมของสมาชิกในครอบครัวและมีลักษณะการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการเพียงอย่างเดียว ส่วนการสื่อสารในช่วงถ่ายทอดกิจกรรมพบว่าเกิดในระดับหมู่บ้านมากที่สุด และใช้การปฏิบัติจริงเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดเป็นส่วนใหญ่ มีทิศทางการสื่อสารสองทาง ในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ โดยมีการใช้ทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษา และมีการไหลของสารทั้งจากบนลงล่าง และในระดับเดียวกัน

เอมอร ชลพิไลพงศ์ (2545) ศึกษาเรื่อง การสื่อสารเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมของชาวจีนในไชน่าทาวน์ พบว่า ชาวจีนในไชน่าทาวน์ใช้รูปแบบการสื่อสารแบบเป็นกิจจะลักษณะ (การสื่อสารโดยตรง) โดยจะใช้วิธีพูด บอก หรือสอนโดยตรง เพื่อให้ลูกหลานได้รับรู้วัฒนธรรมจีนด้านต่างๆ และใช้รูปแบบการสื่อสารแบบไม่เป็นกิจจะลักษณะ (การสื่อสารโดยอ้อม) เป็นการสื่อสารแบบไม่ตั้งใจ ทำซ้ำบ่อยๆหรือบางครั้งไม่มีการสื่อสารใดๆ ลูกหลานเกิดกระบวนการเรียนรู้จนสามารถรับรู้วัฒนธรรมจีนต่างๆได้เองในที่สุด โดยในแต่ละกลุ่มตัวอย่างจะใช้วิธีการสื่อสารที่แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับปัจจัยภายใน คือ ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ลักษณะนิสัยของสมาชิกภายในครอบครัวและเวลาในการสื่อสาร และปัจจัยภายนอก คือ เพื่อนหรือโรงเรียน สื่อมวลชน สมาคมต่างๆ นอกจากนี้หน่วยงานของรัฐและนโยบายของรัฐ ก็มีส่วนต่อการสื่อสารด้วยเช่นกัน

ศิริดา พงษ์ภมร (2547) ศึกษาเรื่อง กระบวนการสื่อสารเพื่อการธำรงรักษางานประเพณีรับบัว ของอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ในช่วงเตรียมงานการสื่อสารส่วนใหญ่เป็นการสื่อสารแบบเป็นทางการ แต่การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการยังมีให้พบเห็นอยู่ทั่ว ทิศทางการสื่อสารเป็นแบบสองทาง มีทิศทางการไหลของสารจากบนลงล่างและในระดับเดียวกัน ช่วงในถ่ายทอดกิจกรรมพบว่า ส่วนใหญ่ใช้การปฏิบัติจริงเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอด ซึ่งมีทิศทางการ

สื่อสารสองทาง ในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ โดยใช้วัจนภาษาและอวัจนภาษา กระบวนการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในการดำรงรักษาและเผยแพร่ประเพณีรับบัว คือ ความสามารถในการสื่อสารและถ่ายทอดความรู้ของแต่ละคน กลุ่มเล็กๆ ในชุมชนล้วนมีบทบาทกระตุ้นให้สมาชิกได้เข้าร่วมกิจกรรม นอกจากนี้สมาชิกภายนอกชุมชนก็มีส่วนสำคัญในการสืบทอดประเพณี เพราะบุคคลเหล่านี้จะเดินทางมาจากท้องถิ่นใกล้เคียงและมักพาเพื่อนหรือครอบครัวมาด้วย จึงทำให้สมาชิกในชุมชนให้ความสำคัญในการเตรียมงาน เนื่องจากต้องต้อนรับแขก รวมทั้งต้องการแสดงศักยภาพในการจัดงาน อันจะนำมาซึ่งความภาคภูมิใจของชุมชน

นิติธร ทองธีรกุล (2550) ศึกษาเรื่อง กระบวนการสื่อสารของชุมชนในการสืบทอดประเพณีผีปู่ย่า ตำบลวอแก้ว อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง พบว่า กระบวนการสื่อสารของชุมชนเป็นกระบวนการทำงานวัฒนธรรมเชิงรุกที่มองว่าผีปู่ย่าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมชุมชน มองวัฒนธรรมเป็นกระบวนการ เป็นการทำงานแบบเคารพสิทธิเจ้าของวัฒนธรรมและมองหน้าที่ผีปู่ย่าแบบมีพลวัต บทบาทหน้าที่ของประเพณีผีปู่ย่าที่ยังคงสืบเนื่องมาได้แก่ หน้าที่สืบทอดความเชื่อ หน้าที่สร้างภราดรภาพและความเป็นปึกแผ่น หน้าที่สร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ตัวตน หน้าที่สร้างความอบอุ่นและความมั่นคงทางจิตใจ หน้าที่ให้ความบันเทิง หน้าที่ปลอบขวัญและคลายกังวล หน้าที่ในการสร้างความรู้สึกร่วม หน้าที่เป็นพื้นที่สาธารณะพบปะแลกเปลี่ยนประสบการณ์ หน้าที่เป็นสื่อกลางในการดูแลสุขภาพอนามัยของสมาชิก หน้าที่ที่คลี่คลาย ได้แก่ หน้าที่จัดระเบียบสังคม และหน้าที่การอบรมบ่มเพาะ หน้าที่ใหม่ ได้แก่ หน้าที่เป็นพื้นที่/ช่องทางในการสื่อสารการเมือง หน้าที่เป็นพื้นที่การเรียนรู้ระหว่างกลุ่มและระหว่างรุ่น และเป็นหน้าที่เป็นช่องทาง/ประตูไปสู่สื่อพื้นบ้านประเภทอื่น และไม่มีหน้าที่ที่หายไป ส่วนปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ ด้านการศึกษาและโรงเรียน ด้านอาชีพและด้านความเจริญก้าวหน้าของการคมนาคมและการติดต่อสื่อสาร

เยาวลักษณ์ จุลมกร (2550) ศึกษา เรื่องการสื่อสารกับการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการดำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยทรงดำ อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี พบว่า รูปแบบการสื่อสารของคนไทยทรงดำที่มีส่วนร่วมในการดำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยทรงดำมี 4 รูปแบบ คือ 1. การสื่อสารระหว่างบุคคล โดยมีลักษณะการใช้สื่อในรูปแบบการบอกปากต่อปาก การใช้โทรศัพท์ การใช้บัตรเชิญ และการใช้เอกสารทางราชการ 2. การสื่อสารกลุ่มย่อย โดยมีลักษณะการใช้สื่อคล้ายกับรูปแบบแรกแต่จะไม่มีการใช้สื่อบัตรเชิญ 3. การสื่อสารกลุ่มใหญ่ มีลักษณะการใช้สื่อในรูปแบบการบอกปากต่อปาก การใช้ใบปลิว และการใช้หอกระจายข่าว 4. การสื่อสารผ่านสื่อท้องถิ่น โดยจะใช้สื่อในรูปแบบของหอกระจายข่าว วิทยุชุมชน หนังสือพิมพ์

ท้องถิ่น วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์เฉพาะกิจ บทบาทของผู้นำในการธำรงรักษาอัตลักษณ์ดังกล่าวมี 8 บทบาท คือ บทบาทการให้ความรู้ บทบาทการให้ความบันเทิง บทบาทการสร้างผู้นำรุ่นใหม่ บทบาทการพัฒนาชุมชน บทบาทการส่งเสริมการมีส่วนร่วม บทบาทการให้คำปรึกษา บทบาทการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และบทบาทการวางแผนการจัดการ ส่วนปัจจัยที่มีผลทำให้คนไทยทรงดำมีส่วนร่วมในการธำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมประกอบด้วย 4 ปัจจัย คือ การมีสำนึกถึงการเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน ผู้นำมีความน่าเชื่อถือ การสนับสนุนจากภาครัฐ และการได้รับผลตอบแทน

เอกสารและงานวิจัยด้านชาติพันธุ์ลาวพวน

ประจักษ์ เข้มมุกต์ (2521) ศึกษาเรื่องการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมของลาวพวนกับวัฒนธรรมไทย ศึกษากรณีลาวพวนในตำบลหาดเสี้ยว อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย พบว่าความสามารถในการใช้ภาษาและประเพณีที่ลาวพวนยึดถือปฏิบัติมีความสัมพันธ์กับการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม โดยมีปัจจัยแทรกที่สนับสนุนคือ การอ่านหนังสือพิมพ์ การฟังวิทยุและการมีปฏิสัมพันธ์กับสังคมภายนอก

กนกพรธณ แสงเรือง (2532) ศึกษาเรื่องความสำนึกในเอกลักษณ์ชาติพันธุ์ของลาวพวน ศึกษากรณีลาวพวนบ้านหมี อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี พบว่า แนวความคิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมในทางปฏิบัตินั้นเป็นไปได้ยาก แม้แต่ลาวพวนเองซึ่งถูกมองว่าได้ผสมผสานกลมกลืนจนกลายเป็นคนไทยแล้วก็ยังคงมีความสำนึกในเอกลักษณ์ชาติพันธุ์ของตน เพียงแต่ว่าลาวพวนเหล่านั้นได้รับการปฏิบัติจากผู้ปกครองประเทศในลักษณะที่ยอมรับการรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ชาติพันธุ์ของกลุ่ม ประกอบกับความคล้ายคลึงกันทางด้านเอกลักษณ์จึงทำให้ไม่เกิดความรังเกียจและกีดกันในการรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของลาวพวน

ยุรี ไบตระกูล (2536) ศึกษาเรื่อง พิธีบุญกำฟ้าของลาวพวน : กรณีศึกษาหมู่บ้านพวน ตำบลบางน้ำเชี่ยว อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี พบว่า พิธีบุญกำฟ้าเป็นพิธีกรรมโบราณที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของลาวพวนที่คงอยู่และมีบทบาทในการยึดเหนี่ยวให้ลาวพวนมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งในระดับบุคคลและระดับชุมชน อย่างไรก็ตามขั้นตอนต่างๆของพิธีกรรมก็มีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต โดยมีปัจจัยทางด้านผู้นำ เช่น บทบาทของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยที่เข้ามาพัฒนาพื้นที่เพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยทำให้มีการเพิ่มขึ้นขั้นตอนการบวงสรวงเทวดา โดยดัดแปลงตามแบบอย่างพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ บทบาทของพระสงฆ์ในชุมชนที่

นำรูปแบบการเผาข้าวหลามจากลาวพวนจังหวัดอื่นเข้ามา ทำให้การทำข้าวจี๊ตามแบบเดิมไป เนื่องจากมีความยุ่งยากและต้องใช้คนจำนวนมากกว่า นอกจากนี้ความเชื่อความศรัทธายังเสื่อมลงจากเดิม ทั้งนี้เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านอาชีพ การเข้ามาของเทคโนโลยี และระบบชลประทานที่ทันสมัย จะเห็นได้จากบางขั้นตอนของพิธีกรรมที่เลิกไป ได้แก่ การวางข้าวหลามค้ำฟ้า พิธีแห่แม่โพสพ ข้อยึดถือปฏิบัติในวันกำฟ้าที่ให้หยุดงาน พักผ่อนอยู่กับบ้าน การบูชาแม่เตาไฟ การทำพิธีเสียแล้ง การเปลี่ยนแปลงเครื่องเช่น การละเล่นต่าง ๆ

วาสนา บุญสม (2541) ศึกษาวิจัยเรื่อง พวนบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี กรณีศึกษาวิถีชีวิตและประเพณีพื้นบ้าน พบว่า ชาวพวนดำรงชีวิตอยู่อย่างสงบสุขได้ เพราะยึดมั่นในฮีตบ้านคองเมือง มีประเพณีในรอบชีวิตและประเพณีในรอบปีที่ควรอนุรักษ์ ถึงแม้ว่าการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในยุคโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้การดำรงอยู่ของสัญญาประชาคมท้องถิ่นคลี่คลายลง แต่ชาวพวนบ้านหมี่ก็ได้พยายามรื้อฟื้นฮีตบ้านคองเมืองให้คงอยู่ตลอดไป

เชาว์วัย ศุภรตรีทิเทศ (2542) ศึกษาเรื่องการรักษาวัฒนธรรมและพิธีกรรมทางศาสนาของชาวไทยพวน : กรณีศึกษาชุมชนไทยพวนในจังหวัดลพบุรี พบว่า การรักษาวัฒนธรรมทางวัตถุ วัตถุ การเป็นอุตสาหกรรม การเป็นเมือง การพัฒนาโดยหน่วยงานของรัฐ การพัฒนาระบบชลประทาน และการพัฒนาระบบคมนาคม มีผลกระทบต่อระบบพิธีกรรมทางศาสนาของชาวบ้านเปลี่ยนแปลงไป เด็กบางคนทราบเพียงว่ามีเชื้อสายไทยพวน แต่ไม่ทราบถึงลักษณะของกลุ่มชาติพันธุ์ว่ามีข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร

เฉลิมพงษ์ หัตถา (2544) ศึกษาเรื่องวิถีชีวิตและการเปลี่ยนแปลงของชาวไทยพวนในภาคเหนือ 6 จังหวัด พบว่า วิถีชีวิตการใช้ภาษา การถือปฏิบัติตามประเพณีและการละเล่นการไทยพวนเปลี่ยนมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก โดยมีสาเหตุมาจาก ทัศนคติต่องานประเพณีและการเข้าร่วมกิจกรรม คนภายนอกที่เข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชน การรวมกลุ่มกันภายในชุมชน การมีส่วนร่วมในการเมืองท้องถิ่น การติดต่อกับชุมชนภายนอก และสภาพเศรษฐกิจตกต่ำ

วีรวัดณ์ วรายน (2547) ศึกษาเรื่องความมีตัวตนของ ฝี่ ในวัฒนธรรมไทยพวนในสภาพแวดล้อมธรรมชาติและสภาพแวดล้อมสรรค์สร้าง กรณีศึกษาไทยพวนหมู่บ้านมะขามล้ม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า วัฒนธรรมความเชื่อที่เกี่ยวกับฝี่ของชาวไทยพวน มีการเปลี่ยนแปลงอยู่แล้วก่อนที่จะเกิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมตะวันตก สังคมค่อนข้างเปิดกว้างขึ้น มีการติดต่อกับคนต่างท้องถิ่นอยู่ตลอดเวลา มีการแลกเปลี่ยนการวัฒนธรรม ความเชื่อ

เกี่ยวกับผีที่ดูเหมือนล้าหลัง อาจทำให้ชาวบ้านต้องมีการปรับเปลี่ยน คือคงเหลือไว้แต่คติความเชื่อ บางประการที่สำคัญจริงๆ เช่น การนับถือศาลหลักหรือเจ้าที่ในแต่ละบ้าน การถือในเรื่องสิมหรือเขตแดน

อนันต์ นาวิไลและคณะ (2552) ศึกษาวิจัยเรื่อง ชาวไทยพวน ในการสัมมนาทางวิชาการ วัฒนธรรมศาสตร์ เรื่อง หลายหลากชาติพันธุ์รวมใจไทยเป็น 1 พบว่า คนไทยพวนส่วนใหญ่จะมีสภาพความเป็นอยู่อุปนิสัยวิถีชีวิตตลอดจนการประกอบอาชีพใกล้เคียงกันคนไทยตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน มีการปรับตัวตามสถานการณ์ยอมรับสิ่งใหม่ที่มีลักษณะเป็นสากล มีการรวมตัวกันประกอบพิธีกรรม ซึ่งเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างคนกับอำนาจเหนือธรรมชาติ (Super natural Power) ที่ฝังแน่นอยู่ในจิตวิญญาณ จนกลายเป็นหน้าที่ของทุกคนที่มีอาจจะเว้นได้ การเปลี่ยนแปลงและปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นจากภาวะทันสมัยหรือความเป็นสมัยใหม่ ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวน หันกลับไปสู่สายสัมพันธ์ดั้งเดิม โดยจัดตั้ง ชมรมไทยพวน เป็นองค์กรเพื่อขับเคลื่อนการปฏิบัติการทางด้านวัฒนธรรมในรูปแบบของชมรม ซึ่งถือได้ว่าเป็นการเริ่มต้นกระบวนการสร้างและรื้อฟื้นอัตลักษณ์ของชาวพวน ที่มองเห็นเป็นรูปธรรมได้ชัดเจนที่สุด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การสื่อสารภายในชุมชนลาวพวนในการธำรงรักษาอัตลักษณ์ประเพณี บุญก่าฟ้า” ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยในครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย และบทความต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) กลุ่มตัวอย่างและสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) และอย่างไม่มีส่วนร่วม (Nonparticipant Observation) โดยเข้าไปศึกษาอยู่ในชุมชนและนำข้อมูลมาวิเคราะห์ เปรียบเทียบและประเมินผล

วิธีวิจัยและกลุ่มตัวอย่าง

1. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก(Indepth Interview)

ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ในครั้งแรก เพื่อเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก(Indepth Interview) กับปราชญ์ท้องถิ่นผู้เข้าร่วมประเพณีอย่างสม่ำเสมอและทำหน้าที่คอยให้คำปรึกษาในการ ประกอบประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ กลุ่มผู้นำชุมชนทั้งที่ได้รับมอบหมายอย่างเป็นทางการ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการวัด และไม่เป็นทางการ เช่น กลุ่มคนผู้ช่วยในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ และ ใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบ Snowball Technique ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ตามคำแนะนำของกลุ่ม ตัวอย่างที่เลือกแบบเจาะจง เช่น กลุ่มคนชาติพันธุ์ลาวพวนที่เดินทางไปประกอบอาชีพ ตั้งรกราก หรือศึกษาต่อนอกชุมชน ตลอดจนใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่มเพื่อให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติม อย่างครบถ้วน ครอบคลุมและหลากหลายมุมมองของบุคคลต่างช่วงอายุกัน ทั้งนี้ผู้วิจัยกำหนด กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นรวม 37 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่เลือกแบบเจาะจง กลุ่มตัวอย่างแบบ Snowball Technique และกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างที่เลือกแบบเจาะจง หมายถึง คนในหมู่บ้านวัดโบสถ์ที่มีบทบาทหลักและมีส่วนเกี่ยวข้องในการเข้าร่วม/สืบทอดประเพณีบุญก่าฟ้าโดยตรง จำนวน 10 คน ได้แก่

1. นางทุมมา กุลวงษ์	อายุ 83 ปี	ปราชญ์ชาวบ้าน
2. นางสาวจำปา ไสมะภีร์	อายุ 78 ปี	ปราชญ์ชาวบ้าน
3. นางเพ็ง แสงพันตา	อายุ 77 ปี	ปราชญ์ชาวบ้าน
4. นายบุญทิน กุลวงษ์	อายุ 76 ปี	ผู้นำศาสนพิธีและปราชญ์ชาวบ้าน
5. นายถนอม ศรีงาม	อายุ 63 ปี	กรรมการวัดโบสถ์
6. นายสำลี ไกล่บุปผา	อายุ 60 ปี	ผู้ใหญ่บ้านวัดโบสถ์ หมู่ 6
7. นายนที ไสมะภีร์	อายุ 33 ปี	ผู้ใหญ่บ้านวัดโบสถ์ หมู่ 10
8. นายบุญช่วย แสงวงหา	อายุ 54 ปี	ไวยาวัจกรวัดโบสถ์และคนบอกศาล
9. นายพี สักัญญา	อายุ 75 ปี	คนบอกศาล
10. นางเพ็ญณี ทุ่ไพเราะ	อายุ 52 ปี	ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนวัดโบสถ์

2. กลุ่มตัวอย่างแบบ Snowball Technique หมายถึง กลุ่มตัวอย่างชาติพันธุ์พวนที่เดินทางไปประกอบอาชีพ ตั้งรกรากหรือศึกษาต่อนอกชุมชน จำนวน 10 คน ทั้งนี้เนื่องจากประเพณีบุญก่าฟ้าในปีนีตรงกับวันจันทร์ที่ 18 กุมภาพันธ์ 2553 จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างชาติพันธุ์พวนที่เดินทางไปประกอบอาชีพ ตั้งรกรากหรือศึกษาต่อนอกชุมชน ไม่สะดวกที่จะเดินทางกลับมาร่วมประเพณีได้ จึงทำให้สามารถสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างได้เพียง 7 คน ดังนี้

1. นางสุดใจ แดงน้อย	อายุ 61 ปี	เดินทางไปประกอบอาชีพนอกชุมชน ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2513
2. นายทวิช สักัญญา	อายุ 28 ปี	เดินทางไปประกอบอาชีพนอกชุมชน ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2542
3. นายปราศรัย ยะบุญวัน	อายุ 51 ปี	เดินทางไปประกอบอาชีพนอกชุมชน ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2516
4. นายไพบุลย์ มุลละวงษ์	อายุ 59 ปี	เดินทางไปประกอบอาชีพนอกชุมชน ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2532
5. นายวรวิฑูร วงศ์พันธ์	อายุ 27ปี	เดินทางไปประกอบอาชีพนอกชุมชน ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2547

6. นายวิรัช ธรรมวงษ์ อายุ 60ปี เดินทางไปประกอบอาชีพนอกชุมชน ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2513
7. นางสาวแสงเพ็ญ มาตรวิจิตร อายุ 26ปี เดินทางไปประกอบอาชีพนอกชุมชน ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2545

3. กลุ่มตัวอย่างแบบสุ่ม หมายถึง กลุ่มตัวอย่างชาติพันธุ์พวคนที่อาศัยอยู่ในชุมชน จำนวน 10 คน ดังนี้

1. นางจำปี กาวี อายุ 50 ปี
2. นางทองบิน กุลวงษ์ อายุ 67 ปี
3. นางบุญเรือง ยะบุญวัน อายุ 82 ปี
4. นางสมจิตร พันธุ์ชะวงษ์ อายุ 64 ปี
5. นางสาวทองใบ ธรรมวงษ์ อายุ 70 ปี
6. นางสาวประพันธ์ สักัญญา อายุ 70 ปี
7. นางสาวพัน อุดทนต์ อายุ 66 ปี
8. นางสาวเลียม มาพันธ์ อายุ 64 ปี
9. นางสุรินทร์ โสมะภีร์ อายุ 74 ปี
10. นางเสถียน แสงพันธุ์ตา อายุ 75 ปี

กลุ่มเด็กและเยาวชนลาวพวนบ้านวัดโบสถ์ จำนวน 10 คน ดังนี้

1. เด็กชายธิดิกร สำราญพันธุ์ อายุ 11ปี
2. เด็กหญิงกาญจนา ยอดอานนท์ อายุ 13ปี
3. เด็กหญิงจิตติมา วัฒนชัยนันท์ อายุ 11ปี
4. นางสาวพรทิพย์ เขี่ยมศรี อายุ 17ปี
5. เด็กหญิงอัสนา เขี่ยมศรี อายุ 14ปี
6. นางสาวมนทิดา โสมะภีร์ อายุ 22ปี
7. นางสาวอภิสร่า แสงพันธุ์ตา อายุ 16ปี
8. นายสุบิน กาวี อายุ 19ปี
9. นายภาสกร มาตรวิจิตร อายุ 15ปี
10. นายธรรมบุญ ศรีสมบุญณ์ อายุ 18ปี

2. การสังเกตการณ์ (Observation)

ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) ดังนี้

1. การเป็นอาจารย์พิเศษสอนวิชาประวัติศาสตร์ให้กับนักเรียนโรงเรียนวัดโบสถ์ทุกระดับชั้น ระหว่างวันที่ 6-21 มกราคม 2553

2. การเข้าร่วมประเพณีบุญกำฟ้าในวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2553

ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วม (Nonparticipant Observation) ดังนี้

1. การเข้าไปอาศัยอยู่ในชุมชนเพื่อศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ตลอดจนวิธีการติดต่อสื่อสารระหว่างกันของชาวลาวพวนบ้านวัดโบสถ์ ตั้งแต่วันที่ 6 มกราคม ถึงวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2553

2. การเข้าร่วมเป็นผู้สังเกตการณ์ในการประชุมคณะกรรมการจัดงานประเพณีกำฟ้าและสังสรรค์คืนสู่เหย้า ในวันที่ 14 มกราคม 2553

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ซึ่งผู้วิจัยจะกำหนดประเด็นคำถามไว้ล่วงหน้า เป็นการสัมภาษณ์แบบอิงโครงสร้างปานกลาง (Semi-Structural Interview) และใช้คำถามปลายเปิด (Open-ended Questions) เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถเล่าเรื่องและประสบการณ์ได้อย่างเต็มที่ โดยผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางคำถามโดยแบ่งเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

บริบทชุมชน

- ประวัติศาสตร์ชุมชน
- วิถีชีวิตและลักษณะนิสัยชาวลาวพวนตั้งแต่อดีต
- ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วงที่ผ่านมา

ประเพณีบุญกำฟ้า

- ประวัติความเป็นมา
- การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับรายละเอียดของประเพณีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
- บทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้องกับประเพณีบุญกำฟ้าตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
- ความแตกต่างระหว่างประเพณีบุญกำฟ้าของชาวลาวพวนบ้านวัดโบสถ์กับประเพณีบุญกำฟ้าท้องถิ่นอื่น

การสื่อสาร

- การสื่อสารในชุมชนโดยทั่วไป
- การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆของคนในชุมชน
- ช่องทางการสื่อสารภายในชุมชน
- การสื่อสารภายในชุมชนในการสืบทอดประเพณีบุญก้ำฟ้า
- ความคิดเห็นของชาวลาวพวนในการธำรงรักษาประเพณีบุญก้ำฟ้า

ด้านอื่นๆ

- ปัจจัยภายในและภายนอกชุมชนที่ส่งผลกระทบต่อประเพณีบุญก้ำฟ้า
 - บทบาทขององค์กรหรือหน่วยงานภายนอกที่เข้ามาสนับสนุน
2. แบบบันทึกการสังเกต
 3. เครื่องบันทึกเสียงแบบดิจิตอล MP3
 4. กล้องถ่ายรูปและกล้องวิดีโอ

การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ใช้วิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยการให้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์อ่านข้อมูลหรืออ่านบททวนข้อมูลให้ผู้เกี่ยวข้องฟัง เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องทักท้วงหรือเสนอแนะต่อข้อมูลดังกล่าว
2. ใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Data Triangulation) โดยใช้การเก็บข้อมูลในประเด็นเดียวกันจากคนหลายกลุ่มเพื่อตรวจสอบว่าข้อมูลตรงกันหรือไม่
3. ใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบหลากหลายวิธี (Methodological Triangulation) ได้แก่ ก่อนลงภาคสนาม จะทำการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากปราชญ์ในท้องถิ่นสำหรับการเก็บข้อมูลภาคสนาม ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสังเกตการณ์ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

วิธีการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยมีวิธีในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. ก่อนลงเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องจาก ตำรา เอกสาร งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ลาวพวน เพื่อศึกษาถึง ลักษณะประชากรและขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อของคนภายในชุมชน เพื่อให้ เกิดความเข้าใจและนำมาใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการวิจัยภาคสนามต่อไป

2. แม้ว่าผู้วิจัยเป็นคนในวัฒนธรรม แต่ก็ได้เดินทางไปศึกษาในต่างท้องถิ่นเป็นระยะเวลา นานกว่า 10 ปี ดังนั้นในการลงพื้นที่ภาคสนามจึงต้องสร้างความสัมพันธ์และมีการปรับตัว บ้างเพื่อให้กลุ่มตัวอย่างรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกันและกล้าที่จะแสดงตัวตนของตนเองอย่างอิสระ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง

3. เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) เพื่อต้องการ ให้ได้ข้อเท็จจริงที่ตรงที่สุดของกลุ่มตัวอย่าง โดยเตรียมคำถามกว้างๆสำหรับถามล่วงหน้าและ ปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์

4. อีกวิธีการหนึ่งที่ทำให้ได้ข้อมูลภาคสนามคือ วิธีการสังเกตการณ์ ในการทำกิจกรรม และการประกอบประเพณีพิธีกรรมต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลสภาพการดำรงวิถีชีวิต การประกอบ อาชีพ และการแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ลาวพวน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้สังเกตการณ์อย่างมี ส่วนร่วมและอย่างไม่มีส่วนร่วม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและหลากหลาย

5. นอกจากวิธีการเก็บข้อมูลต่างๆดังกล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยได้ใช้การสังเกตการณ์ อย่างมีส่วนร่วม โดยการเข้าไปเป็นอาจารย์พิเศษสอนวิชาประวัติศาสตร์ให้แก่นักเรียนโรงเรียนวัด โบสถ์ทุกระดับชั้น เพื่อให้ได้ข้อมูลฐานความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับชุมชนตลอดจนประเพณีท้องถิ่น ต่างๆ ของนักเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมๆกัน การรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีมาวิเคราะห์ตีความปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่ศึกษา และใช้ทัศนะของผู้วิจัยในฐานะคนใน (Emic) มาช่วยอธิบายบางปรากฏการณ์ จากนั้นทำการจำแนกข้อมูลเป็นชนิด ทำการเปรียบเทียบข้อมูล และตรวจสอบความถูกต้องก่อนนำเสนอผล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมและนำข้อมูลที่ได้มาใช้อธิบายผลการวิจัยโดยจัดสรุปและวิเคราะห์เป็นประเด็นสำคัญเพื่อตอบคำถามนำวิจัยในบทที่ 4 (ผลการวิจัย) และการอภิปรายผลในบทที่ 5 (สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ) ต่อไปเพื่อให้เกิดความชัดเจนและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์

การวิจัยเรื่อง “การสื่อสารภายในชุมชนในการธำรงรักษาอัตลักษณ์ประเพณีบุญกำฟ้า” เลือกรศึกษาที่บ้านวัดโบสถ์ ต.มะขามล้ม อ.บางปลาม้า จ.สุพรรณบุรี ในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงกระบวนการสื่อสารภายในชุมชนในการธำรงรักษาอัตลักษณ์บุญกำฟ้า บทบาทของสื่อบุคคลที่มีผลต่อการธำรงอยู่และเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์บุญกำฟ้าอย่างไร ตลอดจนศึกษาถึงปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อการธำรงอยู่และเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์บุญกำฟ้าดังกล่าวด้วย โดยจะนำเสนอผลการวิจัยตามหัวข้อต่อไปนี้

1. ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับบริบทชุมชนของหมู่บ้านวัดโบสถ์
 2. วัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อของลาวพวนในปัจจุบัน
 3. การธำรงอยู่และเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์บุญกำฟ้าของลาวพวนในปัจจุบัน
 4. รูปแบบการสื่อสารภายในชุมชนในการธำรงรักษาอัตลักษณ์บุญกำฟ้า
 5. บทบาทของสื่อบุคคลที่มีผลต่อการธำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์บุญกำฟ้า
 6. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการธำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์บุญกำฟ้า
1. ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับบริบทชุมชนของหมู่บ้านวัดโบสถ์
- จากการศึกษาเกี่ยวกับบริบทชุมชนของหมู่บ้านวัดโบสถ์ ตำบลมะขามล้ม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี ผู้วิจัยขอเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับบริบทชุมชนของหมู่บ้านวัดโบสถ์ตามประเด็น ดังนี้

1.1. สภาพภูมิประเทศและอาณาเขตที่ตั้ง

1.2.ประวัติศาสตร์ชุมชน

1.3.การเมืองการปกครอง

1.4.สภาพเศรษฐกิจ

1.5.การศึกษา

1.6.สาธารณสุขโรค

1.7.การติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนใกล้เคียง

1.1.สภาพภูมิประเทศและอาณาเขตที่ตั้ง

หมู่บ้านวัดโบสถ์ ปัจจุบันแบ่งการปกครองออกเป็น 2 หมู่ คือ หมู่ 6 และหมู่ 10 ถือเป็นพื้นที่ชุมชนขนาดกลาง ที่ตั้งอยู่บนพื้นที่ทั้งสิ้น 4286.8 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ทำการเกษตรประมาณ 4194.8 ไร่ ลักษณะเป็นพื้นที่ลุ่ม บางส่วนเป็นที่ดอน ในฤดูฝนมีน้ำมาก สภาพพื้นดินเป็นดินร่วนปนทราย เหมาะแก่การทำการเกษตรกรรม ประชาชนในพื้นที่จึงยึดอาชีพด้านการเกษตร เช่น ทำนา เลี้ยงสัตว์ เป็นอาชีพหลัก มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับบ้านตะลุ่ม ตำบลมะขามล้ม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี
ทิศใต้	ติดต่อกับบ้านท่าตลาด ตำบลวัดโบสถ์ อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับบ้านมะขามล้ม ตำบลมะขามล้ม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับบ้านไผ่สีทอง ตำบลวังน้ำเย็น อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี

1.2.ประวัติศาสตร์ชุมชน

ชาวลาวพวนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งในจังหวัดสุพรรณบุรีที่มีประวัติศสตร์ยาวนาน โดยในพื้นที่หมู่บ้านวัดโบสถ์ (ทั้ง 2 หมู่) เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่มีชนเผ่า “พวน” มาตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยตั้งแต่ปี พ.ศ.ใดไม่ทราบแน่ชัด แต่จากการสัมภาษณ์คนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้านต่างบอกเล่าเป็นเสียงเดียวกัน

ว่า หมู่บ้านวัดโบสถ์เดิมชื่อบ้านสูตร ทั้งนี้เนื่องจากแยกมาจากบ้านสูตร(แม่น้ำ) ปัจจุบันอยู่ในเขตเทศบาลอำเภอบางปลาม้า ทั้งนี้เนื่องจากมีประชากรเพิ่มขึ้น บริเวณดังกล่าวคับแคบไม่เพียงพอต่อการทำมาหากินจึงย้ายอพยพมาบุกเบิกที่รกร้างว่างเปล่า เดิมย้ายมา 2-3ครอบครัว ต่อมาชาวบ้านอพยพตามมาสมทบ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“มาบุกเบิกเข็ดนา ก็เพราะว่าที่ทางกุ่มมันก็คับแคบ ที่ดินป่มี” (บุญทิน กุลวงษ์, **สัมภาษณ์**, 20 มกราคม 2553)

และก่อตั้งเป็นหมู่บ้านในปัจจุบัน ต่อมาปี พ.ศ.2469 พระอาจารย์โสม(เจ้าอาวาสองค์ที่ 2) พร้อมด้วยประชาชนได้พร้อมใจกันสร้างพระอุโบสถขึ้น และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ.2469 เนื่องด้วยพระอุโบสถหลังนี้มีการใหญ่โตพอสมควรอีกทั้งเป็นวัดแรกในบริเวณวัดใกล้เคียงที่มีพระอุโบสถ ประชาชนจึงเห็นพ้องต้องกันว่าควรเปลี่ยนชื่อวัดใหม่ เป็น “วัดโบสถ์” จนกระทั่งถึงปัจจุบัน

จากการสัมภาษณ์คนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้านต่างบอกเล่าเป็นเสียงเดียวกันว่า บรรพบุรุษที่แท้จริงของตนนั้นอพยพมาจากเมืองลาว บางถูกจับมาเป็นเชลย บางก็หนีภัยสงครามเข้ามา โดยเข้ามาเมืองไทยในสมัยใดไม่ทราบแน่ชัด แต่จากการสัมภาษณ์พบว่า คนเฒ่าคนแก่ ซึ่งปัจจุบันอายุประมาณ 80 ปี นั้นนับเป็นรุ่นที่ 5 หรือ 6 โดยบรรพบุรุษรุ่นแรกนั้นเป็นปู่ย่าหรือพ่อแม่ของทอดของคนเฒ่าคนแก่ในปัจจุบัน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“หมู่พ่อเฒ่าแก่แม่เฒ่าแก่เห็นว่าคนมาแต่เมืองเหนือกุ่มนะแม่่นพ่อแม่เพิ่น อันมาอยู่นี้ก็หนีตายมาจากบ้านสูตรแม่น้ำ...มาแต่ก่อนบ้านเมืองเกิดศึก คั่วข้าวตากแห้งแล้วก็มา” (ทุมมา กุลวงษ์, **สัมภาษณ์**, 18 มกราคม 2553)

“อันแม่เฒ่าของแม่เฒ่าแก่ ถูกจับเป็นเชลยมาเอ็ดกับข้าวแฮ่อาหาร แล้วศึกแล้วเขาก็แฮ่อยู่ตามความสมัครใจ” (จำปา โสมะภีร์, **สัมภาษณ์**, 5 มกราคม 2553)

1.3. การเมืองการปกครอง

ปัจจุบันหมู่บ้านวัดโบสถ์มีเขตการปกครอง 2 หมู่ คือ หมู่ 6 มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 116 ครัวเรือน ประชากรรวมประมาณ 317 คน และหมู่ 10 มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 114 ครัวเรือน

ประชากรรวมประมาณ 407 คน โดยใช้คลองกลางหมู่บ้านเป็นเครื่องแบ่งเขต ซึ่งหมู่บ้านฝั่งตะวันออกของคลองเป็นหมู่บ้านวัดโบสถ์ หมู่ 6 และฝั่งตะวันตกเป็นหมู่บ้านวัดโบสถ์หมู่ 10 ซึ่งแยกตัวจากมาจากหมู่บ้านวัดโบสถ์ หมู่ 6 เนื่องจากมีการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรและบริเวณพื้นที่ดินทำกิน ทั้งนี้มีวัดและโรงเรียนตั้งอยู่ในเขตพื้นที่หมู่บ้านวัดโบสถ์ หมู่ 6

สำหรับระบบการปกครองของหมู่บ้าน มีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำชุมชนแบบเป็นทางการ ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านวัดโบสถ์ หมู่ 6 ในปัจจุบันคือ นายสำลี ไกล่บุปผา และผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านวัดโบสถ์ หมู่ 10 ในปัจจุบันคือ นางนที โสมะภีร์

อย่างไรก็ตาม จากการประสบการณ์อยู่พื้นที่เป็นระยะเวลากว่า 10 ปีและการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมพบว่า แม้จะแบ่งเขตการปกครองเป็น 2 หมู่ แต่ในด้านความสัมพันธ์ทางสังคมนั้นยังปรากฏว่ามีความใกล้ชิดแนบแน่นเช่นในอดีต จะเห็นได้จากการที่ชาวบ้านทั้งสองหมู่มีการไปมาหาสู่ซึ่งกันและกันอยู่ตลอด และชาวบ้านในหมู่ 10 เดินทางมาทำบุญที่วัดและร่วมกันจัดประเพณีต่างๆที่จัดขึ้นในเขตพื้นที่ของหมู่ 6 สม่่าเสมอ และชาวบ้านในหมู่ 6 ก็เดินทางไปร่วมจัดประเพณีต่างๆที่จัดขึ้นในเขตพื้นที่ของหมู่ 10 สม่่าเสมอเช่นกัน

1.4. สภาพเศรษฐกิจ

พื้นที่ของบ้านวัดโบสถ์เป็นที่ราบลุ่ม สภาพดินเหมาะแก่การเพาะปลูก อาชีพหลักของประชากรในหมู่บ้านคือ การทำนา มีพื้นที่ในการเพาะปลูก โดยนิยมปลูกข้าวเจ้าหอมมะลิ ผลผลิตที่ได้มีการจำหน่ายและบริโภคในครอบครัว

การเลี้ยงสัตว์เป็นอีกอาชีพหนึ่งของชาวบ้าน ในปีพ.ศ. 2535 ชาวบ้านวัดโบสถ์มีอัตราการเลี้ยงไก่ และขุดบ่อเลี้ยงปลามากที่สุด ในอำเภอบางปลาม้า สร้างรายได้เดือนละไม่ต่ำกว่า 30,000 บาทต่อครัวเรือน แต่ต่อมามีโรคระบาดเกี่ยวกับสัตว์ ชาวบ้านจึงเลิกและหันมาประกอบอาชีพทำนาเช่นเดิม อย่างไรก็ตามก็มีบางส่วนที่ยังคงเลี้ยงไก่ เลี้ยงเป็ด เป็นอาชีพหลักอยู่

นอกจากนี้ เมื่อปี พ.ศ. 2545 ได้มีโรงงานผลิตเครื่องดื่มอาหารเสริมเข้ามาตั้งโรงงานในเขตพื้นที่ หมู่ 10 ทำให้ชาวบ้านส่วนหนึ่งนิยมเข้ามาทำงานเป็นพนักงานในโรงงานซึ่งเดินทางสะดวกและใกล้บ้านตน

1.5. การศึกษา

หมู่บ้านวัดโบสถ์มีโรงเรียนอยู่ 1 แห่ง คือ โรงเรียนวัดโบสถ์ ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2468 เปิดสอนระดับชั้นประถมศึกษา ปัจจุบันมีนักเรียน 60 คน โดยทั้งครูและนักเรียนจะประกอบไปด้วยคนหลายชนเผ่า เช่น ไทย ลาวเวียงน์ แต่ส่วนใหญ่จะเป็นนักเรียนชาวลาวพวน นอกจากนี้ยังมีศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน สังกัดอยู่ในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลขามลัม โดยทางศูนย์ฯ จะรับดูแลเด็กตั้งแต่อายุ 2-4 ปี โดยผู้ปกครองไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ

จากการสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วมพบว่า ชาวลาวพวนบ้านวัดโบสถ์ให้ความสำคัญในเรื่องการศึกษาเป็นอย่างมากจะเห็นได้จากการนิยมส่งบุตรหลานไปเรียนโรงเรียนในต่างจังหวัด สุพรรณบุรี ตลอดจนนิยมส่งบุตรหลานศึกษาต่อจนจบระดับอุดมศึกษา ทั้งนี้ทำให้มีบุตรหลานชาวลาวพวนจำนวนมากออกไปตั้งถิ่นฐานหรือประกอบอาชีพอยู่นอกพื้นที่ โดยมีการประกอบอาชีพหลากหลาย เช่น ตำรวจ ครู หนายความ อาจารย์มหาวิทยาลัย เป็นต้น และละทิ้งอาชีพเกษตรกรรมเช่นบรรพบุรุษของตน

1.6. สาธารณูปโภค

การคมนาคม จากการสัมภาษณ์พบว่า ในอดีตนั้นการคมนาคมเป็นไปอย่างลำบาก ไม่มีรถโดยสารสาธารณะชาวบ้านจะใช้วิธีเดินเท้า ต่อมามีการตัดเส้นทางคมนาคมเข้ามาในช่วงปี 2516 แต่เส้นทางในขณะนั้นก็ยังไม่ได้เป็นเส้นทางที่สะดวกสบายมากนัก เนื่องจากมีสภาพเป็นเพียงแค่นดินลูกรังสายเล็กๆ ต่อมาประมาณปีพ.ศ. 2534 ภาครัฐได้สร้างถนนลาดยางตัดผ่านรอบหมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านสามารถเดินทางไปยังที่ต่างๆ ได้สะดวก

การสาธารณสุข เดิมหากชาวบ้านเจ็บป่วยจะมีหมอ ที่ชาวบ้านเรียกกันว่า “หมอจัน” ซึ่งเป็นเคยเป็นทหารเกณฑ์ที่ทำหน้าที่หน่วยพยาบาลของกองทัพ มารักษาและจ่ายยาชุดให้ที่บ้าน ต่อมาเมื่อ “หมอจัน” เสียชีวิตแล้วก็นิยมหันไปใช้บริการสถานีอนามัยตำบลขามลัม ซึ่งอยู่ห่างออกไปประมาณ 3 กิโลเมตร จนถึงปัจจุบันหรือไปใช้บริการโรงพยาบาลบางปลาหมาก ซึ่งจะมีรถบริการรับส่งไปกลับโรงพยาบาลทุกวันโดยมีจุดรับส่งอยู่ที่บริเวณหน้าวัดโบสถ์ ในกรณีที่มีอาการเจ็บป่วยมากๆ ชาวบ้านจะนิยมไปรักษาที่โรงพยาบาลเจ้าพระยามรราชซึ่งเครื่องมือทางการแพทย์ที่ทันสมัยกว่า

ส่วนการสาธารณูปโภคอื่นๆ ปัจจุบันพบว่าชาวลาวพวนมีไฟฟ้า น้ำบาดาล เครื่องใช้ไฟฟ้า อำนวยความสะดวกทุกครั้งเร็วทันใจ ตลอดจนมีรถยนต์ รถบรรทุก รถจักรยานยนต์ รถไถนา ใช้กันเกือบทุกหลังคาเรือน มีร้านขายของชำ 4 แห่ง สถานีบริการน้ำมัน 1 แห่งและร้านซ่อมรถจักรยานยนต์ 1 แห่ง

1.7. การติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนใกล้เคียง

หมู่บ้านวัดโบสถ์เป็นชุมชนที่แวดล้อมไปด้วยชุมชนซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวพวน ได้แก่ ทางทิศเหนือ บ้านหมี่-ตะลุ่ม ทางทิศใต้ บ้านท่าตลาด ทางทิศตะวันออกบ้านมะขามล้ม และทางทิศตะวันตก บ้านไผ่สีทอง ชาวบ้านมีการติดต่อสัมพันธ์ ค้าขาย ประกอบอาชีพตลอดจนมีความสัมพันธ์ฉันเครือญาติกัน

นอกจากชุมชนที่แวดล้อมดังกล่าวแล้ว ชาวลาวพวนยังมีการติดต่อกับชุมชนใกล้เคียงซึ่งไม่ใช่เชื้อสายชาติพันธุ์ลาวพวนด้วย มีการติดต่อสัมพันธ์แลกเปลี่ยนอาหารประจำประเพณีซึ่งกันและกัน ในประเพณีบุญก่าฟ้า เมื่อเสร็จสิ้นพิธีกรรมทางศาสนาเรียบร้อยแล้ว คณะกรรมการวัดจะรวบรวมนำข้าวหلامซึ่งยังไม่ได้ปอกที่ชาวบ้านนำมาทำบุญไปแจกจ่ายแบ่งปันยังวัดตามหมู่บ้านต่างๆ ใกล้เคียงซึ่งไม่ใช่เชื้อสายพวนจำนวน 8 วัด ดังนี้

1. ชุมชนใกล้เคียงทางทิศเหนือ	วัดตะโปยคาราม
ชาติพันธุ์ลาวเวียงจันทน์
2. ชุมชนใกล้เคียงทางทิศตะวันออก	วัดกลาง
ชาติพันธุ์ไท
3. ชุมชนใกล้เคียงทางทิศตะวันออก	วัดโพธิ์คอย
ชาติพันธุ์ไท
4. ชุมชนใกล้เคียงทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ	วัดดาว
ชาติพันธุ์ไท
5. ชุมชนใกล้เคียงทางทิศตะวันตก	วัดวังน้ำเย็น
ชาติพันธุ์ไททรงดำ(ลาวไซ่ง)
6. ชุมชนใกล้เคียงทางทิศตะวันตก	วัดไผ่แปลกแม่
ชาติพันธุ์ไททรงดำ(ลาวไซ่ง)

7. ชุมชนใกล้เคียงทางทิศตะวันตก	วัดไผ่มั่ง
ชาติพันธุ์ลาวเวียงจันทน์
8. ชุมชนใกล้เคียงทางทิศตะวันตกเฉียงใต้	วัดดอนโพธิ์ทอง
ชาติพันธุ์ไท

2. วัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อของชาวลาวพวนบ้านวัดโบสถ์

2.1. วัฒนธรรมและประเพณี

ประเพณีการเกิด ครอบครัวที่ฝ่ายหญิงตั้งครรภ์ นอกจากภรรยาจะต้องปฏิบัติตามข้อห้ามต่างๆแล้ว ฝ่ายสามีต้องจัดหาไม้มาทำพิน แล้วใช้หนามพุทราปกก่องพินไว้ แล้วนำไปวางให้แดดส่องถึงเพื่อให้พินแห้งและติดไฟง่าย เป็นกุศโลบายเพื่อแสดงน้ำใจของคู่สามีภรรยา ส่วนหนามพุทราเชื่อว่าจะป้องกันผี เวลาตัดจะมีบทสวด “นโม พุทธัสสะ” เมื่อถึงคำว่า “ตัส” ให้เอามือตัดทันที แต่แท้จริงแล้วเป็นการป้องกันสัตว์และเด็กไม่ให้เหยียบก่องพินเล่น

เมื่อถึงเวลาใกล้คลอดจะมีการโยงด้ายสายสิญจน์วงรอบบริเวณที่คลอดบุตร เพื่อป้องกันภูติผี ฝ่ายหมอดูตำแยหรือคนเฒ่าคนแก่ บอกกล่าวแก่ผีนางเทวดาไม่ให้ผีมารบกวน จะมีการเสกคาถาโปรยไล่ผี ถ้ามีพระปิดทองหรือธูปเทียนไปไว้ที่อื่นก่อน เมื่อคลอดบุตรเรียบร้อยแล้วจึงธูปเทียนมาไว้ที่เดิม ด้วยความเชื่อว่าจะทำให้คลอดบุตรง่ายขึ้น

ประเพณีการตาย คนพวนมีธรรมเนียมปฏิบัติเมื่อมีคนตายว่า จะต้องเทยารักษาโรคของคนป่วยทิ้ง เพราะเชื่อว่าถูกผีทับแล้ว ไม่สามารถนำมาใช้ได้อีก ข้าวของเครื่องใช้ของผู้ตายอาจมีการเผาทิ้ง สิ่งหนึ่งที่ชาวพวนถือปฏิบัติเมื่อกลับจากการเผาศพคือ ต้องล้างหน้าอาบน้ำเพื่อชำระล้างความชั่วร้าย ส่วนบ้านคนตายนั้นจะมีขันน้ำส้มป่อยวางไว้หน้าบ้าน เพื่อให้คนที่มาบ้านผู้ตายได้นำมาประพรมศีรษะ เพราะมีความเชื่อว่ามีผีเกาะอยู่ตามเสื้อผ้า ต้องใช้น้ำส้มป่อยประพรมเพื่อไม่ให้ผีมาเกาะ

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงบริบทโดยทั่วไปของชุมชนดังที่กล่าวมานั้น ทำให้ได้มองเห็นภาพรวมของความเจริญก้าวหน้าอันทันสมัยที่ค่อยๆเข้าสู่ชุมชนและนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้นภายในชุมชน แต่อย่างไรก็ตามความเชื่อที่ฝังรากลึกมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษนั้นก็

แฝงตัวอยู่อย่างมั่นคงท่ามกลางความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดังกล่าว โดยชาวบ้านต่างพร้อมใจกันร่วมกันยึดถือปฏิบัติต่อเนื่องสืบต่อกันเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

2.2. ความเชื่อ

ด้านศาสนา หมู่บ้านวัดโบสถ์มีวัดอยู่ 1 แห่ง คือ วัดโบสถ์ เป็นศูนย์รวมของประชาชนในการประกอบศาสนกิจตามจารีตประเพณี ทุกวันพระประชาชนจะมาทำบุญที่วัดเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังใช้วัดศูนย์รวมในการจัดประชุมหรือจัดเทศกาลงานบุญต่างๆตามประเพณีของหมู่บ้านอีกด้วย

ความเชื่อที่ฝังรากลึกมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษของชาวลาวพวนคือความเชื่อดั้งเดิมเรื่องภูตผี สิ่งเหนือธรรมชาติและตามเชื่อถือธรรมชาติ แบ่งเป็น ความเชื่อเรื่องคนทรงเจ้า ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ความเชื่อเรื่องผีที่ประจำอยู่ตามสถานที่ต่างๆ ดังนี้

ความเชื่อเรื่อง “คนทรงเจ้า” หรือ “เจ้าพ่อ” บุคคลผู้ทำหน้าที่ชี้แนะแนวทางแก้ไขความผิดปกติ ให้คำแนะนำในการประกอบกิจการใดๆ รักษาพยาบาลตลอดจนทำนายเรื่องราวต่างๆที่เกิดขึ้นแก่คนในท้องถิ่น ผ่านทาง “คนทรงเจ้า” หรือร่างทรง ซึ่งจะทำหน้าที่ตั้งแต่ได้รับเลือกจนกระทั่งเสียชีวิตแล้วจึงเปลี่ยนร่างทรงคนใหม่ตามความประสงค์ของ “เจ้าพ่อ”

ในหมู่ “เจ้าพ่อ” หรือ “คนทรงเจ้า” นั้นจะมี “เจ้าพ่อปู่ใหญ่” ซึ่งถือว่าเป็น “เจ้าผู้ปกป้องคุ้มครองหมู่บ้าน” เป็นหัวหน้าใหญ่ในบรรดา “เจ้าพ่อ” เมื่อมีผู้ที่มาอยู่อาศัยใหม่ เจ้าของบ้านหรือผู้ที่มาอยู่อาศัยนั้นจะต้องทำการบอกคนทรงเจ้า ว่าตนมาขออาศัยอยู่ หรือ ทำงานในพื้นที่นี้ เพื่อความเป็นสิริมงคล และความปลอดภัย โดยจะมีการนำเครื่องสักการะ ซึ่งประกอบด้วย หมาก พลุ ยาเส้น ฐูป จำนวนอย่างละ 5 คำ 1 ชุด ไปประกอบพิธีกรรมที่ “ศาลบ้าน”

เมื่อชาวบ้านมีเรื่องเดือดร้อนใจ หรือจะประกอบกิจการใดการหนึ่ง เช่น สร้างบ้าน แต่งงาน จะเดินทางไปยังบ้าน “เจ้าพ่อ” ที่ตนนับถือเพื่อขอให้ “คนทรงเจ้า” เข้าทรง ไขข้อข้องใจหรือชี้แนะแนวทางปฏิบัติ ซึ่งจะสามารถเข้าทรงได้ตลอดเวลา ยกเว้น วันพระ โดยมีเครื่องเช่นบูชาในการเข้าทรงแตกต่างกันไปตามแต่ละ “เจ้าพ่อ” เช่น หมากพลุ เหล้าขาว เงิน 25 สตางค์ อย่างไรก็ตาม นอกจากเครื่องเช่นแล้ว ชาวบ้านมักจะ “สมโภชน์” คือการสมนาคุณด้วยเงินตามความศรัทธา

ในแต่ละปี “คนทรงเจ้า” แต่ละคน จะจัดงาน “สมโภชน์ประจำปี” ขึ้นโดยผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันไปตลอดทั้งเดือน 6 โดยเริ่มจาก งานสมโภชน์ “เจ้าพ่อปู่ใหญ่” ในวันขึ้น 3 ค่ำเดือน 6 เป็นต้นไป งานสมโภชน์ “เจ้าพ่อปู่ใหญ่” นั้น ชาวบ้านทุกหลังคาเรือนจะต้องนำเครื่องเซ่นซึ่งประกอบไปด้วย ปลาอย่าง 1 คู่ หมู 3 ชั้น 1 ชั้น เหล้าขาวหรือน้ำอัดลม 1 ขวด หมาก พลุ ยาเส้น ธูป ใส่รวมกันในถาดเดียวหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “ภา” มาประกอบพิธีสมโภชน์ที่บริเวณ “ศาลบ้าน” ทั้งนี้ “เจ้าพ่อ” ทุกองค์ที่เข้าทรงอยู่ภายในหมู่บ้านก็ต้องเดินทางมาเข้าทรงรวมกันเพื่อเป็นการคารวะสมโภชน์ “เจ้าพ่อปู่ใหญ่” ด้วย ส่วนงาน “สมโภชน์ประจำปี” ของ “เจ้าพ่อ” องค์อื่นๆ นั้นแล้วแต่ชาวบ้านจะเดินทางไปร่วมงานตามความศรัทธา “เจ้าพ่อ” ที่ตนนับถือ

ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ที่คอยปกป้องคุ้มครองรักษาหมู่บ้าน สะท้อนผ่านการตั้ง “ศาลวัด” ซึ่งเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นที่สิงสถิตของ “อดีตเจ้าอาวาส” ที่สร้างคุณประโยชน์พัฒนาวัดและพัฒนาหมู่บ้านมาในอดีต

หากมีคนเข้ามาอยู่ใหม่ภายในหมู่บ้านหรือมีการประกอบกิจการใดๆ ที่ต้องเกี่ยวข้องกับการใช้สถานที่ของวัด เช่น งานบวช งานแต่ง จะต้องมีการนำเครื่องสักการะเซ่นไหว้เพื่อขออนุญาต โดยกระทำผ่าน “คนบอกศาล” คือ บุคคลที่ได้รับเลือกจาก “ศาลวัด” ให้มีหน้าที่บอกกล่าวความประสงค์ของชาวบ้านต่อ “ศาลวัด” ได้ โดยจะทำหน้าที่จนกระทั่งเสียชีวิตแล้วจึงเปลี่ยนคนใหม่ ซึ่ง “ศาลวัด” จะเลือกและสื่อสารผ่านทาง “เจ้าพ่อปู่ใหญ่” ในงานบุญ ประเพณีที่สำคัญต่างๆ เช่น สงกรานต์ สารทพวง ก็จะมีการแต่ง “ภา” นำอาหาร ขนมที่ชาวบ้านนำมาทำบุญ ไปบูชาเซ่นไหว้ “ศาลวัด” ด้วยเช่นกัน

ความเชื่อเรื่องผีที่ประจำอยู่ตามสถานที่ต่างๆ เช่น “พ่อเลี้ยง” สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปกป้องดูแลรักษาบ้าน ทุกบ้านพวณจะมีห้องเฉพาะ คนนอกครอบครัวห้ามเข้า หากฝ่าฝืนจะเกิดภัยอันตรายกับคนในครอบครัวนั้นๆ โดย “พ่อเลี้ยง” ของแต่ละบ้านนั้นจะแตกต่างกันไป บางบ้านนับถือ “พระแม่ธรณี” บางบ้านนับถือ “พระแม่โพสพ” “ญ่าเฒ่า” ผีประจำเตาไฟ “ปากคอก” ผีประจำคอกวัวคอกควาย นอกจากนี้ยังมีความเชื่อเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติที่มีอิทธิพลต่อการประกอบอาชีพ สะท้อนผ่านพิธีกรรม “เลี้ยงนา” และ “เลี้ยงบ่อปลา” ตอนสงกรานต์ของทุกปี แม้บ้านในปัจจุบันจะไม่ได้ประกอบอาชีพเดิมที่ต้องเกี่ยวข้องกับสถานที่นั้นแล้ว แต่ชาวบ้านพวณก็ยังคงประกอบพิธีกรรมดังกล่าวอยู่

ความเชื่อเรื่องภูตผีตามสถานที่ต่างๆ ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นผ่านพิธีกรรม “ทิ้งข้าว” ซึ่งจะทำให้กับคนป่วยที่เพิ่งจะออกจากโรงพยาบาลหรือคนที่ป่วยฉับพลันโดยไม่รู้สาเหตุ ดังจะเห็นได้จากบทสวดประกอบพิธี ดังนี้

“ผีเงือกอยู่ในธู ผีจูงอยู่ในถ้ำ ผีเงือกน้ำอยู่ปากบึงทั้งเทียว ให้ออกมากินข้าวร้อนก่อนข้าวขาว กินข้าวแล้วแฮ่ส่งขวัญคืน คืนขวัญแฮ่ เราไปต้องผีตายโหงผีตายห่ากลางดงผีเรือกก็แฮ่ออกแฮ่หายเมื่อนี้ หายเมื่ออื่นบ่ถือหายเมื่อฮือบ่นับแฮ่หายเมื่อนี้เดี๋ยวนีแหละ ต่อแต่นี้ชูต่อหน้ามาหาต่อตามมาแฮ่ คันมาทางหลังกูจะฆ่า มาทางหน้ากูจิปัน”

จะเห็นได้ว่าคนเชื้อสายพวนมีความเชื่อว่าผีมีอยู่ทุกหนทุกแห่งและมีโอกาสจะทำอันตรายคนได้เนื่องจากคนไม่อาจรู้ได้ว่าผีให้โทษดังกล่าวอยู่ที่ใดบ้าง

3. การดำรงอยู่และเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์บุญก้ำฟ้าของลาวพวนในปัจจุบัน

จากการที่ความเจริญเข้ามาถึงหมู่บ้าน จึงทำให้หมู่บ้านเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งนอกจากจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตการดำรงชีพของชาวบ้านในด้านต่างๆ ในส่วนของพิธีกรรมก็มีการเปลี่ยนแปลงไปเช่นเดียวกัน กล่าวคือ ประเพณีโบราณที่ลาวพวนเคยยึดถือปฏิบัติกันมา บางประเพณีได้สูญหายไปตามสภาพสังคม เช่น ประเพณีบุญบั้งไฟ ประเพณีแห่นางแมว เป็นต้น นอกจากนี้บางประเพณีที่ยังค.5งยึดปฏิบัติกันอยู่ แต่ถูกรวบเข้ามาปฏิบัติในวันเดียวกัน เช่น ประเพณีทำบุญข้าวคั่วที่ถูกรวบจัดขึ้นพร้อมกับการทำบุญปีใหม่ ทั้งนี้เนื่องจากกำหนดวันเดิมนั้นมีความใกล้เคียงกันมาก จึงรวบทำในวันเดียวกัน

3.1 ประเพณีบุญก้ำฟ้าในปัจจุบัน

พิธีกรรมบุญก้ำฟ้าในปัจจุบันนับเป็นพิธีกรรมที่สามารถสืบทอดลักษณะประเพณีดั้งเดิมได้มาก โดยจะจำแนกตามแต่ละองค์ประกอบด้านพิธีกรรม ดังนี้

1. ความเชื่อ

จากการสัมภาษณ์ พบว่า แม้ว่าส่วนใหญ่แล้วไม่มีการถ่ายทอดบอกสอนกันภายในชุมชนว่า ประเพณีบุญก้ำฟ้าทำขึ้นเพื่ออะไรและหากไม่ทำประเพณีบุญก้ำฟ้าแล้วจะเกิดอาเพศอะไรขึ้น หากแต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ต่างก็พร้อมใจกันมาทำบุญโดยยึดถือประเพณีนี้มาตั้งแต่เมื่อครั้งบรรพบุรุษ และปฏิบัติสืบเนื่องต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ของชาวบ้านภายในชุมชน ดังนี้

“เป็นความเชื่อที่เอ็ดตามประเพณี” (จำปี กาวี, **สัมภาษณ์**, 6 มกราคม 2553)

“มันเป็นธรรมเนียม คนพวนเขาจะต้องเอ็ด พ่อแม่พาเอ็ดมา” (ทองบิน กุลวงษ์, **สัมภาษณ์**, 18 มกราคม 2553)

“เพิ่นก็บ่ได้บอกเหลาะ เขาก็เอ็ดเองเพราะว่าประเพณีบ้านเมืองของเขามันเป็นอย่างนี้” (บุญเรือง ยะบุญวัน, **สัมภาษณ์**, 18 มกราคม 2553)

“มันประเพณีดั้งเดิม พ่อแม่เพิ่นพาเอ็ดมา เขาก็เอ็ดแหละ” (สมจิตร พันธุ์ชะวงษ์, **สัมภาษณ์**, 27 มกราคม 2553)

อย่างไรก็ตาม ชาวบ้านภายในชุมชน 2 คน จากกลุ่มตัวอย่าง 10 คน นอกจากจะยึดถือตามบรรพบุรุษแล้วมีความเชื่อว่าหากไม่ทำแล้วฟ้าจะผ่า ดังคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“เขาว่าปีหนึ่งอันบ่กำ ปีนันฟ้าผ่า เขาก็เลยเฮ็ดกำไว้มือหนึ่ง”
(เลี่ยม มาพันธ์, **สัมภาษณ์**, 27 มกราคม 2553)

“โบราณเพิ่นพาเอ็ดมาอย่างนั้น เพิ่นว่ากำเกียงบ่เฮ็ดฟ้าผ่ากำฟ้าบ่เฮ็ดห่ากิน”
(เสถียร แสงพันธุ์ตา, **สัมภาษณ์**, 27 มกราคม 2553)

นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้าน พบว่า นอกจากจะยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา หากไม่ทำแล้วฟ้าจะผ่าแล้ว ยังมีความเชื่อว่าหากทำแล้วจะดำรงชีวิตอยู่อย่างอยู่เย็นเป็นสุข เช่นที่บรรพบุรุษของตนยึดถือมาและหากไม่ทำแล้วฟ้าจะผ่า ดังคำสัมภาษณ์ของปราชญ์ชาวบ้าน ดังนี้

“พ่อแม่พาเอ็ดก็เอ็ดเรื่อยมา อย่างเรอก็ต้องเอ็ด ถ้าบ้านเรา เค้าเอ็ดหังกับเอ็ด ก็บ่ดีแต่ะ อยู่บ่มีความสุข” (จำปา โสมะกีร์, **สัมภาษณ์**, 5 มกราคม 2553)

“ความเคารพตรงนี้ ก็เพื่อความอยู่เย็นเป็นสุข”
(บุญทิน กุลวงษ์, **สัมภาษณ์**, 20 มกราคม 2553)

“...เห็นว่าเขื่อนถือเขื่อนกำ แล้วเพิ่นก็เอ็ดมา เพิ่นว่าบ่เอ็ดฟ้าจีฟ้า ”

(ทุมมา กุลวงษ์, **สัมภาษณ์**, 18 มกราคม 2553)

นอกจากความเชื่อที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว วัฒนธรรมที่มีผลต่อการรับรู้และเป็นเครื่องกำหนดความเข้าใจของชาวลาวพวนที่เห็นได้เด่นชัด คือ วัฒนธรรมเรื่องความเชื่อดั้งเดิมเรื่องภูติผี สิ่งเหนือธรรมชาติและความเชื่อถือธรรมชาติควบคู่ไปกับความศรัทธาในพระพุทธรูปศาสนา ในประเพณีบุญกำฟ้า จะเห็นได้จากการที่ชาวบ้านทุกครัวเรือนนำข้าวหลามมาทำบุญถวายพระที่วัด พร้อมกับนำไปบูชาสักการะศาลวัด ศาลบ้าน โสภโศภจักษุของบรรพบุรุษและศาลพระภูมิเจ้าที่ที่บ้านของตนเอง

ศาลวัด คือ สถานที่สิ่งสถิตยของดวงวิญญาณอดีตเจ้าอาวาสที่สร้างคุณประโยชน์พัฒนาวัดและพัฒนาหมู่บ้านมาในอดีต ประกอบด้วย 1. กลุ่มศาล 4 ศาล คือ ศาลเจ้าสุมาลี ศาลหลวงปู่ยอด ศาลเจ้าสุทนต์ทองและศาลพระภูมิ 2. ศาลหลวงปู่โสม 3. กลุ่มศาลเจ้าสินสมุทรและศาลเจ้าพ่อดาว หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า “ศาลตาผี” เนื่องจากคนบอกศาลชื่อนายผี สักัญญา ซึ่งเพิ่งจะตั้งขึ้นมาเป็น 25 ปี ศาลบ้าน คือ สถานที่สิ่งสถิตยของดวงวิญญาณที่ปกป้องรักษาคุ้มครองหมู่บ้าน ชาวบ้านเรียกกันว่า “ศาลเจ้าพ่อปู่หิมลา” หรือ “เจ้าพ่อปู่ใหญ่”

หากชาวบ้านจะจัดงานหรือจัดกิจกรรมใดจะมีธรรมเนียมปฏิบัติ คือ นำเครื่องสักการะ ซึ่งประกอบด้วย หมาก พลุ ยาเส้น ธูป จำนวนอย่างละ 5 คำ มาบอกแก่ศาลบ้านและหากกิจกรรมนั้นจะจัดขึ้นบริเวณอาณาเขตของวัดจะต้องนำเครื่องสักการะดังกล่าวจำนวน 7 ชุด มาบอกที่ศาลวัดด้วยเช่นกัน โดยจะสื่อสารผ่าน “คนบอกศาล” ซึ่งจะเป็นบุคคลเฉพาะเจาะจงและทำหน้าที่นี้ได้เพียงคนเดียวเท่านั้น ทั้งนี้จะแยกกันระหว่างศาลวัดและศาลบ้าน ศาลวัดนั้น กลุ่มศาล 4 ศาลและศาลหลวงปู่โสมจะใช้ “คนบอกศาล” คนเดียวกัน ชาวบ้านเรียกกันว่า “คนบอกศาลอาจารย์โสม” และกลุ่มศาลเจ้าสินสมุทรและศาลเจ้าพ่อดาวนั้น จะใช้ “คนบอกศาล” ซึ่งชาวบ้านรู้จักกันในนาม “ทิดผี” ส่วนศาลบ้านนั้นจะใช้ “เจ้าจ้ำ” หรือ คนทรงเจ้าของเจ้าพ่อปู่คนปัจจุบันเป็นคนบอก โดยเชื่อกันว่าหากไม่ปฏิบัติตามธรรมเนียมดังกล่าว จะเกิดอันตรายบางครั้งอาจถึงแก่ชีวิตเกิดขึ้นกับเจ้าภาพหรือคนในครอบครัว ชาวลาวพวนบ้านวัดโบสถ์ยึดถือธรรมเนียมปฏิบัติกันมาตลอดตั้งแต่เมื่อแรกตั้งหมู่บ้าน ดังคำสัมภาษณ์ของปราชญ์ชาวบ้าน ดังนี้

“เค้านับเอ็ดก็บ่ได้นูชา เพราะว่าต้องนูชาศาลบ้านนำ... คือเคเราพเจ้าบ้านเป็นส่วน
สำคัญ เขามาอยู่นี้ก็บ่ได้นูชาอยู่ตั้งแต่ตั้งบ้านมาเลย” (บุญทิน กุลวงษ์, **สัมภาษณ์**,
20 มกราคม 2553)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าความเชื่อในประเพณีบุญกำฟ้าที่ปรากฏร่วมกันของชาวลาวพวน
หมู่บ้านวัดโบสถ์ คือ ความเชื่อที่ยึดถือปฏิบัติตามบรรพบุรุษของตนที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมาจาก
ผู้รุ่น และความเชื่อดั้งเดิมเรื่องภูติ ผี สิ่งเหนือธรรมชาติควบคู่ไปกับความศรัทธาใน
พระพุทธศาสนาที่ชาวบ้านทุกครอบครัวต่างเชื่อว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปกป้องคุ้มครองหมู่บ้านและ
ครอบครัวของตน

นอกจากความเชื่อเกี่ยวกับมูลเหตุในการประกอบประเพณีบุญกำฟ้าแล้ว ชาวลาวพวนยัง
มีความเชื่อเกี่ยวกับการประทุติปฏิบัติตนในวันกำฟ้า กล่าวคือ ในวันขึ้น 3 เดือน 3 ถือว่าเป็นวัน
กำฟ้า ชาวพวนจะมีข้อปฏิบัติที่ทุกคนต้องพึงกระทำคือ การหยุดงาน (เซาเจียะ) ห้ามไปทำนาทำไร่
จับอุปกรณ์การเกษตรทุกชนิด ห้ามใช้วัวควายห้ามใช้แรงงานและห้ามทะเลาะเบาะแว้งกัน ให้
พักผ่อนอยู่บ้านหรือออกไปเล่นการละเล่น

2. วัสดุสิ่งของหรือเครื่องสักการะ

เครื่องสักการะบูชาที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในประเพณีบุญกำฟ้า คือ ข้าวหลามและ
ข้าวจี เมื่อย่างเข้าประมาณกลางเดือนยี่ชาวบ้านจะเริ่มจัดเตรียมหาซื้อวัตถุดิบที่จะใช้ในการทำข้าว
หลาม เช่น ไม้ข้าวหลาม ซึ่งจะต้องล้างจองล่วงหน้าเนื่องจากต้องนำเข้ามาจากแหล่งอื่นนอกชุมชน
มะพร้าว ข้าวเหนียว และลงมือทำข้าวหลามข้าวจีในวันขึ้น 2 ค่ำ เดือน 3 หรือวันสุกดิบ ก่อนวัน
กำฟ้า 1 วัน โดยชาวบ้านจะเริ่มจากการแช่ข้าวเหนียว ปอกมะพร้าว ชูดมะพร้าว คั้นกะทิ
เคี้ยวไม้และกลาให้ไม่มีเสี้ยน จากนั้นนำข้าวเหนียว น้ำกะทิ ขึ้นตั้งไฟ เคี่ยวพอเดือด ทิ้งไว้ให้เย็น
จากนั้นนำไปกรอกในกระบอกที่เตรียมไว้ นำกระบอกข้าวหลามใส่ลงในบิ๊บ ใส่น้ำประมาณครึ่งบิ๊บ
ปิดจากนั้นปิดฝาบิ๊บ นำขึ้นตั้งบนเตาถ่าน ต้มจนสุก ในระหว่างต้มต้องคอยเติมฟืนเพื่อให้ข้าว
หลามสุก ส่วนข้าวจี ชาวบ้านจะใช้แบ่งข้าวเหนียวต้มแล้วนวดให้เนียนเป็นเนื้อเดียวกัน ใสได้
หวานข้างในทำด้วยถั่วเขียวกะเทาะเปลือกกวนกับน้ำตาล บั่นเป็นก้อนกลม นำไปชุบไข่ จากนั้น
นำไปทอดในน้ำมันพอสุก

ภาพที่ 1 การต้มข้าวเหนียว

3. ขั้นตอนพิธีกรรม

วันขึ้น 2 ค่ำ เดือน 3 หรือวันสุกดิบ ชาวลาวพวนแต่ละครอบครัวจะลงมือทำข้าวเหนียว ข้าวจ้ที่บ้านของตน เพื่อเตรียมนำมาทำบุญในวันรุ่งขึ้น เมื่อถึงวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 หรือวันกำฟ้า ชาวบ้านจะนำอาหารคาวหวานพร้อมกับข้าวเหนียวที่เตรียมไว้ โดยแบ่งเป็น 2 ส่วนด้วยกัน ส่วนแรก ชาวบ้านจะปอกแล้วหั่นเป็นท่อนๆ พอประมาณ 8-10 ท่อนใส่จาน ส่วนที่สอง ชาวบ้านจะนำข้าวเหนียวเป็นกระบอกล้างพลาสติกจำนวน 2-3 กระบอก เมื่อเดินทางมาถึงวัดชาวบ้านจะเริ่มด้วยการจุดธูปบูชาพระรัตนตรัย ตักบาตร จากนั้นจัดเรียงอาหารคาวหวานใส่สำรับ (ชาวลาพวนเรียกว่า “ภา”) จากนั้นจึง “ตักบาตรข้าวเหนียว” โดยใส่ข้าวเหนียวส่วนแรก ที่หั่นเป็นท่อนๆ ลงในถาดที่เตรียมไว้ หลายครอบครัวนิยมใส่กล้วยแขก มันทอด ลงไปด้วย จากนั้นนำข้าวเหนียวในส่วนที่สอง ใส่ลงในถังหิ้วที่เตรียมไว้ทางด้านข้าง ดังรูป

ภาพที่ 2 เครื่องสักการะที่ชาวบ้านเตรียมนำไปทำบุญที่วัด

เมื่อตักบาตรเรียบร้อยแล้ว มัคทายกประจำวัดจะกล่าวคำภัตตาหารต่างๆ เริ่มจากการถวายข้าวและอาหารคาวหวานแด่พระสงฆ์ แล้วจึงกล่าวคำถวายข้าวหลามซึ่งมีชื่อเรียกเฉพาะว่า “คำเวรข้าวจีข้าวหลาม” เมื่อประเคนข้าวหลามแด่พระสงฆ์เรียบร้อยแล้วก็เป็นอันเสร็จพิธีทางศาสนา ข้าวหลามที่นำมาทำบุญทั้งหมดจะถูกแบ่งเป็นสามส่วน ส่วนแรกจะถวายแด่พระสงฆ์ ส่วนที่สองจะจัดนำซาใส่ถ้วยเล็กๆ ไปด้วยเพื่อนำไปถวายตามศาลวัดและศาลกลางบ้าน และส่วนที่สามคือข้าวหลามทั้งกระบอกลงในถังหิ้วจะนำไปแจกให้วัดใกล้เคียงที่ไม่ได้เป็นวัดของชาติพันธุ์พวนภายในอำเภอบางปลาเ้า

ภาพที่ 3 การถวายข้าวจีข้าวหลามแด่พระภิกษุสงฆ์

หลังจากเสร็จพิธีสงฆ์แล้ว ชาวบ้านแต่ละครอบครัวจะพาลูกหลานไปยังโกศอัฐิธาตุของบรรพบุรุษตน ซึ่งจะอยู่บริเวณท้ายวัด เพื่อนำข้าวหลาม ข้าวจีหรือกล้วยแขก พร้อมดอกไม้ ธูปเทียนและน้ำ ไปบูชาผีบรรพบุรุษ โดยจะจุดธูปเชิญผีบรรพบุรุษมาร่วมอนุโมทนาบุญ กินข้าวหลาม เครื่องเช่นไหว้ และรับส่วนบุญส่วนกุศลที่ตนได้ทำในวันนี้ด้วย

เมื่อกลับมาถึงบ้าน ภารกิจที่เจ้าบ้านซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่ของคนเฒ่าคนแก่ จะจัดข้าวหลาม ข้าวจีหรือกล้วยแขก หมาก พลูและน้ำ ไปบูชาศาลพระภูมิ-เจ้าที่ ประจำบ้านของตน จากนั้นจึงมาจัดเตรียมขนมประจำประเพณีนี้อันได้แก่ ข้าวหลามทั้งกระบอกลงในถังหิ้ว และกล้วยแขกไปแจกชาวจีนในชุมชนหรือญาติพี่น้องในพื้นที่ใกล้เคียงที่ไม่ใช่เชื้อสายชาติพันธุ์พวน การจัดขนมไปแจกญาติพี่น้องอาจทำตั้งแต่วันสุกดิบก็ได้

4. ผู้ประกอบพิธีกรรม

4.1. ผู้นำศาสนพิธี

ผู้ประกอบพิธีกรรมในประเพณีบุญกำฟ้า ในส่วนของพิธีกรรมทางศาสนาจะเป็น “ผู้นำศาสนพิธี” หรือมีคทายกประจำวัด คนปัจจุบัน คือ นายบุญทิน ธรรมวงศ์ ทำหน้าที่ในการเป็นผู้นำชาวบ้านกล่าวนำบทสวดมนต์บูชาพระรัตนตรัย ในงานพิธีต่างๆ เช่น งานศพ งานแต่งงาน โดยในประเพณีบุญกำฟ้าจะมีการกล่าวถวายข้าวจีข้าวหลามหรือที่เรียกว่า “คำเวรข้าวจีข้าวหลาม” เพิ่มเติมมาจากบทสวดบูชาปกติ ซึ่งมีใจความ ดังนี้

“ อิมานิ ภิกขุปะจิตตานิ คุรุพันตะ พะหิละมักเข ตะวานิ สังฆัสสะ เทมะฯ ทูติ
ตะติ ขอลถวายแก่พระภิกษุสงฆ์ ผู้ทรงศีล เทวดาและปูเจ้าทั้งหลาย หลายสิ่งหลายอย่าง
ข้าวจีข้าวหลาม ทั่วๆไป ให้แก่พระคุณเจ้าไปแล้วโดยไม่เอากลับคืน”

จากการสัมภาษณ์นายบุญทิน ธรรมวงศ์ ถึงวิธีการถ่ายทอดการเป็นผู้นำศาสนพิธี พบว่าหากบุคคลใดมีความเลื่อมใสและใส่ใจในการเป็นผู้ทำหน้าที่ดังกล่าว ก็สามารถเป็นได้ โดยตนนั้นได้ศึกษาบทสวดต่างๆจากหนังสือบทสวดมนต์ทั่วๆไป และขอจดบทสวดเฉพาะ เช่น คำเวรข้าวจีข้าวหลาม คำเวรในการทำพิธีทำบุญหลังบ้าน จากผู้นำศาสนพิธีคนก่อน และหากผู้นำศาสนพิธีคนก่อนไม่สามารถมาเป็นผู้นำได้ ชาวบ้านก็จะให้ตนมาทำแทน จนกระทั่งผู้นำศาสนพิธีคนก่อนเสียชีวิตหรือชราภาพจนไม่สามารถมาทำหน้าที่ได้ จึงเปลี่ยนมาเป็นตนทำหน้าที่นี้เป็นหลักในปัจจุบัน ทั้งนี้ในปัจจุบันมีผู้ที่สนใจทำหน้าที่ดังกล่าวอีก 3 คน คือ นายทองอยู่ พันธุ์ขวงค์ นายคำตัน แสงพันตา และนายบุญช่วย แสงหา

4.2. คนทรง

ในส่วนของการเล่นสักการะศาลบ้าน ผู้ประกอบพิธีกรรมจะเป็น “คนทรง” หรือ “เจ้าจ้ำ” ของ “เจ้าพ่อปู่ใหญ่” คนปัจจุบัน คือ นางสาว โกล์บุปผา ซึ่ง “คนทรง” จะทำหน้าที่นี้จนกระทั่งเสียชีวิต จากนั้นชาวบ้านก็จะไปถาม “เจ้าพ่อ” องค์กรอื่น และจะให้ “เจ้าพ่อ” นั้นๆช่วยติดต่อกับ “เจ้าพ่อปู่ใหญ่” ว่าจะให้ใครเป็น “คนทรง” คนต่อไป

4.3. คนบอกศาล

ในส่วนของการเซ็นสักการะศาลวัดนั้น ผู้ประกอบพิธีกรรม คือ “คนบอกศาล” ซึ่งจะเป็นบุคคลเฉพาะเจาะจงและทำหน้าที่นี้ได้เพียงคนเดียวเท่านั้น หากไม่ใช่บุคคลเฉพาะดังกล่าวแล้ว การสักการะจะไม่สัมฤทธิ์ผลและอาจเกิดเหตุร้ายแก่ชาวบ้านหรือตัว “คนบอกศาล” เอง ทั้งนี้จะแยกกันระหว่างศาลวัดและศาลบ้าน ศาลวัดนั้น กลุ่มศาล 4 ศาลและศาลหลวงปู่โสมจะใช้ “คนบอกศาล” คนเดียวกัน ชาวบ้านเรียกกันว่า “คนบอกศาลอาจารย์โสม” คนปัจจุบันคือ นายบุญช่วย แสงวงหา และกลุ่มศาลเจ้าสินสมุทรและศาลเจ้าพ่อดาวนั้น จะใช้ “คนบอกศาล” ซึ่งชาวบ้านรู้จักกันในนาม “ทิดพี” หรือ นายพี สักัญญา

การเลือก “คนบอกศาล” กลุ่มศาล 4 ศาลและศาลหลวงปู่โสมนั้น จากการสัมภาษณ์พบว่า มาจากการเข้าทรงของ “เจ้าพ่อปู่ใหญ่” และผู้ที่ได้รับการเลือกจะไม่สามารถปฏิเสธได้นั้น ข้อสังเกตประการหนึ่งซึ่งผู้วิจัยสังเกตเห็นได้จากการพิจารณา “คนบอกศาล” ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คือ บุคคลที่จะมาทำหน้าที่นี้จะต้องเป็นเพศชายที่มีเชื้อสายชาติพันธุ์พวนและเป็นบุคคลที่เกิดและดำรงชีวิตอยู่ในหมู่บ้านวัดโบสถ์เท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของคนปราชญ์ชาวบ้าน ดังนี้

“เห็นว่ามาว่าอยากได้คนอย่างนี้ บางทีเขาก็เสนอไป ส่วนมากเพิ่นบ่ค่อยอยากได้ คนที่อื่น เพิ่นจืเอาคนบ้านนี้” (จำปา โสมะภีร์, **สัมภาษณ์**, 5 มกราคม 2553)

นอกจากนี้จะมีบุคคลสำรองหนึ่งคนซึ่งสามารถทำหน้าที่แทน “คนบอกศาล” ได้ หาก “คนบอกศาล” ไม่อยู่หรือไม่สามารถมาทำหน้าที่ได้ ซึ่งเมื่อพิจารณาบุคคลสำรองดังกล่าวตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันพบว่า จะเป็นบุคคลที่เข้ามาเป็นแขกในหมู่บ้านเท่านั้น และหาก “คนบอกศาล” เสียชีวิตลงก็ไม่สามารถที่จะมาทำหน้าที่แทน “คนบอกศาล” ได้ จะต้องเลือก “คนบอกศาล” คนใหม่ ทั้งนี้บุคคลสำรองจะทำหน้าที่แทน “คนบอกศาล” คนใหม่ต่อไปด้วยหรือไม่นั้นก็แล้วแต่ ส่วนใหญ่จะทำหน้าที่เป็นบุคคลสำรองต่อไปพร้อมกับทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงสอน “คนบอกศาล” คนใหม่ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของนายบุญช่วย แสงวงหา คนบอกศาลคนปัจจุบัน เมื่อถามถึงการรับหน้าที่จากคนบอกศาลคนเก่า ดังนี้

“บ่มีหนังสือ เพิ่นจะบอกมา เขาก็จำมา ก่อนที่เพิ่นจืหยุด เพิ่นก็พาเอ็ดนำเพิ่นก่อนไ้” (บุญช่วย แสงวงหา, **สัมภาษณ์**, 27 มกราคม 2553)

ส่วนการเลือก “คนบอกศาล” กลุ่มศาลเจ้าสินสมุทรและศาลเจ้าพ่อดาวนั้น จากการสัมภาษณ์นายพี สักัญญา กล่าวถึงความเป็นมาของการจัดตั้งกลุ่มศาลดังกล่าวว่า ตั้งขึ้นมาได้เป็นระยะเวลาประมาณ 25 ปี เนื่องจากตนและเพื่อนได้มาทำลายจอมปลวกซึ่งอยู่ในบริเวณที่ตั้งศาลในปัจจุบัน ทำให้เจ็บป่วยถึงขั้นจะเสียชีวิต ญาติๆจึงไปถาม “เจ้าพ่อปู่ใหญ่” จึงให้ขอขมาสิ่งศักดิ์สิทธิ์และตั้งศาลให้พร้อมกับให้ตนเป็นผู้ดูแล โดยมีภรรยาของตนเป็น “คนทรง” คนแรก ต่อมาเปลี่ยนให้เป็นน้องสาวของภรรยาตนแทน ในช่วงแรกของการตั้งศาล ชาวบ้านบางคนหลงลืมที่จะนำเครื่องสักการะมาบูชาเมื่อจะมาประกอบกิจกรรมใดๆที่วัด ทำให้เกิดเหตุผิดปกติกับลูกหลานของชาวบ้านคนดังกล่าวซึ่งในขณะนั้นเป็นเวลาเที่ยงคืน จนต้องนำเครื่องสักการะมาให้ตนบอกศาลในทันที อย่างไรก็ตาม ตลอดระยะเวลา 25 ปีที่ผ่านมา เมื่อถึงประเพณีกำฟ้าชาวบ้านก็นำข้าวหลามข้าวจีมาสักการะบูชาตลอดมาไม่เคยงดเว้นเช่นกัน

การนำข้าวหลามข้าวจีไปสักการะที่โกศอัฐิบรรพบุรุษนั้น ส่วนใหญ่ชาวบ้านที่มาทำบุญที่วัดจะไปกันทั้งครอบครัว โดยมีคนเฒ่าคนแก่เป็นผู้นำในการพาลูกหลานของตนไป ส่วนการบูชาศาลพระภูมิ-เจ้าที่ ประจำบ้านนั้นส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่ของคนเฒ่าคนแก่เป็นผู้ประกอบพิธี

5. เวลาและสถานที่

ชาวลาวพวนบ้านวัดโบสถ์จะเริ่มเตรียมจัดซื้อหาวัตถุดิบในการทำข้าวหลามข้าวจีตั้งแต่ประมาณกลางเดือนยี่ โดยจะลงมือทำในวันขึ้น 2 ค่ำ เดือน 3 หรือวันสุกดิบ ที่บ้านของตน หรือบางครั้งเรือนที่อยู่ในละแวกเดียวกันก็รวมตัวกันทำร่วมกันที่บ้านใดบ้านหนึ่ง และนำข้าวหลามข้าวจีพร้อมอาหารคาวหวานมาประกอบพิธีในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 หรือวันกำฟ้า ที่วัดโบสถ์ และนำข้าวหลามข้าวจีไปบูชาสักการะศาลบ้านซึ่งตั้งอยู่ที่กลางหมู่บ้าน

3.2 การเปลี่ยนแปลงประเพณีบุญกำฟ้า

จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า ประเพณีบุญกำฟ้านับเป็นประเพณีที่สามารถสืบทอดลักษณะดั้งเดิมไว้มาก โดยเฉพาะองค์ประกอบด้านพิธีกรรม พบว่า ส่วนใหญ่จะคงยึดถือปฏิบัติเยี่ยงในอดีต กล่าวคือ การตักบาตรข้าวหลาม การนำเครื่องสักการะไปเซ่นไหว้บูชาศาลบ้าน ศาลวัด โกศบรรพบุรุษและศาลพระภูมิ-เจ้าที่ ที่บ้านของตน การแจกจ่ายแบ่งปันข้าวหลามไปยังชาวจีนและหมู่บ้านต่างชาติพันธุ์ใกล้เคียง และแม้ว่า จากการสัมภาษณ์ชาวบ้าน

บ้านภายในชุมชนส่วนใหญ่จะไม่เห็นการเปลี่ยนแปลงในภาพรวมของประเพณี ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์เมื่อถามถึงการเปลี่ยนแปลงจากอดีต ดังนี้

“มันก็บ่เห็นมีพีเรือเปลี่ยน ก็ยังเห็นเอ็ดออยู่คือเก่า”

(ประพันธ์ สกัญญา, **สัมภาษณ์**, 19 มกราคม 2553)

“บ่มีพีเรือเปลี่ยน ก็ธรรมดาอย่างนี้ตั้งแต่โบราณมาเลย บ่มีหังเปลี่ยนแปลง เอ็ดอย่างนี้ประจำ” (พัน อุดทนต์, **สัมภาษณ์**, 18 มกราคม 2553)

แต่อย่างไรก็ตามเมื่อเจาะลึกลงรายละเอียดในตัวประเพณีแล้วพบว่า รูปแบบในรายละเอียดต่างๆ ก็มีบางส่วนเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสามารถแจกแจงรายละเอียดตามแต่ละองค์ประกอบของพิธีกรรม ได้ ดังนี้

1. ความเชื่อ

ความเชื่อและความศรัทธาเสื่อมลงจากเดิม แม้ว่าในรายละเอียดของความเชื่อ ชาวบ้านจะยังคงยึดถือปฏิบัติประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและการสักการะเช่นไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ แต่ในปัจจุบันจากการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมพบว่า ชาวบ้านมาทำบุญจำนวนน้อยลงจากปีที่ผ่านมา ทั้งนี้ชาวบ้านส่วนใหญ่ที่มาจะเป็นคนเฒ่าคนแก่ ส่วนหนุ่มสาว เด็กและเยาวชนนั้นน้อยมาก เนื่องจากแต่เดิมชาวลาวพวนประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก และอาศัยอยู่ภายในหมู่บ้าน เมื่อถึงช่วงเวลาประกอบพิธีกรรมชาวบ้านจะพร้อมใจกันหยุดงานมาทำบุญที่วัด ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเด็กและเยาวชนถึงความถี่ในการเข้าร่วมพิธีกรรม ดังนี้

“ก็ทำบ้างเป็นบางปีอะคะ เพราะว่าจะต้องไปเรียนอะคะมันไม่ตรงกับเสาร์อาทิตย์”
(อัสสนา เขียมศรี, **สัมภาษณ์**, 27 มกราคม 2553)

“ไม่ได้ไปคะ บางครั้งก็ติดงาน ไปร่วมมาประมาณครึ่งสองครึ่งคะ” (จิตติมา วัฒนชัยนันท์, **สัมภาษณ์**, 7 มกราคม 2553)

“ปีนี้ไม่ได้ไปครับ เพราะว่ามันตรงกับวันที่ไปเรียน”
(ธรรมนุญ ศรีสมบุญ, **สัมภาษณ์**, 27 มกราคม 2553)

“ปีนี้ไม่ได้ไปค่ะ ตอนกลางวันมีเรียน” (อภิสรุา แสงพันธุ์ตา, **สัมภาษณ์**, 27 มกราคม 2553)

“เคยไปร่วมทำบุญที่วัดน้อยครั้ง” (พรทิพย์ เขียมศรี, **สัมภาษณ์**, 27 มกราคม 2553)

เด็กและเยาวชนบางคนก็ยังไม่รู้จักประเพณีบุญก่าฟ้า และบางคนก็ยังไม่เคยเข้าร่วมประเพณีอีกด้วย ดังคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ ก่าฟ้า ไม่เคยรู้จักครับ เพิ่งมารู้จักตอนป. 6 ครูบอกครับว่าโรงเรียนจะมีงานก่าฟ้าครับ” (ฉติกร สำราญพันธุ์, **สัมภาษณ์**, 13 มกราคม 2553)

“ก่าฟ้า เคยได้ยิน แต่ไม่เคยเข้าร่วม” (สุบิน กาวี, **สัมภาษณ์**, 6 มกราคม 2553)

นอกจากนี้เมื่อถามถึงมูลเหตุของประเพณีบุญก่าฟ้า พบว่า กลุ่มตัวอย่างเด็กและเยาวชนกล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่า ไม่ทราบถึงมูลเหตุในการประกอบพิธีและไม่ทราบประกอบพิธีเพื่ออะไร ประเพณีบุญก่าฟ้าในความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเด็กและเยาวชนคือ ประเพณีที่ชาวบ้านทำซ้ำวหลามซ้ำวจีกัน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์กลุ่มเด็กและเยาวชน ดังนี้

“ ก่าฟ้า คือ งานประเพณีของคนพวน เค้าจะมีงาน จะมีการทำซ้ำวหลามซ้ำวจี” (กาญจนา ยอดอานนท์, **สัมภาษณ์**, 27 มกราคม 2553)

“ก่าฟ้า เป็นประเพณีมักจะมีซ้ำวหลามกัน เป็นประเพณีของหมู่บ้านวัดโบสถ์” (ฉติมา วัฒนชัยนันท์, **สัมภาษณ์**, 7 มกราคม 2553)

“ก่าฟ้า คือประเพณีอย่างหนึ่งของคนพวน คือจะมีการทำซ้ำวหลามทำซ้ำวจีกัน” (ฉัสสนา เขียมศรี, **สัมภาษณ์**, 27 มกราคม 2553)

“รู้ว่ามันเป็นประเพณีเผาซ้ำวหลามแต่ก็ยังไม่รู้ความเป็นมา” (มนทริกา โสมะภีร์, **สัมภาษณ์**, 18 มกราคม 2553)

สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ใหญ่ถึงการรู้จักและเข้าร่วมประเพณีประจำท้องถิ่นของกลุ่มเด็กและเยาวชน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ตอนหลังนี้ เขาไม่ค่อยเข้มขันเหมือนเดิม เด็กรุ่นหลังไม่ค่อยกระตือรือร้น ไม่ค่อยเชื่อถือ ไม่รู้ความหมายว่าทำเพื่ออะไร พอถึงเดือน 3 ขึ้น 3 ค่ำก็ทำข้าวหลามกินกันแค่นั้น” (ไพบูลย์ มุลละวงษ์, **สัมภาษณ์**, 17 มกราคม 2553)

“ใจหนึ่งก็ว่าดี ใจหนึ่งก็ว่าปดี้ ดีก็คือว่าเป็นการกระตุ้นแฮ่อลูกหลานรู้จักกำฟ้ายิ่งขึ้น...” (จำปี กาวี, **สัมภาษณ์**, 6 มกราคม 2553)

“ดี ลูกหลานจี้ได้รู้ ประเพณีมันเป็นยังงี้” (ทองใบ ธรรมวงษ์, **สัมภาษณ์**, 18 มกราคม 2553)

“ได้เอ็ดแฮ่อสมัยนี้เบิ่ง สมัยนี้มันจี้เอ็ดบ่เป็นแล้ว” (เสถียร แสงพันธุ์ตา, **สัมภาษณ์**, 27 มกราคม 2553)

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างพันธุ์พวนที่เดินทางไปประกอบอาชีพ ตั้งรกรากหรือศึกษาต่อนอกชุมชน พบว่า บางส่วนไม่มีโอกาสได้กลับมาเข้าร่วมพิธี เนื่องจากไม่ตรงกับวันหยุด ดังนี้

“ถ้าตรงกับวันหยุดเสาร์อาทิตย์ก็จะมาทุกปี เพราะว่าทำงานราชการ” (ปราศรัย ยะบุญวัน, **สัมภาษณ์**, 17 มกราคม 2553)

“ถ้าตรงเสาร์อาทิตย์จะมา” (ไพบูลย์ มุลละวงษ์, **สัมภาษณ์**, 17 มกราคม 2553)

“กลับมาเป็นบางปี ถ้าหยุดตรงกับกำฟ้าก็มา” (วรวิธ วงศ์พันธุ์, **สัมภาษณ์**, 18 มกราคม 2553)

นอกจากจะมีคนมาเข้าร่วมประเพณีน้อยลงแล้ว ความเชื่อเกี่ยวกับการประพุดิปฏิบัติตนในวันกำฟ้า ที่ทุกคนต้องพึงกระทำคือ การหยุดงาน (เซาเวียะ) พักผ่อนอยู่บ้านนั้น ปัจจุบันชาวลาวพวนบ้านวัดโบสถ์ยึดถือปฏิบัติตามความเชื่อนี้กันน้อยมาก มีเพียงบางบ้านบางครัวเรือนซึ่ง

ส่วนใหญ่จะเป็นคนเฒ่าคนแก่เท่านั้นที่ยังคงยึดถือปฏิบัติกันอยู่ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่างปราชญ์ชาวบ้านและชาวบ้านในชุมชน ดังนี้

“จิมี่พีเรอหลายอย่างเรอก็ซ่าง ยังเอกก็ต้องเซามื้อนั้น” (จำปา โสมะภีร์, **สัมภาษณ์**, 5 มกราคม 2553)

“เมื่อก่อนกำฟ้านี้เขาแฮ้อเซากัน แต่เล็ยงเปิดเล็ยงไก่อนี้มันเซาบได้ ต้องไปทุกมื่อ” (จำปี กาวี, **สัมภาษณ์**, 6 มกราคม 2553)

“เด็ยวนี้บู้จักว่าจี้เซาอย่างเรอ มันบมีเวลาเซา มันเซากันตลอด เด็ยวนี้มันว่างเยอะ บู้จักว่ากำฟารีบกำ ก็คือกันไปหมด” (บุญเรือง ยะบุญวัน, **สัมภาษณ์**, 18 มกราคม 2553)

“แต่ก่อนกำฟ้านี้เฟิ่นเซาแท้ๆ เด็ยวนี้เขาเอ็ดนาบรัง มันบได้ตรงกับเก็ยวซ่าว ” (สมจิตร พันธุ์ขวงษ์, **สัมภาษณ์**, 27 มกราคม 2553)

“ตอนโบราณนี้เฟิ่นเผา ประมาณอยู่ป.3 ป.4 เซามื่อหนึ่งกำฟ้ามื่อ 3 บไปไร่ไปนาเหลาะ เซาแท้ๆนะ เด็ยวนี้มันหละบเซาเหลาะ” (ประพันธ์ สกัญญา, **สัมภาษณ์**, 19 มกราคม 2553)

“แต่ก่อนเฟิ่นเซาแท้ๆ กำฟ้านี้เซาหมดเลย กำฟ่าครึ่งมื่อก็เซาครึ่งมื่อ แล้วที่นี้ผู้น้อยเด็ยวนี้มันบค้อยเซาแล้ว มันว่าบฟัง มันว่าฟ่าวแล้ว” (เสถียน แสงพันธุ์ตา, **สัมภาษณ์**, 27 มกราคม 2553)

นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์กลุ่มเด็กและเยาวชนพบว่า เด็กและเยาวชนรู้จักประเพณีกำฟ้าแต่ไม่รู้จักข้อยึดถือปฏิบัติดังกล่าวดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่าข้อยึดถือปฏิบัติดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดและมีแนวโน้มว่าจะค่อยๆเลือนหายไปจากประเพณีกำฟ้าดังกล่าว

2. วัสดุสิ่งของหรือเครื่องสักการะ

วิธีการทำข้าวหลามข้าวจี ซึ่งถือว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญในประเพณีบุญกำฟ้า แต่เดิม วัตถุประสงค์เช่น ข้าวเหนียว มะพร้าว ไม้ไผ่สำหรับทำข้าวหลาม ชาวบ้านจะปลูกไว้กินเอง แต่ในปัจจุบันจากการสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วมพบว่า วัตถุประสงค์แต่ละอย่างชาวบ้านจะใช้วิธีการซื้อเพื่อทำข้าวหลามข้าวจี โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม้ข้าวหลามที่ต้องสั่งจONGL่องหน้า ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ของปราชญ์ชาวบ้าน ดังนี้

“ปลูกข้าวเหนียวน้อยๆ ปลูกไว้กิน เลิกปลูกพร้อมกับที่เปลี่ยนจากนาปีมาเอ็นटनाปริงนี้แหละ” (จำปา โสมะภีร์, **สัมภาษณ์**, 5 มกราคม 2553)

“ครั้งสมัยเอ็นटनाปี พอน้ำแห้ง ผู้เฒ่าเฒ่าก่อน ก็ไปเกี่ยวเฟือง แต่ก่อนใช้ซังข้าวเผา ฟืนบมี เกี่ยวเอามามัดเป็นก้อน ข้าวเหนียวปลูกเอง” (บุญทิน กุลวงษ์, **สัมภาษณ์**, 20 มกราคม 2553)

เมื่อเตรียมวัตถุประสงค์เรียบร้อยแล้ว ชาวลาวพวนจะทำข้าวหลามด้วยวิธีการเผาในตอนเย็นวันศุกร์หรือวันขึ้น 2 ค่ำเดือน 3 โดยจะขุดดินเป็นรางนำไม้มะขามเทศมาพาดทำเป็นราวแล้วนำกระบอกรอบข้าวหลามมาพาด ใช้ฟางคลุม จุดไฟเผา ในระหว่างที่เผานั้นต้องคอยเติมฟางและใช้ผ้าชุบน้ำพลิกกระบอกรอบข้าวหลามไปมาเพื่อให้ข้าวหลามสุกทั้งกระบอกรอบและไม่ไหม้ แต่ในปัจจุบันชาวลาพวนบ้านวัดโบสถ์ใช้วิธีการต้มกันทุกบ้าน ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างปราชญ์ชาวบ้านและชาวบ้านในชุมชน ดังนี้

“แต่ก่อนเผาเอา ที่นี้ละมันสุกแต่บ่สุกแต่ ที่นี้หละต้มเอา มันหละสุกดี” (จำปา โสมะภีร์, **สัมภาษณ์**, 5 มกราคม 2553)

“แต่ก่อนข้าวหลามนี้เฟิ่นเผาเอา พอเห็นผู้เฒ่าผู้เฒ่าต้มกัน เขาก็เอ็ดตาม พอเห็นว่าต้มดีแล้วก็ต้มกันไป” (บุญเรือง ยะบุญวัน, **สัมภาษณ์**, 18 มกราคม 2553)

“ยังน้อยๆ วิ่งเล่น พ่อเฒ่าก็ขุดดินเป็นรางแล้วเอาข้าวหลามพาด แล้วก็เอาเฟืองคลุมเผาแล้วก็หมั้นเอาผ้าชุบน้ำเลยพลิก” (สุรินทร์ โสมะภีร์, **สัมภาษณ์**, 18 มกราคม 2553)

ส่วนวิธีการทำข้าวจี แต่เดิมชาวลาวพวนจะนำข้าวเหนียวที่นึ่งสุกแล้วมาปั้นเป็นก้อนแบนๆ ประคบกันสองก้อนหรืออาจสอดไส้ด้วยถั่วกวนตรงกลาง จากนั้นนำไปเสียบไม้ ชุบไข่แล้วนำไปย่างไฟอ่อน พลิกไปพลิกมาจนเหลืองสุกได้ที่ แต่ในปัจจุบันชาวลาวพวนบ้านวัดโบสถ์ใช้แป้งข้าวเหนียว ต้มแล้วนวดให้เนียนเป็นเนื้อเดียวกัน ใส่ไส้หวานข้างในทำด้วยถั่วเขียวกะเทาะเปลือกกวนกับน้ำตาล ปั้นเป็นก้อนกลม นำไปชุบไข่ จากนั้นนำไปทอดในน้ำมันพอสุก นอกจากนี้หลายบ้านยังนิยมทอดกล้วยแขกเป็นขนมสมทบอีกอย่างด้วย ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างปราชญ์ชาวบ้านและชาวบ้านในชุมชน ดังนี้

“แต่ก่อนนึ่งข้าวเหนียวแล้วก็เอาปั้นๆ แล้วก็เอาอย่างไฟเอาเต๊าะ จีเอา ถึงได้ฮ้องข้าวจี”(ทุมมา กุลวงษ์, **สัมภาษณ์**, 18 มกราคม 2553)

“แต่ก่อนนี้โบราณนี้เห็นว่าเพิ่นปังเอา แต่รุ่นปู่ไปนี้ทอดคือกล้วยแขก”
(ทองใบ ธรรมวงษ์, **สัมภาษณ์**, 18 มกราคม 2553)

“สมัยก่อนเพิ่นมาจีเอารูป แต่สมัยนี้กลิ้งเสือกะทะแล้ว”
(พัน อุดทนต์, **สัมภาษณ์**, 18 มกราคม 2553)

นอกจากวิธีการทำข้าวหลามข้าวจีจะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมแล้ว ในปัจจุบันบางบ้านที่ไม่มีเวลาทำข้าวหลามข้าวจีด้วยตัวเอง ยังเปลี่ยนมาใช้วิธีการสั่งซื้อจากบ้านใกล้เคียงเพื่อนำมาทำบุญที่วัดในตอนเช้าอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างชาวบ้านในชุมชน ดังนี้

“บ่เปลี่ยนแหละ เขาก็เอ็ดข้าวจีข้าวหลามกันอย่างนี้แหละ บ้านเรอบ่ทัน เขาก็ซื้อเอากี่มี” (ทองใบ ธรรมวงษ์, **สัมภาษณ์**, 18 มกราคม 2553)

“เห็นเอ็ดกันทุกบ้าน ก็บ่รู้ บางบ้านบ่เอ็ด เขาก็ซื้อเอาไปทำบุญ”
(สุรินทร์ ไสมะกั้ว, **สัมภาษณ์**, 18 มกราคม 2553)

“บางผู้เขาบ่เอ็ด เขาซื้อเอากี่มีหนะ แต่ว่าบ้านป่าจิตรเอ็ดเอา”
(สมจิตร พันธุ์ชะวงษ์, **สัมภาษณ์**, 27 มกราคม 2553)

3. ขั้นตอนพิธีกรรม

การจัดงานประเพณีกำฟ้าและพบปะสังสรรค์คืนสู่เหย้า เนื่องจากในปี 2553 องค์การบริหารส่วนตำบลมะขามล้ม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี ได้จัดสรรเงินงบประมาณจำนวน 200,000 บาทให้แก่ทางหมู่บ้านเพื่อจัดงานอนุรักษ์ประเพณีบุญกำฟ้าขึ้น ประกอบกับทางโรงเรียนวัดโบสถ์มีความประสงค์จะซ่อมแซมอาคารเรียนที่ชำรุดทรุดโทรม ซึ่งยังขาดงบประมาณอีกเป็นจำนวนมาก ทางคณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและคณะครูโรงเรียนวัดโบสถ์จึงร่วมกันจัดงานประเพณีกำฟ้าและพบปะสังสรรค์คืนสู่เหย้าขึ้นที่บริเวณสนามฟุตบอลโรงเรียนวัดโบสถ์ ในวันที่ 17 มกราคม 2553 ซึ่งตรงกับวันขึ้น 2 ค่ำ เดือน 3 หรือวันสุกดิบ โดยมีการเพิ่มเติมรายละเอียดของกิจกรรม คือ ในช่วงกลางวันได้จัดให้มีการแข่งขันประกวดทำข้าวหลามของแต่ละหมู่บ้านลาวพวนใกล้เคียง สาธิตวิธีการเผาข้าวหลาม การแข่งขันกีฬาชักกะเย่อ การแข่งขันกีฬาเปตอง และการแข่งขันกินข้าวหลาม จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการจัดงานดังกล่าวพบว่า กิจกรรมที่เพิ่มเติมจัดขึ้นนั้นเป็นกิจกรรมที่สื่อถึงประเพณีบุญกำฟ้า เช่น การเผาข้าวหลาม รวมถึงต้องเป็นกิจกรรมที่ผู้คนส่วนใหญ่ให้ความสนใจ และสามารถดึงดูดผู้คนให้มาเข้าร่วมงานได้ ทั้งนี้เพื่อเป็นการเผยแพร่ประเพณีดังกล่าวให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ครูโรงเรียนวัดโบสถ์ ดังนี้

“ต้องเป็นกิจกรรมที่มวลชนมาร่วมกัน มาดูพิธี ไม่อย่างนั้นก็จะมีแต่คนทำข้าวหลาม ทำข้าวหลามกัน 4-5 คน และก็จะได้สามัคคีกันด้วย” (เพ็ญณี ทุ้ไพเราะ, สัมภาษณ์, 17 กุมภาพันธ์ 2553)

ในช่วงเย็นมีการจัดเลี้ยงสังสรรค์ศิษย์เก่าโรงเรียนวัดโบสถ์ มีการขอความร่วมมือชาวบ้านร่วมกันบริจาคข้าวหลามบ้านละ 2 กระบอก เพื่อนำไปทำเป็นของฝากที่ระลึกแก่ผู้มาร่วมงาน

จากการสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วมพบว่า ในช่วงกลางวันชาวบ้านมาร่วมงานค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่มักจะเป็นคณะกรรมการจัดงาน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลของแต่ละหมู่บ้าน เท่านั้น ในช่วงเย็นชาวบ้านให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ร่วมบริจาคข้าวหลามกันเกือบทุกหลังคาเรือนและจากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของปราชญ์ชาวบ้านและชาวบ้านในชุมชนเกี่ยวกับการจัดงานที่เพิ่มเข้ามาเป็นปีแรกพบว่า ส่วนใหญ่เห็นด้วยไม่กระทบต่อประเพณีความเชื่อดั้งเดิมของตน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“บ่เปลี่ยน เขาจะพยายามแกะเอาตรงที่เนื้อแท้ขึ้นมาแฮ็เป็นการร่วมสามัคคีชาวพวนแต่ละหมู่บ้าน เห็นดีนำ บางส่วนที่บกพร่องไปต้องเก็บขึ้นมาอีก ที่เอ็ดนี้ ก็ยังบ่เต็ม ท่อเรอเหลาะ” (บุญทิน กุลวงษ์, **สัมภาษณ์**, 20 มกราคม 2553)

“อันนี้บ่เปลี่ยนเหลาะ คือว่าบอกบุญเอาแฮ็เอามาซ่อย แสงเฮาผู้เดียวเอ็ดบ่ไหวสร้างบ่ไหว บ่เป็นหังเหลาะเนี้ยะ” (ทุมมา กุลวงษ์, **สัมภาษณ์**, 18 มกราคม 2553)

“บ่น่ามีผลกระทบต่อประเพณีดั้งเดิมของเฮา แต่ก็ดีอย่างเอ็ดแฮ็คนสามัคคีกัน จังงานก็ต้องมีซ่อยกัน” (จำปี กาวี, **สัมภาษณ์**, 6 มกราคม 2553)

อีกทั้งเป็นว่าเป็นการฟื้นฟูและร่วมอนุรักษ์ให้คนรุ่นหลังได้เห็นได้รู้จักประเพณีกำฟ้าของลาวพวนมากขึ้นแต่ไม่สามารถมาเข้าร่วมงานได้เพราะต้องทำข้าวหลามข้าวจีที่บ้านของตนในวันดังกล่าว ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ก็ดี มีการประกวด ฟันฟูประเพณีเฮาขึ้นมา มันก็ดี แต่ว่าเฮาไปร่วมไปซ่อยกับเขาบ่ได้” (ทองบิน กุลวงษ์, **สัมภาษณ์**, 18 มกราคม 2553)

“รู้ แต่ว่าบ่ได้มาเพราะว่าป่าจิตรก็เอ็ดอยู่บ้านป่าจิตร”
(สมจิตร พันธุ์ชะวงษ์, **สัมภาษณ์**, 27 มกราคม 2553)

“บ่ได้มาเหลาะ เอ็ดข้าวหลามอยู่บ้าน...มันก็ดีเหลาะ รุ่นหลังจีได้เบิ่งต่อไป ว่าเขาเอ็ดกันยังงอ แต่ก่อนเอ็ดบ้านเอบ้านมัน” (พี สักัญญา, **สัมภาษณ์**, 18 มกราคม 2553)

อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นเรื่องการจัดงานที่เพิ่มเข้ามาในปีถัดไปพบว่า มีทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ใจหนึ่งก็ว่าดี ใจหนึ่งก็ว่าบ่ดี ดีก็คือว่าเป็นการกระตุ้นแฮ็ลูกหลานรู้จักกำฟ้า ยิ่งขึ้น ที่บ่ดีก็คือว่ามันเอ็ดแฮ็อยู่ยากสิ้นเปลือง เงินบประมาณน่าจะเอาไปเอ็ดสิ่งอื่นมากกว่าเอามาสิ้นเปลืองตรงนี้” (จำปี กาวี, **สัมภาษณ์**, 6 มกราคม 2553)

“ถ้าปีนี้ลองเอ็ดแล้วมันดี ก็อยากแฮ็มอีกร” (จำปา ไสมะกีร์, **สัมภาษณ์**, 5 มกราคม 2553)

“อันนี้ก็บ่น่าจะเป็นไปได้ เดี๋ยวนี้เอ็ดนามันเปลี่ยนไป เมื่อก่อนตอนนี่เกี่ยวข้าวปี แต่ ตอนนี่ช่วงนี้กำลังจะหว่าน” (บุญช่วย แสงหา, **สัมภาษณ์**, 27 มกราคม 2553)

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเด็กและเยาวชนถึงการจัดงานในวันและเวลาดังกล่าว พบว่า กลุ่มตัวอย่างดังกล่าวให้ความสนใจและเห็นว่าจะทำให้งานประเพณีบุญกำฟ้าเป็นงานที่น่าสนใจมากขึ้น คนรู้จักมากขึ้น และอยากให้มีการจัดงานเช่นนี้ขึ้นอีกต่อไปทุกปี ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์กลุ่มเด็กและเยาวชน ดังนี้

“ก็น่าจะดี ทำให้เพลิดเพลินทำให้ได้รู้จักประเพณีข้าวหลามมากขึ้น”
(กาญจนา ยอดอนันท์, **สัมภาษณ์**, 27 มกราคม 2553)

“ก็ดีครับ เหมือนกับที่เราให้ความสำคัญกับมันมากขึ้น”
(ธรรมบุญ ศรีสมบุญ, **สัมภาษณ์**, 27 มกราคม 2553)

“เอ็ดเฮื่อน่าสนใจ มีคนสนใจ ที่ผ่านมาก็มีคนอื่นผ่านไปผ่านมา ปกติแล้ว ้วยรุ่นมันบ่น่าสนใจ บางคนบู้...ถ้ามีงานอย่างนี้ก็เอ็ดเฮื่ออยากรู้ว่าเอ็ดเพราะพี่เรือ”
(สุบิน กาวี, **สัมภาษณ์**, 6 มกราคม 2553)

“ดีครับ จะได้มีคนอื่นเข้ามารู้จักประเพณีกำฟ้า” (ภาสกร มาตรวิจิตร, **สัมภาษณ์**, 17 มกราคม 2553)

เช่นเดียวกันกับความคิดเห็นของชาวลาวพวนที่เดินทางไปประกอบอาชีพ ตั้งรกรากหรือศึกษาต่อนอกชุมชน ซึ่งกล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่า เห็นด้วยและเห็นว่าไม่มีผลกระทบต่อประเพณีดั้งเดิม เป็นการเพิ่มสีสัน ความสนุกสนานให้กับตัวประเพณี ทำให้เด็กรุ่นหลังได้รู้จักประเพณีมากขึ้น ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“อยากให้มีการทำต่อเนื่อง เพราะว่าตอนนี้เนี่ยลูกหลานเราไม่ได้ให้ความสำคัญ เนื่องจากเขาไม่รู้ข้อเท็จจริงว่าประเพณีวัฒนธรรมมีความเป็นมาอย่างไร ถ้ามีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ทั้งทางเอกสารก็ดี ทั้งวิทยุชุมชนท้องถิ่นก็ดี เขาก็จะมีความหวงแหนในความเป็นไทยพวนของเขา” (วิรัช ธรรมวงษ์, **สัมภาษณ์**, 17 มกราคม 2553)

“คิดว่าไม่มีในตัวประเพณี เป็นเหมือนมาเพิ่มสีสัน มันก็เปลี่ยนไปตามยุค มีการแข่งขัน มีกิจกรรมร่วมกันมากขึ้น”(วิช สักัญญา, **สัมภาษณ์**, 18 มกราคม 2553)

“เพราะทำกันมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายาย การจัดงานนี้เป็นสิ่งที่ดีเพราะลูกเล็กเด็กแดงรุ่นหลังเติบโตขึ้นมาจะได้สืบทอดประเพณีกันต่อไป ตรงนี้เป็นสิ่งที่ดีมาก” (ปราศรัย ยะบุญวัน, **สัมภาษณ์**, 17 มกราคม 2553)

“คงจะไม่มีผลกระทบอะไร เราก็เพิ่งจัดปีแรก เหมือนเป็นการกระตุ้นมากกว่าให้ลูกหลานทำต่อไป”(ไพบูลย์ มุลดะวงษ์, **สัมภาษณ์**, 17 มกราคม 2553)

การจัดงาน “ประเพณีกำฟ้าและพบปะสังสรรค์คืนสู่เหย้า” เนื่องมาจากการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงนับเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงประเพณีบุญกำฟ้าโดยการเข้ามาของภาครัฐ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1 แสดงการเปลี่ยนแปลงของประเพณีบุญก่าฟ้าจากอดีตสู่ปัจจุบัน

องค์ประกอบ พิธีกรรม	อดีต	ปัจจุบัน	
		การคงอยู่	การเปลี่ยนแปลง
ความเชื่อ	- ชาวบ้านต่างพร้อมใจกันมา ทำบุญ		- ชาวบ้านมาทำบุญ จำนวนน้อยลงจากปีที่ผ่านมา ทั้งนี้ชาวบ้านส่วนใหญ่ที่มาจะเป็น คนเฒ่าคนแก่ ส่วน หนุ่มสาว เด็กและ เยาวชนนั้นน้อยมาก - เด็กและเยาวชน บางคนก็ยังไม่รู้จัก ประเพณีบุญก่าฟ้า และบางคนก็ยังไม่เคย เข้าร่วมประเพณี - กลุ่มตัวอย่างชาติ พันธุ์พวนที่เดินทางไป ประกอบอาชีพ ตั้ง รกรากหรือศึกษาต่อ นอกชุมชน พบว่า บางส่วนไม่มีโอกาสได้ กลับมาเข้าร่วมพิธี เนื่องจากไม่ตรงกับ วันหยุด

องค์ประกอบ พิธีกรรม	อดีต	ปัจจุบัน	
		การคงอยู่	การเปลี่ยนแปลง
ความเชื่อ	<ul style="list-style-type: none"> - มูลเหตุการประกอบประเพณี - ปฏิบัติตามบรรพบุรุษ - หากไม่ทำแล้วฟ้าจะผ่า - หากทำแล้วจะดำรงชีวิตอยู่อย่างอยู่เย็นเป็นสุขเช่นที่บรรพบุรุษของตนยึดถือมา - ความเชื่อดั้งเดิมเรื่องภูติ ผี สิ่งเหนือธรรมชาติและความเชื่อถือธรรมชาติควบคู่ไปกับความศรัทธาในพระพุทธศาสนา - ข้อปฏิบัติที่ทุกคนต้องพึงกระทำคือ การหยุดงาน (เซาเวียะ) ห้ามไปทำนาทำไร่ จับอุบถรณ์ การเกษตรทุกชนิด 	<ul style="list-style-type: none"> - มูลเหตุการประกอบประเพณี - ปฏิบัติตามบรรพบุรุษ - ความเชื่อดั้งเดิมเรื่องภูติ ผี สิ่งเหนือธรรมชาติและความเชื่อถือธรรมชาติควบคู่ไปกับความศรัทธาในพระพุทธศาสนา 	<ul style="list-style-type: none"> - มูลเหตุการประกอบประเพณี ความเชื่อเรื่องหากไม่ทำแล้วฟ้าจะผ่าและหากทำแล้วจะดำรงชีวิตอยู่อย่างอยู่เย็นเป็นสุขหายไป - ไม่มีการเปลี่ยนแปลง - ปัจจุบันชาวลาวพวนบ้านวัดโบสถ์ยึดถือปฏิบัติตามความเชื่อนี้กันน้อยมาก มีเพียงบางครัวเรือนซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นคนเฒ่าคนแก่เท่านั้นที่ยังคงยึดถือปฏิบัติกันอยู่

องค์ประกอบ พิธีกรรม	อดีต	ปัจจุบัน	
		การคงอยู่	การเปลี่ยนแปลง
วัสดุสิ่งของ หรือเครื่อง สักการะ	<ul style="list-style-type: none"> - ข้าวหลาม - วัตถุดิบเช่น ข้าวเหนียว มะพร้าว ไม้ไผ่สำหรับทำข้าว หลาม ชาวบ้านจะปลูกไว้กินเอง - วิธีการทำข้าวหลาม ใช้วิธีการ เผา - ข้าวจี่ - วิธีการทำ นำข้าวเหนียวที่ นึ่งสุกแล้วมาปั้นเป็นก้อนแบนๆ ประกบกันสองก้อนหรืออาจสอด ไส้ด้วยถั่วกวนตรงกลาง จากนั้น นำไปเสียบไม้ ชุบไข่แล้วนำไปย่าง ไฟอ่อน พลิกไปพลิกมาจนเหลือง สุกได้ที่ 		<ul style="list-style-type: none"> - ข้าวหลาม - วัตถุดิบแต่ละ อย่างชาวบ้านจะใช้ วิธีการซื้อเพื่อทำข้าว หลามข้าวจี่ - วิธีการทำข้าว หลาม ใช้วิธีการต้ม - ข้าวจี่ - วิธีการทำ นำแป้ง ข้าวเหนียวต้มแล้ว นวดให้เนียนเป็นเนื้อ เดียวกัน ใส่ไส้หวาน ข้างในทำด้วยถั่วเขียว กะทาะเปลือกกวนกับ น้ำตาล ปั้นเป็นก้อน กลม นำไปชุบไข่ จากนั้นนำไปทอดใน น้ำมันพอสุก

องค์ประกอบ พิธีกรรม	อดีต	ปัจจุบัน	
		การคงอยู่	การเปลี่ยนแปลง
ขั้นตอน พิธีกรรม	<p>- วันขึ้น 2 ค่ำ เดือน 3 หรือวันสุกดิบ ชาวลาวพวนแต่ละครอบครัวจะลงมือทำข้าวหลามข้าวจีที่บ้านของตน</p> <p>- วันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ชาวบ้านจะนำข้าวหลามข้าวจีที่เตรียมไว้มาทำบุญที่วัด หลังจากเสร็จสิ้นพิธีสงฆ์ จะนำข้าวหลามข้าวจีไปสักการะบูชาศาลบ้าน ศาลวัด และโกศอัฐิบรรพบุรุษของตนเอง กรรมการวัดนำข้าวหลามไปแบ่งปันยังหมู่บ้านใกล้เคียง เมื่อกลับถึงบ้านชาวบ้านก็จะนำไปสักการะศาลพระภูมิ-เจ้าที่ประจำบ้านของตน และนำข้าวหลามไปแบ่งปันให้แก่ชาวจีนในชุมชน</p>	<p>- วันขึ้น 2 ค่ำ เดือน 3 หรือวันสุกดิบ ชาวลาวพวนแต่ละครอบครัวจะลงมือทำข้าวหลามข้าวจีที่บ้านของตน</p> <p>- วันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ชาวบ้านจะนำข้าวหลามข้าวจีที่เตรียมไว้มาทำบุญที่วัด หลังจากเสร็จสิ้นพิธีสงฆ์ จะนำข้าวหลามข้าวจีไปสักการะบูชาศาลบ้าน ศาลวัดและโกศอัฐิบรรพบุรุษของตนเอง กรรมการวัดนำข้าวหลามไปแบ่งปันยังหมู่บ้านใกล้เคียง</p>	<p>- มีการจัดงานประเพณีกีฬาและพบปะสังสรรค์คั่นคู่เหย้าขึ้นเพิ่มเติม ในช่วงกลางวันจัดให้มีการแข่งขันประกวดสาธิตวิธีการเผาข้าวหลาม แข่งขันกีฬาชักกะเย่อ กีฬาเปตอง และการแข่งขันกินข้าวหลาม</p> <p>ไม่มีการเปลี่ยนแปลง</p>

องค์ประกอบ พิธีกรรม	อดีต	ปัจจุบัน	
		การคงอยู่	การเปลี่ยนแปลง
ขั้นตอน พิธีกรรม (ต่อ)		เมื่อกลับถึงบ้าน ชาวบ้านก็จะนำไป สักการะศาลพระ ภูมิ-เจ้าที่ ประจำ บ้านของตน และนำ ข้าวหلامไปแบ่งปัน ให้แก่ชาวจีนใน ชุมชน	

4. กระบวนการสื่อสารภายในชุมชนในการธำรงรักษาอัตลักษณ์บุญก่าฟ้า

ประเพณีบุญก่าฟ้าเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน จากการสัมภาษณ์พบว่า ชาวลาวพวนบ้านวัดโบสถ์ได้ปฏิบัติสืบทอดเนื่องกันมาตั้งแต่แรกเริ่มตั้งหมู่บ้านจนถึงปัจจุบัน โดย บางส่วนของพิธีกรรมยังคงธำรงอยู่มาถึงปัจจุบันและมีบางส่วนที่เปลี่ยนแปลงไป ดังที่ได้กล่าว มาแล้วข้างต้น

การสื่อสารภายในชุมชนลาวพวนบ้านวัดโบสถ์ในงานประเพณีบุญก่าฟ้าจะเริ่มตั้งแต่ช่วง เตรียมงานวันก่าฟ้า คือ ช่วงที่ชาวบ้านเตรียมวัตถุดิบไว้สำหรับทำข้าวหلامข้าวจี วันสุกดิบก่อน วันก่าฟ้า 1 วันจนถึงวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 คือวันก่าฟ้า ชาวบ้านจะนำข้าวหلامข้าวจีมาทำบุญที่วัด

ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการสื่อสารมาเป็นกรอบในการวิจัย 4 ประการด้วยกัน คือ

1. ทิศทางการสื่อสาร
2. ลักษณะการสื่อสาร
3. ทิศทางการไหลของสาร
4. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการสื่อสาร

ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปกระบวนการสื่อสารภายในชุมชนในการธำรงรักษาอัตลักษณ์ บุญก่าฟ้าได้ดังต่อไปนี้

ทิศทางการสื่อสาร

ในช่วงก่อนวันกำฟ้า ชาวบ้านแต่ละบ้านจะเตรียมวัตถุดิบสำหรับทำข้าวหลามข้าวจี โดยเฉพาะไม้ไผ่สำหรับทำข้าวหลามซึ่งปัจจุบันต้องสั่งซื้อมาจากแหล่งอื่น และลงมือทำข้าวหลามข้าวจีในวันขึ้น 2 ค่ำ เดือน 3 หรือวันสุกดิบก่อนกำฟ้า 1 วัน

คณะกรรมการวัดจะทำหน้าที่จัดงานในวันกำฟ้าจะประชุมกันล่วงหน้าเพื่อปรึกษาเรื่องการจัดงานทำบุญ การจัดการแจกข้าวหลามย้งวัดใกล้เคียง ตลอดจนการใช้โอกาสวันกำฟ้าซึ่งชาวบ้านจะมารวมตัวกันที่วัด ประกาศเรื่องกิจการเกี่ยวกับวัดให้ชาวบ้านได้ทราบ

การสื่อสารในประเพณีกำฟ้า นั้น มีทิศทางการสื่อสารสองทาง (Two-way communication) ระหว่างสมาชิกกลุ่มผู้นำและสมาชิกกลุ่มชาวบ้าน โดยการสื่อสารระหว่างสมาชิกกลุ่มผู้นำนั้นจะเป็นการประชุมของคณะกรรมการวัด ก่อนวันกำฟ้า โดยมีเจ้าอาวาสเป็นประธาน เพื่อหารือเกี่ยวกับการจัดงานต่างๆ หากคณะกรรมการท่านใดมีความคิดเห็นอย่างไรสามารถเสนอและซักถามได้ทันที ซึ่งเป็นลักษณะของการสื่อสารสองทาง (Two-way communication) เมื่อคณะกรรมการประชุมได้ข้อยุติแล้วจึงประกาศให้ชาวบ้านทราบอีกครั้งหนึ่ง ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“กรรมการวัดจะเรียกประชุมกรรมการวัดก่อน กรรมการปรึกษาเจ้าอาวาส เจ้าอาวาสปรึกษากกรรมการ เมื่อกรรมการวัดลงความเห็นว่าจะอย่างไร เราก็จะชี้แจงให้ชาวบ้านได้ทราบว่ากรรมการทุกคนมีความเห็นว่าจะอย่างไร” (ถนอม ศรีงาม, **สัมภาษณ์**, 27 มกราคม 2553)

“พอกรรมการประชุมกันแล้วก็ประกาศหอกระจายข่าวให้ชาวบ้านรู้อีกทีหนึ่ง” (บุญช่วย แสงวงหา, **สัมภาษณ์**, 27 มกราคม 2553)

นอกจากนี้ ในปีนี้ได้มีการจัดงาน “ประเพณีกำฟ้าและพบปะสังสรรค์คืนสู่เหย้า” โดยมีการประกวดแข่งขันเผาข้าวหลาม การแข่งขันกีฬาชักกะเย่อและเปตอง การแข่งขันกินเร็ว เพิ่มเติมขึ้นจากประเพณีดั้งเดิม โดยจัดขึ้นในวันที่ 17 มกราคม 2553 ซึ่งเป็นวันสุกดิบก่อนวันกำฟ้า 1 วัน ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ทางคณะกรรมการจัดงานจึงได้มีการประชุมชาวบ้านหลายฝ่าย ทั้ง

ผู้นำหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการการศึกษา และชาวบ้าน โดยมีผู้อำนวยการโรงเรียนวัดโบสถ์ เป็นประธาน เพื่อร่วมกันปรึกษาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดงานดังกล่าว ซึ่งเป็นลักษณะของการสื่อสารสองทาง(Two-way communication)

การสื่อสารระหว่างสมาชิกกลุ่มชาวบ้าน จะเป็นการสื่อสารในช่วงการทำข้าวหลามข้าวจีในวันสุกดิบ สมาชิกแต่ละคนในครอบครัวจะช่วยกันทำ ตั้งแต่การเลือกไม้ การปลอกมะพร้าว ชูดมะพร้าว คั้นกะทิ แซ่ข้าวเหนียว กรอกข้าวหลาม ต้มและการปิดฝากระบอก หากลูกหลานหรือคนรุ่นหลังเห็นแล้วมีข้อสงสัยอะไรก็สามารถถามพ่อแม่หรือคนเฒ่าคนแก่ได้ทันที ซึ่งเป็นลักษณะของการสื่อสารสองทาง (Two-way communication) ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“พอถึงกำฟ้านี้ พี่ก็จะซื้อเฮาเอ็ดอันนั้นอันนี้ซ้อย เฮาก็จะเบ็งจะถามจะรู้ทุกอย่างรู้กับพี่มาทั้งนั้น” (จำปี กาวี, **สัมภาษณ์**, 6 มกราคม 2553)

“เอ็ดนำเพื่อน พอเฮาใหญ่แล้วเฮาก็เอ็ดเอง อันยังน้อย อันก็ถามเพื่อนแล้ว เพื่อนบอกแล้วเฮาก็เอ็ด” (ประพันธ์ สกัญญา, **สัมภาษณ์**, 19 มกราคม 2553)

“เพื่อนเอ็ด แล้วเฮาก็เอ็ดตามเพื่อน” (ทองบิน กุลวงษ์, **สัมภาษณ์**, 18 มกราคม 2553)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การสื่อสารของชาวลาวพวนบ้านโบสถ์ในช่วงก่อนวันกำฟ้างกล่าวจะเป็นการสื่อสารสองทาง ซึ่งผู้รับสารและผู้ส่งสารสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันได้ตลอดเวลา ทำให้เกิดการถ่ายทอดตลอดเวลาในขณะปฏิบัติ

ลักษณะการสื่อสาร

การสื่อสารในประเพณีกำฟ้านั้นมี 2 ลักษณะ คือ การสื่อสารที่เป็นทางการ (Formal Communication) และการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการ (Informal Communication)

ลักษณะการสื่อสารที่เป็นทางการ คือ การประชุมของคณะกรรมการวัด ซึ่งจะออกหนังสือเชิญประชุมคณะกรรมการวัดทุกคน โดยมีผู้นำในการประชุมได้แก่ เจ้าอาวาส และจัดประชุมขึ้นที่

ศาลาวัดโบสถ์ หากชาวบ้านคนใดทราบว่าคุณจะประชุมกันและมีความประสงค์อยากเข้าร่วมฟังหรือสังเกตการณ์ก็สามารถไปเข้าร่วมด้วยได้เช่นกัน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“เจ้าอาวาสจะมีใบเตือนมาว่าจะประชุมวันนั้นวันนี้ เขาก็จะออกมาแจ้งกรรมการทุกคน” (ถนอม ศรีงาม, **สัมภาษณ์**, 27 มกราคม 2553)

ลักษณะการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการ คือ การสื่อสารระหว่างกลุ่มชาวบ้าน เช่น การประกาศโดยผู้นำผ่านทางหอกระจายข่าว การประกาศที่วัด การบอกกันไปปากต่อปาก และส่วนใหญ่ชาวบ้านจะรู้โดยธรรมชาติอยู่แล้วว่างานประเพณีจะเกิดขึ้นช่วงใด ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“เค้าใจตั้งใจไว้เลยนะ เขาจะบอกปากต่อปากกัน พอมาวัดก็บอกอีกที่ว่ากำฟ้าเดือน 3 ขึ้น 3 ค่ำเน้อ” (บุญทิณ กุลวงษ์, **สัมภาษณ์**, 20 มกราคม 2553)

“แต่ก่อนถ้าบ้านอ้านเรอใจจะมีงาน เพื่อนใจเดินบอกตามบ้าน แต่ถ้าเป็นกำฟ้าหรือประเพณีของหมู่บ้านจิปาถะอยู่วัด” (ทุมมา กุลวงษ์, **สัมภาษณ์**, 18 มกราคม 2553)

“ชาวบ้านจะรู้ของเพื่อนตลอด รู้อยู่แล้ว เพราะมันเป็นประเพณีประจำที่มีมา” (บุญช่วย แสงวงหา, **สัมภาษณ์**, 27 มกราคม 2553)

ซึ่งจากการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วมพบว่า ชาวลาวพวนบ้านวัดโบสถ์จะใช้ลักษณะการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการเป็นส่วนมากในการติดต่อสื่อสารกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสารโดยวิธีการบอกต่อกันปากต่อปาก และการเดินบอกตามบ้านต่างๆ ทั้งนี้เนื่องมาจากบ้านเรือนส่วนใหญ่อยู่บริเวณใกล้เคียงกัน ชาวบ้านส่วนใหญ่มีเชื้อสายเดียวกัน มีความสนิทสนมกันและมีความสัมพันธ์กันทางเครือญาติ การสื่อสารลักษณะดังกล่าวจึงสะดวกและยังเป็นการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติอีกด้วย

ทิศทางกรไหลของสาร

การสื่อสารในประเพณีบุญกำฟ้านั้น มีทิศทางกรไหลของข่าวสาร 3 ลักษณะ คือ การสื่อสารจากบนลงล่าง (Top-down Communication)

การสื่อสารจากล่างขึ้นบน (Bottom-up Communication)

การสื่อสารตามแนวราบ (Horizontal Communication)

การสื่อสารในช่วงก่อนวันกำฟ้า เมื่อคณะกรรมการวัดประชุมเกี่ยวกับการจัดงานเรียบร้อยแล้ว จะประกาศให้ชาวบ้านได้ทราบผ่านทางหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน หรือประกาศที่วัด เป็นการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องที่ที่แน่นอนตามสุริยคติเพื่อให้ชาวบ้านทราบแน่ชัดยิ่งขึ้น เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่มักจะรู้ช่วงเวลาตามจันทรคติ ซึ่งการสื่อสารลักษณะนี้เป็นการสื่อสารจากบนลงล่าง (Top-down Communication) เพราะสมาชิกไม่มีสิทธิคัดค้านเนื่องจากได้มีการกำหนดไว้แล้ว ซึ่งแม้สมาชิกจะไม่ได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นแต่ก็ไม่ได้มีใครคิดคัดค้านแต่อย่างใด เนื่องจากวันกำฟ้าเป็นเวลาที่กำหนดไว้มาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ การประกาศดังกล่าวเป็นการย้ำเตือนวันที่ที่แน่ชัดขึ้นเท่านั้น

เมื่อชาวบ้านทราบชัดเจนเกี่ยวกับวันที่ตามหลักสุริยคติแล้วการสื่อสารจะเริ่มเป็นการสื่อสารตามแนวราบ (Horizontal Communication) คือ สมาชิกจะมีการบอกต่อกันไปตลอดจนสอบถามเกี่ยวกับความคืบหน้าในการเตรียมวัตถุดิบในการทำของแต่บ้าน หากบ้านไหนยังขาดอะไรก็มีการให้คำปรึกษาหรือในการหยิบยืมช่วยเหลือระหว่างกัน

จะเห็นได้ว่าทั้งการสื่อสารการสื่อสารจากบนลงล่างนั้นเป็นการสื่อสารเพื่อเน้นย้ำตามหลักสากลเพื่อให้สมาชิกเข้าใจตรงกันมากยิ่งขึ้น ส่วนลักษณะการสื่อสารตามแนวราบนั้น จากการสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วม พบว่า ชาวลาวพวนบ้านวัดโบสถ์ส่วนใหญ่ใช้ทิศทางกาลไสยของสารในลักษณะดังกล่าวในชีวิตประจำวันทั่วไป ทั้งนี้จะเพิ่มเนื้อหาของสารตามบริบทของสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

นอกจากนี้ จากการสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุมจัดงาน “ประเพณีกำฟ้าและพบปะสังสรรค์คืนสู่เหย้า” พบว่า ในที่ประชุมชาวบ้านมีการโต้แย้งแสดงความคิดเห็นอย่างหลากหลายในเรื่องกิจกรรมที่จะจัดขึ้น เช่น มีการเสนอให้มีการสาธิตการล่าพวน ซึ่งปัจจุบันมีชาวบ้านเพียงคนเดียวเท่านั้นที่สามารถร้องล่าพวนได้ การสื่อสารในลักษณะนี้ทำให้การเตรียมงานออกมาในลักษณะที่สมาชิกส่วนใหญ่พอใจ เพราะได้แสดงความคิดเห็นและลงมติหาข้อสรุปที่จะนำไปดำเนินการ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์และเสริมสร้างความรับผิดชอบร่วมกันในหมู่คณะ ผู้นำซึ่งเข้าร่วมประชุมอยู่ด้วยก็จะได้ทราบมติที่เป็นไปตามความต้องการของสมาชิกซึ่งนั่นก็คือการสื่อสารจากล่างขึ้นบน (Bottom-up Communication)

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการสื่อสาร

การสื่อสารในประเพณีบุญก่าฟ้า มีทั้งการสื่อสารโดยใช้วัจนภาษา (Verbal Communication) และอวัจนภาษา (Nonverbal Communication) โดยการสื่อสารระหว่างกลุ่มผู้นำทั้งกลุ่มคณะกรรมการวัดและกลุ่มคณะกรรมการจัดงาน “ประเพณีก่าฟ้าและพบปะสังสรรค์ คีนสู๋เหย้า” นั้นจะมีสัดส่วนในเชิงวัจนภาษา (Verbal Communication) มากกว่า เนื่องจากเป็นการสื่อสารที่มุ่งให้สมาชิกแสดงความคิดเห็นออกมา ความคิดเห็นนั้นย่อมแสดงออกมาเป็นคำพูด

ในการสื่อสารระหว่างกลุ่มชาวบ้านในช่วงก่อนวันก่าฟ้านั้นจะมีสัดส่วนในทั้งในเชิงวัจนภาษา (Verbal Communication) และอวัจนภาษา (Nonverbal Communication) เท่าๆกัน เนื่องจากการสื่อสารในช่วงดังกล่าวของกลุ่มชาวบ้านเป็นช่วงที่มีการทำข้าวหลามข้าวจี๊ โดยคนเฒ่าคนแก่จะเป็นผู้ทำ ลูกหลานจะคอยเป็นผู้ช่วยและทำตาม ดังนั้นการถ่ายทอดจึงเกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว ซึ่งส่วนใหญ่คนเฒ่าคนแก่จะใช้วิธีการสอนประกอบการสาธิตให้ลูกหลานดู หากเมื่อลูกหลานไม่เข้าใจหรือสงสัยก็สามารถถามได้ทันที ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ปู่ยาตายายก็ทำมา ก็ต้องทำต่อ เขาบอก เขาให้ดูแล้วก็ทำ” (สุดใจ แดงน้อย, สัมภาษณ์, 18 มกราคม 2553)

“พ่อแม่ก็ไม่ได้บอก พอถึงวันเค้าก็จะเตรียมของมา เราเห็นเราก็ต้องทำไปเรื่อยๆ” (นที โสมะภีร์, สัมภาษณ์, 27 มกราคม 2553)

“มือแรกก็เอ็ดกับเพื่อน แล้วก็เอ็ดมา” (เสถียร แสงพันธุ์ตา, สัมภาษณ์, 27 มกราคม 2553)

จะเห็นได้ว่าการสื่อสารระหว่างกลุ่มชาวบ้านอวัจนภาษามีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดวิธีการประเพณีปฏิบัติตามประเพณีบุญก่าฟ้าของชาวลาวพวนบ้านวัดโบสถ์ ซึ่งส่วนใหญ่ได้รับการถ่ายทอดจากการดูตัวอย่างแล้วทำตาม

5. บทบาทของสื่อบุคคลที่มีผลต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์บุญก้ำฟ้า

จากการศึกษาประเพณีบุญก้ำฟ้าภายในชุมชนลาวพวนบ้านวัดโบสถ์ พบว่า สื่อบุคคลมีบทบาทสำคัญในการดำรงรักษาอัตลักษณ์ดังกล่าว ในขณะที่เดียวกันก็มีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงที่ปรากฏในปัจจุบันดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

5.1. บทบาทของสื่อบุคคลที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์บุญก้ำฟ้า

ในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้เห็นถึงบทบาทของบุคคลที่ชัดเจนจึงได้ศึกษาจากสื่อบุคคลซึ่งเป็นบุคคลเชื้อสายลาวพวน ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชน ผู้นำกลุ่มทั้งที่ได้รับมอบหมายอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ กลุ่มคนชาติพันธุ์พวนที่เดินทางไปประกอบอาชีพ ตั้งรกรากหรือศึกษาต่อนอกชุมชน เด็กและเยาวชนในชุมชน และบุคคลภายนอกที่เข้ามามีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกภายในกลุ่ม จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม พบว่า สื่อบุคคลต่างๆ ล้วนมีบทบาทต่อการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์บุญก้ำฟ้า ดังนี้

5.1.1. บุคคลภายในครอบครัว ได้แก่ ปู่ย่าตายายหรือพ่อแม่ มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์บุญก้ำฟ้า ดังนี้

บทบาทในการให้ความรู้

ประเพณีบุญก้ำฟ้ามีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ การทำข้าวหลามข้าวจี ซึ่งชาวลาวพวนบ้านวัดโบสถ์มีการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น โดยการบอกสอนและสาธิตประกอบการพูดสื่อสารด้วยภาษาพวนให้แก่คนรุ่นหลังดูและปฏิบัติตาม ทั้งนี้เพื่อถ่ายทอดความรู้และสร้างการมีส่วนร่วมในการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมดังกล่าวไว้ ทำให้คนรุ่นหลังมีความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมดังกล่าวได้มีโอกาสแสดงออกและซึมซับอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ของตน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ของปราชญ์ชาวบ้านและชาวบ้านในชุมชนเมื่อถามถึงว่าความรู้เรื่องการทำข้าวหลามข้าวจินั้นได้มาอย่างไร ดังนี้

“เพื่อนเอ็ด แล้วเขาก็เอ็ดตามเพื่อน” (ทองบิน กุลวงษ์, สัมภาษณ์,

18 มกราคม 2553)

“ตั้งแต่ยังน้อย พ่อแม่พาเอ็ดอย่างนี้มา” (ทองใบ ธรรมวงษ์, สัมภาษณ์,

18 มกราคม 2553)

“เกิดมาเพื่อนก็สอนมา เขาก็เอ็ดมาเรื่อยๆ อย่างนี้แหละ”
(เลียม มาพันธ์, **สัมภาษณ์**, 27 มกราคม 2553)

“พ่อแม่พาเอ็ด เขาก็หัดเอ็ดตามเพื่อนมา”
(สุรินทร์ ไสมะภีร์, **สัมภาษณ์**, 18 มกราคม 2553)

วิธีการดังกล่าวข้างต้นชาวลาวพวนได้ถือปฏิบัติสืบทอดกันมารุ่นสู่รุ่นจนปัจจุบัน ดังตัวอย่าง คำสัมภาษณ์เมื่อถามถึงวิธีการถ่ายทอดที่คนรุ่นปัจจุบันถ่ายทอดให้ลูกหลาน ดังนี้

“พ่อแม่พาเอ็ด มันก็รู้จักแล้วมันก็เอ็ดต่อไป” (ทุมมา กุลวงษ์, **สัมภาษณ์**,
18 มกราคม 2553)

“ลูกหลานก็คงเอ็ดเป็น ก็พามันเอ็ดไว้แล้ว” (เลียม มาพันธ์, **สัมภาษณ์**,
27 มกราคม 2553)

“มันก็เอ็ดกับป้าจิตรแต่ะ น่าจะเอ็ดเป็นนะ เพราะว่าเขาก็ได้ปล่อยแฮ้มมันเอ็ด
คนเดียว เขาก็พามันเอ็ด” (สมจิตร พันธุ์ชะวงษ์, **สัมภาษณ์**, 27 มกราคม 2553)

สอดคล้องกับการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเด็กและเยาวชน ซึ่งส่วนหนึ่งได้รับการถ่ายทอด
ความรู้มาจากพ่อแม่หรือคนเฒ่าคนแก่ปู่ย่าตายายภายในครอบครัวของตน ดังตัวอย่างคำ
สัมภาษณ์ ดังนี้

“หนูทำเป็นคะ เพราะว่าแม่สอนคุณแม่ทำ” (อัสนา เอี่ยมศรี, **สัมภาษณ์**,
27 มกราคม 2553)

“คุณย่าบอกว่าถ้าเกิดว่าอย่าทำไม่ไหวแล้วก็ให้ช่วยกันทำข้าวหลามทำประเพณีกำ
ฟ้าเพราะว่าบ้านเราทำทุกปีและกับบอกวิธีทำข้าวหลาม” (จิตติมา วัฒนชัยนันท์, **สัมภาษณ์**
, 7 มกราคม 2553)

จะเห็นได้ว่าสื่อบุคคลมีบทบาทหลักในการให้ความรู้ดังกล่าวและนับว่าเป็นบทบาทที่สำคัญยิ่งในการสืบทอดและธำรงรักษาอัตลักษณ์บุญก้ำฟ้าของลาวพวนบ้านวัดโบสถ์

บทบาทในการเป็นแบบอย่าง

นอกจากบทบาทในการให้ความรู้ถ่ายทอดวิธีการทำข้าวจีข้าวหลามแล้ว คนเฒ่าคนแก่ในครอบครัวยังใช้วิธีการประพฤติตนเป็นแบบอย่างให้ลูกหลานหรือคนรุ่นหลังเห็นและปฏิบัติตามหรือที่ชาวลาพวนเรียกว่า “พาเอ็ด” คือ เป็นผู้นำในการทำ เป็นการกระตุ้นให้ลูกหลานสนใจและปฏิบัติตามนอกจากการถ่ายทอดด้วยวัจนภาษา ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้านและชาวบ้านในชุมชนซึ่งจะอ้างเป็นเสียงเดียวกันถึงพ่อแม่ปู่ย่าตายายที่เป็นผู้นำปฏิบัติมา ดังนี้

“ถือคำโบราณ ผู้เฒ่าผู้แก่พ่อแม่พาเอ็ดมา ลูกก็เอ็ดมา ก็เลยเป็นฮีตเป็นคองมาตลอดเดี๋ยวนี้” (ทุมมา กุลวงษ์, **สัมภาษณ์**, 18 มกราคม 2553)

“ประเพณีบ้านเมือง ปู่ย่าตายายเพื่อนพาเอ็ดมา” (บุญเรือง ยะบุญวัน, **สัมภาษณ์**, 18 มกราคม 2553)

“มันประเพณีดั้งเดิม พ่อแม่เพื่อนพาเอ็ดมา เขาก็เอ็ดแหละ” (สมจิตร พันธุ์ชะวงษ์, **สัมภาษณ์**, 27 มกราคม 2553)

“โบราณเพื่อนพาเอ็ดมา เป็นบ้านก็ต้องเอ็ด” (เลียม มาพันธ์, **สัมภาษณ์**, 27 มกราคม 2553)

จากสัมภาษณ์กลุ่มเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีการเข้าร่วมประเพณีค้อยช้างน้อย บางคนไม่เคยเข้าร่วมเลย อีกทั้งโรงเรียนในท้องถิ่นก็ไม่มีการบรรจุไว้ในเนื้อหาของบทเรียนนั้น พบว่า บทบาทของบุคคลภายในครอบครัวในการเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติไว้ให้เห็นนั้น แม้ว่าบางโอกาสเด็กและเยาวชนจะไม่มีโอกาสได้เห็นขั้นตอนและวิธีการทำ แต่อย่างน้อยก็มีโอกาสได้เห็นผลผลิตจากการทำที่สำเร็จแล้ว ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้เด็กและเยาวชนได้รู้จักและซึมซับในอัตลักษณ์ดังกล่าว ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่างเด็กและเยาวชน ดังนี้

“ก็เห็นพ่อแม่ทำและก็ช่วยทำ ช่วยกรอกแล้วก็ช่วยปั้นข้าวจี๋คะ”
(กาญจนา ยอดอานนท์, **สัมภาษณ์**, 27 มกราคม 2553)

“ก็เห็นแม่ทำ แต่ไม่เคยลองทำ” (พรทิพย์ เอี่ยมศรี, **สัมภาษณ์**, 27 มกราคม 2553)

“เห็นแล้วก็ช่วยทำ ช่วยกรอก ช่วยต้ม” (มนตรีธา โสมะภิร์, **สัมภาษณ์**,
18 มกราคม 2553)

“แม่ทำ แล้วก็ช่วยแม่ทำทุกปี” (อภิสร่า แสงพันธุ์ตา, **สัมภาษณ์**,
27 มกราคม 2553)

“พ่อแม่ก็ไม่ได้บอกหรือครับ แต่เวลาทำก็ช่วยแม่ทำข้าวหลาม ชูดมะพร้าว แล้วก็
มาทำบุญที่วัด” (ภาสกร มาตรวิจิตร, **สัมภาษณ์**, 17 มกราคม 2553)

นอกจากจะเป็นแบบอย่างในการทำแล้ว บุคคลในครอบครัวยังเป็นแบบอย่างในการหยุด
อีกด้วย กล่าวคือ ในวันกำฟ้าชาวลาวพวนมีข้อปฏิบัติที่ทุกคนต้องกระทำคือ การหยุดงาน (เขา
เวียะ) พักผ่อนอยู่บ้านหรือออกไปเล่นการละเล่น ซึ่งข้อปฏิบัติดังกล่าวส่วนใหญ่ได้รับการถ่ายทอด
ทางอวัจนภาษาโดยใช้วิธีการประพุดติปฏิบัติตนให้ลูกหลานหรือคนรุ่นหลังเห็นและปฏิบัติตามหรือที่
ชาวลาวพวนเรียกว่า “พากำ” คือ การเป็นผู้นำให้หยุด ด้วยเช่นกัน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“อันผู้เฒ่าเห็นว่า ก็รู้จักว่าโบราณเป็นยังเรอ เห็นว่าเฮ้อเอ็ดกำฟ้า แล้วมีกำฟ้า
เค็งมืออีก เห็นว่าเฮ้อถือเฮ้อกำ” (ทุมมา กุลวงษ์, **สัมภาษณ์**, 18 มกราคม 2553)

“พีนกำ ผู้เฒ่าพากำ เลิกๆเฮ็ดหัง” (ทองบิน กุลวงษ์, **สัมภาษณ์**,
18 มกราคม 2553)

อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วมพบว่า ปัจจุบัน
ชาวลาวพวนบ้านวัดโบสถ์ยึดถือปฏิบัติตามความเชื่อนี้กันน้อยมาก มีเพียงบางบ้านบางครัวเรือน
ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นคนเฒ่าคนแก่เท่านั้นที่ยังคงยึดถือปฏิบัติกันอยู่ เนื่องจากต้องอยู่เฝ้าบ้านขณะที่
ลูกหลานออกไปทำงานนั่นเอง นอกจากนี้ข้อปฏิบัติดังกล่าวก็ไม่ได้รับการถ่ายทอดทางวัจนภาษา

ให้แก่ลูกหลาน ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ทำให้ข้อปฏิบัติดังกล่าวในวันยิ่งจะเลื่อนหายไปจากประเพณี
กำฟ้าของลาวพวนบ้านวัดโบสถ์

บทบาทในการเชื่อมโยงความเชื่อ

สำหรับชาวลาวพวนบ้านวัดโบสถ์ความเชื่อทางด้านบรรพบุรุษ สิ่งเร้นลับ การเคารพนับถือ
ธรรมชาติเป็นพันธะผูกพันและคงอยู่ร่วมกันอย่างเหนียวแน่นในสังคมพวน จะเห็นได้จากการ
แสดงออกทางความคิด ความรู้สึกเคารพนับถือในเรื่องดังกล่าวผ่านทางกิจกรรมต่างๆ เช่น การทวง
เจ้า พิธีกรรมสมโภชน์เจ้าพ่อประจำหมู่บ้าน พิธีกรรมทิ้งข้าว (ทำเมื่อคนป่วยกลับจาก
โรงพยาบาล) และจากการสัมภาษณ์คนเฒ่าคนแก่พบว่า มีการสั่งสอนให้ลูกหลานเชื่อในสิ่งเร้นลับ
เหนือธรรมชาติและใช้ความเชื่อดังกล่าวเป็นที่พึ่ง ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่าง
ปราชญ์ชาวบ้าน ดังนี้

“ผู้เฒ่ายั่วให้ลูกหลานย้านผี...แต่ก่อน พ่อเขาม่าผีมา ไล่เฮ้อลูกหลานเข้าบ้าน”
(จำปา โสมะกีร์, **สัมภาษณ์**, 5 มกราคม 2553)

“ใจจะขึ้นมาปล้นบ้านตอนกลางคืน ย้าน บ่เป็นตาหลับตานอน แล้วที่นี้หละเฮ้อ
อาจารย์บั้นเอ็ดทรายมากันสี่มุมบ้านเฮ้อ ก็จั่งค่อยซั้ว” (ทุมมา กุลวงษ์, **สัมภาษณ์**,
18 มกราคม 2553)

ประเพณีบุญกำฟ้าก็เป็นอีกประเพณีหนึ่งที่มีความเชื่อเรื่องดังกล่าวอยู่ดังที่ได้กล่าวแล้วใน
บทที่ 2 นอกจากความเชื่อดังกล่าวแล้ว อีกความเชื่อหนึ่งที่ฝังรากลึกอยู่ในสังคมลาวพวนบ้านวัด
โบสถ์คือ ความเชื่อเรื่องผีที่ปกปักรักษาคุ้มครองหมู่บ้านให้อยู่เป็นสุข คือ ศาลวัดและศาลบ้าน
จากประสบการณ์ที่ผู้วิจัยได้อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นระยะเวลากว่า 15 ปี พบว่า ไม่มีใครในหมู่บ้านที่
ไม่รู้จักศาลวัดและศาลบ้านดังกล่าว และจากการสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วมพบว่า หากเด็ก
และเยาวชนคนใดในหมู่บ้านได้รับคัดเลือกเป็นตัวแทนของโรงเรียนทั้งโรงเรียนวัดโบสถ์หรือ
โรงเรียนที่เด็กเดินทางไปศึกษานอกชุมชน พ่อแม่หรือคนเฒ่าคนแก่ในครอบครัวก็จะพามาไหว้ขอ
พรหรือบนบานต่อศาลทั้งสองเพื่อให้ประสบความสำเร็จกลับมา ดังนั้นจะเห็นได้ว่าบุคคลภายใน
ครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงความเชื่อเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติดังกล่าวจากรุ่นสู่รุ่น

บทบาทในการเป็นแรงกระตุ้นและจุดยึดเหนี่ยว

จากการสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วมพบว่า บุคคลในครอบครัวจะมีการติดต่อกับลูกหลานของตนที่เดินทางไปประกอบอาชีพ ตั้งรกรากหรือศึกษาต่อนอกชุมชน อยู่เสมอ มีการบอกกล่าวเมื่อใกล้จะถึงวันกำฟ้า มีการซักถามว่าจะกลับมาร่วมประเพณีหรือไม่ ทำให้เป็นเหมือนแรงกระตุ้นที่จะต้องเดินทางกลับมาช่วยพ่อแม่หรือปู่ย่าตายายของตนทำข้าวหลามและเข้าร่วมประกอบพิธีกรรม นอกจากจะเป็นแรงกระตุ้นแล้ว จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างชาติพันธุ์ลาวพวนที่เดินทางไปประกอบอาชีพ ตั้งรกรากหรือศึกษาต่อนอกชุมชน พบว่าจากการที่กลุ่มตัวอย่างดังกล่าวเคยอาศัยอยู่ในชุมชน เคยร่วมกับบุคคลในครอบครัวประกอบพิธีกรรมดังกล่าว จึงทำให้มีความผูกพัน บุคคลภายในครอบครัวดังกล่าวจึงเป็นเหมือนจุดยึดเหนี่ยวให้กลุ่มตัวอย่างชาติพันธุ์ลาวพวนที่เดินทางไปประกอบอาชีพ ตั้งรกรากหรือศึกษาต่อนอกชุมชน เดินทางกลับมาเพื่อประกอบพิธีกรรมร่วมกัน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างชาติพันธุ์ลาวพวนที่เดินทางไปประกอบอาชีพ ตั้งรกรากหรือศึกษาต่อนอกชุมชน ดังนี้

“ทำกำฟ้าทุกปี ทำเป็น ทำกับพ่อกับแม่มาตั้งแต่เด็ก ทำมาด้วยกันคลุกคลีมาด้วยกัน” (ทวิช สักัญญา, **สัมภาษณ์**, 18 มกราคม 2553)

“ไม่มาไม่ได้หรอก ไม่มาแล้วมันก็เหมือนเป็นชอบกล ไม่มาแล้วใครจะช่วยยายจวนทำข้าวหลามหละ” (สุดใจ แดงน้อย, **สัมภาษณ์**, 18 มกราคม 2553)

“พ่อแม่บอกว่าเฮ้อเฮ็ดสืบทอดประเพณีต่อไป เพื่อลูกหลานจะได้รู้ว่าเราเป็นคนไทยพวนหรือลาวพวนนี่เรามีประเพณีของเราอยู่...ก็ถ้ามีโอกาสก็จะมาทุกปี สืบต่อไว้เพื่อจะได้ไม่สูญหาย” (ปราศรัย ยะบุญวัน, **สัมภาษณ์**, 17 มกราคม 2553)

“เขาก็บ่ได้บอกนะ แต่ว่ามันก็เป็นประเพณีที่เห็นมาตั้งแต่ตั้งแต่น้อยๆ ก็น่าจื๊เฮ็ดต่อไป” (แสงเพ็ญ มาตรวิจิตร, **สัมภาษณ์**, 17 มกราคม 2553)

5.1.2. ผู้นำกลุ่มทั้งที่รับมอบหมายอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการวัดและคนบอกศาล มีบทบาทต่อการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์บุญกำฟ้า ดังนี้

5.1.2.1. ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการวัด

บทบาทในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร

ก่อนวันงานประเพณีบุญก่าฟ้าคณะกรรมการวัดร่วมกับเจ้าอาวาสวัดโบสถ์จะประชุมกันเกี่ยวกับการจัดงานประเพณีบุญก่าฟ้าในส่วนของงานจัดการของวัด เช่น การจัดเตรียมสถานที่ การแบ่งปันข้าวหลามยังหมู่บ้านใกล้เคียง การแจ้งข่าวเกี่ยวกับกิจการของวัดให้ชาวบ้านทราบในวันก่าฟ้าและกำหนดวันก่าฟ้าที่แน่นอนตามหลักสุริยคติ ทั้งนี้เนื่องจากส่วนใหญ่แล้วชาวบ้านจะทราบกำหนดวันตามหลักจันทรคติ เมื่อได้ข้อสรุปแล้วก็จะใช้วิธีการสื่อสารโดยการประกาศที่วัดเพื่อย้าวันเดือนปีที่ชัดเจนตามหลักสุริยคติเพื่อให้ชาวบ้านเข้าใจตรงกันและแจ้งให้ผู้ใหญ่บ้านประกาศผ่านทางหอกระจายข่าวเพื่อให้ชาวบ้านทราบโดยทั่วถึงกัน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างคณะกรรมการวัด ดังนี้

“คณะกรรมการก็จะประชุมว่ายังไงกันแล้ว ก็จะประกาศทางหอกระจายข่าวชี้แจงให้กับชาวบ้านได้ทราบ แล้วก็ประกาศบนวัดตอนชาวบ้านเขามาทำบุญเลยว่าจะอย่างไร” (ถนอม ศรีงาม, **สัมภาษณ์**, 27 มกราคม 2553)

คำสัมภาษณ์ของผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6 และหมู่ 10 ดังนี้

“เวลามีอะไรก็จะประกาศทางหอกระจายข่าวหรือผู้ช่วยเดินบอก ถ้าไม่ใช่งานใหญ่ถ้าเป็นงานบุญทอดผ้าป่าจะเดินตามบ้าน” (สำลี ไกล่บุปผา, **สัมภาษณ์**, 27 มกราคม 2553)

“เรื่องประกาศทั่วไปก็จะประกาศทางหอกระจายข่าว ถ้ามีเอกสารด้วยก็จะให้ผู้ช่วยเดินบอกตามบ้าน” (นที โสมะภีร์, **สัมภาษณ์**, 27 มกราคม 2553)

5.1.2.2. คนบอกศาล

บทบาทในการเชื่อมโยงความเชื่อ

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น หมู่บ้านวัดโบสถ์เป็นชุมชนที่อบอวลไปด้วยกลิ่นอายของความเชื่อเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติ ภูติผี ทั้งผีบรรพบุรุษ ผีที่สิงสถิตย์ประจำสถานที่ต่างๆ รวมถึงผีทั่วไปที่อาจให้โทษแก่มนุษย์ได้ ประเพณีบุญก่าฟ้าก็เป็นอีกประเพณีหนึ่งที่มีความเชื่อเรื่องดังกล่าวอยู่ได้แก่ ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษที่ปกปักรักษาคุ้มครองหมู่บ้านให้อยู่เป็นสุข คือ ศาลวัดและศาลบ้าน เมื่อถึงวันก่าฟ้าหลังจากเสร็จสิ้นพิธีกรรมทางศาสนาชาวบ้านจะนำข้าวหลามมาสักการะเช่น

ไหว้ศาลดังกล่าว ทั้งนี้ผู้นำในการเช่นไหว้คือ คนบอกศาล ซึ่งเป็นบุคคลเฉพาะเจาะจง ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว หากไม่ใช่บุคคลนี้ การสักการะเช่นไหว้ดังกล่าวก็จะได้ไม่สัมฤทธิ์ผล

“คนบอกศาล” เป็นสื่อบุคคลที่ทำหน้าที่เชื่อมโยงความเชื่อที่ฝังรากลึกลงมาดั่งกล่าวกับชาวบ้าน จากการที่ผู้วิจัยได้เคยอาศัยอยู่หมู่บ้านวัดโบสถ์มาเป็นระยะเวลากว่า 15 ปีและจากการสัมภาษณ์ชาวบ้าน พบว่า ไม่เคยมีใครฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามธรรมเนียมดังกล่าว ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์นายบุญช่วย แสงหา คนบอกศาลวัดคนปัจจุบัน เมื่อถามถึงการละเว้นปฏิบัติตามธรรมเนียมดังกล่าวของชาวบ้าน ดังนี้

“บ่มี เพราะว่าอันนี้คือทิ้งบ่ได้เลย” (บุญช่วย แสงหา, สัมภาษณ์, 27 มกราคม 2553)

จากการสัมภาษณ์นายพี สักัญญา คนบอกศาลกลุ่มศาลเจ้าลินสมุทรและศาลเจ้าพ่อดาว พบว่าตลอดระยะเวลา 25 ปีที่ผ่านมา เมื่อถึงประเพณีกำฟ้าชาวบ้านก็นำข้าวหลาม ข้าวจีมาสักการะบูชาตลอดมิกะยงดเว้นเช่นกัน

นอกจากนี้จากข้อสังเกตประการหนึ่งซึ่งผู้วิจัยสังเกตเห็นได้จากการพิจารณา“คนบอกศาล” ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คือ บุคคลที่จะมาทำหน้าที่นี้จะต้องเป็นเพศชายที่มีเชื้อสายชาติพันธุ์พวนและเป็นบุคคลที่เกิดและดำรงชีวิตอยู่ในหมู่บ้านวัดโบสถ์เท่านั้น คุณสมบัติดังกล่าวของ“คนบอกศาล” ทำให้ความเชื่อดังกล่าวมีความเข้มข้นขึ้นและทำให้ชาวลาวพวนรู้สึกว่าเป็นความเชื่อที่ยึดเหนี่ยวของคนชาติพันธุ์เดียวกันอย่างแท้จริง ดังนั้นจะเห็นได้ว่า “คนบอกศาล” คืออีกบทบาทหนึ่งที่สำคัญของสื่อบุคคลที่ทำหน้าที่เชื่อมโยงความเชื่อดังกล่าวของชาวลาวพวนให้เห็นเป็นรูปธรรมตลอดจนดำรงรักษาความเชื่อดังกล่าวไว้ให้เป็นของชาติพันธุ์ต่อไป

5.1.3. ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชน บทบาทในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร

ก่อนวันงานประเพณีบุญกำฟ้าคณะกรรมการวัดและผู้ใหญ่บ้านจะใช้วิธีการสื่อสารโดยการประกาศที่วัดและประกาศผ่านทางหอกระจายข่าวเพื่อย้ำวันเดือนปีที่ชัดเจนตามหลักสุริยคติเพื่อให้ชาวบ้านเข้าใจตรงกัน จากนั้นกลุ่มชาวบ้านที่มาทำบุญที่วัดจะสื่อสารต่อโดยวิธีการบอกต่อปากต่อปากจนทั่วถึงกันทั้งหมู่บ้าน และเมื่อใกล้จะถึงกำหนดวันกำฟ้าผู้นำผ่านทางหอกระจายข่าวอีกครั้งหนึ่งเพื่อประชาสัมพันธ์และย้ำเตือน อย่างไรก็ตาม การประกาศดังกล่าวเป็นเพียงการ

ย่าเตือนเท่านั้น ทั้งนี้ชาวบ้านส่วนใหญ่จะรู้จักกำหนดที่แน่นอนของวันกำฟ้าอยู่แล้วดังที่ได้กล่าวไปข้างต้น ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ไปวัดก็ป่าววันพระ แล้วก็บอกปากต่อปาก” (จำปี กาวี, **สัมภาษณ์**,
6 มกราคม 2553)

“บอกต่อๆกันไป เผื่อได้ยินแม่นยำมาก็มาเล่าสู่กันฟัง” (ทองใบ ธรรมวงษ์,
สัมภาษณ์, 18 มกราคม 2553)

จากการสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วมพบว่า ในระหว่างการเตรียมวัตถุดิบสำหรับทำข้าวหลามข้าวจี ชาวบ้านจะมีการสื่อสารระหว่างบุคคล พุดคุยสอบถามความคืบหน้าเกี่ยวกับการจัดหาวัตถุดิบ เช่น ไม้ไผ่สำหรับทำข้าวหลาม ซึ่งต้องสั่งซื้อล่วงหน้าเพราะต้องจัดส่งมาจากที่แหล่งอื่น และบอกต่อกันปากต่อปากถึงแหล่งที่จะไปสั่งซื้อ ตลอดจนให้ความช่วยเหลือให้หยิบยืมอุปกรณ์เครื่องมือต่างๆ เช่น เครื่องขูดมะพร้าว เลื่อย ระวังกัน การสื่อสารดังกล่าวนับว่าเป็นการช่วยย่ำและกระตุ้นเตือนประเพณีและกระชับความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ภายในชุมชนอีกด้วย

5.2. บทบาทของสื่อบุคคลที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์บุญกำฟ้า

จากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์บุญกำฟ้าในปัจจุบัน พบว่า ความเชื่อและความศรัทธาเสื่อมลงจากเดิม ชาวบ้านมาทำบุญประกอบพิธีกรรมที่วัดน้อยลง ชาวลาวพวนที่เดินทางออกไปนอกชุมชนมีโอกาสกลับมาเข้าร่วมประเพณีน้อยลง เนื่องจากไม่ตรงกับวันหยุดงาน เด็กและเยาวชนไม่ทราบความเป็นมาของประเพณี เข้าร่วมพิธีกรรมน้อยลงและบางเด็กไม่รู้จักประเพณีบุญกำฟ้า ความเชื่อเรื่องข้อยึดถือปฏิบัติในวันกำฟ้าที่ทุกคนต้องพึงกระทำ คือ การหยุดงาน (เซาเวียะ) พักผ่อนอยู่บ้านนั้น ปัจจุบันนั้นชาวลาพวนบ้านวัดโบสถ์ยึดถือปฏิบัติตามความเชื่อนี้กันน้อยมาก มีการเปลี่ยนวิธีการทำข้าวหลามข้าวจีซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักของประเพณีจากการเผาข้าวหลามและย่างข้าวจีมาเป็นการต้มข้าวหลามและทอดข้าวจีแทน บางครอบครัวใช้วิธีการซื้อแทนการทำเอง นอกจากนี้ในปีพ.ศ. 2553 ยังได้มีการจัดงานประเพณีกำฟ้าและพบปะสังสรรค์คืนสู่เหย้าขึ้นในวันขึ้น 2 ค่ำเดือน 3 หรือวันสุกดิบ มีการเพิ่มเติมกิจกรรมต่างๆ เช่น การแข่งขันสาธิตการเผาข้าวหลาม การแข่งขันกีฬาชักกะเย่อ สื่อบุคคลเป็นอีกสื่อหนึ่งที่มีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ดังนี้

5.2.1. ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ภายในชุมชน บทบาทในการเป็นแบบอย่างในการละเว้นการทำข้าวหลามข้าวจี

นอกจากวิธีการทำข้าวหลามข้าวจีจะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมแล้ว ในปัจจุบันบางบ้านที่ไม่มีเวลาทำข้าวหลามข้าวจีด้วยตัวเอง ยังเปลี่ยนมาใช้วิธีการสั่งซื้อจากบ้านใกล้เคียงเพื่อนำมาทำบุญที่วัดในตอนเช้าอีกด้วย จากสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วม จะเห็นได้ว่าชาวบ้านเห็นว่าการซื้อข้าวหลามข้าวจีมาทำบุญนั้นไม่ได้เสียหายอะไร หากมีเหตุจำเป็นจริงๆ ขอให้มาทำบุญก็พอ ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างชาวบ้านในชุมชนถึงแนวโน้มในการทำข้าวหลามข้าวจีต่อไป ดังนี้

“ต่อไปนี่ มันเป็นคนทำงาน มันก็มีเวลามาเอ็ดริบก็ยังมี ถ้าบได้เอ็ด ก็ต้องซื้อ...”

(สมจิตร พันธุ์ชะวงษ์, สัมภาษณ์, 27 มกราคม 2553)

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเด็กและเยาวชนรุ่นหลังพบว่า การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นตัวอย่างหนึ่งที่เด็กและเยาวชนเห็นและคิดว่าไม่เป็นไรหากจะไม่ปฏิบัติตามประเพณีดั้งเดิมดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ไม่เข้าร่วมได้ค่ะ เพราะว่าหนูก็เห็นนะคะว่าประเพณีกำฟ้าบางครอบครัวก็ไม่ทำ”

(จิตติมา วัฒนชัยนันท์, สัมภาษณ์, 7 มกราคม 2553)

บทบาทในการเป็นแบบอย่างดังกล่าว นับเป็นอีกจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านในอนาคตที่กำลังก้าวเข้าสู่ความทันสมัยและความสะดวกสบายมากขึ้น

5.2.2. กลุ่มผู้นำทั้งที่ได้รับมอบหมายอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการวัด คณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนวัดโบสถ์ คณะครูโรงเรียน วัดโบสถ์ ชาวบ้านหนุ่มสาวภายในชุมชน

บทบาทในการเป็นผู้ริเริ่มกิจกรรม

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น ในปี 2553 องค์การบริหารส่วนตำบลได้จัดสรรงบประมาณให้แก่ทางหมู่บ้านให้จัดงานประเพณีบุญกำฟ้าเป็นปีแรก ทั้งนี้ทางคณะกรรมการจัดงานได้เพิ่มเติมกิจกรรมการประกวดแข่งขันการเผาข้าวหลามและการแข่งขันกีฬาต่างๆ ซึ่งจากการสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วม นอกจากผู้นำหมู่บ้านแล้วคณะกรรมการส่วนใหญ่เป็นคนหนุ่มสาวที่มักจะทำให้ความช่วยเหลือสนใจกิจกรรมต่างๆของหมู่บ้านเป็นอย่างดี มีการประชุมการจัดงานอย่างต่อเนื่อง

และเมื่อสัมภาษณ์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างกลุ่มผู้นำดังกล่าว ถึงแนวโน้มการจัดกิจกรรมในปีต่อไป พบว่า ส่วนใหญ่เห็นด้วยและมีแนวโน้มจะริเริ่มจัดกิจกรรมดังกล่าวขึ้นอีกต่อไปทุกปี ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ก็มีครับ อย่างปีนี้เราจัดงานผีดวันไปหน่อยเพราะจัดตรงกับวันที่ชาวบ้านเค้าทำข้าวหลาม เราน่าจะจัดวันกำฟ้าวันที่เค้ามาทำบุญ วันนั้นชาวบ้านเค้าจะไม่ทำงานกัน เราก็น่าจะจัดงาน มีการละเล่นกัน”(นที โสมะภีร์, **สัมภาษณ์**, 27 มกราคม 2553)

“อาจจะมีการไปทุกปี เป็นงานประเพณีของบ้านเฮา ต้องประชุมกัน”
(ถนอม ศรีงาม, **สัมภาษณ์**, 27 มกราคม 2553)

เมื่อสัมภาษณ์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ถึงความคิดเห็นเรื่องการจัดกิจกรรมที่เพิ่มเติมงานประเพณีบุญกำฟ้าดังกล่าว พบว่า ส่วนใหญ่ให้ความสนใจและเห็นว่าจะทำให้งานประเพณีบุญกำฟ้าเป็นงานที่น่าสนใจมากขึ้น คนรู้จักมากขึ้น และอยากให้มีการจัดงานเช่นนี้ขึ้นอีกต่อไปทุกปี ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ก็น่าจะดี ทำให้เพลิดเพลินทำให้เด็กรู้จักประเพณีข้าวหลามมากขึ้น”
(กาญจนา ยอดอานนท์, **สัมภาษณ์**, 27 มกราคม 2553)

“ก็ดีครับ เหมือนกับที่เราให้ความสำคัญกับมันมากขึ้น”
(ธรรมบุญ ศรีสมบุญ, **สัมภาษณ์**, 27 มกราคม 2553)

“เอ็ดแฮ่อน่าสนใจ มีคนสนใจ ที่ผ่านมาก็มีคนสนใจ ผ่านมาก็ผ่านมา ปกติแล้ววัยรุ่นมันบ่สนใจ บางคนบู้...ถ้ามีงานอย่างนี้ก็เอ็ดแฮ่ออยากรู้ว่าเอ็ดเพราะพีเรอ”
(สุบิน กาวี, **สัมภาษณ์**, 6 มกราคม 2553)

บทบาทในการริเริ่มดังกล่าวของกลุ่มผู้นำ นับเป็นอีกจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงประเพณีบุญกำฟ้าให้มีสีสันและน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

6. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์บุญกำฟ้า

6.1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์บุญกำฟ้า

จากการศึกษาวิจัย พบว่า ประเพณีบุญกำฟ้าเป็นประเพณีที่สามารถสืบทอดลักษณะ ประเพณีดั้งเดิมไว้มาก โดยเฉพาะองค์ประกอบพิธีกรรม ด้านความเชื่อและขั้นตอนพิธีกรรม ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ดังกล่าว สามารถอธิบายได้ดังนี้

แม้ว่าจะไม่มีการถ่ายทอดถึงมูลเหตุที่แท้จริงของการประกอบประเพณีบุญกำฟ้าแต่ความเชื่อหนึ่งที่ชาวลาวพวนบ้านวัดโบสถ์ยังคงยึดถือคือ ความเชื่อที่ว่าเป็นการยึดปฏิบัติสืบต่อกันมาจาก บรรพบุรุษและความเชื่อดั้งเดิมเรื่องภูติ ผี สิ่งเหนือธรรมชาติควบคู่ไปกับความศรัทธาใน พระพุทธศาสนา และยังคงปฏิบัติตามขั้นตอนพิธีกรรม กล่าวคือ วันขึ้น 2 ค่ำ เดือน 3 หรือวันสุก ดิบ ชาวลาวพวนแต่ละครอบครัวจะลงมือทำข้าวหลามข้าวจีที่บ้านของตน และในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ชาวบ้านจะนำข้าวหลามข้าวจีที่เตรียมไว้มาทำบุญที่วัด หลังจากเสร็จสิ้นพิธีสงฆ์ จะนำ ข้าวหลามข้าวจีไปสักการะบูชาศาลบ้าน ศาลวัดและโกศอัฐิบรรพบุรุษของตน กรรมการวัดนำข้าว หลามไปแบ่งปันยังหมู่บ้านใกล้เคียง เมื่อกลับถึงบ้านชาวบ้านก็จะนำไปสักการะศาลพระภูมิ-เจ้า ที่ ประจำบ้านของตน และนำข้าวหลามไปแบ่งปันให้แก่ชาวจีนในชุมชน ปัจจัยที่ส่งผลต่อการคง อยู่ของความเชื่อและการปฏิบัติตามขั้นตอนพิธีกรรมดังกล่าว คือ

อิทธิพลกลุ่ม

การทำตามสมาชิกคนอื่นๆ ในกลุ่ม หากไม่ทำจะมีความรู้สึกแปลกแยกไม่เหมือนคนอื่นๆ รู้สึกว่าไม่ใช่พวกเดียวกัน จากการสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วม พบว่า ชาวลาวพวนมีการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่บริเวณใกล้เคียงกัน ไม่มีการกั้นรั้วเพื่อบอกอาณาเขต ใช้ทางเดินร่วมกัน สามารถเดินไปมาหาสู่กันได้สะดวก หากบ้านใดทำอะไรบ้านใกล้เคียงก็สามารถรับทราบได้ทันที นอกจากนี้ชาวบ้านจะมีการสื่อสารระหว่างบุคคล พูดคุยสอบถามความคืบหน้าเกี่ยวกับการจัดหา วัตถุดิบจนกระทั่งการทำข้าวหลามข้าวจีกันอยู่เสมอ ดังนั้นเมื่อเห็นสมาชิกหมู่มาทำ จึงเป็นแรง กระตุ้นที่ทำให้สมาชิกคนอื่นๆ ทำตามด้วย ปัจจัยดังกล่าวจึงเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้ประเพณีบุญกำฟ้าของชาวลาวพวนบ้านวัดโบสถ์ยังดำรงอยู่ได้ต่อไป ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ประชาชนชาวบ้าน ดังนี้

“ก็ยังบ่เข้าใจนะ บางคนเขาก็ถามว่าเอ็ดเพื่ออะไร บางคนก็ว่าเพิ่นเอ็ดเฮาก็เอ็ด ลูกหลานเขาก็ได้กินคือเขา” (บุญทิน กุลวงษ์, **สัมภาษณ์**, 20 มกราคม 2553)

“เขาเอ็ดกันทั้งบ้าน โตบ่เอ็ดก็อยากนำเขารับ” (ทุมมา กุลวงษ์, **สัมภาษณ์**,

18 มกราคม 2553)

ตัวอย่างคำสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างชาวบ้านในชุมชน ดังนี้

“ก็คงบ่เป็นพีเรอเหลาะ แต่กัเห็นเอ็ดกันหมดบ้านหมดเมือง”

(บุญเรือง ยะบุญวัน, **สัมภาษณ์**, 18 มกราคม 2553)

“บ้านเฮาเขาเอ็ดกันทุกบ้าน ก็น่าจะได้หนะ แต่เขาเอ็ดกัน”

(สมจิตร พันธุ์วงษ์, **สัมภาษณ์**, 27 มกราคม 2553)

“เขาเอ็ดกันทุกหลังเต๊ะทุกม้อนี้ เขาไปทำบุญกันหมดบ้านทั้งเมือง มันก็ต้องเอ็ด
นำกันทั้งบ้าน” (ประพันธ์ สกัญญา, **สัมภาษณ์**, 19 มกราคม 2553)

“เป็นประเพณีของหมู่บ้าน ถึงเวลาเขาต้องเอ็ด ถ้าบ่เอ็ดมันก็บ่คือเขา”

(เลี่ยม มาพันธ์, **สัมภาษณ์**, 27 มกราคม 2553)

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเด็กและเยาวชนจำนวน 1 ใน 10 พบว่า อิทธิพลกลุ่ม
ดังกล่าวส่งผลต่อการดำรงอยู่ของความเชื่อที่ยึดถือปฏิบัติมา ดังนี้

“ไม่ทำก็ได้ บ้านอื่นเขาทำบ้านเราไม่ทำมันก็แปลก” (พรทิพย์ เขียมศรี,

สัมภาษณ์, 27 มกราคม 2553)

การปฏิบัติสืบเนื่องรุ่นสู่รุ่น

ประเพณีบุญกำฟ้า เป็นประเพณีที่ชาวลาวพวนบ้านวัดโบสถ์ยึดถือและปฏิบัติสืบต่อกัน
มาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษสืบเนื่องจากรุ่นสู่รุ่นจนถึงปัจจุบัน นับเป็นประเพณีประจำหมู่บ้านที่ชาวลาว
พวนทุกคนให้ความสำคัญ เป็นประเพณีที่ทุกคนในหมู่บ้านรอคอยและตื่นตื่นเมื่อถึงช่วงเวลา
ดังกล่าวและยังถือเป็นประเพณีที่ถือเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ด้วย ดังตัวอย่างคำ
สัมภาษณ์ของปราชญ์ชาวบ้านและชาวบ้านในชุมชน ดังนี้

“เมื่อ 2 คำก่อนกำฟ้า เกียวข้าวอยู่ทุ่งนา คอยแ้วเบ็งบ้านว่าคว้นขึ้นรียัง คว้นขึ้นก็

เผาแล้ว กลับมาก็จี้ได้กิน” (จำปา โสมะภีร์, **สัมภาษณ์**, 5 มกราคม 2553)

“ไปนา ไปเกี่ยวข้าว โรงเรียนปิด คอยเบ็งควันเต๊ะมือกำฟ้าพื้นเผาข้าวหลามแล้ว
เข้าบ้านเร็ว” (ประพันธ์ สกัญญา, **สัมภาษณ์**, 19 มกราคม 2553)

ความต่อเนื่องและความพร้อมใจในการจัดประเพณีดังกล่าวของชาวบ้านในชุมชนทำให้อัตลักษณ์
ทางวัฒนธรรมบุญกำฟ้ามีความเหนียวแน่นและดำรงอยู่ต่อไป ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์กลุ่ม
ตัวอย่างชาวบ้านในชุมชน ดังนี้

“เพื่อนพาลูกหลานลูกหลานเอ็ดมาตลอด แล้วก็เห็นเอ็ดอย่างนี้กันทุกบ้าน บ่เคย
ขาดจักปี จะเป็นอย่างนี้อยู่ตลอด” (ทองใบ ธรรมวงษ์, **สัมภาษณ์**, 18 มกราคม 2553)

“เอ็ดมาตั้งแต่พ่อแม่ปู่ย่าตายาย พอเฮาเญ่อแล้วเฮาก็เอ็ด เฮาก็เบ็งเพื่อนเอาเหลาะ
พอเพื่อนตายไปเฮาก็สืบต่อมา” (บุญเรือง ะบุญวัน, **สัมภาษณ์**, 18 มกราคม 2553)

“เอ็ดตลอด เอ็ดทุกปี พ่อแม่พาเอ็ดมา ก็เอ็ดมาตลอด เห็นเพื่อนเอ็ดก็เอ็ดมาเลย”
(พัน อดทนดี, **สัมภาษณ์**, 18 มกราคม 2553)

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเด็กและเยาวชนจำนวน 9 ใน 10 เห็นว่าปัจจัยด้านการ
ปฏิบัติสืบเนื่องรุ่นสู่รุ่น ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของความเชื่อดังกล่าว ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“คิดว่ามันเป็นประเพณีที่สำคัญเพราะว่าถ้าไม่สำคัญชาวบ้านเราจะทำทุกปีๆ
ทำไม” (อิติกร สำราญพันธุ์, **สัมภาษณ์**, 13 มกราคม 2553)

“เพราะชาวบ้านทุกคนช่วยกันสืบทอดประเพณีนี้มาตั้งแต่มันเคยมีมาจนกระทั่ง
ถึงปัจจุบัน ชาวบ้านทุกคนร่วมประเพณีนี้มาทำประเพณีนี้มาทุกปี” (จิตติมา วัฒนชัยนันท์,
สัมภาษณ์, 7 มกราคม 2553)

“ไม่ทำก็ได้ แต่ก็ต้องทำเพราะทำกันมาตลอด ที่บ้านทำทุกปีไม่มีปีไหนที่ไม่ทำ”
(มนทิรา โสมะภีร์, **สัมภาษณ์**, 18 มกราคม 2553)

“ถ้าไม่ทำก็ได้ แต่ส่วนตัวหนูคิดว่าทำจะดีกว่า เพราะว่าเขาทำกันมาทุกปีเราก็
น่าจะทำต่อไป” (อภิสรฯ แสงพันธุ์ตา, **สัมภาษณ์**, 27 มกราคม 2553)

การมีสำนึกถึงการเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน

จากการศึกษา พบว่า ชาวลาวพวนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยโดยมีความสัมพันธ์ทางสังคมในระบบเครือญาติ และมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างจากคนไทยส่วนใหญ่ เช่น ภาษาพูด ความเชื่อ ประเพณีพิธีกรรม จึงมีความสำนึกถึงการเป็นกลุ่มเดียวกัน และมีความพยายามรักษาความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันไว้ โดยใช้วิธีการแสดงออกทางวัฒนธรรมซึ่งสามารถปรากฏให้เห็นชัดเจนผ่านประเพณีบุญก่าฟ้า ซึ่งชาวลาพวนเห็นว่าเป็นประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของตนไม่มีในกลุ่มชาติพันธุ์อื่น อีกทั้งได้มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งเพื่อให้ลูกหลานลาวพวนเห็นคุณค่าของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ได้รับสืบทอดกันมา ดังนั้นการมีสำนึกถึงการเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ให้อัตลักษณ์ดังกล่าวคงดำรงอยู่ต่อไป ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างชาวบ้านในชุมชน ดังนี้

“มันเป็นธรรมเนียม คนพวนเขาจะต้องเอ็ด พ่อแม่พาเอ็ดมา”

(ทองปิ่น กุลวงษ์, **สัมภาษณ์**, 18 มกราคม 2553)

“เอ็ดไปเรื่อยๆ ประเพณีบ้านเฮา” (สมจิตร พันธุ์ชะวงษ์, **สัมภาษณ์**,

27 มกราคม 2553)

“เพื่อนก็ได้บอกแหละ เขาก็เอ็ดเองเพราะว่าประเพณีบ้านเมืองของเขามันเป็นอย่างนี้” (บุญเรือง ยะบุญวัน, **สัมภาษณ์**, 18 มกราคม 2553)

การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์

เมื่อเสร็จสิ้นพิธีกรรมทางศาสนาเรียบร้อยแล้ว คณะกรรมการวัดจะรวบรวมนำข้าวหลามซึ่งยังไม่ได้ปอกที่ชาวบ้านนำมาทำบุญไปแจกจ่ายแบ่งปันยังวัดตามหมู่บ้านต่างๆ ใกล้เคียงซึ่งไม่ใช่เชื้อสายพวนจำนวน 8 วัด เช่น วัดวังน้ำเย็น(เชื้อสายลาวไซ่งหรือไททรงดำ) วัดไผ่มุ้ง(เชื้อสายลาวเวียง) เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันเมื่อถึงประเพณีประจำหมู่บ้านของหมู่บ้านนั้นๆ ก็จะมีการนำของมาแบ่งปันแลกเปลี่ยนให้แก่หมู่บ้านวัดโบสถ์เช่นกัน จากการสัมภาษณ์ พบว่า การติดต่อสัมพันธ์แลกเปลี่ยนดังกล่าวเกิดขึ้นมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษและปฏิบัติสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

นอกจากนี้ ภายในหมู่บ้านก็มีการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างชาวจีนกับชาวลาวพวน ซึ่งจะแลกเปลี่ยนอาหารประจำประเพณีหรือเทศกาลต่างๆระหว่างกัน เช่นประเพณีบุญกำฟ้าชาวลาวพวนจึงนำข้าวหลามข้าวจีไปแบ่งปันให้แก่ชาวจีนและเมื่อถึงเทศกาลตรุษจีนชาวจีนก็จะนำขนมเทียน ขนมเซ่งมาแบ่งปันให้แก่ชาวลาวพวนเช่นกัน ชาวบ้านได้ยึดถือธรรมเนียมแลกเปลี่ยนดังกล่าวมาตั้งแต่บรรพบุรุษและยังคงยึดถือปฏิบัติต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ชาวบ้านยังคงต้องทำข้าวหลามข้าวจีก็คือการต้องยึดถือธรรมเนียมแลกเปลี่ยนระหว่างชาติพันธุ์นี้เอง ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ต้องเอาไปแจกเขา อย่างร้านค้านี้ตรุษจีนหรือสารทจีน เขาก็มาแจกเขา เขาต้องแจกเขา” (สุรินทร์ ไสมะภีร์, สัมภาษณ์, 18 มกราคม 2553)

“ถ้าบ่ได้เอ็ด ก็ต้องซื้อ เพราะว่าบ้านป่าจิตรมีคนจีนที่เขาแลกเปลี่ยนกัน เวลาตรุษจีนเขาก็ของมาเอื้อ เวลาบ้านเขามีข้าวหลาม เขาก็เอาข้าวหลามไปเอื้อเขา ถ้าบ่เอ็ดก็บ่มีเอื้อเขา” (สมจิตร พันธุ์ชะวงษ์, สัมภาษณ์, 27 มกราคม 2553)

6.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์บุญกำฟ้า

จากการศึกษาวิจัย แม้ว่าประเพณีบุญกำฟ้าจะเป็นประเพณีสามารถสืบทอดลักษณะประเพณีดั้งเดิมไว้มาก แต่เมื่อเจาะลึกรูปแบบในรายละเอียดต่างๆก็มีบางส่วนเปลี่ยนแปลงไป โดยมีปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของอัตลักษณ์ดังกล่าว สามารถแจงรายละเอียดตามแต่ระองค์ประกอบของพิธีกรรม ได้ดังนี้

6.2.1. ความเชื่อ เดิมชาวบ้านอาศัยอยู่และประกอบอาชีพภายในชุมชนเมื่อถึงประเพณีบุญกำฟ้าจึงพร้อมใจกันหยุดงานมาเข้าร่วมประกอบพิธีกรรม จากการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้พบว่า ในปัจจุบันชาวบ้านมาทำบุญจำนวนน้อยลงจากปีที่ผ่านมา ทั้งนี้ชาวบ้านส่วนใหญ่ที่มาจะเป็นคนเฒ่าคนแก่ ส่วนหนุ่มสาว เด็กและเยาวชนนอกจากจะมาเข้าร่วมพิธีกรรมน้อยแล้ว ยังไม่ทราบมูลเหตุความเป็นมาของการประกอบพิธี บางคนก็ยังไม่รู้จักประเพณีบุญกำฟ้า และบางคนก็ยังไม่เคยเข้าร่วมประเพณี กลุ่มตัวอย่างชาติพันธุ์พวนที่เดินทางไปประกอบอาชีพ ตั้งรกรากหรือศึกษาต่อนอกชุมชน บางส่วนไม่มีโอกาสได้กลับมาเข้าร่วมพิธี เนื่องจากไม่ตรงกับวันหยุด นอกจากนี้ ข้อปฏิบัติที่ทุกคนต้องพึงกระทำในวันกำฟ้า คือ การหยุดงาน (เซาเวียะ) ห้ามไปทำงานทำไร่ จับอุปกรณ์การเกษตรทุกชนิดนั้นในปัจจุบันชาวลาวพวนบ้านวัดโบสถ์ยึดถือปฏิบัติตามความเชื่อนี้กัน

น้อยมาก มีเพียงบางครัวเรือนซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นคนแก่เท่านั้นที่ยังคงยึดถือปฏิบัติกันอยู่ ปัจจุบันที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางความเชื่อดังกล่าวคือ

การเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพ

ในปัจจุบันนอกจากชาวลาวพวนบ้านวัดโบสถ์จะประกอบอาชีพทำนาเป็นหลักแล้วยังมีการประกอบอาชีพอื่นๆเพิ่มเข้ามาตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามให้วิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เช่น อาชีพเลี้ยงเบ็ด เลี้ยงไก่ รับราชการ รับจ้างในโรงงาน ซึ่งต้องทำงานทุกวันหรือหยุดวันเสาร์-อาทิตย์ ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพดังกล่าวจึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ชาวบ้านไม่สามารถมาเข้าร่วมประเพณีบุญกำฟ้ารวมถึงไม่สามารถปฏิบัติตามข้อยึดถือที่ว่าในวันกำฟ้าให้หยุดพักไม่ให้ออกไปทำงานได้อีกเช่นเดียวกัน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างชาวบ้านในชุมชน ดังนี้

“เปลี่ยนไปเพราะว่าสภาพการทำมาหากินเปลี่ยนไป แต่ก่อนเด็ดแต่นากัน แต่เดี๋ยวนี้เลี้ยงเบ็ดเลี้ยงไก่กัน ก็เลยเด็ดแฮ่กำฟ้านี้บ่มีความหมาย เมื่อก่อนกำฟ้านี้เขาแฮ่เฮากัน แต่เลี้ยงเบ็ดเลี้ยงไก่นี้มันเขาบ่ได้ ต้องไปทุกมื้อ”(จำปี กาวี, **สัมภาษณ์**, 6 มกราคม 2553)

นอกจากนี้ ปัจจุบันชาวลาวพวนบางส่วนต้องเดินทางไปประกอบอาชีพหรือศึกษาต่ออยู่ต่างอำเภอหรือต่างจังหวัด ซึ่งอาจไม่สะดวกในการเดินทางกลับมาร่วมงานประเพณีบุญกำฟ้าดังกล่าว หากว่าไม่ตรงกับวันหยุดงานหรือวันเสาร์-อาทิตย์ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ตัวอย่างกลุ่มตัวอย่างชาติพันธุ์พวนที่เดินทางไปประกอบอาชีพ ตั้งรกรากหรือศึกษาต่อนอกชุมชน ดังนี้

“ถ้าตรงเสาร์อาทิตย์จะมา” (ไพบูลย์ มุลละวงษ์, **สัมภาษณ์**, 17 มกราคม 2553)

“ถ้าตรงกับวันหยุดเสาร์อาทิตย์ก็จะมาทุกปี เพราะว่าทำงานราชการ”

(ปราศรัย ยะบุญวัน, **สัมภาษณ์**, 17 มกราคม 2553)

“กลับมาเป็นบางปี ถ้าหยุดตรงกับกำฟ้าก็มา” (จรรุช วงศ์พันธ์, **สัมภาษณ์**, 18 มกราคม 2553)

“คนทำจะน้อยลงแล้ว ส่วนมากจะทำไม่เป็นกันแล้ว เพราะว่าคนออกนอกพื้นที่กันเยอะ ไปเรียนกันบ้างไปทำงานกันบ้าง สังเกตทุกวันนี้ประเพณีบ้านเราถ้าไม่ตรงเสาร์อาทิตย์จะมีแต่ชาวบ้านเราจริงๆ ถ้าตรงกับเสาร์อาทิตย์ก็จะมีลูกหลานกลับมา”
(ทวิช สักัญญา, **สัมภาษณ์**, 18 มกราคม 2553)

อย่างไรก็ตาม จากการสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วม พบว่า ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างชาติพันธุ์พวนที่เดินทางไปประกอบอาชีพ ตั้งรกรากหรือศึกษาต่อนอกชุมชนที่เดินทางกลับมาร่วมงานประเพณีบุญกำฝานั้นจะเป็นบุคคลที่ออกไปตั้งรกรากหรือศึกษาต่อในอำเภอใกล้เคียงและกรุงเทพมหานคร ส่วนบุคคลที่ออกไปรกรากหรือศึกษาต่อที่จังหวัดที่อยู่ห่างไกล เช่น สุโขทัย เชียงใหม่ นั้น จะกลับปีละครั้งในช่วงวันสงกรานต์หรือปีใหม่ ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างที่เดินทางกลับมาช่วยพิธีนั้น ถ้าเป็นผู้หญิงจะกลับมาช่วยครอบครัวทำข้าวหลามข้าวจี แต่ถ้าหากเป็นผู้ชายจะพาครอบครัวของตนกลับบ้านเสมือนกลับมาเยี่ยมญาติพี่น้องพร้อมก็นำข้าวหลามข้าวจีกลับไปรับประทานยังบ้านของตน โดยส่วนใหญ่จะไม่เข้าร่วมประเพณีตอนช่วงเช้าในวันกำฝ้า

นอกจากนี้การเปลี่ยนจากการทำนาปีมาเป็นการทำนาปรังก็ส่งผลทำให้วิถีชีวิตของชาวบ้านเปลี่ยนไปด้วยเช่นกัน จากเดิมในช่วงเวลาประเพณีกำฝ้าจะตรงกับช่วงฤดูเก็บเกี่ยวข้าวนาปี แต่ในปัจจุบันจะตรงกับช่วงฤดูหว่านข้าวนาปรัง ดังนั้นจึงทำให้ชาวบ้านไม่สามารถมาร่วมประเพณีบุญกำฝ้ารวมถึงไม่สามารถปฏิบัติตามข้อยึดถือที่ว่าในกำฝ้าให้หยุดพักไม่ให้ออกไปทำงานได้ เนื่องจากต้องออกไปดูแลข้าวที่หว่านไว้ ดูแลคอยสูบน้ำเข้าสูบน้ำออก ไม่เช่นนั้นหากปล่อยทิ้งไว้จะทำให้ข้าวที่เติบโต เน่าและไม่ได้ผลผลิต ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างชาวบ้านในชุมชน ดังนี้

“...เดี๋ยวนี้เอ็ดนามันเปลี่ยนไป เมื่อก่อนตอนนี้เกี่ยวข้าวปี แต่ตอนนี้ช่วงนี้กำลังจะหว่าน...ข้าวปีบต้องฟ้าคือข้าวปรัง ข้าวปรังถ้าถึงเวลาบเอ็ด มันบได้”
(บุญช่วย แสงวงหา, **สัมภาษณ์**, 27 มกราคม 2553)

“เอ็ดข้าวปรัง พอหว่านแล้วก็ต้องไปเบ็งนบกบพีเรอ คือว่ามันบได้กำแท้ แต่ก็เอ็ดอย่างเดิม แต่ว่าบได้กำคือคนแก่แต่เก่า” (สุรินทร์ โสมะภีร์, **สัมภาษณ์**, 18 มกราคม 2553)

“หน้าฤดูกาลเอ็ดนาปรัง มันจะยาก...เขากำลังขุบนา” (บุญทิน กุลวงษ์,

สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2553)

เนื้อหาหลักสูตรการสอนและเวลาเรียน

ในปัจจุบันชาวลาวพวนบ้านวัดโบสถ์ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาเป็นอย่างมาก จะเห็นได้จากการนิยมส่งเสียบุตรหลานเรียนต่อจนจบระดับมัธยมศึกษาหรือระดับมหาวิทยาลัย บางครอบครัวก็ส่งบุตรหลานไปเรียนในตัวจังหวัดสุพรรณบุรีและบางครอบครัวก็ยังนิยมให้บุตรหลานเรียนพิเศษในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ด้วย เด็กและเยาวชนจึงต้องเดินทางออกจากหมู่บ้านเพื่อไปเรียนหนังสือทำให้มีโอกาสได้เห็นหรือช่วยพ่อแม่ทำข้าวหลามข้าวจี้น้อยลง ซึ่งแต่เดิมชาวบ้านมักอาศัยและดำเนินชีวิตอยู่ภายในหมู่บ้านและเวลาเรียนเองก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่เป็นอุปสรรคทำให้นักเรียนไม่สามารถไปร่วมประเพณีบุญก่าฟ้าได้เนื่องจากในบางปีวันก่าฟ้าตรงกับวันที่จะต้องไปเรียนหนังสือ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์เด็กและเยาวชนภายในหมู่บ้าน ดังนี้

“ปีนี้ไม่ได้ไปครับ เพราะว่ามันตรงกับวันที่ไปเรียน”

(ธรรมบุญ ศรีสมบุญ, สัมภาษณ์, 27 มกราคม 2553)

“ก็ทำบ้างเป็นบางปีอะคะ เพราะว่าต้องไปโรงเรียน”

(อัสสนา เขียมศรี, สัมภาษณ์, 27 มกราคม 2553)

“ปีนี้ไม่ได้ไปคะ ตอนกลางวันมีเรียน” (อภิสร่า แสงพันธุ์ตา, สัมภาษณ์, 27

มกราคม 2553)

นอกจากนี้ จากการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมซึ่งผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าไปเป็นอาจารย์พิเศษสอนวิชาประวัติศาสตร์ให้นักเรียนโรงเรียนวัดโบสถ์ทุกระดับชั้น เป็นระยะเวลา 60 ชั่วโมง และจากการสัมภาษณ์พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ไม่รู้จักระเพณีในท้องถิ่นของตนเอง รวมถึงไม่รู้จักรากเหง้าประวัติความเป็นมาของบรรพบุรุษของตนอีกด้วย ทั้งนี้เนื่องจากทางโรงเรียนต้องสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการซึ่งนักเรียนต้องมีการวัดผลประเมินผลตามเนื้อหาดังกล่าว ทำให้ไม่ได้สอนเนื้อหาเกี่ยวกับชุมชนดังกล่าว อย่างไรก็ตามในการเข้าไปเป็นอาจารย์พิเศษให้แก่โรงเรียนวัดโบสถ์ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีโอกาสนักเรียนออกไปศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชนตลอดจนประเพณีที่สำคัญ เช่น ประเพณีบุญก่าฟ้า ประเพณีสารทเดือนสิบ กับปราชญ์ชาวบ้านภายในชุมชน ซึ่งนักเรียนให้ความสนใจและกระตือรือร้นที่จะศึกษาเป็นอย่างมาก มีการซักถามข้อ

สงสัยกับผู้ให้ความรู้เมื่อไม่เข้าใจและเมื่อกลับบ้านก็มีการสอบถามพูดคุยเรื่องที่ได้ทราบมาเกี่ยวกับชุมชนกับพ่อแม่ผู้ปกครองหรือปู่ย่าตายาย และนำมาบอกเล่าให้คุณครูได้ฟังในช่วงโมงถัดไปสม่ำเสมอ ทั้งนี้ปราชญ์ชาวบ้านผู้ให้ความรู้ก็ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีและยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ได้มีโอกาสเล่าประสบการณ์ให้แก่นักเรียนฟัง

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเนื้อหาหลักสูตรการสอนก็เป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ทำให้เด็กและเยาวชนรุ่นใหม่มีโอกาสน้อยลงที่จะรู้จัก เห็นและเข้าร่วมประเพณีที่สำคัญประจำท้องถิ่นของตน

6.2.2. วัสดุสิ่งของหรือเครื่องสักการะ เครื่องสักการะที่สำคัญของประเพณีบุญกำฟ้า คือ ข้าวหลามข้าวจี ซึ่งชาวบ้านยังคงยึดถือทำกันมาจนปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาวิจัยพบว่า วิธีการทำข้าวหลามข้าวจีนั้นมีการเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น จากเดิมวัตถุดิบเช่น ข้าวเหนียวมะพร้าว ไม้ไผ่ สำหรับทำข้าวหลาม ชาวบ้านจะปลูกไว้กินเองและใช้วิธีการเผา แต่ปัจจุบันวัตถุดิบแต่ละอย่างชาวบ้านจะใช้วิธีการซื้อหามาจากร้านค้าหรือตลาด โดยเฉพาะไม้ไผ่ซึ่งต้องสั่งจองล่วงหน้าและใช้วิธีการต้มแทนการเผาเช่นอดีต ส่วนข้าวจีแต่เดิมชาวบ้านจะนำข้าวเหนียวที่นึ่งสุกแล้วมาปั้นเป็นก้อนแบนๆประกบกันสองก้อนหรืออาจสอดไส้ด้วยถั่วกวนตรงกลาง จากนั้นนำไปเสียบไม้ ชุบไข่แล้วนำไปย่างไฟอ่อน พลิกไปพลิกมาจนเหลืองสุกได้ที่ แต่ในปัจจุบันชาวบ้านใช้วิธีการนำแป้งข้าวเหนียวต้มแล้วนวดให้เนียนเป็นเนื้อเดียวกัน ใส่สีหวานข้างในทำด้วยถั่วเขียวกะเทาะเปลือกกวนกับน้ำตาล ปั้นเป็นก้อนกลม นำไปชุบไข่ จากนั้นนำไปทอดในน้ำมันพอสุก ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัสดุสิ่งของหรือเครื่องสักการะดังกล่าวคือ

ความเจริญทางด้านชลประทาน

จากการศึกษา พบว่า สาเหตุที่ชาวลาวพวนบ้านวัดโบสถ์เปลี่ยนวิธีการทำข้าวหลามจากวิธีการเผาด้วยฟางมาเป็นวิธีการต้มใสปิ๊บนั้น มาจากการเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพทำนา จากทำนาปีเป็นการทำนาปรัง ซึ่งสามารถทำได้ 2 ครั้งขึ้นไปต่อไป จากการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้าน พบว่า สาเหตุที่ชาวบ้านเปลี่ยนมาทำนาปีนั้นส่วนหนึ่งเนื่องมาจากนโยบายของรัฐในขณะนั้นที่ต้องการจะเพิ่มการส่งออกข้าวจึงแนะนำวิธีการทำนาปีตามแบบอย่างประเทศจีน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“เถื่อนแรก เอ็ดนาปี มาเปลี่ยนเมื่อผู้ใหญ่สำรวจเป็นผู้ใหญ่บ้านว่าเมืองจีนนี่ยะเขา เอ็ดนา 2 ครั้ง ว่าข้าวไม่พอส่งนอก นโยบายของรัฐบาลก็เฮ้อเปลี่ยนเอ็ดนาปริง”
(บุญทิน กุลวงษ์, **สัมภาษณ์**, 20 มกราคม 2553)

ประกอบกับความเจริญทางการชลประทานที่จัดให้มีการขุดคลองขึ้นภายในหมู่บ้าน ทำให้การชลประทานในการทำนาสะดวกขึ้นและสามารถทำนาปริงได้ในที่สุด ดังตัวอย่างคำ สัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชน ดังนี้

“เอ็ดที่แรก เกิดมาเอ็ดปี เดี่ยวนี้เอ็ดนาปริง ...เพราะว่ามีคลอง น้ำสะดวก”
(ทองบิน กุลวงษ์, **สัมภาษณ์**, 18 มกราคม 2553)

การเปลี่ยนมาทำนาปริง ชาวบ้านเปลี่ยนวิธีการทำนา จากเดิมเมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวจะเกี่ยวข้าวพร้อมกับเกี่ยวฟางมาไว้ใช้สุ่มไฟหรือทำประโยชน์อื่นๆก็เปลี่ยนมาใช้วิธีการเผาตอข้าวเพื่อเตรียมทำนาครั้งใหม่ ทำให้ไม่มีฟางสำหรับใช้เผาข้าวหลามจึงต้องเปลี่ยนมาใช้วิธีการต้มแทนซึ่งนอกจากจะสุกและกระบอกสวยแล้วยังเป็นวิธีการที่ง่ายกว่าอีกด้วย นอกจากนี้จากเดิมที่ชาวบ้านเคยปลูกข้าวเหนียวแซมกับข้าวเจ้า ก็เลิกปลูกพร้อมกับการเลิกทำนาปีด้วยเช่นกัน ดังตัวอย่างคำ สัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้านและชาวบ้านในชุมชน ดังนี้

“เอ็ดนาข้าวปี เขาก็เอาเฟืองมาเผา แล้วที่นี้เดี๋ยวนี้เอ็ดนาข้าวปริง เขาก็เผาตอหมดแล้ว แล้วจีไปเอากะเธอมาเผาหละ” (สุรินทร์ โสมะภีร์, **สัมภาษณ์**, 18 มกราคม 2553)

“บได้เอ็ดนาปี เฟืองฟางก็บมี” (เพ็ง แสงพันตา, **สัมภาษณ์**, 27 มกราคม 2553)

“ครั้งสมัยเอ็ดนาปี พอน้ำแห้ง ผู้เรอเกี่ยวก่อน ก็ไปเกี่ยวเฟือง แต่ก่อนใช้ซังข้าวเผา ฟินบมี เกี่ยวเอามามัดเป็นก้อน ข้าวเหนียวปลูกเอง...เปลี่ยนมาต้ม เมื่อสมัยนาปริง”
(บุญทิน กุลวงษ์, **สัมภาษณ์**, 20 มกราคม 2553)

อิทธิพลกลุ่ม

นอกจากปัจจัยความเจริญทางด้านชลประทานจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำข้าวหลามจากวิธีการเผาด้วยฟางมาเป็นวิธีการต้มใส่ปีบแล้ว จากสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้านและคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้าน พบว่า หากชาวบ้านคนใดเริ่มเปลี่ยนแปลงทำอะไรแล้วเกิดผลดีชาวบ้านคนอื่นก็จะทำตามกันทั้งหมู่บ้าน ยกตัวอย่างเช่น การประกอบอาชีพเลี้ยงไก่ ซึ่งครั้งหนึ่งเคยนิยมเลี้ยงกันแทบทุกครัวเรือน ต่อมาเกิดวิกฤตเศรษฐกิจประกอบกับโรคที่เกิดกับสัตว์ทำให้ชาวบ้านเลิกและหันกลับมาประกอบอาชีพทำนาเหมือนเดิม ดังนั้น อิทธิพลกลุ่มดังกล่าวก็ส่งผลต่อวิธีการทำข้าวหลามเช่นกัน เมื่อชาวบ้านไม่มีฟางและเห็นว่าเปลี่ยนมาเป็นวิธีการต้มแล้วเกิดผลดี จึงใช้วิธีการต้มกันทั้งหมู่บ้าน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“แต่ก่อนข้าวหลามนี้เฟิ่นเผาเอา พอเห็นผู้หนึ่งเอ็ดผู้หนึ่งเอ็ด ต้มกัน เฮาก็เอ็ดตาม พอเห็นว่าต้มดีแล้วก็ต้มกันไป” (บุญเรือง ยะบุญวัน, **สัมภาษณ์**, 18 มกราคม 2553)

“เขาต้มเฮาก็ต้ม เขาเอ็ดเฮาก็เอ็ดแหละ” (เลียม มาพันธ์, **สัมภาษณ์**, 27 มกราคม 2553)

“ตอนยายเอ็ดเป็นนี้ต้มแล้ว พอต้มก็ต้มหมดบ้านเลย แต่ว่าแต่ก่อนเผาก็เผาหมดบ้านเลย” (จำปา โสมะภีร์, **สัมภาษณ์**, 5 มกราคม 2553)

6.2.3. ขั้นตอนพิธีกรรม ในปีพ.ศ. 2553 มีการจัดงานประเพณีกำฟ้าและพบปะสังสรรค์คืนสู่เหย้าขึ้นเพิ่มเติม ในช่วงกลางวันจัดให้มีการแข่งขันประกวดสาธิตวิธีการเผาข้าวหลาม แข่งขันกีฬาชักกะเย่อ กีฬาเปตอง และการแข่งขันกินข้าวหลาม ในส่วนเย็นมีงานเลี้ยงคืนสู่เหย้าศิษย์เก่าโรงเรียนวัดโบสถ์ การจัดงานดังกล่าวได้จัดขึ้นในวันขึ้น 2 ค่ำ เดือน 3 ซึ่งแต่เดิมชาวบ้านจะลงมือทำข้าวหลามข้าวจีกันที่บ้านของตนและนำมาทำบุญในวันรุ่งขึ้น ปัจจัยที่ส่งผลให้การจัดงานดังกล่าวขึ้นเพิ่มเติมดังกล่าว คือ

งบประมาณจากภาครัฐ

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ปี 2553 เป็นปีแรกที่หน่วยงานของภาครัฐ คือ องค์การบริหารส่วนตำบลมะขามล้มได้จัดสรรงบประมาณสนับสนุนการจัดประเพณีกำฟ้า ประกอบกับความต้องการการสนับสนุนทุนทรัพย์ซ่อมแซมอาคารเรียนของโรงเรียนวัดโบสถ์ จึงทำให้ทางคณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและคณะครูโรงเรียนวัดโบสถ์ร่วมกันจัดงาน

“ประเพณีกำฟ้าและพบปะสังสรรค์คืนสู่เหย้า” ขึ้น จากสัมภาษณ์ชาวลาวพวน พบว่า ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการเข้ามาของหน่วยงานรัฐดังกล่าว ไม่กระทบกับประเพณีดั้งเดิมของตนและมีแนวโน้มว่าจะจัดขึ้นอีกเป็นประจำทุกปี การเริ่มต้นเข้ามาสนับสนุนจากภาครัฐจึงนับเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้บางอย่างในประเพณีบุญกำฟ้าของชาวลาวพวนมีการเปลี่ยนแปลงไป ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“อันนี้เปลี่ยนแปลงแหละ คือว่าอบบุญเอาเฮ้อเขามาช้อย แสงเสาผู้เดียวเอ็ดบ่ไหว สร้างบ่ไหว บ่เป็นหังเหลาะเนี้ยะ” (ทุมมา กุลวงษ์, สัมภาษณ์, 18 มกราคม 2553)

“ปีหน้าจีมาเอ็ดเฮ้ออีก ก็เอา ก็ดี อันผู้หนุ่มๆเขาก็จีเอ็ดกัน” (สุรินทร์ ไสมะภิร์, สัมภาษณ์, 18 มกราคม 2553)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 2 แสดงการเปลี่ยนแปลงและปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์บุญก้ำฟ้า

องค์ประกอบ พิธีกรรม	อดีต	การเปลี่ยนแปลงใน ปัจจุบัน	ปัจจัยที่ส่งผลต่อ การเปลี่ยนแปลง
ความเชื่อ	ชาวบ้านต่างพร้อมใจ กันมาทำบุญ	ชาวบ้านมาทำบุญจำนวน น้อยลง ส่วนใหญ่ที่มาจะเป็น คนเฒ่าคนแก่ ส่วนหนุ่มสาว กลุ่มตัวอย่างชาติพันธุ์พวนที่ เดินทางไปประกอบอาชีพ ตั้ง รกรากหรือศึกษาต่อนอก ชุมชน บางส่วนไม่มีโอกาส ได้กลับมาเข้าร่วมพิธี เนื่องจากไม่ตรงกับวันหยุด เด็กและเยาวชนนอกจากจะ มาเข้าร่วมพิธีกรรมน้อยแล้ว ยังไม่ทราบมูลเหตุความ เป็นมาของการประกอบพิธี บางคนก็ยังไม่รู้จักประเพณี บุญก้ำฟ้า และบางคนก็ยังไม่ เคยเข้าร่วมประเพณี	การเปลี่ยนแปลงการ ประกอบอาชีพ การเปลี่ยนแปลงการ ประกอบอาชีพ เนื้อหาหลักสูตรการ สอนและเวลาเรียน
	ข้อปฏิบัติที่ทุกคนต้อง พึงกระทำในวันก้ำฟ้า คือ การหยุดงาน ห้าม ไปทำนาทำไร่ จับ อุปกรณ์การเกษตรทุก ชนิด	ในปัจจุบันชาวลาวพวนบ้าน วัดโบสถ์ยึดถือปฏิบัติตาม ความเชื่อนี้กันน้อยมาก มี เพียงบางครัวเรือนซึ่งส่วน ใหญ่จะเป็นคนเฒ่าคนแก่ เท่านั้นที่ยังคงยึดถือปฏิบัติ กันอยู่	การเปลี่ยนแปลงการ ประกอบอาชีพ

องค์ประกอบ พิธีกรรม	อดีต	การเปลี่ยนแปลงใน ปัจจุบัน	ปัจจัยที่ส่งผลต่อการ เปลี่ยนแปลง
<p>วัสดุสิ่งของ หรือเครื่อง สักการะ</p> <p>ขั้นตอน พิธีกรรม</p>	<p>ข้าวหลาม</p> <p>- วัตถุประสงค์เช่น ข้าว เหนียว มะพร้าว ไม้ไผ่ สำหรับทำข้าวหลาม ชาวบ้านจะปลูกไว้กินเอง</p> <p>- วิธีการทำข้าวหลามใช้ วิธีการเผา</p> <p>ข้าวจี๋</p> <p>- วิธีการทำ นำข้าว เหนียวที่นึ่งสุกแล้วมาปั้น เป็นก้อนแบนๆประกบกัน สองก้อนหรืออาจสอดไส้ ด้วยถั่วกวนตรงกลาง จากนั้นนำไปเสียบไม้ ชุบ ไข่แล้วนำไปย่างไฟอ่อน พลิกไปพลิกมาจนเหลือง สุกได้ที่</p> <p>วันขึ้น 2 ค่ำ เดือน 3 หรือ วันสุกดิบ ชาวลาวพวนแต่ ละครอบครัวจะลงมือทำ ข้าวหลามข้าวจี๋ที่บ้านของ ตน</p>	<p>ข้าวหลาม</p> <p>- วัตถุประสงค์แต่ละอย่าง ชาวบ้านจะใช้วิธีการซื้อเพื่อ ทำข้าวหลามข้าวจี๋</p> <p>- วิธีการทำข้าวหลามใช้ วิธีการต้ม</p> <p>ข้าวจี๋</p> <p>- วิธีการทำ นำแป้งข้าว เหนียวต้มแล้วนวดให้เนียน เป็นเนื้อเดียวกัน ใส่ไส้หวาน ข้างในทำด้วยถั่วเขียว กะเทาะเปลือกกวนกับ น้ำตาล ปั้นเป็นก้อนกลม นำไปชุบไข่ จากนั้นนำไป ทอดในน้ำมันพอสุก</p> <p>มีการจัดงานประเพณีกำฟ้า และพบปะสังสรรค์คืนสู่เหย้า ขึ้นเพิ่มเติม ในช่วงกลางวัน จัดให้มีการแข่งขันประกวด สาธิตวิธีการเผาข้าวหลาม แข่งขันกีฬาชักกะเย่อ กีฬาเปตอง และการแข่งขัน กินข้าวหลาม</p>	<p>ความเจริญทางด้าน ชลประทานและอิทธิพล กลุ่ม</p> <p>งบประมาณจากภาครัฐ</p>

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การสื่อสารภายในชุมชนลาวพวนในการธำรงรักษาอัตลักษณ์ประเพณีบุญก่าฟ้า” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงกระบวนการสื่อสารภายในชุมชนในการธำรงรักษาอัตลักษณ์บุญก่าฟ้า บทบาทของสื่อบุคคลที่มีผลต่อการธำรงอยู่และเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์บุญก่าฟ้าอย่างไร ตลอดจนศึกษาถึงปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อการธำรงอยู่และเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์บุญก่าฟ้าดังกล่าวด้วย

เนื่องจากการสื่อสารเพื่อธำรงรักษาอัตลักษณ์ประเพณีบุญก่าฟ้า มีความเกี่ยวเนื่องและสัมพันธ์กับส่วนอื่นๆในสังคม ดังนั้นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและครอบคลุมทุกส่วน ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นวิธีการศึกษาโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) เป็นหลัก ประกอบกับการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) และอย่างไม่มีส่วนร่วม (Nonparticipant Observation) โดยเข้าไปศึกษาอยู่ในชุมชนและนำข้อมูลมาวิเคราะห์เปรียบเทียบและประเมินผล

ผู้วิจัยได้ใช้ระยะเวลาเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่วันที่ 3 มกราคม 2553 ถึงวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2553 โดยรายงานการวิจัยประกอบด้วยประเด็นหลัก 4 ประเด็น คือ

1. การธำรงอยู่และเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์บุญก่าฟ้าของลาวพวนในปัจจุบัน
2. กระบวนการสื่อสารภายในชุมชนในการธำรงรักษาอัตลักษณ์บุญก่าฟ้า
3. บทบาทของสื่อบุคคลที่มีผลต่อการธำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์บุญก่าฟ้า
4. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการธำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์บุญก่าฟ้า

การดำรงอยู่และเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์บุญก้ำฟ้าของลาวพวนในปัจจุบัน

จากการศึกษาวิจัยพบว่า ประเพณีบุญก้ำฟ้าเป็นประเพณีที่ยังคงรักษาอัตลักษณ์ดั้งเดิมไว้มากแต่อย่างไรก็ตามก็มีรายละเอียดบางประการที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ซึ่งสามารถอธิบายตามแต่ละองค์ประกอบได้ดังนี้

1. ความเชื่อ

จากเดิมแม้ว่าส่วนใหญ่แล้วไม่มีการถ่ายทอดบอกสอนกันภายในชุมชนว่า มูลเหตุประเพณีบุญก้ำฟ้าทำขึ้นเพื่ออะไรและหากไม่ทำประเพณีบุญก้ำฟ้าแล้วจะเกิดอาเพศอะไรขึ้น หากแต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ต่างก็พร้อมใจกันมาทำบุญโดยยึดถือประเพณีนี้มาตั้งแต่เมื่อครั้งบรรพบุรุษ และปฏิบัติสืบเนื่องต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น นอกจากความเชื่อดังกล่าวแล้วยังมีอีกความเชื่อที่ฝังรากลึกอยู่ในกายสังขมชุมชนคือ ความเชื่อดั้งเดิมเรื่องภูติ ผี สิ่งเหนือธรรมชาติและความเชื่อถึงธรรมชาติควบคู่ไปกับความศรัทธาในพระพุทธศาสนา สะท้อนให้เห็นได้จากกรณีที่ชาวบ้านทุกครัวเรือนนำข้าวหลามมาทำบุญถวายพระที่วัด พร้อมกับนำไปบูชาสักการะศาลวัด ศาลบ้าน โทศบรรจ้อฐิของบรรพบุรุษและศาลพระภูมิเจ้าที่ที่บ้านของตนเอง นอกจากความเชื่อเกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติตนในวันก้ำฟ้า กล่าวคือ ในวันขึ้น 3 เดือน 3 ถือว่าเป็นวันก้ำฟ้า ชาวพวนจะมีข้อปฏิบัติที่ทุกคนต้องพึงกระทำคือ การหยุดงาน (เซาเวียะ) ห้ามไปทำนาทำไร่ จับอุปกรณ์การเกษตรทุกชนิด ห้ามใช้วัวควายห้ามใช้แรงงานและห้ามทะเลาะเบาะแว้งกัน ให้พักผ่อนอยู่บ้านหรือออกไปเล่นการละเล่น

ในปัจจุบันชาวบ้านมาทำบุญจำนวนน้อยลงจากปีที่ผ่านมา ทั้งนี้ชาวบ้านส่วนใหญ่ที่มาจะเป็นคนเฒ่าคนแก่ ส่วนหนุ่มสาว เด็กและเยาวชนนอกจากจะมาเข้าร่วมพิธีกรรมน้อยแล้ว ยังไม่ทราบมูลเหตุความเป็นมาของการประกอบพิธี บางคนก็ยังไม่รู้จักประเพณีบุญก้ำฟ้า และบางคนก็ยังไม่เคยเข้าร่วมประเพณี กลุ่มตัวอย่างชาติพันธุ์พวนที่เดินทางไปประกอบอาชีพ ตั้งรกรากหรือศึกษาต่อนอกชุมชน บางส่วนไม่มีโอกาสได้กลับมาเข้าร่วมพิธี เนื่องจากไม่ตรงกับวันหยุด นอกจากนี้ ข้อปฏิบัติที่ทุกคนต้องพึงกระทำในวันก้ำฟ้า คือ การหยุดงาน (เซาเวียะ) ในปัจจุบันชาวลาวพวนบ้านวัดโบสถ์ยึดถือปฏิบัติตามความเชื่อนี้กันน้อยมาก มีเพียงบางครัวเรือนซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นคนเฒ่าคนแก่เท่านั้นที่ยังคงยึดถือปฏิบัติกันอยู่

2. วัสดุสิ่งของหรือเครื่องสักการะ

เครื่องสักการะบูชาที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในประเพณีบุญกำฟ้า คือ ข้าวหลามและข้าวจี ซึ่งชาวบ้านยังคงยึดถือทำกันมาจนปัจจุบัน จากเดิมวัตถุดิบเช่น ข้าวเหนียว มะพร้าว ไม้ไผ่สำหรับทำข้าวหลาม ชาวบ้านจะปลูกไว้กินเองและใช้วิธีการเผา ส่วนข้าวจีแต่เดิมชาวบ้านจะนำข้าวเหนียวที่นึ่งสุกแล้วมาปั้นเป็นก้อนแบนๆประกบกันสองก้อนหรืออาจสอดไส้ด้วยถั่วกวนตรงกลาง จากนั้นนำไปเสียบไม้ ชุบไข่แล้วนำไปย่างไฟอ่อน พลิกไปพลิกมาจนเหลืองสุกได้ที่

แต่ปัจจุบันวัตถุดิบแต่ละอย่างชาวบ้านจะใช้วิธีการซื้อหามาจากร้านค้าหรือตลาด โดยเฉพาะไม้ไผ่ซึ่งต้องสั่งจองล่วงหน้าและใช้วิธีการต้มแทนการเผาเช่นอดีต นอกจากนี้บางครั้งใช้วิธีการสั่งซื้อจากบ้านใกล้เคียงเนื่องจากไม่มีเวลาลงมือทำเอง ส่วนข้าวจี แต่ในปัจจุบันชาวบ้านใช้วิธีการนำแป้งข้าวเหนียวต้มแล้วนวดให้เนียนเป็นเนื้อเดียวกัน ใส่ไส้หวานข้างในทำด้วยถั่วเขียวกะเทาะเปลือกกวนกับน้ำตาล ปั้นเป็นก้อนกลม นำไปชุบไข่ จากนั้นนำไปทอดในน้ำมันพอสุก

3. ขั้นตอนพิธีกรรม

จากเดิม วันขึ้น 2 ค่ำ เดือน 3 หรือวันสุกดิบ ชาวลาวพวนแต่ละครอบครัวจะลงมือทำข้าวหลามข้าวจีที่บ้านของตน เพื่อเตรียมนำมาทำบุญในวันรุ่งขึ้น คือ วันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 หรือวันกำฟ้า เมื่อเสร็จสิ้นพิธีทางศาสนาแล้วก็จะนำข้าวหลามข้าวจีดังกล่าวไปสักการะเช่นไหว้ศาลบ้านและศาลวัด ตลอดจนนำไปเช่นไหว้ยังโกศอัฐิของบรรพบุรุษของตน ข้าวหลามส่วนหนึ่งคณะกรรมการวัดจะนำไปแจกจ่ายแบ่งปันให้กับหมู่บ้านใกล้เคียงที่ไม่ใช่ชาติพันธุ์พวน เมื่อกลับถึงบ้านชาวบ้านก็จะนำข้าวหลามข้าวจีไปสักการะเช่นไหว้ศาลพระภูมิ-เจ้าที่ หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำบ้านของตน และนำไปแจกจ่ายแบ่งปันให้กับชาวจีนในหมู่บ้าน

ปัจจุบัน วันขึ้น 2 ค่ำ เดือน 3 หรือวันสุกดิบ ได้มีการจัดงานประเพณีกำฟ้าและพบปะสังสรรค์คืนสู่เหย้า เนื่องจากได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ในช่วงกลางวันได้จัดให้มีการแข่งขันประกวดทำข้าวหลามของแต่ละหมู่บ้านลาวพวนใกล้เคียง สาธิตวิธีการเผาข้าวหลาม การแข่งขันกีฬาชักกะเย่อ การแข่งขันกีฬาเปตอง และการแข่งขันกิน

ข้าวหลาม ในช่วงเย็นมีการจัดเลี้ยงสังสรรค์ศิษย์เก่าโรงเรียนวัดโบสถ์ ส่วนในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 หรือวันกำฟ้า นั้น ไม่มีการเปลี่ยนแปลงขั้นตอนพิธีกรรม

4. ผู้ประกอบพิธีกรรม

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันไม่มีการเปลี่ยนแปลงรายละเอียดด้านผู้ประกอบพิธีกรรม พิธีกรรมทางศาสนาผู้ประกอบพิธีกรรม คือ ผู้นำศาสนพิธีหรือมคทายกประจำวัด ซึ่งจะทำหน้าที่ จนกระทั่งเสียชีวิตหรือไม่สามารถทำหน้าที่ได้จึงเปลี่ยนให้ผู้ที่สนใจสืบทอดทำหน้าที่แทนต่อไป ใน ส่วนของการสักการะเช่นไหว้ศาลบ้านหรือศาลเจ้าพ่อใหญ่ ประจำหมู่บ้านนั้น ผู้ประกอบพิธีกรรม จะเป็น คนทรงหรือเจ้าจำประจำตัวของเจ้าพ่อใหญ่ ซึ่งจะทำหน้าที่จนกระทั่งเสียชีวิตและจะใช้ วิธีการเข้าทรงเพื่อให้เจ้าพ่อบอกต่อไปว่าต้องการให้ใครเป็นคนทรงหรือเจ้าจำแทนคนเก่า การ สักการะศาลวัดนั้น ผู้ประกอบพิธีกรรมจะต้องเป็นบุคคลเฉพาะเจาะจงหรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า คนบอกศาล ซึ่งแบ่งออกเป็นคนบอกศาลวัดและคนบอกศาลเจ้าลีนสมุทรและศาลเจ้าพ่อดาว คนบอกศาลวัดมาจากการเข้าทรงของเจ้าพ่อใหญ่ว่า ศาลวัดนั้นต้องการใครมาทำหน้าที่ดังกล่าว ซึ่งจะทำหน้าที่จนกระทั่งเสียชีวิต และหรือหากไม่สามารถมาทำหน้าที่ได้ก็จะให้บุคคลสำรองมา ทำหน้าที่แทน เมื่อเสียชีวิตจึงจะเปลี่ยนเป็นคนใหม่ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาคนบอกศาลวัด ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันพบว่า คุณลักษณะร่วมกันของคนบอกศาลวัด คือ จะต้องเป็นเพศชายที่มีเชื้อสายชาติพันธุ์พวนและเป็นบุคคลที่เกิดและดำรงชีวิตอยู่ในหมู่บ้านวัดโบสถ์เท่านั้น

5. เวลาและสถานที่

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันไม่มีการเปลี่ยนแปลงรายละเอียดด้านเวลาและสถานที่ โดยชาว ลาวพวนจะเริ่มเตรียมจัดซื้อหาวัตถุดิบในการทำข้าวหลามข้าวจีตั้งแต่ประมาณกลางเดือนยี่ โดย จะลงมือทำในวันขึ้น 2 ค่ำ เดือน 3 หรือวันสุกดิบ ที่บ้านของตน หรือบางครั้งเรือนที่อยู่ในละแวก เดียวกันก็รวมตัวกันทำร่วมกันที่บ้านใดบ้านหนึ่ง และนำข้าวหลามข้าวจีพร้อมอาหารคาวหวาน มาประกอบพิธีในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 หรือวันกำฟ้า ที่วัดโบสถ์ และนำข้าวหลามข้าวจีไปบูชา สักการะศาลบ้านซึ่งตั้งอยู่ที่กลางหมู่บ้าน

2. กระบวนการสื่อสารภายในชุมชนในการธำรงรักษาอัตลักษณ์บุญกำฟ้า

การสื่อสารภายในชุมชนลาวพวนบ้านวัดโบสถ์ในงานประเพณีบุญกำฟ้าจะเริ่มตั้งแต่ช่วงเตรียมงานวันกำฟ้า คือ ช่วงที่ชาวบ้านเตรียมวัสดุดิบไว้สำหรับทำข้าวหลามข้าวจี วันสุกดิบก่อนวันกำฟ้า 1 วันจนถึงวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 คือวันกำฟ้า ชาวบ้านจะนำข้าวหลามข้าวจีมาทำบุญที่วัด

การสื่อสารในประเพณีกำฟ้านั้น มีทิศทาง การสื่อสารสองทาง (Two-way communication) สมาชิกกลุ่มผู้นำคือ คณะกรรมการวัด จะประชุมกันก่อนวันกำฟ้า โดยมีเจ้าอาวาสเป็นประธาน เพื่อหารือเกี่ยวกับการจัดงานต่างๆ หากคณะกรรมการท่านใดมีความคิดเห็นอย่างไรสามารถเสนอและซักถามได้ทันที เมื่อได้ข้อยุติแล้วจึงประกาศให้ชาวบ้านทราบอีกครั้งหนึ่ง อีกทั้งในปีนี้ได้มีการจัดงาน “ประเพณีกำฟ้าและพบปะสังสรรค์คืนสู่เหย้า” คณะกรรมการจัดงานได้จัดให้มีการประชุมชาวบ้านหลายฝ่าย ทั้งผู้นำหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการการศึกษา และชาวบ้าน โดยมีผู้อำนวยการโรงเรียนวัดโบสถ์ เป็นประธาน เพื่อร่วมกันปรึกษาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดงานดังกล่าว นอกจากนี้ยังมีสื่อสารระหว่างสมาชิกกลุ่มชาวบ้าน จะเป็นการสื่อสารในช่วงการทำข้าวหลามข้าวจีในวันสุกดิบ สมาชิกแต่ละคนในครอบครัวจะช่วยกันทำ หากลูกหลานหรือคนรุ่นหลังเห็นแล้วมีข้อสงสัยอะไรก็สามารถถามพ่อแม่หรือคนเฒ่าคนแก่ได้ทันทีเช่นกัน

การสื่อสารในประเพณีกำฟ้านั้นมี 2 ลักษณะ คือ การสื่อสารที่เป็นทางการ (Formal Communication) คือ การประชุมของคณะกรรมการวัด ซึ่งจะออกหนังสือเชิญประชุมคณะกรรมการวัดทุกคน และการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการ (Informal Communication) คือ การสื่อสารระหว่างกลุ่มชาวบ้าน เช่น การประกาศโดยผู้นำผ่านทางหอกระจายข่าว การประกาศที่วัด การบอกกันไปปากต่อปาก และส่วนใหญ่ชาวบ้านจะรู้โดยธรรมชาติอยู่แล้วว่างานประเพณีจะเกิดขึ้นช่วงใด ทั้งนี้ชาวลาพวนบ้านวัดโบสถ์จะใช้ลักษณะการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการเป็นส่วนมากในการติดต่อสื่อสารกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสารโดยวิธีการบอกต่อกันปากต่อปาก และการเดินบอกตามบ้านต่างๆ

การสื่อสารในช่วงก่อนวันกำฟ้า จะมีทิศทาง การไหลของสารจากบนลงล่าง (Top-down Communication) โดยจะเป็นการสื่อสารของคณะกรรมการวัดที่จะประกาศย้ำเตือนวันที่ของวันกำฟ้าที่แน่นอนตามหลักสุริยคติ การสื่อสารตามแนวราบ (Horizontal Communication) คือ สมาชิกจะมีการบอกต่อกันไปตลอดจนสอบถามเกี่ยวกับความคืบหน้าในการเตรียมวัสดุดิบในการทำของแต่บ้าน หากบ้านไหนยังขาดอะไรก็มีการให้คำปรึกษาหรือในการหยิบยืมช่วยเหลือระหว่างกัน นอกจากนี้ในการจัดงาน “ประเพณีกำฟ้าและพบปะสังสรรค์คืนสู่เหย้า” ชาวบ้านมีการประชุม

โต้แย้งแสดงความคิดเห็นอย่างหลากหลายในเรื่องกิจกรรมที่จะจัดขึ้น ผู้นำซึ่งเข้าร่วมประชุมอยู่ด้วยก็จะได้ทราบมติที่เป็นไปตามความต้องการของสมาชิกซึ่งนั่นก็คือการสื่อสารจากล่างขึ้นบน (Bottom-up Communication)

การสื่อสารในประเพณีบุญกำฟ้า มีการสื่อสารโดยใช้วัจนภาษา (Verbal Communication) และอวัจนภาษา (Nonverbal Communication) ทั้งนี้จะมีการใช้วัจนภาษา (Verbal Communication) ค่อนข้างมากในการสื่อสารระหว่างกลุ่มผู้นำทั้งกลุ่มคณะกรรมการวัดและกลุ่มคณะกรรมการจัดงาน “ประเพณีกำฟ้าและพบปะสังสรรค์คืนสู่เหย้า” ส่วนในการสื่อสารระหว่างกลุ่มชาวบ้านในช่วงก่อนวันกำฟ้านั้นจะมีสัดส่วนในทั้งในเชิงวัจนภาษา (Verbal Communication) และอวัจนภาษา (Nonverbal Communication) เท่าๆกัน เนื่องจากการสื่อสารในช่วงดังกล่าวจะเป็นช่วงที่มีการทำข้าวหลามข้าวจี๊ โดยคนเฒ่าคนแก่จะถ่ายทอดโดยจะเป็นผู้สาธิต ลูกหลานจะคอยเป็นผู้ช่วยและทำตาม หากเมื่อลูกหลานไม่เข้าใจหรือสงสัยก็สามารถถามได้ทันที

3. บทบาทของสื่อบุคคลที่มีผลต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์บุญกำฟ้า

สื่อบุคคลมีบทบาทสำคัญในการธำรงรักษาอัตลักษณ์ดังกล่าว ในขณะที่เดียวกันก็มีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงที่ปรากฏในปัจจุบันด้วย ดังนี้

3.1 บทบาทของสื่อบุคคลที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์บุญกำฟ้า

3.1.1. บุคคลภายในครอบครัว ได้แก่ คนเฒ่าคนแก่ ปู่ย่าตายายหรือพ่อแม่

บทบาทในการให้ความรู้ โดยการบอกสอนวิธีการทำข้าวหลามข้าวจี๊และสาธิตประกอบการพูดสื่อสารด้วยภาษาพวนให้แก่คนรุ่นหลังดูและปฏิบัติตาม ทั้งนี้เพื่อถ่ายทอดความรู้และสร้างการมีส่วนร่วมในการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมดังกล่าวไว้ วิธีการดังกล่าวชาวลาวพวนได้ถือปฏิบัติและใช้สืบต่อกันมารุ่นสู่รุ่น

บทบาทในการแบบเป็นอย่างไรในการปฏิบัติ ชาวลาวพวนยังใช้วิธีการประพุดิตนเป็นแบบอย่างในการทำข้าวหลามข้าวจี๊ ให้ลูกหลานหรือคนรุ่นหลังเห็นและปฏิบัติตามหรือที่ชาวลาพวนเรียกว่า “พาเอ็ด” กระตุ้นให้ลูกหลานสนใจและปฏิบัติตามนอกจากการถ่ายทอดด้วยวัจนภาษา นอกจากนี้ยังเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตามข้อยึดถือหยุดงานในวันกำฟ้า หรือ “พา

กำ” แม้ว่าในปัจจุบันชาวลาวพวนบ้านวัดโบสถ์ยึดถือปฏิบัติตามความเชื่อนี้กันน้อยมาก เนื่องจากข้อปฏิบัติดังกล่าวก็ไม่ได้รับการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมมาให้แก่ลูกหลาน ทำให้ข้อปฏิบัติดังกล่าวนับวันยิ่งจะเลือนหายไปจากประเพณีกำฟ้าของลาวพวนบ้านวัดโบสถ์

บทบาทในการเชื่อมโยงความเชื่อ สำหรับชาวลาวพวนบ้านวัดโบสถ์ความเชื่อทางด้านบรรพบุรุษ สิ่งเร้นลับ การเคารพนับถือธรรมชาติเป็นพันธะผูกพันและคงอยู่ร่วมกันอย่างเหนียวแน่นในสังคมพวน มีการสั่งสอนให้ลูกหลานเชื่อในสิ่งเร้นลับเหนือธรรมชาติและใช้ความเชื่อดังกล่าวเป็นที่พึ่ง โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องผีที่ปกปักรักษาคุ้มครองหมู่บ้านให้อยู่เป็นสุข คือ ศาลวัดและศาลบ้าน

บทบาทในการเป็นแรงกระตุ้นและจุดยึดเหนี่ยว บุคคลในครอบครัวจะมีการติดต่อกับลูกหลานของตนที่เดินทางไปประกอบอาชีพ ตั้งรกรากหรือศึกษาต่อนอกชุมชน อยู่เสมอ มีการบอกกล่าวเมื่อใกล้จะถึงวันกำฟ้า มีการซักถามว่าจะกลับมาร่วมประเพณีหรือไม่ ทำให้เป็นเหมือนแรงกระตุ้นที่จะต้องเดินทางกลับมาช่วยพ่อแม่หรือปู่ย่าตายายของตนทำข้าวหลามและเข้าร่วมประกอบพิธีกรรม นอกจากจากการที่เคยร่วมกับบุคคลในครอบครัวประกอบพิธีกรรมดังกล่าว จึงทำให้มีความผูกพัน บุคคลภายในครอบครัวดังกล่าวจึงเป็นเหมือนจุดยึดเหนี่ยวให้กลุ่มตัวอย่างชาติพันธุ์ลาวพวนที่เดินทางไปประกอบอาชีพ ตั้งรกรากหรือศึกษาต่อนอกชุมชน เดินทางกลับมาเพื่อประกอบพิธีกรรมร่วมกัน

3.1.2. ผู้นำกลุ่มทั้งที่ได้รับมอบหมายอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการวัดและคนบอกศาล

3.1.2.1. ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการวัด

บทบาทในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร โดยคณะกรรมการวัดจะใช้วิธีการสื่อสารโดยการประกาศที่วัดเพื่อย้ำวันเดือนปีที่ชัดเจนตามหลักสุริยคติเพื่อให้ชาวบ้านเข้าใจตรงกันและแจ้งให้ผู้ใหญ่บ้านประกาศผ่านทางหอกระจายข่าวเพื่อให้ชาวบ้านทราบโดยทั่วถึงกัน

3.1.2.2. คนบอกศาล

บทบาทในการเชื่อมโยงความเชื่อ “คนบอกศาล” เป็นสื่อบุคคลที่ทำหน้าที่เชื่อมโยงความเชื่อที่ชาวบ้านต่างยึดถือและเชื่อมั่นศรัทธาที่ปกป้องรักษาคุ้มครองหมู่บ้านให้อยู่เป็นสุข คือ ศาลวัดและศาลบ้าน คนบอกศาล เป็นบุคคลเฉพาะเจาะจง หากไม่ใช่บุคคลนี้ การสักการะเช่นไหว้ดังกล่าวก็จะไม่สัมฤทธิ์ผล คุณสมบัติของคนบอกศาลวัดที่จะต้องเป็นเพศชายที่มีเชื้อสายชาติพันธุ์พวนและเป็นบุคคลที่เกิดและดำรงชีวิตอยู่ในหมู่บ้านวัดโบสถ์เท่านั้น คุณสมบัติดังกล่าวของ “คนบอกศาล” ทำให้ความเชื่อดังกล่าวมีความเข้มข้นขึ้นและทำให้ชาวลาวพวนรู้สึกว่าเป็นความเชื่อที่ยึดเหนี่ยวของคนชาติพันธุ์เดียวกันอย่างแท้จริง

3.1.3. ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชน

บทบาทในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร เมื่อกลุ่มผู้นำประกาศที่วัดและหรือประกาศผ่านทางหอกระจายข่าวแล้ว จากนั้นกลุ่มชาวบ้านที่มาทำบุญที่วัดจะสื่อสารต่อโดยวิธีการบอกต่อปากต่อปากจนทั่วถึงกันทั้งหมู่บ้าน และเมื่อใกล้จะถึงกำหนดวันกำฟ้าผู้นำผ่านทางหอกระจายข่าวอีกครั้งหนึ่ง นอกจากนี้ในระหว่างการเตรียมวัสดุสำหรับทำข้าวหลามข้าวจี ชาวบ้านจะมีการสื่อสารระหว่างบุคคล พูดคุยสอบถามความคืบหน้าเกี่ยวกับการจัดหาวัสดุ ตลอดจนช่วยให้ความช่วยเหลือให้หยิบยืมอุปกรณ์เครื่องมือต่างๆที่ใช้ในการทำข้าวหลามข้าวจี นับว่าเป็นการช่วยย้ำและกระตุ้นเตือนประเพณีและกระชับความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ภายในชุมชน แสดงให้เห็นถึงมิตรภาพ การถ้อยทีถ้อยอาศัยในการอยู่ร่วมกันของชุมชนลาวพวนบ้านวัดโบสถ์ได้อย่างชัดเจน

3.2. บทบาทของสื่อบุคคลที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์บุญกำฟ้า

3.2.1. ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชน

บทบาทในการเป็นแบบอย่างในการละเว้นการทำข้าวหลามข้าวจี ในปัจจุบันบางบ้านที่ไม่มีเวลาทำข้าวหลามข้าวจีด้วยตัวเอง ยังเปลี่ยนมาใช้วิธีการสั่งซื้อจากบ้านใกล้เคียงเพื่อนำมาทำบุญที่วัด ซึ่งชาวบ้านส่วนหนึ่งเห็นว่าการซื้อข้าวหลามข้าวจีมาทำบุญนั้นไม่ได้เสียหายอะไรหากมีเหตุจำเป็นจริงๆ ขอให้มาทำบุญก็พอ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นตัวอย่างหนึ่งที่เด็กและเยาวชนเห็นและคิดว่าไม่เป็นไรหากจะไม่ปฏิบัติตามประเพณีดั้งเดิม เนื่องจากมีคนเป็นผู้นำไม่

ปฏิบัติมาก่อนแล้ว จึงนับเป็นอีกจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านในอนาคตกาลที่กำลังก้าวเข้าสู่ความทันสมัยและความสะดวกสบายมากขึ้น

3.2.2. กลุ่มผู้นำทั้งที่ได้รับมอบหมายอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการวัด คณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนวัดโบสถ์ คณะครูโรงเรียนวัดโบสถ์ ชาวบ้านหนุ่มสาวภายในชุมชน

บทบาทในการเป็นผู้นำริเริ่มกิจกรรม องค์การบริหารส่วนตำบลได้จัดสรรงบประมาณให้แก่ทางหมู่บ้านให้จัดงานประเพณีบุญก่าฟ้าเป็นปีแรก คณะกรรมการส่วนใหญ่เป็นคนหนุ่มสาวที่มักจะให้ความช่วยเหลือสนใจกิจกรรมต่างๆของหมู่บ้านเป็นอย่างดี มีการประชุมการจัดงานอย่างต่อเนื่อง ได้เพิ่มเติมกิจกรรมการประกวดแข่งขันการเผาข้าวหลามและการแข่งขันกีฬาต่างๆ ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่เห็นด้วยและมีแนวโน้มจะริเริ่มจัดกิจกรรมดังกล่าวขึ้นอีกต่อไปทุกปี นอกจากนี้เด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ส่วนใหญ่ให้ความสนใจและเห็นว่าจะทำให้งานประเพณีบุญก่าฟ้าเป็นงานที่น่าสนใจมากขึ้น คนรู้จักมากขึ้น และอยากให้มีการจัดงานเช่นนี้ขึ้นอีกต่อไปทุกปีด้วยเช่นกัน

4. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์บุญก่าฟ้า

ประเพณีบุญก่าฟ้าเป็นประเพณีที่ยังคงรักษาอัตลักษณ์ดั้งเดิมไว้มากแต่อย่างไรก็ตามก็มีรายละเอียดบางประการที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่และเปลี่ยนแปลง สามารถอธิบายตามแต่ละองค์ประกอบได้ดังนี้

4.1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์บุญก่าฟ้า

ประเพณีบุญก่าฟ้าเป็นประเพณีที่สามารถสืบทอดลักษณะประเพณีดั้งเดิมไว้มาก โดยเฉพาะองค์ประกอบพิธีกรรม ด้านความเชื่อและขั้นตอนพิธีกรรม ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ดังกล่าว คือ

การปฏิบัติสืบเนื่องรุ่นสู่รุ่น

ประเพณีบุญก่าฟ้า เป็นประเพณีที่ชาวลาวพวนบ้านวัดโบสถ์ยึดถือและปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษสืบเนื่องจากรุ่นสู่รุ่นจนถึงปัจจุบัน เป็นประเพณีที่ทุกคนในหมู่บ้านรอคอย

และตื่นเต้น ความต่อเนื่องและความพร้อมใจในการจัดประเพณีดังกล่าวของชาวบ้านในชุมชนทำให้อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมบุญก่าฟ้ามีความเหนียวแน่นและดำรงอยู่ต่อไป

อิทธิพลกลุ่ม

อิทธิพลกลุ่ม เป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของประเพณี การทำตามสมาชิกคนอื่นๆในกลุ่ม หากไม่ทำจะมีความรู้สึกแปลกแยกไม่เหมือนคนอื่นๆ รู้สึกว่าไม่ใช่พวกเดียวกัน ประกอบกับชาวลาวพวนมีการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่บริเวณใกล้เคียงกัน ไม่มีการกันรั้วเพื่อบอกอาณาเขต ใช้ทางเดินร่วมกัน สามารถเดินไปมาหาสู่กันได้สะดวก หากบ้านใดทำอะไรบ้านใกล้เคียงก็สามารถรับทราบได้ทันที นอกจากนี้ชาวบ้านจะมีการสื่อสารระหว่างบุคคล พูดคุย สอบถามความคืบหน้าเกี่ยวกับการจัดหาวัตถุดิบจนกระทั่งการทำข้าวหลามข้าวจี๋กันอยู่เสมอดังนั้นเมื่อเห็นสมาชิกหมู่มาทำ จึงเป็นแรงกระตุ้นที่ทำให้สมาชิกคนอื่นๆทำตามด้วย

การมีสำนึกถึงการเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน

ชาวลาวพวนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยโดยมีความสัมพันธ์ทางสังคมในระบบเครือญาติ และมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างจากคนไทยส่วนใหญ่ จึงมีความสำนึกถึงการเป็นกลุ่มเดียวกัน และมีความพยายามรักษาความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันไว้ โดยใช้วิธีการแสดงออกทางวัฒนธรรม

การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์

ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ชาวบ้านยังคงต้องทำข้าวหลามข้าวจี๋ก็คือการต้องยึดถือธรรมเนียมการแลกเปลี่ยนระหว่างชาติพันธุ์ โดยคณะกรรมการวัดจะนำข้าวหลามไปแจกจ่ายแบ่งปันยังวัดตามหมู่บ้านต่างๆใกล้เคียงที่ไม่ใช่เชื้อสายพวนซึ่งมีการแลกเปลี่ยนอาหารตามเทศกาลประจำท้องถิ่นกันอยู่เสมอมานี้ตั้งแต่อดีต ภายในหมู่บ้านก็มีการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างชาวจีนกับชาวลาวพวน ซึ่งจะแลกเปลี่ยนอาหารประจำประเพณีหรือเทศกาลต่างๆระหว่างกันด้วยเช่นกัน

4.2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์บุญก่าฟ้า

แม้ว่าประเพณีบุญก่าฟ้าจะเป็นประเพณีสามารถสืบทอดลักษณะประเพณีดั้งเดิมไว้มาก แต่เมื่อเจาะลึกรูปแบบในรายละเอียดต่างๆก็มีส่วนเปลี่ยนแปลงไป โดยมีปัจจัยที่ส่งผลต่อการ

เปลี่ยนแปลงของอัตลักษณ์ดังกล่าว สามารถแจกรายละเอียดตามแต่ละองค์ประกอบของพิธีกรรมได้ดังนี้

4.2.1. ความเชื่อ ในปัจจุบันชาวบ้านเข้าร่วมประเพณีน้อยลง คนหนุ่มสาว เด็กและเยาวชนนอกจากจะมาเข้าร่วมพิธีกรรมน้อยแล้ว ยังไม่ทราบมูลเหตุความเป็นมาของการประกอบพิธี บางคนก็ยังไม่รู้จักประเพณีบุญก่าฟ้า และบางคนก็ยังไม่เคยเข้าร่วมประเพณี กลุ่มตัวอย่างชาติพันธุ์พวนที่เดินทางไปประกอบอาชีพ ตั้งรกรากหรือศึกษาต่อนอกชุมชน บางส่วนไม่มีโอกาสได้กลับมาเข้าร่วมพิธี เนื่องจากไม่ตรงกับวันหยุด นอกจากนี้ ข้อปฏิบัติที่ทุกคนต้องพึงกระทำในวันก่าฟ้า คือ การหยุดงาน (เซาเวียะ) ปัจจุบันชาวลาวพวนบ้านวัดโบสถ์ยึดถือปฏิบัติตามความเชื่อนี้กันน้อยมาก ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางความเชื่อดังกล่าว คือ

การเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพ

การเปลี่ยนมาทำนาปรังก็ส่งผลทำให้วิถีชีวิตของชาวบ้านเปลี่ยนไป จากเดิมในช่วงเวลาประเพณีก่าฟ้าจะตรงกับช่วงฤดูเก็บเกี่ยวข้าวนาปี แต่ในปัจจุบันจะตรงกับช่วงฤดูหว่านข้าว ชาวบ้านต้องออกไปดูแลข้าวที่หว่านไว้ ดูแลคอยสูบน้ำเข้าสูบน้ำออก ไม่เช่นนั้นหากปล่อยทิ้งไว้จะทำให้ข้าวที่เติบโต เน่าและไม่ได้ผลผลิต ทำให้ชาวบ้านไม่สามารถมาเข้าร่วมประเพณีบุญก่าฟ้า รวมถึงไม่สามารถปฏิบัติตามข้อยึดถือที่ว่าในก่าฟ้าให้หยุดพักไม่ให้ออกไปทำงานได้ นอกจากนี้ ปัจจุบันมีอาชีพอื่นๆเพิ่มเข้ามา เช่น การเลี้ยงเป็ดเลี้ยงไก่ รับราชการ รับจ้างในโรงงาน ซึ่งต้องทำงานทุกวันหรือหยุดวันเสาร์-อาทิตย์ ชาวบ้านบางส่วนต้องเดินทางไปประกอบอาชีพหรือศึกษาต่ออยู่ต่างอำเภอหรือต่างจังหวัด ซึ่งอาจไม่สะดวกในการเดินทางกลับมาร่วมงานประเพณีบุญก่าฟ้าดังกล่าวหากว่าไม่ตรงกับวันหยุดงานหรือวันเสาร์-อาทิตย์ ทำให้ไม่สามารถมาเข้าร่วมประเพณี

เนื้อหาหลักสูตรการสอนและเวลาเรียน

ปัจจุบันชาวลาวพวนบ้านวัดโบสถ์ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาเป็นอย่างมาก จะเห็นได้จากการนิยมส่งเสียบุตรหลานเรียนต่อจนจบระดับมัธยมศึกษาหรือระดับมหาวิทยาลัย บางครอบครัวก็ส่งบุตรหลานไปเรียนในตัวจังหวัดสุพรรณบุรีและบางครอบครัวก็ยังนิยมให้บุตรหลานเรียนพิเศษในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ด้วย เด็กและเยาวชนจึงต้องเดินทางออกจากหมู่บ้านเพื่อไปเรียนหนังสือทำให้มีโอกาสได้เห็นหรือช่วยพ่อแม่ทำข้าวหลามข้าวจี่น้อยลง เวลาเรียนเองก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่เป็นอุปสรรคทำให้นักเรียนไม่สามารถไปร่วมประเพณีบุญก่าฟ้าได้ เนื่องจากในบางปีวันก่าฟ้าตรงกับวันที่จะต้องไปโรงเรียน อีกทั้งตามหลักสูตรการศึกษาก็ได้เน้นเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและประเพณีท้องถิ่น ทำให้นักเรียนส่วนใหญ่ไม่รู้จักท้องถิ่นของตน

4.2.2. วัสดุสิ่งของหรือเครื่องสักการะ วิธีการทำข้าวหลามข้าวจี้นั้นมีการเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น จากเดิมวัตถุดิบ ชาวบ้านจะปลูกไว้กินเองและใช้วิธีการเผา แต่ปัจจุบันวัตถุดิบแต่ละอย่างชาวบ้านจะใช้วิธีการซื้อหามาจากร้านค้าหรือตลาดและใช้วิธีการต้มแทนการเผาเช่นอดีต ส่วนข้าวจี้นแต่เดิมชาวบ้านจะนำข้าวเหนียวที่นึ่งสุกแล้วมาปั้นเป็นก้อนแบนๆประกบกันสองก้อน หรืออาจสอดไส้ด้วยถั่วกวนตรงกลาง จากนั้นนำไปเสียบไม้ ชุบไขแล้วนำไปย่างไฟอ่อน พลิกไป พลิกมาจนเหลืองสุกได้ที่ แต่ในปัจจุบันชาวบ้านใช้วิธีการนำแป้งข้าวเหนียวต้มแล้วนวดให้เนียน เป็นเนื้อเดียวกัน ใส่ไส้หวานข้างในทำด้วยถั่วเขียวกะเทาะเปลือกกวนกับน้ำตาล ปั้นเป็นก้อนกลมนำไปชุบไข จากนั้นนำไปทอดในน้ำมันพอสุก ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านวัสดุสิ่งของหรือเครื่องสักการะดังกล่าว คือ

ความเจริญทางด้านชลประทาน

เนื่องมาจากนโยบายของรัฐในขณะนั้นที่ต้องการจะเพิ่มการส่งออกข้าวจึงแนะนำวิธีการทำนาปีตามแบบอย่างประเทศจีน จึงมีการสนับสนุนให้เปลี่ยนจากทำนาปีมาเป็นการทำนาปรัง คือ ทำนาปีละ 2-3 ครั้ง และจัดให้มีการขุดคลองขึ้นภายในหมู่บ้านทำให้การชลประทานในการทำนาสะดวกขึ้นและสามารถทำนาปรังได้ในที่สุด การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้ชาวบ้านไม่มีฟางข้าวที่เหลือจากการทำนาปีมาใช้เป็นเชื้อเพลิงในการเผาข้าวหลามจึงเปลี่ยนมาใช้วิธีการต้มแทน ซึ่งนอกจากจะสุกและกระบอกสวยกว่าแล้วยังเป็นวิธีการที่ง่ายกว่าอีกด้วย

อิทธิพลกลุ่ม

ความใกล้ชิดสนิทสนมและความสัมพันธ์อันเครือญาติ ทำให้หากชาวบ้านคนใดริเริ่มเปลี่ยนแปลงทำอะไรแล้วเกิดผลดีชาวบ้านคนอื่นๆก็จะทำตามกันทั้งหมู่บ้าน ดังนั้นเมื่อชาวบ้านไม่มีฟางข้าวใช้เผาข้าวหลามและเห็นว่าเปลี่ยนมาเป็นวิธีการต้มแล้วเกิดผลดี จึงใช้วิธีการต้มตามกันทั้งหมู่บ้าน

4.2.3. ขั้นตอนพิธีกรรม เดิมในวันขึ้น 2 ค่ำ เดือน 3 ซึ่งแต่เดิมชาวบ้านจะลงมือทำข้าวหลามข้าวจี้นที่บ้านของตนและนำมาทำบุญในวันรุ่งขึ้น แต่ในปีพ.ศ. 2553 มีการจัดงานประเพณีกำฟ้าและพบปะสังสรรค์คืนสู่เหย้าขึ้นเพิ่มเติม ในช่วงกลางวันจัดให้มีการแข่งขันประกวดสาธิตวิธีการเผาข้าวหลาม แข่งขันกีฬาชักกะเย่อ กีฬาเปตอง และการแข่งขันกินข้าวหลาม ในส่วนเย็นมีงานเลี้ยงคืนสู่เหย้าศิษย์เก่าโรงเรียนวัดโบสถ์ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงขั้นตอนพิธีกรรมดังกล่าว คือ

งบประมาณจากภาครัฐ

หน่วยงานของภาครัฐ คือ องค์การบริหารส่วนตำบลมะขามล้ม ได้จัดสรรงบประมาณสนับสนุนการจัดประเพณีกำฟ้า มีการเพิ่มเติมกิจกรรมการประกวดแข่งขันการเผาข้าวหลามและการแข่งขันกีฬาต่างๆ ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการเข้ามาของหน่วยงานรัฐดังกล่าว และเห็นว่าไม่กระทบกับประเพณีดั้งเดิมของตนและมีแนวโน้มว่าจะจัดขึ้นอีกเป็นประจำทุกปี

อภิปรายผลการวิจัย

ประเพณีบุญกำฟ้าเป็นประเพณีที่ชาวลาวพวนยังให้ความสำคัญและยึดถือปฏิบัติจนถึงปัจจุบันนี้ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าประเพณีนี้ย่อมมีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญต่อสังคมลาวพวน บทบาทหน้าที่ที่เห็นได้เด่นชัดคือ หน้าที่ในการสืบทอดความเชื่อ บุญกำฟ้าเป็นประเพณีที่แฝงไว้ด้วยความเชื่อทางด้านพุทธศาสนาควบคู่ไปกับความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษที่มีอำนาจปกป้องคุ้มครองหมู่บ้านเป็นความเชื่อที่สืบทอดกันเรื่อยมาจากรุ่นสู่รุ่นโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงมาจนถึงปัจจุบัน การสักการะเช่นไหว้ตามประเพณีสร้างความอบอุ่นและความมั่นคงทางจิตใจให้กับชาวบ้านในชุมชนว่าจะไม่เกิดเหตุการณ์ร้ายแรงใดๆ และสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสงบร่มเย็น และยังเป็นทำหน้าที่เป็นคลังเก็บความรู้ อันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ตั้งแต่องค์ประกอบด้านความเชื่อ เครื่องสักการะบูชา วิธีการทำข้าวหลามข้าวจี ผู้ประกอบพิธีกรรม เวลาและสถานที่ ล้วนเป็นองค์ความรู้เฉพาะท้องถิ่นที่อยู่จัดเก็บไว้ในตัวประเพณีบุญกำฟ้าเพื่อเป็นมรดกของชาติพันธุ์ไว้ให้ลูกหลานลาวพวนสืบทอดไป นอกจากนี้บุญกำฟ้ายังเป็นประเพณีที่ทำหน้าที่สร้างอัตลักษณ์ให้กับชาวลาวพวน เนื่องจากเป็นประเพณีที่ไม่พบในกลุ่มชาติพันธุ์อื่น จากการที่ผู้วิจัยอาศัยอยู่ในชุมชนมาเป็นระยะเวลากว่า 15 ปี เห็นได้ชัดว่าชาวบ้านในชุมชนต่างมีความภาคภูมิใจในประเพณีที่มีเฉพาะในท้องถิ่นของตน และसरานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์พวนยังได้ระบุไว้ว่า บุญกำฟ้า เป็นประเพณีซึ่งทำหน้าที่เครื่องมือในการจำแนกลาวพวนให้ต่างจากชาวผู้ไทซึ่งมีภาษาคคล้ายกับภาษาพวนมาก จากบทบาทหน้าที่ดังกล่าวที่มีต่อสังคมลาวพวนจึงทำให้ประเพณีบุญกำฟ้าสามารถดำรงอยู่ได้ในปัจจุบัน

สื่อบุคคลที่สำคัญที่สุดที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของประเพณีบุญกำฟ้า คือ บุคคลภายในครอบครัว ได้แก่ ปู่ย่าตายายหรือพ่อแม่ มีถ่ายทอดความเชื่อและเนื้อหาความรู้ต่างๆ ของประเพณีทั้งทางวัจนภาษา การสื่อสารด้วยภาษาพวนประกอบการปฏิบัติจริงและการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างให้แก่ลูกหลานได้เห็นและปฏิบัติตาม นอกจากนี้จากการที่ประกอบกิจกรรมร่วมกันภายในครอบครัวดังกล่าว ก่อให้เกิดความรักและความผูกพันภายในครอบครัว ทำให้เป็นเสมือนจุดยึดเหนี่ยวเป็นสายใยที่เชื่อมต่อให้ลูกหลานที่เดินทางออกไปประกอบอาชีพ ตั้งรกรากหรือศึกษา

ตอนออกชุมชน เดินทางกลับมาท้องถิ่นเดิมเมื่อถึงกำหนดเวลาประเพณีดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวัลลภ มณีเชษฐา (2537) ที่กล่าวว่า กระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมเป็นคำรวมที่กินความถึงแบบแห่งการประเพณีที่ทั้งปวงของมนุษย์ ได้มาเนื่องจากอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งสามารถถ่ายทอดให้แก่กันและกันได้โดยใช้เครื่องหมาย (Symbols) เช่น ภาษาพูด ภาษาเขียน หรือการแสดงกิริยาอาการต่างๆ อันเป็นที่เข้าใจกัน เป็นลักษณะการเรียนรู้ที่เกิดจากมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของมนุษย์ได้แก่ การถ่ายทอดแนวคิด การเรียนรู้ การเลียนแบบ การเชื่อฟัง การเข้าร่วมประชุมร่วมปฏิบัติงาน ร่วมประเพณีผล เป็นต้น และยังคงสอดคล้องกับแนวคิดของมาร์กาเร็ต มิด ที่กล่าวถึงวิธีการถ่ายทอดความรู้ในชุมชนว่า ใช้วิธีการบอกเล่าต่อกันมาในสังคมดั้งเดิมของชนกลุ่มหนึ่งๆ การถ่ายทอดโดยการบอกเล่าจากผู้สูงอายุกว่าไปสู่สมาชิกของกลุ่ม เช่น บรรพบุรุษเล่าสู่ลูกหลาน และอาจเกิดจากการเรียนรู้ หรือการได้รับการถ่ายทอดจากคนรุ่นราวคราวเดียวกัน เพื่อนกันอาจเรียนรู้มาพอๆกันตลอดจนการที่คนรุ่นใหม่ที่มีความรู้ความสามารถดีกว่าเป็นผู้ถ่ายทอดให้ ซึ่งผู้ใหญ่อาจเรียนรู้จากลูกหลาน ซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ที่มีความรู้ความสามารถสอนให้

ชาวบ้านภายในชุมชนก็เป็นอีกสี่บุคคลสำคัญที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของประเพณีดังกล่าว โดยมีบทบาทในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร นอกจากนี้จะใช้วิธีการบอกต่อปากต่อปากจนทั่วถึงกันทั้งหมดในบ้านแล้ว ชาวบ้านจะมีการสื่อสารระหว่างบุคคล พูดคุยสอบถามความคืบหน้าเกี่ยวกับการจัดหาวัตถุดิบ บอกต่อกันปากต่อปากถึงแหล่งที่จะไปสั่งซื้อ ตลอดจนให้ความช่วยเหลือให้หยิบยืมอุปกรณ์เครื่องมือต่างๆ การสื่อสารดังกล่าวนับว่าเป็นการช่วยย้าและกระตุ้นเตือนประเพณีและกระชับความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ภายในชุมชนอีกด้วย Rogers (1983) ได้กล่าวถึงช่องทางสื่อสารที่เป็นสี่บุคคลว่าข้อเด่น คือ สามารถทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข่าวสารแบบสองทาง กล่าวคือ ถ้าผู้รับสารไม่เข้าใจสารก็จะสามารถไต่ถามหรือขอข่าวสารเพิ่มเติมจากแหล่งสารได้ในเวลาอันรวดเร็ว ส่วนผู้ส่งสารสามารถปรับปรุงแก้ไขสารที่ส่งออกไปให้เข้ากับความต้องการและความเข้าใจของผู้รับสารได้ในเวลาอันรวดเร็วเช่นเดียวกัน นอกจากนี้สี่บุคคลยังสามารถจูงใจบุคคลให้เปลี่ยนแปลงทัศนคติที่ฝังรากลึกได้ เพราะการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลดำเนินไปอย่างไม่เป็นทางการ ง่าย ๆ สบาย ๆ คู่สื่อสารมีความใกล้ชิดกันและผู้รับสารก็มีแนวโน้มที่จะเชื่อถือและยอมรับความคิดเห็นหรือทัศนคติของบุคคลที่รู้จักคุ้นเคยมากกว่าคนที่ไม่รู้จัก

การสื่อสารโดยวิธีการบอกต่อปากต่อปากเป็นการเผยแพร่ข่าวสารภายในชุมชนซึ่งสามารถทำให้อย่างรวดเร็วและถูกต้อง อนุช อภาภิรม (2545) ได้กล่าวถึงผลดีของการสื่อสารปากต่อปากไว้ดังนี้ 1. เป็นการสื่อสารที่สมบูรณ เนื่องจากเป็นการถ่ายทอดข่าวสารจากคนหนึ่งไป

อีกคนหนึ่งไม่ค่อยผิด ค่อนข้างตรง ไม่บิดเบือนเนื่องจากบิดเบือนก็จับได้ง่าย เรียกว่าเป็นการส่งข่าวสารจากใจถึงใจหรือดูตาเข้าใจ และยังเป็นการสื่อสารที่เป็นผลประโยชน์ร่วมของชุมชนทั้งหมด เช่น ความเป็นปึกแผ่น การเข้าใจกัน การทำกิจกรรมร่วมกัน 2. เป็นการสื่อสารที่มีลักษณะกลั่นกรอง ทำให้สารนั้นมีความเข้มและลึกซึ้งเรื่อยๆ ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากผู้ส่งสารและผู้รับสารต่างรู้จักกันดี อยู่ในสภาพแวดล้อมเดียวกัน มีประวัติความเป็นมาคล้ายกัน รู้สึกเป็นพวกเดียวกัน และยังมีผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งเป็นลักษณะทั่วไปของชุมชน

“คนบอกศาล” เป็นอีกหนึ่งสื่อบุคคลที่มีบทบาทในการเชื่อมโยงชาวลาวพวนกับความเชื่อเรื่องเหนือธรรมชาติ ซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิมที่ยังคงยึดถือปฏิบัติกันมาจนถึงปัจจุบัน กลิ่นไอของความเชื่อเรื่องเหนือธรรมชาติและภูติผียังคงมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวลาวพวนทุกครัวเรือน อาจกล่าวได้ว่า “คนบอกศาล” เป็นเสมือนผู้นำเป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารกับความเชื่อของชาวบ้าน แม้ว่าจะไม่มีอิทธิพลในการเมืองการปกครองของชาวบ้านก็ตาม แต่หากไม่สื่อสารผ่าน “คนบอกศาล” แล้วนั้น ภารกิจต่างๆที่ชาวบ้านจะกระทำก็จะไม่สัมฤทธิ์ตามความตั้งใจและอาจก่อให้เกิดผลร้ายแก่ตนเองและครอบครัว

ดังที่ได้กล่าวมา จะเห็นได้ว่าบุคคลภายในครอบครัว ทำหน้าที่เสมือนครูปลูกฝังประเพณี ความเชื่อและกลมเกลียวให้สมาชิกรุ่นหลังค่อยๆซึมซับจากการมองเห็นด้วยตาและสัมผัสจากการกระทำร่วมกัน ก่อให้เกิดความผูกพันที่ร้อยรัดประเพณีไว้กับบุคคล โดยมีอีกแรงกระตุ้นคอยสอบถาม ย้ำเตือน คือ ชาวบ้านภายในชุมชนเดียวกัน และคนบอกศาลเป็นสื่อกลางเชื่อมโยงชาวลาวพวนกับความเชื่อหลักที่ยังคงฝังรากลึกอยู่ภายในชุมชน

นอกจากบทบาทหน้าที่ของสื่อบุคคลที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของประเพณีบุญก่าฟ้าแล้ว ปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ดังกล่าว คือ การปฏิบัติสืบเนื่องรุ่นสู่รุ่น การยึดถือปฏิบัติประเพณีตามบรรพบุรุษสืบเนื่องต่อกันมาไปได้ขาด นักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศส Charles F. Keyes (1982) ได้เสนอไว้ว่า การที่จะวินิจฉัยว่าบุคคลเป็นสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์ใดนั้น บุคคลนั้นต้องมีความรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของบรรพบุรุษและต้องการสืบทอดความรู้สึกที่ติดันต่อไปในอนาคต คือ มีความรู้สึกที่ตนเองสืบสายโลหิตมาจากบรรพบุรุษของกลุ่มร่วมกันนั่นเอง จากแนวความคิดของ Keyes นั้นจะเห็นได้ว่า การที่ชาวลาวพวนจะสามารถดำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไว้ได้นั้น ชาวลาวพวนจะต้องรักษาสิ่งที่บรรพบุรุษของตนได้ถ่ายทอดสืบต่อกันมา ซึ่งในที่นี้ หมายถึง ประเพณีบุญก่าฟ้า นั่นเอง เพราะว่าการสืบทอดวัฒนธรรมของกลุ่มนอกจากจะเป็นการรักษามรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่แล้วยังเป็นการสร้างความเป็นปึกแผ่น สร้าง

ความเป็นหมู่พวก ก่อให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในกลุ่มชาติพันธุ์อีกด้วย สอดคล้องกับแนวคิดของปฐม หงษ์สุวรรณ (2547) ที่กล่าวว่า การประกอบพิธีกรรมเป็นกระบวนการสืบทอด ในสังคมที่นับถือบรรพบุรุษ เป็นการเน้นย้ำและสืบทอดความคิดในกลุ่มรู้ว่าเราเป็นคนไทพวน ซึ่งจะต้องทำอยู่เสมอๆ เพราะหากพิธีกรรมหมดความสำคัญหรือไม่ถือปฏิบัติ สืบทอดต่อกันมา นั่นย่อมหมายความว่า ความเชื่อในรากเหง้าของตนเองได้เลือนหายไปเช่นเดียวกัน

นอกจากการปฏิบัติสืบเนื่องมาจากบรรพบุรุษแล้ว ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้นว่า ชาวบ้านภายในชุมชนมีการติดต่อสื่อสารกันอยู่ตลอดเวลา และมีการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ภายในละแวกเดียวกันสามารถมองเห็นกิจกรรมของกันและกันได้ ดังนั้นปัจจัยทางด้านอิทธิพลกลุ่มจึงเป็นอีกปัจจัยที่กระตุ้นให้ชาวบ้านปฏิบัติตามประเพณีเช่นเดียวกันกับผู้ใดส่วนใหญ่อื่นๆ ในชุมชนเพื่อให้ไม่รู้สึกแปลกแยก สนิท สม่ครการ(2538) ได้กล่าวว่าพฤติกรรมทางสังคมจะเกิดขึ้นได้ เมื่อมีการกระตุ้นอีกฝ่ายหนึ่งให้ปฏิบัติกรอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นการตอบสนองอีกฝ่ายหนึ่งได้ การแสดงปฏิกริยาโต้ตอบในกลุ่มนี้อาจมีได้ทั้งลักษณะการติดต่อทางตรงหรือทางอ้อม สมาชิกของกลุ่มแต่ละคนมีสิทธิและความรับผิดชอบหน้าที่ จะสามารถแยกผู้ที่เป็นสมาชิกออกจากผู้ที่มีได้เป็นสมาชิกและสามารถใช้เป็นแนวทางให้สมาชิกของกลุ่มคาดหวังทำที่ บทบาทของสมาชิกแต่ละคนๆ ได้ตลอดจนอาจทำให้เกิดการบังคับโดยตรงหรือทางอ้อม ที่จะทำให้สมาชิกแต่ละคนยอมรับและประพฤติตนตามสิทธิและหน้าที่ของตนอีกด้วย

ศรีศักร วัลลิโภดม (2538) ศึกษาเรื่องลาวในเมืองไทย ได้กล่าวว่า ลาวเป็นชนชาติที่มีความสามารถในการสร้างเครือข่ายทางสังคมได้ดีชาติหนึ่ง นั่นก็คือ แม้จะแยกไปจากชุมชนเดิมไปอยู่ในที่ห่างไกลก็ตาม ก็ยังรักษาความสัมพันธ์กับชุมชนเดิมไว้ได้อย่างสม่ำเสมอ และในขณะเดียวกันก็ขยายความสัมพันธ์ไปยังชุมชนลาวอื่นๆ ที่อยู่ในละแวกใกล้เคียงด้วย ชาวลาวพวนที่บ้านวัดโบสถ์ ก็เช่นกันแม้ว่าจะแยกตัวออกมาจากหมู่บ้านบ้านสูตร (แม่น้ำ) มาเป็นระยะเวลาหลายร้อยปีแล้ว แต่ก็ยังคงมีการติดต่อไปมาหาสู่กับญาติพี่น้องของตนอยู่เสมอ นอกจากนี้ยังมีการติดต่อกับชาติพันธุ์ลาวอื่นๆ และคนไทย ในชุมชนใกล้เคียง มีการแลกเปลี่ยนอาหารประจำประเพณีหรือเทศกาลระหว่างซึ่งและกัน แม้ว่าการติดต่อกันระหว่างชาติพันธุ์จะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมขึ้นได้ แต่อย่างไรก็ตามเนื่องมาจากชุมชนบ้านวัดโบสถ์เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่โดยแวดล้อมด้วยกลุ่มชาติพันธุ์พวนทั้งสิ้น ชุมชนชาติพันธุ์ลาวอื่นๆ หรือคนไทนั้นอยู่ห่างออกไป และการติดต่อนั้นก็เป็นเพียงการติดต่อเป็นครั้งคราวตามประเพณีและเทศกาล การแลกเปลี่ยนและการรับเอาวัฒนธรรมของชาติพันธุ์เหล่านั้นจึงยังไม่ปรากฏในประเพณีบุญกำฟ้า

อย่างไรก็ตามการติดต่อกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลช่วยเสริมให้ประเพณีบุญก่าฟ้ายังดำรงอยู่ เนื่องจากเปรียบเสมือนสัญญาใจที่ต้องแลกเปลี่ยนติดต่อกัน

แม้ว่าประเพณีบุญก่าฟ้าจะยังคงอัตลักษณ์ดั้งเดิมไว้มาก แต่ทุกสิ่งทุกอย่างย่อมมีการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา ปัจจุบันชาวบ้านในชุมชนจะเข้าร่วมประเพณีน้อยลง ทั้งนี้เนื่องจากปัจจัยด้านการเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพ บางส่วนเลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่ เป็ด ต้องคอยเฝ้าคอยให้อาหาร หรือบางส่วนต้องคอยดูแลไร่ นา ซึ่งช่วงก่าฟานั้นจะช่วงกับช่วงฤดูหว่านไถ บางส่วนเดินทางออกไปประกอบอาชีพ ตั้งรกรากหรือศึกษาต่อนอกชุมชน ทำให้ไม่อาจมาเข้าร่วมประเพณีและไม่สามารถปฏิบัติตามข้อยึดถือของวันก่าฟ้าที่ต้องหยุดงาน พักผ่อนอยู่กับบ้านได้ อย่างไรก็ตาม แม้จะไม่เข้าร่วมประเพณีในวันก่าฟ้าแต่จากการสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วมพบว่า ชาวบ้านในชุมชนต่างร่วมกันทำข้าวหลามข้าวจี ซึ่งส่วนมากจะลงมือทำให้ช่วงบ่ายจนถึงเย็นของวันขึ้น 2 ค่ำ และให้เป็นหน้าที่ของคนเฒ่าคนแก่ในครอบครัวซึ่งไม่ต้องออกไปทำงานมาทำบุญที่วัดในตอนเช้า ชาวบ้านในชุมชนทุกคนรู้จักประเพณีบุญก่าฟ้า ส่วนใหญ่สามารถทำข้าวหลามข้าวจีได้ เกือบทุกครัวเรือนในหมู่บ้านวัดโบสถ์ลงมือทำข้าวหลามข้าวจีเอง มีเพียงบางครัวเรือนเท่านั้นที่อาจไม่มีเวลาและใช้วิธีการซื้อจากบ้านใกล้เคียง

อย่างไรก็ตาม บทบาทการเป็นแบบอย่างการไม่ทำข้าวหลามข้าวจีของชาวบ้านบางครัวเรือนนั้นก็ส่งผลต่อความคิดของชาวบ้านคนอื่นในชุมชนที่เห็นว่าหากตนไม่สามารถจะทำได้แล้วก็จะใช้วิธีการซื้อแทน นอกจากนี้ยังส่งผลต่อความคิดเห็นของเด็กและเยาวชนบางส่วนที่เห็นว่าไม่เป็นอะไรหากจะไม่ปฏิบัติตามประเพณีดั้งเดิม ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์และประสบการณ์อยู่ในชุมชนเป็นระยะเวลากว่า 15 ปีของผู้วิจัย จะเห็นได้ว่า ชาวบ้านในชุมชนเห็นว่าการไม่ทำข้าวหลามข้าวจินั้นเป็นการกระทำผิดประเพณีแต่อย่างไร สิ่งสำคัญคือขอให้มีการตั้งกฎไปทำบุญในตอนเช้า บทบาทในการเป็นแบบอย่างดังกล่าว นับเป็นอีกจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านในอนาคตที่กำลังก้าวเข้าสู่ความทันสมัยและความสะดวกสบายมากขึ้น

เด็กและเยาวชนในชุมชน เป็นอนาคตสำคัญที่จะต้องทำหน้าที่ในการสืบทอดอัตลักษณ์ประจำท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป ในปัจจุบันเด็กและเยาวชนเข้าร่วมประเพณีน้อยลง ทั้งนี้เนื่องจากปัจจัยทางด้านเนื้อหาหลักสูตรการสอนในโรงเรียนและเวลาเรียน กล่าวคือ ในบางปีช่วงเวลาดำเนินการไม่ตรงกับวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ ทำให้เด็กและเยาวชนไม่สามารถเข้าร่วมประเพณีได้ อีกทั้งเนื้อหาหลักสูตรการสอนในโรงเรียนก็ไม่ได้บรรจุเนื้อหาประเพณีประจำท้องถิ่นไว้ ทำให้เด็กและเยาวชนบางคนไม่รู้จักประเพณีบุญก่าฟ้าและไม่ทราบมูลเหตุความเป็นมาของประเพณี อย่างไรก็ตาม

ตามส่วนใหญ่รู้จักว่าเป็นประเพณีเฉพาะของคนพวนและเป็นประเพณีที่ทำชาวหลามชาวจื๋กกัน และเห็นว่าการที่ประเพณียังคงอยู่มาทุกวันนี้ก็เนื่องมาจากการปฏิบัติที่สืบเนื่องกันมาจากรุ่นพ่อ แม่สู่ลูก แม้ว่าจะไม่ได้เข้าร่วมประเพณีแต่เด็กและเยาวชนเหล่านี้ก็รู้จักและซึมซับได้จากบุคคล ภายในครอบครัว อาจมีโอกาสนี้จะลงมือช่วยทำข้าวหลามข้าวจื๋กน้อยลงเนื่องจากปัจจัยดังที่ได้ กล่าวมา แต่ก็ได้เห็นผลที่สำเร็จ ได้รู้จักประเพณีจากบุคคลภายในครอบครัว ดังนั้นบุคคลภายใน ครอบครัวจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการถ่ายทอดอัตลักษณ์บุญก้ำฟ้าจากรุ่นสู่รุ่น

การเปลี่ยนแปลงวิธีการทำข้าวหลามก็เป็นอีกการเปลี่ยนแปลงหนึ่งในรายละเอียด ประเพณีบุญก้ำฟ้า จากวัดตุดิบต่างๆ ที่ชาวบ้านปลูกไว้กินเอง และใช้วิธีการเผา มาเป็นการ วัดตุดิบจากร้านค้าหรือตลาดและใช้วิธีการต้มแทน มาจากการปัจจัยการเปลี่ยนแปลงด้านความ เจริญทางด้านชลประทาน นโยบายของรัฐในขณะนั้นที่ต้องการเพิ่มปริมาณการส่งออกข้าวทำให้ กระจายความเจริญทางด้านชลประทานชุดคลองส่งน้ำเพื่อให้ชาวบ้านทำนาได้สะดวกและมี ปริมาณน้ำเพียงพอที่จะทำนาปีละ 2 ครั้งหรือการทำนาปรัง การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้ ชาวบ้านต้องเผาฟางจากการเกี่ยวข้าว ซึ่งเป็นเชื้อเพลิงสำคัญสำหรับเผาข้าวหลาม เพื่อที่จะปล่อย น้ำเข้านาเตรียมที่จะทำนารอบที่ 2 จากการเผาจึงต้องเปลี่ยนมาเป็นการต้มแทน ทั้งนี้นอกจากจะ ง่ายกว่าแล้วข้าวหลามยังสวยและสุกเสมอกันทั้งกระบอกอีกด้วย เช่นเดียวกันจากอิทธิพลกลุ่ม เมื่อใครทำอะไรแล้วได้ผลดีเยี่ยมส่งผลให้สมาชิกคนอื่นทำตามกันด้วย ชาวลาวพวนบ้านวัดโบสถ์ จึงเปลี่ยนวิธีการจากการเผามาเป็นการต้มข้าวหลามกันทั้งหมู่บ้าน

การเปลี่ยนแปลงได้ชัดเจนที่สุดในปัจจุบันคือ การจัดงานประเพณีก้ำฟ้าและพบปะ สังสรรค์คืนสู่เหย้าขึ้น ในวันขึ้น 2 ค่ำเดือน 3 หรือวันสูกตุดิบ มีการเพิ่มเติมกิจกรรมต่างๆ เช่น การ แข่งขันสาธิตการเผาข้าวหลาม การแข่งขันกีฬาชักกะเย่อ โดยมีปัจจัยงบประมาณสนับสนุนจาก หน่วยงานของภาครัฐ องค์การบริหารส่วนตำบล จากการศึกษาพบว่าชาวบ้านในชุมชนส่วนใหญ่ เห็นว่าการจัดงานดังกล่าวไม่ส่งผลกระทบต่อประเพณีดั้งเดิมเป็นเพียงการเพิ่มเติมกิจกรรม บางอย่างเพื่อให้เกิดความน่าสนใจและมีความสนุกสนานสร้างความสามัคคีในหมู่คณะและเห็น ด้วยที่จะให้จัดงานดังกล่าวอย่างต่อเนื่องเพราะจะทำให้คนรุ่นหลังได้เห็นได้รู้จักประเพณีบุญก้ำฟ้า มากขึ้น กลุ่มบุคคลที่มีบทบาทในการจัดงานในครั้งนี้ คือ กลุ่มผู้นำทั้งที่ได้รับมอบหมายอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการวัด คณะกรรมการการศึกษา โรงเรียนวัดโบสถ์ คณะครูโรงเรียนวัดโบสถ์ ชาวบ้านหนุ่มสาวภายในชุมชน ซึ่งมีบทบาทในการ ริเริ่มกิจกรรมดังกล่าว และผลจากการจัดงานดังกล่าวก็สร้างความสนใจให้แก่กลุ่มเด็กและเยาวชน ได้อย่างเห็นได้ชัด ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มเด็กและเยาวชนเห็นด้วยกับการจัดงานดังกล่าวและ

เห็นด้วยที่จะให้จัดงานอย่างต่อเนื่องทุกปีตั้งนั้นแม้ว่าจะเป็นกาเปลี่ยนแปลงแต่ก็เป็นการเปลี่ยนแปลงที่จะเป็นจุดเริ่มต้นอันดีที่จะช่วยเสริมให้ประเพณีบุญก่าฟ้ายังคงดำรงอยู่ต่อไป

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้นเกิดขึ้นกับหลายวัฒนธรรมดัง จะเห็นได้จากงานวิจัยทางการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมที่ผ่านมา ตัวอย่างเช่น งานวิจัยของเชาว์วิชัย สุภรตรีทิเทศ (2542) ที่ศึกษาเรื่องการบริหารนวัตกรรมและพิธีกรรมทางศาสนาของชาวไทยพวน : กรณีศึกษาชุมชนไทยพวนในจังหวัดลพบุรี พบว่า การรับนวัตกรรมทางวัตถุ วัตถุ การเป็นอุตสาหกรรม การเป็นเมือง การพัฒนาโดยหน่วยงานของรัฐ การพัฒนาระบบชลประทาน และการพัฒนาระบบคมนาคม มีผลกระทบต่อระบบพิธีกรรมทางศาสนาของชาวบ้านเปลี่ยนแปลงไป สอดคล้องกับงานวิจัยของยูรี ไบตระกูล (2536) ที่ศึกษาเรื่องพิธีบุญก่าฟ้าของลาวพวน : กรณีศึกษาหมู่บ้านพวน ตำบลบางน้ำเชี่ยว อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี พบว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพิธีบุญก่าฟ้า ได้แก่ ปัจจัยทางด้านผู้นำ เช่น บทบาทของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ที่เข้ามาพัฒนาฟื้นฟูเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยทำให้มีการเพิ่มขึ้นตอนของประเพณี บทบาทของพระสงฆ์ในชุมชนที่นำรูปแบบการเผาข้าวหลามจากลาวพวนจังหวัดอื่นเข้ามา ทำให้การทำข้าวจีตามแบบเดิมไป นอกจากนี้ความเชื่อความศรัทธายังเสื่อมลงจากเดิม ทั้งนี้เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านอาชีพ การเข้ามาของเทคโนโลยี และระบบชลประทานที่ทันสมัย จะเห็นได้จากบางขั้นตอนของพิธีกรรมที่เลิกไป เช่น การปฏิบัติตามข้อยึดถือปฏิบัติในวันก่าฟ้าที่ให้หยุดงาน พักผ่อนอยู่กับบ้าน การทำพิธีเสียแล้ง เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าจากตัวอย่างงานวิจัยข้างต้น การเข้ามาของหน่วยงานของรัฐส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น มีการดัดแปลงและเพิ่มเติมรายละเอียดตามสมัยนิยมลงในตัวประเพณี เพื่อดึงดูดให้เป็นที่น่าสนใจมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การจัดงานประเพณีก่าฟ้าและพบปะสังสรรค์คืนสู่เหย้า ของชาวลาวพวนบ้านวัดโบสถ์ โดยการสนับสนุนงบประมาณของหน่วยงานของรัฐนั้น เบื้องต้นยังไม่ส่งผลกระทบต่อประเพณีบุญก่าฟ้าแต่อย่างไร ทั้งนี้เนื่องมาจากการดำรงอยู่ของประเพณีบุญก่าฟ้านั้นจะขึ้นอยู่กับบุคคลภายในชุมชนเป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของสื่อบุคคลภายในครอบครัวที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการถ่ายทอดอัตลักษณ์ดังกล่าวให้กับคนรุ่นหลัง การเข้ามาเพิ่มเติมโดยการจัดงานดังกล่าวจึงเป็นเพียงการกระตุ้นให้เด็กเยาวชนและประชาสัมพันธ์ประเพณีให้บุคคลภายนอกรู้จักมากขึ้นเท่านั้น และตราบใดที่บุคคลภายในครอบครัวยังคงทำหน้าที่ของตนอย่างเข้มแข็ง อัตลักษณ์บุญก่าฟ้าก็ยังคงดำรงอยู่สืบต่อไป

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของเกศริน ธรรมชนันท์ (2546) ที่ศึกษาเรื่อง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีผลกระทบต่อประเพณีความเชื่อของชาวล้านนา : กรณีศึกษาผีปู่ย่า พบว่า ปัจจัยด้านอาชีพเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้จากเดิมชาวล้านนาประกอบอาชีพสืบต่อจากบรรพบุรุษ ยังมีความเชื่อในสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ และมีเวลาว่างหลังจากการทำงานอันเนื่องมาจากการประกอบอาชีพตามฤดูกาล แต่อาชีพสมัยใหม่ มีพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ทำให้ความเชื่อและบทบาทของผีปู่ย่าเป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้ และการประกอบอาชีพยังจำกัดด้วยเวลาและต้องเดินทางไปประกอบอาชีพต่างถิ่นทำให้โอกาสในการมีส่วนร่วมในพิธีกรรมลดลงหรือไม่มีโอกาสเข้าร่วม และงานวิจัยของนิติธร ทองธีรกุล (2550) ที่ศึกษาเรื่อง กระบวนการสื่อสารของชุมชนในการสืบทอดประเพณีผีปู่ย่า ตำบลวอแก้ว อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง พบว่า การศึกษาและโรงเรียนเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการสืบทอดประเพณีผีปู่ย่า เนื่องจากการศึกษาในระบบโรงเรียนที่มีการเรียนการสอนอ้างอิงตามหลักสูตรส่วนกลาง มุ่งเน้นเนื้อที่เกี่ยวกับสังคมโลกภายนอก ความเป็นวิทยาศาสตร์ที่สามารถพิสูจน์ได้ มากกว่าการเรียนรู้เรื่องชุมชนและท้องถิ่นของตนเอง ทำให้เด็ก เยาวชนและคนรุ่นลูกหลานจำนวนไม่น้อยที่ไม่เห็นคุณค่าและความสำคัญของประเพณีผีปู่ย่า อีกทั้งโรงเรียนเองก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่เป็นอุปสรรคทำให้นักเรียนไม่สามารถไปร่วมประเพณีการเลี้ยงผีปู่ย่าร่วมกับญาติพี่น้องของตนได้ เนื่องจากวันทำพิธีตรงกับวันที่จะต้องไปโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับปัจจัยด้านการประกอบอาชีพและเนื้อหาหลักสูตรการสอนและเวลาเรียน ที่ได้กล่าวไปข้างต้น

จากผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จะเห็นได้ว่า ประเพณีบุญก่าฟ้าเป็นประเพณีของชาวลาวพวนที่ยังคงดำรงอัตลักษณ์ดั้งเดิมเอาไว้ได้อย่างเข้มแข็ง แม้ว่า จะมีปัจจัยทั้งทางด้านการเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพในชีวิตประจำวัน ความเจริญทางด้านชลประทาน เนื้อหาหลักสูตรการสอนและเวลาเรียน และงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐเข้ามาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ชาวลาวพวนรุ่นใหม่ไม่รู้จักรวมเหตุผลเหตุความเป็นมาของประเพณีและข้อยึดถือปฏิบัติให้หยุดงาน มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำข้าวหลามข้าวจีซึ่งเป็นเครื่องสักการะสำคัญ แต่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก็เป็นเพียงการเปลี่ยนพื้นผิวของประเพณีเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ความเชื่อหลักที่ยังคงดำรงอยู่อย่างเหนียวแน่น คือ ความเชื่อเรื่องผีที่ปกปักรักษาคุ้มครองหมู่บ้านให้อยู่เป็นสุข คือ ศาลวัดและศาลบ้าน เกือบทุกครัวเรือนในชุมชนยังคงลงมือทำเครื่องสักการะประจำประเพณีและนำมาทำบุญที่วัด ธรรมเนียมจากแจกจ่ายแบ่งปันเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ยังคงยึดถือมาถึงปัจจุบันไม่มีการเปลี่ยนแปลง โดยมีบุคคลภายในครอบครัว ปู่ย่าตายายหรือพ่อแม่ เป็นสื่อที่เข้มแข็งและสำคัญยิ่งในการถ่ายทอดและกลมกลืนให้สมาชิกรุ่นหลังได้เห็นและซึมซับอัตลักษณ์ดังกล่าว ผู้ประกอบพิธีกรรม ผู้ทำหน้าที่เชื่อมโยงชาวบ้านกับความเชื่อหลัก

นั้นยังคงทำหน้าที่ของตนอย่างแข็งขัน คุณลักษณะของผู้ประกอบพิธีกรรมเน้นย้ำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อกับความเป็นลาวพวนให้มีความเข้มข้นยิ่งขึ้น ทำให้ประเพณีบุญกำฟ้าเป็นประเพณีที่เป็นอัตลักษณ์ของชาวลาวพวนอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

การจัดงานประเพณีกำฟ้าส่วนใหญ่ชาวบ้านจะสื่อสารกันระหว่างครอบครัวในละแวกใกล้เคียงกัน และในส่วนของผู้นำ คณะกรรมการวัดก็จัดประชุมเฉพาะในส่วนของการจัดการของวัด ควรจัดประชุมโดยให้ชาวบ้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชน เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเป็นแนวทางในการพัฒนาประเพณีบุญกำฟ้า การที่สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการสื่อสาร จะทำให้สมาชิกรู้สึกว่ามีส่วนร่วมในกิจกรรมและส่งผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรม ตลอดจนเกิดความรักและหวงแหนวัฒนธรรมของตนยิ่งขึ้น

โรงเรียนในท้องถิ่นควรจัดหลักสูตรการเรียนการสอนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาในท้องถิ่นและประเพณีท้องถิ่นลาวพวน ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนส่วนใหญ่ซึ่งเป็นเชื้อสายลาวพวนรู้จักความเป็นมาของชาติพันธุ์ตลอดจนประเพณีท้องถิ่นอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะชุมชน ก่อให้เกิดความสำนึกรักในชาติพันธุ์ ภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของตนและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชุมชนและอนุรักษ์ธำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนต่อไป นอกจากนี้ยังเป็นการเผยแพร่ให้นักเรียนเชื้อสายชาติพันธุ์อื่นได้รู้จักและเผยแพร่วัฒนธรรมดังกล่าวต่อไปในท้องถิ่นของตนอีกด้วย

การจัดงานประเพณีกำฟ้าและพบปะคืนสู่เหย้าในปี 2553 โดยการสนับสนุนขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นดังกล่าว จัดขึ้นในวันสุกดิบซึ่งเป็นวันที่ชาวบ้านทำข้าวหลามข้าวจีที่บ้านของตน ทำให้ไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมในช่วงวันดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าเมื่อขอความร่วมมือบริจาคข้าวหลามเพื่อนำไปเป็นของที่ระลึกนั้น ชาวบ้านทุกคนพร้อมใจให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี แสดงให้เห็นว่ามีความสนใจในกิจกรรมดังกล่าว ดังนั้นในปีต่อไปหากจะจัดงานดังกล่าวอีก ควรเปลี่ยนวันจัดมาเป็นวันกำฟ้า เนื่องจากเป็นวันที่ชาวบ้านไม่ยุ่งกับการทำข้าวหลามข้าวจีที่บ้าน

ของตน อีกทั้งเป็นวันที่ชาวบ้านส่วนใหญ่มารวมตัวกันที่วัด การจัดกิจกรรมดังกล่าวจะช่วยกระชับความสัมพันธ์และความสามัคคีแก่หมู่คณะอีกด้วย

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาที่ค่อนข้างเน้นแต่ปัจจัยภายนอกต่างๆที่เห็นได้เป็นรูปธรรมต่อการดำรงอยู่ของประเพณีกำฟ้า ในการศึกษาครั้งต่อไปจึงควรศึกษาปัจจัยภายใน ทั้งทางด้านความรู้ความเข้าใจและทัศนคติ ของแต่ละกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก สามารถนำไปวิเคราะห์ทิศทางในการดำรงอยู่และเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์บุญก้ำฟ้าต่อไป

จากการศึกษาพบว่า ภายในชุมชนมีการสื่อสารกันหลายระดับ ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปควรแบ่งเป็นการศึกษาการสื่อสารทั้งระดับการสื่อสารภายในครอบครัว การสื่อสารกลุ่มย่อย และการสื่อสารระหว่างชุมชนกับภาครัฐ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและชัดเจนมากขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กนกพรรณ แสงเรือง. ความสำนึกในเอกลักษณ์ชาติพันธุ์ของลาวพวน. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต, ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2532.

กวรรณิการ์ อัสวตรเดชา. การสื่อสารของมนุษย์. กรุงเทพมหานคร: คณะนิเทศศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546. (อัดสำเนา)

กาญจนา แก้วเทพ. การจัดการความรู้เบื้องต้นเรื่อง “การสื่อสารชุมชน”. กรุงเทพมหานคร:
ภาพพิมพ์, 2551

กาญจนา แก้วเทพ. ใต้ฟ้ากฟ้าแห่งการศึกษาสื่อบุคคลและเครือข่ายการศึกษา.
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 2549

กาญจนา แก้วเทพ, เขียวชัย อิศรเดช และสุชาดา พงศ์กิตติวิบูลย์. ประชุมบทแห่งองค์ความรู้ เรื่อง
สื่อพื้นบ้านสื่อสารสุข. นนทบุรี : โครงการสื่อพื้นบ้านสื่อสารสุข (สพส.), 2549

กาญจนา แก้วเทพ. สื่อเพื่อชุมชน: การประมวลองค์ความรู้. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย, 2543

กาญจนา แก้วเทพ. ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: เอดิสันเพรสโปรดักส์
, 2550.

กิติมา สุรสนธิ. ความรู้ทางการสื่อสาร. กรุงเทพมหานคร: จามจุรีโปรดักท์, 2548.

เกศริน ธรรมขันแข็ง. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีผลกระทบต่อประเพณีความเชื่อของชาว
ล้านนา กรณีศึกษาฝั่ปปู่ย่า. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาการวิจัยและพัฒนา
ท้องถิ่น, บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏเชียงใหม่, 2546

จันทนา ทองประยูร. “ทฤษฎีการสื่อสารกลุ่มเล็กและการสื่อสารสาธารณะ”. ใน ประมวลสาระ
ชุดวิชา 15701 ปรัชญานิเทศศาสตร์และทฤษฎีการสื่อสาร. นนทบุรี: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2548

จุฑาพวรรณ์ (จามจุรี) ผดุงชีวิต. วัฒนธรรม การสื่อสารและอัตลักษณ์. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551

จุมพล รอดคำดี. สื่อมวลชนเพื่อการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2532

ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะและคนอื่นๆ. ว่าด้วยแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์. กรุงเทพมหานคร:
ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2547

เฉลิมพงษ์ หัตถา. วิถีชีวิตและการเปลี่ยนแปลงของชาวไทยพวน. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต, ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์, คณะรัฐศาสตร์ วิทยาลัยภาคกลาง
จังหวัดนครสวรรค์, 2544.

ชุตินธรา วัฒนกุล. กรือเซะ: ความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ ปรัมปราและพิธีกรรม. วิทยานิพนธ์
ปริญญาามหาบัณฑิต, ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, คณะรัฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537

ชูเกียรติ ลีสุวรรณ. รายงานการวิจัย เรื่อง ระบบการเรียนรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นชนบทภาคเหนือ.
เชียงใหม่: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2535

เชาว์วิทย์ ศุภรัตวิเทศ. การรับนวัตกรรมและพิธีกรรมทางศาสนาของชาวไทยพวน: ศึกษากรณี
ชุมชนไทยพวนในจังหวัดลพบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาวิชา
มนุษยศาสตร์, คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

ณัฐมน บัวพรมมี. การใช้สื่อพิธีกรรมแซงชะนามเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีชาวไทใต้ บ้าน
โพนจาน อำเภอโพนสวรรค์ จังหวัดนครพนม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต,
 สาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนาการ, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.

ถิรนนท์ อนวัชศิริวงศ์. การสื่อสารในกลุ่ม. กรุงเทพมหานคร: ฌาน, 2534

นียบพรรณ วรณศิริ. สังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2535.

นิติธร ทองธีรกุล. กระบวนการสื่อสารของชุมชนในการสืบทอดประเพณีผีป๋วย่า ตำบลวอแก้ว
อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์
 พัฒนาการ, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.

ปฐุม หงส์สุวรรณ. ตำนานและพิธีกรรมชุมชนเมือง: การสร้างสำนึกทางประวัติศาสตร์ของไทพวน
และผู้ไทในประเทศไทย. ใน ความเป็นไทย/ความเป็นไท, หน้า 55-91. กรุงเทพมหานคร:
 ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2547.

ประมะ สตะเวทิน. หลักนิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์, 2526.

ประจักษ์ เข้มมุกต์. การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมของชาวพวนกับวัฒนธรรมไทย ศึกษากรณี
ชาวพวนในตำบลหาดเสี้ยว อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย. วิทยานิพนธ์ปริญญา
 มหาบัณฑิต, สาขาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2521.

ประสิทธิ์ ลีปรีชา. การสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง. ใน วาทกรรมอัตลักษณ์,
 หน้า 31-69. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2547.

ปราณี วงษ์เทศ. สังคมและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์. กรุงเทพมหานคร: ศิลปวัฒนธรรม, 2543

ปรารธนา แซ่ตั้ง. ประวัติการอพยพเคลื่อนย้ายของชาวไทยพวนในประเทศไทย. ใน คุณย่าเล่าให้
ฟัง พิมพ์เนื่องในโอกาสสมมงคลอายุครบ 7 รอบ นายประเสริฐ เรืองสกุล. หน้า 29-50.
 (ม.ป.ท.), 2545

ปิยะพร วามะสิงห์. ความสำนึกในชาติพันธุ์ของลาวพวน.วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต,
สาขาวิชามานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2538

แผนกอิสระสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. รายงานการศึกษาชุมชน
ชาวพวน-หมู่บ้านโพธิ์ศรี ตำบลบางปลาเ้า จังหวัดสุพรรณบุรี. กรุงเทพมหานคร: แผนก
อิสระสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2521. (อัดสำเนา)

พยุ่ง ไบแย้ม. “โรงเจ๊กและความสัมพันธ์ระหว่างคนไทยกับคนจีนบ้านหนองขาว”. ใน บันทึกจาก
ท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธ์, 2552

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาอังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร:
ราชบัณฑิตยสถาน, 2549

พวงชมพู ไชยอาลา. การสื่อสารเพื่อสืบทอดประเพณีบุญบั้งไฟในชุมชนชนบท. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิเทศศาสตร์พัฒนาการ, คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2543.

โพธิ์ แซ่มลำเจียก. ตำนานไทยพวน. กรุงเทพมหานคร: สามัคคีสาร (ดอกหญ้า), 2537

ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ และคนอื่นๆ. ปริบทการสื่อสาร : ระดับบุคคล กลุ่ม องค์การ และ
สื่อสารมวลชน. กรุงเทพมหานคร: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
(อัดสำเนา)

ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ. การวิเคราะห์ผู้รับสาร. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการประชาสัมพันธ์
คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542

ยุรี ไบตระกูล. พิธีบุญกำฟ้าของลาวพวน: กรณีศึกษาหมู่บ้านพวน ตำบลบางน้ำเชี่ยว
อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาสังคมวิทยา
และมานุษยวิทยา, คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537

รัฐชดา พัดเย็นชื่น และ สุมาลี ศรีชมพู. ประเพณีไทยพวน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา
ลาดพร้าว, 2545.

เรณู เหมือนจันทร์เชย. ความเชื่อเรื่องผีของไทยไซ่ง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัท
สหธรรมิก, 2542.

ฤดีมน ปรีดีสนิท. การศึกษาวิจัย เรื่อง วิถีชีวิต สังคมวัฒนธรรมประเพณีและประวัติศาสตร์ชุมชน
กรณิไทยพวน อำเภอบ้านฝืด. อุตรธานี: ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏอุตรธานี,
2539. (อัดสำเนา)

วชิราภรณ์ วรรณดี. ประมวลองค์ความรู้เกี่ยวกับชนกลุ่มไทในประเทศไทย. ใน เอกสารการ
ประชุมประจำปีทางมนุษยศาสตร์ ครั้งที่ 2 เรื่อง ชาติและชาติพันธุ์, หน้า 2-18. 26-28
เมษายน 2546 ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

วิเชียร วงศ์วิเศษ. ไทยพวน. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2525. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์
ในงานฌาปนกิจศพ นางละมัย วงศ์วิเศษ)

วีระวัฒน์ วรายน. ความมีตัวตนของผีในวัฒนธรรมไทยพวนในสภาพแวดล้อมธรรมชาติและ
สภาพแวดล้อมสรรค์สร้าง. ภาควิชาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2547.

วีระพงศ์ มีสถาน. สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์พวน. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและ
วัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล, 2539.

วาสนา บุญสม. พวนบ้านหมี: กรณิศึกษาวถีชีวิตและประเพณีพื้นบ้าน. สำนักงานคณะกรรมการ
วัฒนธรรมแห่งชาติ, 2551

ศรีศักดิ์ วัลลิโถม. "ลาวในเมืองไทย". ใน การศึกษาวัฒนธรรมชนชาติไทย. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2538

ศิริรัตน์ แอดสกุล. การอํารงต์เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวมอญ: กรณีศึกษาชุมชนบ้านม่วง ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี. โครงการเงินอุดหนุนงบประมาณแผ่นดิน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542

ไศจิวัดน์ บุญประดิษฐ์. กลยุทธ์การสื่อสารของชุมชนบ้านครัวในการสร้างความเข้มแข็งภายใน ชุมชน ในกรณีพิพาทโครงการก่อสร้างถนนรวมและกระจายการจราจร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนากิจการ, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

สนิท สมัครการ. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาการของสังคม. กรุงเทพมหานคร: โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2538

สายหยุด เกิดผล. ไทยพวนและข้อคิด เขียน พุดทำ ของพลเอกสายหยุด เกิดผล. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพชรกานต์พับลิเคชั่น จำกัด, 2537.

สุรพงษ์ ไสธนะเสถียร และ เกศกนก ชุ่มประเสริฐ. การสื่อสารเพื่อการจัดการในชุมชน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ประสิทธิ์ภักดิ์แอนด์พริ้นติ้ง, 2549.

อคิน รพีพัฒน์,ม.ว.และคนอื่นๆ. คู่มือการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่องานพัฒนา. ขอนแก่น: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2536

อนันต์ นาวิไล และ ประทวน วันนิจ. รายงานผลการศึกษาชาวไทย “พวน”. ใน สัมมนาทางวิชาการวัฒนธรรม เรื่อง หลากหลายชาติพันธุ์รวมใจไทยเป็นหนึ่ง, 5 มีนาคม 2552 ณ สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

อนุช อภาภิรม. เสียงก้องในโลกกว้าง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2545

อมรา พงศาพิชญ์. “กระบวนการทางวัฒนธรรม.” ใน เอกสารการสอนวิชาสังคมศึกษา 4 หน่วยที่ 1-8 สาขาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรไทย, 2526.

อมรา พงศาพิชญ์. ความหลากหลายทางวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549

อมรา พงศาพิชญ์. วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541

เอมอร ชลพิไลพงศ์. การสื่อสารเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมของชาวจีนในไชน่าทาวน์. วิทยานิพนธ์
ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาวิชาวาริชวิทยา ภาควิชาวาริชวิทยาและสื่อสารการแสดง คณะ
นิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

เอี่ยม ทองดี. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม. ใน รวมบทความวิชาการภาษาและวัฒนธรรมเพื่อ
พัฒนาชนบท, หน้า 137-182. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด, 2548.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาษาอังกฤษ

Durkheim, Emile. The Elementary Form of the Religious life. New York: Coolier Books, 1961.

Gudykunst, Willaim B. Communication with strangers: an approach to intercultural communication. New York: McGraw-Hill, 1992

Hovland, Carl I. Communication and persuasion : psychological studies of opinion change. New Haven : Yale University Press, 1968

Infante, D, I, Rancer, A, S, and Womack, D, F. Building Communication Theory. Illinois: Waveland Press, Inc, 2003.

Keyes, C.F. Ethnic Change. Seattle: University of Washington Press, 1982

Paul F. Lazarsfeld and Herbert Menzel. "Mass media and Person:," The Science of Human Communication. New York: The Basic Books, 1968

Richard Jenkins. Social Identity. London: Routledge, 2004

Rogers, Everett M. Communication Strategies for family planning. New York: The free Pree, 1973

Smith, Anthony D. The Ethnic Revial. London: Cambridge University Press, 1981

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวปรียาณี ทัพไพเราะ เกิดวันที่ 23 กันยายน พ.ศ. 2528 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี
อักษรศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยมอันดับสอง คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ในปีการศึกษา 2550 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรปริญญาโทเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
วาทวิทยา ภาควิชา วาทวิทยาและสื่อสารการแสดง คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ในปีการศึกษา 2551

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย